

DEBRECENI EGYETEM
AGRÁRTUDOMÁNYI CENTRUM
MEZŐGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
VÁLLALATGAZDASÁGTANI TANSZÉK

**MULTIDISZCIPLINÁRIS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK DOKTORI
ISKOLA**

Doktori iskola vezető: Dr. Szabó Gábor MTA Doktora

**A FALUSI TURIZMUS SZEREPE
JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE VIDÉKFEJLESZTÉSÉBEN**

Készítette:

Dr. univ. Könyves Erika

Témavezető:

Dr. Nábrádi András
egyetemi tanár, Csc

DEBRECEN
2001.

**A FALUSI TURIZMUS SZEREPE
JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE VIDÉKFEJLESZTÉSÉBEN**

Értekezés a doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében
a Multidiszciplináris társadalomtudományok tudományágban

Írta: Dr. univ. Könyves Erika okleveles közgazda

A doktori szigorlati bizottság:

	név	tud. fok.
elnök:	Dr. Pfau Ernő	egyetemi tanár, CsC
tagok:	Dr. Piskóti István	egyetemi docens, CsC
	Dr. Berde Csaba	egyetemi docens, CsC

A doktori szigorlat időpontja: 2000. december 20.

Az értekezés bírálói:

név, tud. fok	aláírás
Dr.habil.Fehér Alajos egyetemi magántanár, CsC	
Dr.habil.Vörös Mihály CsC	
.....	

A bíráló bizottság:

név, tud. fok	aláírás
elnök: Dr. Ertsey Imre egyetemi tanár, CsC	
titkár: Dr. Bai Attila egyetemi adjunktus, PhD	
tagok: Dr. Dorgai László tud.oszt.vezető, CsC	
Dr. Nemessályi Zsolt egyetemi tanár, CsC	
Dr. Szabó Gábor egyetemi tanár, DsC	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Az értekezés védésének időpontja: 2001.....

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS.....	6
2. A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSE.....	7
3. HELYZETÉRTÉKELÉS ÉS LEHETŐSÉGEK VIZSGÁLATA	10
1. A turizmus ágazat jelentősége.....	10
1.1 ADATOK A TURIZMUSRÓL	10
1.2 FŐBB TURISZTIKAI TENDENCIÁK	10
1.3 A TURIZMUS FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI ÉS IRÁNYAI.....	11
1.4 A TURIZMUS (LEHETSÉGES) SZEREPE A VIDÉKFEJLESZTÉSBEN.....	13
2. A fenntartható fejlődés	14
2.1 A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ESÉLYEI.....	14
2.2 A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS FELTÉTELEI.....	14
2.3 A FENNTARTHATÓ REGIONÁLIS FEJLŐDÉS.....	15
3. Területi egyenlőtlenségek.....	16
3.1 TERÜLETFEJLESZTÉSI CÉLOK.....	18
3.2 A TERÜLETFEJLESZTÉSI POLITIKA SZERVEZETEI ÉS ESZKÖZEI MAGYARORSZÁGON	19
3.3 1996. ÉVI XXI. TÖRVÉNY A TERÜLETFEJLESZTÉSRŐL ÉS A TERÜLETRENDEZÉSRŐL	19
4. Vidékfejlesztés	20
4.1 EURÓPAI VIDÉKPOLITIKA	20
4.1.1 A rurális térségek jövőjét befolyásoló tényezők	21
4.1.2 A vidékfejlesztés a közösségi gazdaságpolitika önálló eleme.....	22
4.2 A MAGYAR VIDÉKPOLITIKA - VIDÉKFEJLESZTÉS	20
4.3 MAGYAR FALVAK AZ ÁTMENETBEN.....	24
4.3.1 A falusi települések önállóságának megerősödése.....	25
4.3.2 Erősödő különbségek a faluállományon belül	25
4. A FALUSI TURIZMUS HELYZETE ÉS MŰKÖDÉSE.....	27
1. A falusi turizmus jelentése.....	27
1.1 A FALUSI TURIZMUS ÉRTELMEZÉSE.....	27
1.2 KAPCSOLÓDÓ TURIZMUSFAJTÁK	33
1.3 A FALUSI TURIZMUS MOTIVÁCIÓJA	27
1.4 A FALUSI TURIZMUS KIALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON	34
1.5 A FALUSI TURIZMUS JELENTŐSÉGE	36
2. A falusi turizmus intézményrendszere.....	38
2.1 KÖZÖSSÉGI TURIZMUS MODELL.....	39
2.2 AZ ÖNKORMÁNYZATOK SZEREPE	39
2.2.1 A koordináló szervezet	42
2.2.2 Az önkormányzatok szerepvállalása a térségben	44
2.2.3 A siker feltételei.....	44
2.3 MAGYAR FALUSI – TANYAI VENDÉGFOGADÓK SZÖVETSÉGE	45
2.4 A FALUSI TURIZMUS ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK SZEREPE.....	46
3. A falusi turizmus támogatási rendszere.....	47
3.1 A FALUSI TURIZMUS ÚJRAHONOSÍTÁSÁRA KIÍRT OIH PÁLYÁZAT.....	47
3.2 97/1992. SZ. KORMÁNYRENDELET.....	50
3.3 109/1997. (XII.30.) FM RENDELET.....	50
3.4 8/1999. (I.20.) FVM RENDELET	51
3.5 TURISZTIKAI CÉLELŐIRÁNYZAT.....	51
3.6 PHARE TÁMOGATÁSOK	51
4. A falusi vendégfogadás elemei.....	52
4.1 AZ ELSZÁLLÁSOLÁS	52
4.2 AZ ELLÁTÁS	55
4.3 SZOLGÁLTATÁSOK.....	56
4.4 A SZABADIDŐ-TÖLTÉSI LEHETŐSÉG	57

4.4.1 Az animáció.....	58
4.4.2 Az animáció formái	59
4.5 A VENDÉGFOGADÓHÁZ SZABADIDŐS PROGRAMKÍNÁLATA	59
4.6 SZABADIDŐS PROGRAMOK A FALUBAN	60
4.6.1 Természeti adottságok felhasználása	61
4.6.2 Népi építészeti emlékek, sajátos települési mód felhasználása	61
4.6.3 Kulturális programok	62
4.6.4 Népi hagyományok, közösségi szokások felhasználása	62
4.6.5 A tárgyi alkotó népművészet.....	62
5. A falusi turizmus marketingje	64
5.1 MARKETING-KONCEPCIÓ.....	64
5.2 HELYZETELEMZÉS.....	65
5.3 A CÉLCSOPORTOK JELLEMZÉSE.....	66
5.4 CÉLOK.....	66
5.5 MARKETING-ESZKÖZÖK	67
5.5.1 A termék	67
5.5.2 Az ár	68
5.5.3 Az értékesítési csatornák	69
5.5.4 Marketing-kommunikáció	69
5.6 KÖZÖSSÉGI MARKETING.....	70
6. A falusi turizmus jelenlegi helyzete.....	70
6.1 ELÉRT EREDMÉNYEK.....	70
6.2 A FALUSI TURIZMUS EREDMÉNYE A GAZDASÁGBAN	71
6.3 A FALUSI TURIZMUS KERESLET – KÍNÁLAT BEMUTATÁSA.....	71
6.3.1 A falusi turizmus fogadási feltételi	71
6.3.2 A falusi turizmus iránti kereslet	72
6.4 JAVASLATOK A FALUSI TURIZMUS FEJLESZTÉSÉRE	73
5. A FALUSI TURIZMUS JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYÉBEN.....	76
1. Jász-Nagykun-Szolnok megye értékelése.....	76
1.1 A MEGYE HELYZETÉNEK ÉRTÉKELÉSE.....	76
1.2 JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE TÉRSÉGI KAPCSOLATAI	78
1.3 JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE TURIZMUSÁNAK ÉRTÉKELÉSE	79
1.3.1 A megye kialakulása, földrajzi helyzete	79
1.3.2 A megyei kistérségek turisztikai értékelése	80
1.3.3 A turisztikai kereslet	82
1.3.4 A turisztikai kínálat.....	85
1.3.5 SWOT analízis.....	86
2. A fejlesztés és intézményrendszere.....	87
2.1 FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓK ÉS PROGRAMOK	87
2.1.1 Területfejlesztési stratégiák	87
2.1.2 Turizmusfejlesztési stratégiák	89
2.2 JÖVŐBENI LEHETSÉGES IRÁNYOK JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE TURIZMUS-FEJLESZTÉSÉBEN	93
2.3 TERÜLETFEJLESZTÉS JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYÉBEN.....	94
2.3.1 Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Tanács tevékenysége.....	89
2.3.2 Területfejlesztési támogatások.....	95
2.3.3 A Jász-Nagykun-Szolnok megyei kistérségek vizsgálata	103
2.4 A KISTÉRSÉGI SZERVEZŐDÉSEK, CIVIL SZERVEZETEK AKTIVITÁSA	104
2.4.1 A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Falusi Turizmus Egyesület	106
2.4.2 Jászsági Falusi Turizmusért Egyesület.....	107
2.4.3 Kunhegyesi Falusi Turizmusért Egyesület.....	108
3. A falusi turizmus helyzete Jász-Nagykun-Szolnok megyében.....	108
3.1 JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE TURIZMUSÁNAK ÖSSZEFOGLALÓ ADATAI	108
3.2 A FALUSI TURIZMUS EREDMÉNYEI	109
3.2.1 Kereslet - kínálat elemzés	109
3.2.2 A kérdőíves felmérés eredménye	115
3.2.3 A falusi szállásadás sikerességének vizsgálata	123
6. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI.....	139
7. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNÁLHATÓSÁGA	141

8. ÖSSZEFOGLALÁS.....	142
9. FELHASZNÁLT IRODALOM.....	146
10. PUBLIKÁCIÓK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN	150
11. TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK JEGYZÉKE	152
12. MELLÉKLETEK	154

1. BEVEZETÉS

Magyarországon a falusi turizmus mintegy 150 éves története hullámzó fejlődést mutat. Az 1980-as évek közepétől számítható a falusi turizmus újraindítása, amely a II. Világháború előtti sikeres falusi vendégfogadás hagyományaiból és a nyugat-európai példákból táplálkozik. Napjainkban már több mint 5000 falusi szállásadó mintegy 30 ezer férőhellyel várja a turistákat.

A huszadik században több évtizeden keresztül, Európa valamennyi országában, a vidék mélyreható társadalmi-gazdasági változáson ment keresztül, amelynek során fokozatosan elveszítette túlnyomórészt mezőgazdasági jellegét.

Európa falusi területeit azonban saját jellegzetességekkel rendelkező természeti körzetek jellemzik: tájak, emberi tevékenységek, építészeti stílusok, épületek, szokások, hagyományok és nyelvek.

Ezeknek a táji jellegzetességeknek a vidéki turizmus céljaira történő kiaknázása új fejlesztésekhez vezethet.

A falusi régiók turisztikai fejlesztése a helyi természeti és kulturális erőforrások turisztikai célokra való kiaknázásán alapszik, vagyis a falusi turizmus alapja a tér, mindebből következik a helyi lakosság aktív részvállalása a turisták ellátásából és mindez különféle turisztikai termékekben, szolgáltatásokban ölt testet.

A természeti környezet és a társadalmi-kulturális kínálat alkotja a falusi turizmus bázisát, amely törekvése miatt csak a fenntartható fejlesztés alapelveit szem előtt tartva fejleszthető.

A falusi turizmus alapvető célja a vidéki lakosság – ezen belül elsősorban az agrártermelők – kiegészítő jövedelemhez juttatása, ezáltal megélhetési gondjaik mérséklése, életszínvonaluk növelése, s nem utolsósorban a helyben tartás, az elvándorlás megakadályozása. A gazdasági és társadalmi funkciók mellett jelentős az ökológiai szerepe is mint: az egészséges természeti környezet védelme, a tájak egyediségének és sokszínűségének a fenntartása, a természeti élőhelyek megóvása, az ökológiai rendszerek védelme.

A falusi turizmus fontos szerepet játszik a vidéki életforma fenntartásában, a vidék közösségi és kulturális értékeinek megtartásában, a falusi közösségekben megtestesülő értékek megőrzésében.

A falusi turizmus ma már – többek között – a bio- és lovasturizmust, a mezőgazdaságot is vonzó turisztikai terméké alakító agroturizmust, kerékpározással, vízi túrákkal, sporttal, öko-túrákkal kiegészített falusi üdülést, borturizmust, helyi hagyományokat, kézművességet bemutató kulturális rendezvényeket, táborokat is magába foglal.

A falusi turizmus térnyerésének több oka van. A felgyorsult élettempót követő emberek nosztalgiával vágyakoznak a természet-közelre életre. A vidék lakóinál, a város zajától távoli környezetben találják meg mindazt, ami feltöltődést adhat, kikapcsolódást a hétköznapi élethelyzetekből és élményt nyújt a városba való visszatérés után is.

Környezeti ártalmaktól beárnyékolt világunkban egyre többen értékelik az egészséges életmódot, melynek megélésére kiváló lehetőséget kínál a falun eltöltött vakáció.

2. A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSE

Kutatásom során megvizsgáltam azt, hogy a falusi turizmus milyen eredményeket ért el, mint a dinamikusan fejlődő turizmus szektor egyik fajtája, amely sokszínűsége folytán közvetlenül és közvetve fejti ki hatását a helyi gazdaságra, közösségre, környezetre.

A szakirodalom áttekintése során először a fenntartható fejlődést, a területi egyenlőtlenségeket, a terület- és vidékfejlesztés kérdésköreit, valamint a mai magyar falvak helyzetét vizsgáltam.

Először a falusi turizmus fogalom értelmezését, jelentését gyűjtöttem össze, amely szintén rávilágít a témakör összetettségére.

A falusi turizmus működéséhez szükséges feltételrendszert is elemeztem: a szabályozását, intézményrendszerét, támogatási rendszerét, a falusi vendégfogadás elemeit, a marketing tevékenység specialitásait és a falusi turizmus jelenlegi helyzetét.

Kutatásom középpontjába Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi turizmusát állítottam. Először a megye adottságait, lehetőségeit és a turizmusra való felkészültségét vizsgáltam.

A terület-, vidék- és turizmusfejlesztési stratégiákat abból a szempontból tekintetem át, hogy a falusi turizmusnak milyen szerepet szánunk, és a megye kistérségeiben a szükséges infrastrukturális feltételeket hogyan fejleszthetik. Vizsgáltam a megye kistérségeit abból a szempontból is, hogy a vidékfejlesztési programból milyen eséllyel pályázhatnak támogatásra, amely a falusi turizmus fejlesztésén keresztül hat a vidék fejlődésére.

Az irodalom feldolgozását nem önálló fejezetben készítettem el, hanem a hazai és nemzetközi szakirodalmat, komplex megközelítésben, az értekezés témaköreihöz, annak aktualitásaihoz kapcsoltam, így az irodalom átszővi az értekezés teljes szerkezetét.

Az állapotörögzítés 1995-től folyamatos, ettől az időponttól vizsgáltam a megyében a falusi turizmust a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Falusi Turizmus Egyesület munkáját segítve.

A Falusi Turizmus Országos Szövetségében 1995-ben elkészítettük a falusi vendégfogadók minősítési rendszerét. A Falusi Turizmus Országos Szövetsége által elkészített adatlapokkal a megyében is megtörtént a falusi szállásadók minősítése: 1996 végén – 1997 elején végeztük el a minősítő bizottságban a megyei falusi vendéglátók, a vendégfogadó szálláshelyek minősítését. Nem mindegyik vendégfogadó kérte a minősítést, ezért nem volt teljeskörű a felmérés. Az adatlapokat feldolgoztam, ez volt a falusi szállásadás kapacitásának első adatbázisa, hiszen a KSH csak 1998 óta rögzíti a falusi szállásadók kapacitás és vendégforgalmi adatait.

2000. év nyarán *kérdőíves felmérést* készítettem Jász-Nagykun-Szolnok megye bejegyzett falusi vendégfogadóiról. A felmérés célja a megyei falusi vendégfogadók falusi turizmussal kapcsolatos tapasztalatainak, véleményének, javaslatainak megismerése, és fejlesztési elképzeléseik felmérése volt, a megyei falusi turizmus fejlesztését segítve. A felmérést a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Falusi Turizmus Egyesület, a TISZAINFORM iroda és a települések jegyzői segítették.

Az önkitöltős kérdőíveket a TISZAINFORM iroda juttatta el a megyei települések jegyzőihez, akik a bejegyzett vendégfogadókhoz továbbították. A kitöltött kérdőíveket a jegyzők a TISZAINFORM irodába postai úton küldték vissza.

Az adatgyűjtés tervezett bázisa: a megyében a jegyzők által bejegyzett falusi vendégfogadók. Sajnos a felmérés nem lett teljes körű, kb. a falusi vendégfogadók harmadára terjedt ki: 28 település 107 falusi vendégfogadója véleményét tükrözi, 31,4 %-os reprezentációt jelent a vizsgálatban alkalmazott minta (a falusi szállásadók száma 1999-ben a KSH Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Igazgatósága adatai alapján). A felmérés során alkalmazott kérdőív elsősorban zárt kérdésekből állt, de a vélemények és a fejlesztési elképzelések feltárása érdekében több helyen nyitott kérdés is szerepelt.

A kérdőíveket az SPSS szoftverrel dolgoztam fel. A feldolgozás során készített keresztábrák segítségével vizsgáltam a megyei falusi szállásadás sikerességét.

Az *adatgyűjtést* több intézmény adatbázisa segítette: a KSH, KSH Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Igazgatósága, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht, a TISZAINFORM, a helyi önkormányzatok, a falusi turizmus egyesületek. Az adatokat a személyes beszélgetések, interjúk során kapott információkkal egészítettem ki.

Az *adatfeldolgozás* egyszerű statisztikai módszerek (viszonyszámok, átlag, szórás) alkalmazásával történt. Először a KSH által rögzített vendégforgalmi adatok elemzését végeztem el 1998. és 1999. évre vonatkozóan. Két év adatainak elemzése lehetővé tette a változás megítélését is. A megyében regisztrált falusi szállásadók vendégforgalmi és kapacitás adatait elemeztem, amelyet a megye turizmusának adataival hasonlítottam össze, így megállapítottam a falusi turizmus szerepét a megye turizmusában.

A megye falusi turizmusát régió szinten is vizsgáltam, vagyis a megyei falusi szállásadók vendégforgalmi és kapacitás adatait összehasonlítottam az Észak-alföldi régió másik két megyéjének (Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg) adataival, valamint Jász-Nagykun-Szolnok megye részarányát állapítottam meg a régió egészében.

Végül a megyei adatokat az országos adatokhoz hasonlítottam, hogy a megye falusi turizmusát meg lehessen ítélni országos vonatkozásban is.

Intenzitási viszonyszámok számításával a falusi turizmus eredményességét, hatékonyságát vizsgáltam.

Részletes adatokat kaptam a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Hivatalból, amely lehetővé tette a megyei falusi szállásadók vizsgálatát kistérségi szinten is. Az elemzés olyan összefüggésekre hívta fel a figyelmet, amelyek eddig rejtve maradtak.

A javaslattételt az irodalmi feldolgozás, a kérdőíves felmérés és adatfeldolgozás alapján összegyűjtött adatok, információk tették lehetővé. A falusi turizmus definíciók szintetizálása és a statisztikai adatok elemzése után, a primer piackutatás eredményeit felhasználva vontam le a következtetéseket, és állapítottam meg a falusi turizmus főbb jellemzőit Jász-Nagykun-Szolnok megyében.

Végző összegző célom, hogy munkámmal segítsem a helyi önkormányzatok, a falusi turizmus egyesületek, a kistérségi menedzserek felkészülését a falusi turizmusra.

3. HELYZETÉRTÉKELÉS ÉS LEHETŐSÉGEK VIZSGÁLATA

1. A turizmus ágazat jelentősége

1.1 Adatok a turizmusról

A turizmus a világ egyik legfontosabb társadalmi-gazdasági szektorává és a nemzetközi kereskedelem fontos tényezőjévé vált. 1997-ben 612 millió külföldi turistát regisztráltak a világban, akik devizában számolva 443 milliárd dollárt költöttek. A Turisztikai Világszervezet (WTO) becslése szerint 2020-ban a külföldi turisták száma eléri az 1,6 milliárdot, a bevétel pedig a 2 billió dollárt. A hazai turisták száma valószínűleg a nemzetközi tízszerese lesz.

Európában a turisztikai kereslet a prognózisok szerint – ha az eddiginél mérsékeltebb ütemben is, de – várhatóan tovább nő.

Ugyanakkor a régió nagy turisztikai fogadótérségei főleg Nyugat-Európában már sok helyütt telítődtek. A WTO előrejelzése szerint két fő tényező befolyásolja a közeljövőben az európai turizmus alakulását:

- A biztos alapokon álló hivatásturizmus (üzleti utak, kongresszusok, kiállítások) szegmensei Nyugat- és Észak-Európa iparosodott országaiban;
- Az újonnan feltörő desztinációk Kelet-Európában, amelyek a régión belül (ún. intraregionális) áramlásoknak adnak újabb lökést mind a hivatás-, mind a szabadidő-turizmus területén.

A falusi turizmus nem lesz meghatározó a turisztikai bevételekben, közvetlen és közvetett hatásait csak becsülni lehet, mint más turizmusfajták esetében. A turizmus közvetlen és közvetett eredményeit bemutatni csak a szatellit turizmus számlák alkalmazásával lehet majd.

1.2 Főbb turisztikai tendenciák

A mennyiségi növekedés mellett a minőségi tendenciák megismerésére is szükség van. A WTO előrejelzése alapján a következő tendenciákra kell felkészülni:

- Egyre több turista kíván részt a szórakozásból, sportból és a kalandokból, többet akar tudni a meglátogatott terület történetéről, természeti és állatvilágáról. Ma a turisták fizikailag és szellemileg egyaránt aktívabbak, mint korábban.
- Egyre több turista szeretné kielégíteni különleges érdeklődését, gyakorolni hobbiját. Sokféle különleges érdeklődést kielégítő turizmus van, amelyek a természetre és az állatvilágra, a történelmi helyszínekre, a kulturális modellekre, a gazdasági tevékenységekre és a szakmai érdeklődésre épülnek.
- Sok helyen válik fontossá a „vissza a gyökerekhez” motivációjú és nosztalgiaturizmus, amelynek keretében a turisták elődeik szülőföldjét vagy óhazájukat keresik fel. A turizmus fejlesztés gyorsan növekvő formái a természeti, kulturális és kalandturizmus.
- Egyre több turista keres új úti célokat és új turisztikai termékeket. Ez számos lehetőséget kínál új turisztikai területek kiépítéséhez, valamint a meglévők fejlesztéséhez, terjeszkedéséhez.
- Egyre több turista törekszik egészségi állapotát megőrizni és javítani, nagy a fejlődés a gyógyüdülők és –fürdők terén. Ismét nagy az érdeklődés a hagyományos gyógy módok iránt.

- Számos turista évente többször, de rövidebb időre megy szabadságra. Ez lehetővé teszi több turisztikai desztináció kialakítását, ott pedig azt, hogy a turisták számára minden évszakban tudjanak szolgáltatásokat és programokat ajánlani.
- Egyre több idős, de aktív, köztük számos jómódú nyugdíjas utazik, de még mindig nagy számban utaznak a fiatalok és a középkorúak is. Több mozgássérült utazik turistaként és számos szolgáltatást, ellátást terveznek számukra.
- A turisták tapasztaltabbá és igényesebbé válnak utazási szokásaikban, kiadásaik ellenében jó minőségű attrakciókat, ellátást és szolgáltatást kívánnak, vagyis pénzükért értéket várnak el.
- Egyre több a környezetvédelmi és társadalmi szempontból érzékeny turista, aki jól tervezett és kevésbé szennyezett desztinációkat keres, a környezeti és társadalmi problémákkal birkózó, rosszul tervezetteket pedig elkerüli.
- Több turisztikai desztináció teszi magáévá a turisztikai fejlesztés tervezett és menedzselte megközelítését, kíván olyan jó minőségű turizmust kialakítani, amely nem gerjeszt környezeti és gazdasági problémákat, optimalizálja a gazdasági előnyöket.
- A turizmus egyre inkább alkalmazza a modern technológiát olyan területeken, mint a foglalkozások és a marketing. Az internet fontos információs és marketing eszközzé válik.
- A turizmus fejlesztése egy adott térségben részben szolgálja a természeti környezet, a történelmi helyek és a kulturális hagyományok megőrzését is. Az ökoturizmust és a kulturális turizmust sok helyen azzal a céllal fejlesztik, hogy ezzel is elősegítsék az értékek megőrzését. Különösen fontos ez olyan térségekben, ahol a megőrzési programok megvalósításához korlátozottak a források.
- A turizmus kereskedelmi szolgáltatásait a magánszektor nyújtja ugyan, de a kormányzat minden szinten továbbra is felelős marad a turizmus általános menedzseléséért. Így valósíthatja meg az országos, regionális és helyi környezetvédelmi és társadalmi-gazdasági célokat.

A fenti tendenciák impulzust adhatnak, kedvező feltételt kínálnak a falusi turizmus további fejlesztéséhez. Különösen fontossá válhat az a tendencia, amely a rurális (vidéki) területeken az értékek megőrzését segíti erőforrást biztosítva a területek revitalizálásához.

1.3 A turizmus fejlesztésének lehetőségei és irányai

A turizmus fejlesztése jelentős prioritást élvez a legtöbb országban, elsősorban kedvező gazdasági hatásai miatt. Így Magyarországon is a beutazó és a belföldi turizmus kiemelt jelentőséggel bír napjainkban és a közeljövőben is.

A turizmus gazdasági lehetőségei mellett társadalmi, kulturális, fizikai hatással is rendelkezik, hatásrendszere átfogó.

Számos hazai szerző (Lengyel, Puczkó-Rácz, Piskóti) is értékelte a turizmus környezetére gyakorolt hatását. A témámhoz elsősorban a településfejlesztés aspektusból való megközelítést tartom fontosnak, ezért a hatásrendszert a Piskóti I.-Dankó L.-Schupler H.-Büdy L., (1997.) munkáját felhasználva mutatom be:

- „Szinte minden térség jövőjének alakulásában meghatározó jelentőségű a turizmus területének fejlődése, hiszen a turizmus hatásai olyan komplexek, melyek széles kiterjedésben éreztetik hatásukat.
- A turizmus közvetlen és közvetett gazdaságfejlesztő hatásai a gazdaságszerkezeti problémával küzdő országok, térségek számára jó fejlődési lehetőséget kínálnak nemcsak a közvetlen többletbevételek növekedésével, hanem a turisták ellátásához szükséges termékek, szolgáltatások előállításának ösztönzésével. A turisták a nyaralás során megismert, megkedvelt termékeket szívesen keresik később is, tehát az áruexportra további kedvező hatást gyakorol.
- A turizmus értékei, szolgáltatásai kedvező irányba befolyásolják a befektetői döntéseket, hiszen ún. puha tényezőként az adott térség, város természeti szépségei, történelmi és kulturális értékei nagymértékben meghatározzák, hogy a befektető szívesen jön-e a térségbe vállalkozni, s rövidebb-hosszabb ideig itt élni, dolgozni.
- A turizmus fejlődése pozitív hatást gyakorol a foglalkoztatottság alakulására. Igaz, hogy csak mintegy 70 %-ban kínál állandó munkalehetőségeket, azaz a szezonális foglalkoztatási hányad jelentős. A turizmus szakképzettségi igénye igen összetett, speciális. A turizmusban a munkahelyteremtés 20-25 %-kal alacsonyabb, mint az átlagos ipari munkahelyteremtés esetében.
- A turizmusnak a foglalkoztatási hatás mellett érzelmi alapon is népességmegtartó hatása van a lokálpatriotizmus erősítése az értékek megóvása, fejlesztése révén.
- A jövedelemtermelő képesség fejlődésével együtt jár a központi- és helyi adóbevételek növekedése, s a foglalkoztatás erősödésével a szociális kiadások csökkentése is pozitív eredményt hoz a kormány és a helyi önkormányzatok gazdálkodására.
- A turizmus fogyasztásnövelő hatása erősíti a belső piacot, és pozitív impulzusokat ad a termelésbővítési elképzeléseknek, tehát növekedésgerjesztő hatású. A fogyasztás nem csupán mennyiségében változik, hanem szerkezetében is átalakul a turizmus fejlődésének hatására részben a látogatók demonstrációs hatásából eredően is.
- A legtöbb esetben kiemelt multiplikációs hatás a termelés vonatkozásában 2,5-szeresre, a foglalkoztatás és a jövedelmek tekintetében pedig 2-szeresre tehető, becsülhető.
- A turizmus pozitív ökológiai hatása felhívja a figyelmet a természeti értékekre, elindítja azok védelmét, óvását. Ugyanakkor a nem átgondolt tömegturizmus negatív következményekkel is járhat a lég-, talaj-, vízszennyezés, rombolás stb. következtében.
- A turizmus politikai hatása: a polgárok közvetlen találkozása a nemzetközi megértést, toleranciát erősíti. A térségek politikai, gazdasági együttműködésének fontos megalapozója, különösen a szomszédos országok, népek vonatkozásában.
- A turizmus szociokulturális hatásai alapvetően pozitív közeledési folyamatot bontakoztatnak ki. Nem lebecsülhető az a veszély sem, mely a turizmus esetleges nemkívánatos demonstrációs, dehumanizáló, önkifejezést akadályozó, befolyásoló hatásai által jelentkezhetnek.

- A turizmus fejlesztése nem választható el a település kulturális életének fejlesztésétől, ugyanis a turisztikai kínálat meghatározó eleme a kulturális életbeli események, rendezvények sora.

A hatások elsősorban a gazdaságfejlesztés vonatkozásában jelentkeznek, de régió- és településfejlesztési koncepció számos területéhez kapcsolódnak, mint a környezetvédelem, kulturális élet, szociális terület, stb.

A turizmus hatás-rendszere bizonyítja, hogy kiemelt helyet, fontosságot kell biztosítani egy régió, település komplex turizmusfejlesztésének. A komplex turizmusfejlesztés nem jelent mást, minthogy a prioritások meghatározásában a fenti szerteágazó hatásrendszerre építkezően kell eljárni, s az optimális kombinációt érvényesíteni annak befolyásolására.”

1.4 A turizmus (lehetséges) szerepe a vidékfejlesztésben

Amennyiben a turizmus kedvező hatását a vidéki térségekben fejti ki, úgy a vidék felzárkóztatásában, a vidék fejlesztésében szintén jelentős szerepet játszhat. A nyugat-európai példák is ezt mutatják. Ez a kedvező hatás több tényezőnek köszönhető:

- „a turizmus segítségével hasznosíthatók olyan erőforrások, amelyek egyébként parlagon hevernének, vagy csak szerényebb gazdasági hozamot eredményeznek (pl. mezőgazdasági termelésre alkalmatlan vagy az alól kivont területek, nemzeti parkok és természetvédelmi területek, tavak, folyók és víztározók, a falusi-tanyasi környezet és életmód stb.) a turizmus tehát fontos terület- és településfejlesztési tényező;
- a turizmus több formája kapcsolódik a mezőgazdasághoz (pl. a lovaglás, a vadászat, a horgászás, a falusi és tanyasi turizmus stb.), és ezáltal fontos kiegészítő tevékenységet jelenthet az ott dolgozó lakosságnak;
- helyben teremt piacot a mezőgazdasági termékeknek;
- az exportnál kedvezőbb árak érhetők el a csomagolási, szállítási és vámköltségek megtakarítása, illetve – vendéglátó-ipari felhasználás esetén – a magasabb feldolgozottsági szint elérése által;
- a jövedelmezőség mellett bővíti a foglalkoztatottságot is, mert új munkahelyeket teremt, ezekre való felkészítéssel növeli a vidéki lakosság képzettségi szintjét;
- segít a hagyományok megőrzésében, illetve felélesztésében (hímzés, korongozás és más népi mesterségek, népdal, tánc, szokások stb.), ugyanakkor a jövedelmek növelésével és a szolgáltatások elterjesztésével hozzájárul a vidéki életmód kényelmesebbé és korszerűbbé tételéhez;
- hozzájárul az infrastruktúra és a szolgáltatások fejlesztéséhez, valamint az urbanizációs folyamat gyorsításához” (Lengyel M. 1999).

A fenti tényezők alátámasztják a turizmus vidékfejlesztési szerepét. Véleményem szerint: Magyarországon is szükséges a turizmust a vidékfejlesztés szolgálatába állítani, amely segítheti a vidéki térségek felzárkózását az európai centrumhoz. Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz felkészülést igényel a turizmus területén is, amely egybeköthető azzal a felkészüléssel, amely a vidéki turizmusfejlesztésnek prioritást ad.

A vidéki turizmus fejlesztése a fenntarthatóság elvét kell, hogy kövesse, így a környezet megóvása nemcsak a fenntarthatóság szempontjának felel meg, hanem a vidéki turizmusfejlesztés is ebből az alapelvből indul ki.

2. A fenntartható fejlődés

2.1 A fenntartható fejlődés esélyei

„Fejlődésen az életminőség, az életkörülmények javulását kell érteni, melyben a termékfogyasztás mennyiségi növekedését, a jó minőségű és változatos termékek elterjedése és a szolgáltatások – közszolgáltatások, szabadidő-eltöltés, kulturális fogyasztás – bővülő igénybevétele váltja fel.

A közelmúltig azonban a regionális fejlődési modellek absztrakt térben maradtak, a modellekre a természeti környezet elemei csak növekedési forrásként – nyersanyag, gyógyvíz jelenléte – vagy növekedési korlátként – például gyenge termőképességű talaj – épültek be. A környezeti problémák már hosszú ideje ismertek, de a fejlesztési modelleken, a közgazdasági gondolkodáson kívül maradtak. Végeredményben csak annyit ismertek el a tervezők és a fejlesztők, hogy a növekedés a környezetet károsítja, valamint, hogy a károkat mérsékelni kell, ami a növekedési forrásokat apasztó költségeket jelent” (Enyedi, 1996).

Számos túlszűfolt tengerparti üdülőterület példája is egyértelműen bizonyítja a turizmus okozta környezeti problémákat. Mivel a turizmus a környezeti nagyságrendszer minden alrendszerében jelen van, így hatást gyakorol a fizikai, a társadalmi-gazdasági és a mentális környezetre. Az üdülőterületek teherbíró-képessége ma már mérhető, a terhelés mérése a környezet minden elemére kiterjed, ill. ki kell, hogy terjedjen.

2.2 A fenntartható fejlődés feltételei

A fenntartható fejlődés széles körben elterjedt kifejezéssé vált, mióta 1987-ben a Brundtland Bizottság közzétette jelentését „Közös jövőnk” címmel. A felfogás kompromisszumot igyekszik találni a környezetvédelem és a további fejlődés között.

Láng (1993) szerint a fenntartható fejlődés stratégiai feltételei a következők:

- „A gazdasági növekedés szükségességének elfogadása. Mivel a Föld lakosságának többsége alapvető szükségleteit sem tudja kielégíteni, a tömeges szegénységből való kilábalás sem képzelhető el jelentős, a fejlődő országokban évi 5-6 százalék, az ipari országokban évi 3-4 százalék gazdasági növekedés nélkül. A szegénység gátolja az erőforrások észszerű hasznosítását és fokozza a környezetterhelést. A növekedés tehát a fenntartható fejlődés szempontjából is kívánatos feltéve, hogy az anyag- és energiaigényes formái visszahúzódnak.
- A növekedés minőségének a változása. Ez a növekedés hosszú távú célokat kell szolgáljon. Ilyen felfogásban az egészségügyi és oktatási kiadások is gazdaságjavító (az emberi erőforrás hatékonyságát javító) befektetések. A gazdasági célokon kívül olyan társadalmi célokat is kell szolgáljon, mint az előállított javakhoz való hozzájutás esélyének növelése, a tiszta környezethez való jog stb.
- Az emberi alapszükségletek kielégítése (élelmiszer hozzáférhetősége, az egészséges ivóvíz, az egészség megőrzése, a lakáshoz jutás).
- A népességnövekedés jelentős csökkenése. A fejlődés nem tartható fenn korlátlan számú népesség esetében. Ez természetesen a fejlődő országok és megavárosaik problémája, de a tömeges vándorlások a fejlett világot is érinthetik.
- A természeti erőforrások megóvása. Jelenleg mind a mezőgazdasági/erdészeti, mind az energiaforrások túlhasználtak; a fejlődés fenntartása megkívánja az erőforrások gondosabb kezelését (például talajerőpótlás), illetve az energiaforrások körének bővítését és takarékosabb felhasználását.

- A technológia átalakítása és kockázatának csökkentése. A jelenlegi fejlett ipari országokban használt technológiát sem az erőforrások észszerű felhasználása, sem az ipari biztonság szempontjából nem lenne célszerű változatlanul elterjeszteni a fejlődő országokban.
- A környezeti és gazdasági döntések összekapcsolódása. A gazdasági döntéseknek a környezeti következmények felelősségét is kell vállalnia; a környezetvédelem szempontjainak a gazdaság szabályozásában (például termékadók formájában) is meg kell jelennie” (Láng 1993, Enyedi 1996).

Véleményem szerint a fenti (Láng, Enyedi) feltételek megfelelnek a vidéki - különösen a falusi - turizmus fenntartható fejlődését biztosító feltételeknek, mert a gazdasági növekedés csekély, az erőforrások felhasználása alig több mint amennyi az emberi alapszükségletek kielégítéséhez szükséges.

2.3 A fenntartható regionális fejlődés

„A fenntartható regionális fejlődés célja az életminőség, az életfeltételek javítása.

A környezetbarát fejlesztési programok gazdasági előnyöket kínálnak a lakosságnak. A munkaintenzitás szerepet kaphat mind a mezőgazdaság, mind a feldolgozóipar újonnan kibontakozó szerepében. Feltehetően jobbak a lehetőségeink arra, hogy munka- és tudásigényes gazdasági tevékenységeket fejlesszünk ki a tőkeigényes szektorok helyett. Magyarországon a jól képzett munkaerő van többségben, és a tőke a hiányzó elem. A feldolgozóiparban a rugalmas kis- és középvállalatok feltehetőleg jó piaci lehetőségeket találnak az erősen differenciált nyugat-európai országokban. A környezetbarát technológiák használata az ipar versenyképességét erősíti” (Enyedi, 1996).

Számos magyar szerző Horváth Gy. (1992), Kocsis É. (1993), Rechnitzer J. (1994), Enyedi Gy. (1996) foglalkozott a fenntartható fejlődés regionális megközelítésével.

A falusi turizmus szempontjából Enyedi megállapítását tartom fontosnak, amely a decentralizált regionális fejlődésre, a helyi fejlesztésre helyezi a hangsúlyt.

„A fenntartható fejlődés érvényesülése decentralizált regionális fejlődést eredményezne. Mérsékelné a népesség interregionális mobilitását, konzerválná a faluállományt. Ez nem jelentene regionális bezárkózást, hiszen a távközlés fejlődését környezeti szempontok nem korlátoznák. A helyi fejlesztések szerepe megerősödne az országos programokkal szemben: a fenntartható fejlődés alkalmazkodik a természeti környezet, a településkörnyezet, a helyi gazdaság és a helyi társadalmak sokszínűségéhez.”

A WTO alkalmazta a fenntarthatóság megközelítését a turizmusra, a fenntartható fejlesztés alapelveit pedig minden turisztikai tervezésre és fejlesztésre alkalmazni javasolja. „A fenntartható turisztikai fejlesztés egyrészt kielégíti a jelenlegi turisták és fogadó területek szükségleteit, másrészt védelmezi és növeli a jövő lehetőségeit. Az elképzelések szerint lehetővé teszi az erőforrások olyan módon történő menedzselését, hogy miközben az emberiség kielégítheti gazdasági, társadalmi és esztétikai igényeit, ugyanakkor megőrizheti az alapvető ökológiai folyamatokat, a biológiai változatosságot és az életet fenntartó rendszereket, valamint a különböző népek és csoportok kulturális integritását is.”

Enyedi (1996) a turizmust beillesztette a fenntartható fejlődés koncepciójába, és bemutatta, hogy Magyarországon a legfőbb vonzerő a természeti környezet, a falusi táj. Egyetérttek Enyedivel, hogy a vonzó természeti környezet, vagyis a falusi táj, az egyik legértékesebb vonzerő, és ezt a falusi turizmus kínálja. „A turizmus – amely jelenleg talán a leghatékonyabb gazdasági tevékenység Magyarországon – ugyancsak beilleszthető a fenntartható fejlődés koncepciójába. Mivel Magyarországnak nincs különösen vonzó természeti környezete – tengerpart vagy magashegy -, az idegenforgalom vonzó területei jelentős mértékben a viszonylag épen maradt természeti környezet és a hagyományos falusi tájak lehetnek, amelyek végül is az ország területének legnagyobb részén megtalálhatóak.”

A falusi turizmus eltérő eredményeket mutat Magyarországon. Erősen differenciált területi megoszlás tapasztalható, mind a falusi vendégfogadók számát tekintve, mind a vendégfogadás eredményességét (a vendégszámot) tekintve. A különbségek általában a természeti erőforrásokban, a földrajzi fekvésben és a humán erőforrásokban mutathatók ki. A területi egyenlőtlenségek a falusi turizmus fogadóképességében is megmutatkoznak.

3. Területi egyenlőtlenségek

„A területi egyenlőtlenségek nem újkeletűek: a társadalmi tevékenység minden időben földrajzi különbségeket mutat. Egy adott térség az emberi letelepedés és a gazdasági tevékenység számára heterogén, a fizikai jellemzőikben, más területekhez viszonyított fekvésében eltérő tulajdonságú. Ezek az erőforrások különböző módon vonzzák a gazdaságot, így formálódik az egyenlőtlenségek második rétege, a gazdaság földrajzi differenciáltsága.

Az egyenlőtlenségek nem kizárólag gazdagságot vagy szegénységet jelentenek, hanem egy régió természeti környezetét és történelmileg formálódó településhálózatát is kifejezik, ily módon kulturális értékeknek is hordozói. Egy településközösséghez való tartozás, egy kulturális régióval való azonosulás sokak számára akkor is fontos, ha ez viszonylag szerény jövedelemmel vagy kevesebb kényelemmel jár együtt” (Enyedi, 1996).

„A területi egyenlőtlenségek kialakulását a piacgazdaságban egyes régiók nagyon eltérő versenypozíciója adja. E versenypozíciót hosszú távon három tényező szabja meg: a természeti erőforrások, a földrajzi fekvés és a humán erőforrások. Ezek nagyon lassan módosulnak, ezért a fenti tényezők alapján kialakult egyenlőtlenségek is tartósak. A természeti erőforrások és a földrajzi fekvés gyakorlatilag változatlan, csak társadalmi értéke változhat. A leginkább mobil elem a humán erőforrás, amin a népesség számát, kor és nemek szerinti szerkezetét, iskolázottsági, szakképzettségi, etnikai, vallási összetételét, a gazdálkodásban és a társadalmi működésben kialakult tapasztalatait, szokásait, hagyományait értjük. A jelenlegi területi egyenlőtlenségi folyamatok leginkább a humán erőforrás földrajzi különbségeire vezethető vissza” (Enyedi, 1996).

„Az átmenet a térszerkezetet újraformálja, területi különbségek alakulnak ki, vagy erősödnek fel, amik egyben a fejlődési pályák különféle irányait képviselik.” (Rechnitzer, 1998).

Jász-Nagykun-Szolnok megye helyzete a 90'-es évek végére tovább romlott, a jövőbeli elmozdulás bizonytalanná vált. A területi különbségek alakulását tekintve megállapíthatjuk, hogy a fejlett és az elmaradott régiók közötti különbség tovább nőtt.

Egy régió gazdasági fejlődése a gazdasági szereplők döntésein alapszik.

E döntések egy részét a régión kívül hozzák. A központi kormányzat különböző eszközökkel – főleg a költségvetés területi átcsoportosításával – beavatkozik a regionális folyamatokba, általában a területi egyenlőtlenségek mérséklése érdekében. Egy-egy régió gazdasági szereplői számára a működés feltételeit elsősorban a piac folyamatai, kormányzati oldalról az ágazati tárcák formálják, s ezzel a területi fejlődést is befolyásolják.

Enyedi (1996) szerint a régió fejlődését a helyi önkormányzatok, a civil szervezetek, a gazdasági szereplők és a háztartások döntései határozzák meg:

- „A helyi önkormányzatok szerepe igen jelentős. Fejlesztési döntéseik helyben születnek, helyi érdekeket fejeznek ki. A fejlesztések elsősorban a települési infrastruktúrát érintik, hosszú távú gazdaságfejlesztést ritkán alapoznak meg. A helyi önkormányzatok sokat tehetnek a települések versenyképességéért, beruházások vonzásáért, a települések arculatának formálásáért. A kisebb települések esetében az ehhez szükséges szakértelem hiányzik.
- A civil szervezetek különböző formái is jelentős szereplői lehetnek a területi fejlődésnek. A civil szerveződések nagy részének célja kulturális vagy településfejlesztő. Közvetlen gazdaságfejlesztő szerepük csekély, ám a települési társadalom kohéziójában, az emberi erőforrás bővítésében a működésük fontos. Tevékenységük kistérségi szerveződésben is folyik.
- A gazdasági szereplők és a háztartások döntésein alapszik egy-egy régió fejlődése. A mikrogazdaság szereplőin, vállalkozók, különböző méretű gazdasági társaságok, üzleti szolgáltató szervezetek döntésein múlik, hogy eszközölnék-e új beruházást, bővítik-e a foglalkoztatást. A regionális fejlődést olyan döntések szabják meg, amelyeknek nem a regionális fejlődés, hanem a profitnövelés az elsődleges célja. E döntésekben azonban szerepelnek a települések tulajdonságai. A háztartások döntései a falusi kistérségek fejlesztésében, ahol nagy gazdasági szervezetek ritkán találhatóak, kivételesen fontosak. A gazdaság fejlődése elsősorban a helyi erőforrásoktól, a helyi befektetésektől, s nem kis részben a helyi fogyasztástól várható.”

Jász-Nagykun-Szolnok megyében a helyi önkormányzatok érdekérvényesítő szerepe egyre jelentősebbé vált a terület- és vidékfejlesztési programok kialakítása során az 1990-es évek végére. A civil szervezetek száma az országos átlaghoz képest kissé alacsony, ugyancsak nem éri el az országos átlagot a működő vállalkozások 1000 lakosra vetített száma. Ezen tényezők alapján a megye dinamikus fejlődése a közeljövőben nem várható. (Jász-Nagykun-Szolnok megye főbb adatai 1-2.sz. melléklet)

A megyében a változás kedvező irányát a területfejlesztési politikától ill. eszközrendszerétől reméljük, amely megfordíthatja a fent említett folyamatot, a térség dinamizálását elindíthatja.

A területfejlesztés az ország, valamint a térségeire kiterjedő (Rechnitzer, 1998):

- „társadalmi, gazdasági és környezeti területi folyamatok figyelése, értékelése, a szükséges tervszerű beavatkozási irányok meghatározása,
- rövid, közép és hosszú távú fejlesztési célok, koncepciók és intézkedések meghatározása, összehangolása és megvalósítása a fejlesztési programok keretében, érvényesítése az egyéb ágazati döntésekben.”

3.1 Területfejlesztési célok

A területfejlesztési célok meghatározása függ az ország gazdaságpolitikájától; függ a területi politika általános felfogásától és függ a tényleges területi folyamatok jellegétől.

Modern piaci viszonyok között a területfejlesztés hosszú távú céljai a következők (Faragó, 1987, Horváth 1998):

- „Munkaalkalmak teremtése, a munkanélküliségi ráták mérséklése;
- A túlnépesedett városközpontokra nehezedő demográfiai nyomás csökkentése;
- A nemzeti erőforrások hatékony hasznosítása;
- A régiók közti indokolatlan fejlettségi különbségek mérséklése;
- A regionális kultúrák és identitás megőrzése, különös tekintettel a nemzeti kisebbségek lakta területekre;
- A népesség és a környezet egyensúlyának a megőrzése, illetve helyreállítása.”

A fejlett országok területfejlesztési politikája két alapvető modellt követ.

„Az egyik az erőteljes kiegyenlítésre törekvő modell, a jóléti állam modellje, amelynek központi célja a területi társadalmi egyenlőtlenségeket mérsékelni, az ország elmaradott térségeinek lakosságát támogatni, életszínvonalát az átlaghoz közelíteni. E politika fő eszköze az erőforrások költségvetési átcsoportosítása a fejlett területekről az elmaradottabb területekre; konkrét célrendszere pedig attól függ, hogy a politika mit tart leginkább mérséklendő egyenlőtlenségnek. A másik modell erősebben elválasztja a jóléti célú szociális támogatást a területfejlesztéstől, és az alulról építkező, önerőre támaszkodó regionális fejlődést támogatja. Ebben a felfogásban a kevésbé fejlett régiók leginkább életképes területrészeit, innovációk befogadására alkalmas központjait szükséges támogatni, önálló fejlődési pályán elindítani.

Ez a két modell a valóságban nem válik el élesen egymástól, a területfejlesztésben a kiegyenlítés minden esetben fontos célkitűzés, de fontos különbség, hogy a kiegyenlítés mire és hova irányul, az életkörülményekre vagy a fejlődési feltételekre, a legszegényebb térségekre vagy a kevésbé fejlett régiók jó fejlődési esélyű településeire.” (Enyedi, 1996).

A területfejlesztési politika 1990-1994 között főleg a háztartások komfortját javította az elmaradott térségekben, mint a vezetékes víz, vezetékes gáz, telefon, amire nagy szükség volt, de amely kevésbé járult hozzá a szegény régiók fejlesztési potenciáljának erősítéséhez.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében a vezetékes gáz és a telefon ellátottságban jelentős változás történt, de a szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya még mindig lényegesen alacsonyabb, mint az országos átlag.

Enyedi (1996) szerint a gazdaság és a társadalom fejlettsége vagy elmaradottsága strukturális jellegű, az elmaradottság enyhítése csak strukturális beavatkozásokkal lehetséges, és csak ott, ahol a struktúrának vannak ép, megújítható részei.

A munkaerő minőségének javítása, a település környezeti kultúrájának erősítése elsősorban a helyi (települési kistérségi) közösségektől várható: a háztartásoktól, a civil szerveződésektől, a helyi önkormányzattól, vagyis akik hosszú távon is érdekeltek településük, régiójuk fejlődésében.

3.2 A területfejlesztési politika szervezetei és eszközei Magyarországon

A területfejlesztési politikai szervezetei és eszközei is változtak, a területfejlesztés tárcaszintű képviselőjére 1990-ben létrehozták a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumot.

„Az önkormányzati törvény 1994. őszi módosítása visszaállította a megyék területi-kormányzat szerepét, s ezzel kiküszöbölte a középszint hiányát, így a megye alkalmas lett az alulról építkező területfejlesztési programok kimunkálására, a kormányzati támogatások fogadására. A törvénymódosítás nem a megyei önkormányzatokra bízta a területfejlesztési feladatokat, hanem megyei területfejlesztési tanácsok létrehozását rendelte el. A tanácsokban mind a gazdasági szereplők, mind a kistérségi szerveződések képviseltetik magukat, így mód nyílik valódi érdekegyeztetésre” (Enyedi, 1996).

Bár Enyedi fenti megállapítása kedvező változást sugall, sajnos a Jász-Nagykun-Szolnok megyei tapasztalatok azt mutatják, hogy az érdekegyeztetés során igen sok a konfliktus. A résztvevő önkormányzati képviselők a megyei és főleg a regionális célok érdekében a település közvetlen érdekeitől nehezen tudnak eltekinteni.

A területfejlesztési politika érvényesítésének további területi szintjei jelentek meg: a kistérségek (általában falusi településszövetségek), és a megyék közötti együttműködésnek megfelelő keretet adó régiók, amelyeket a területfejlesztési és területrendezési törvény fejlesztési téregységként határoz meg.

Az Országgyűlés 1996 márciusában elfogadta a területfejlesztési és területrendezési törvényt.

3.3 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

A területfejlesztés és területrendezés célját az 1996. évi XXI. Törvény 2. paragrafusa a következőképpen határozza meg:

- az ország valamennyi térségében a szociális piacgazdaság kiépítésének elősegítése, a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése, az innováció térbeli terjedésének elősegítése, a társadalmi, gazdasági és környezeti céloknak megfelelő térbeli szerkezet kialakítása;
- a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti – az életkörülményekben, gazdasági, kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló – jelentős különbségek mérséklése és a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében;

- az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése;
- a nemzeti és térségi identitástudat megtartása és erősítése.

A területfejlesztési és területrendezési feladatokat az állami szervek, az önkormányzatok, a természetes személyek és szervezeteik, a gazdálkodást végző szervezetek és az érdekvédelmi szervezetek, valamint más intézmények összehangoltan, egymással együttműködve látják el.

A törvény a különböző tárcák területfejlesztési tevékenységének összehangolásával Országos Területfejlesztési Tanács működését rendelte el.

„Az új területfejlesztési rendszer Magyarországon is megsokszorozza a fejlesztési feladatok számát, bővíti a szereplők körét, a finanszírozás forrásait. Meg kell vizsgálni az intézményrendszer elemeinek szerkezetét, működési szabályait, kompetenciáit abból a szempontból, hogy elegendő szervezőerőt képviselnek-e. A területfejlesztési szereplők többségének belső működési rendje, hatásköre ma még nem alkalmasak a nyugat-európai típusú partnerkapcsolatok szervezésére. Talán a települési önkormányzatok leginkább felkészültek a területfejlesztési programokban való közreműködésre. A megyei önkormányzatok csupán szerény szereplői, de nem meghatározó irányítói lehetnek az együttműködésnek. A regionális fejlesztési tanács tehát nem lesz könnyű helyzetben, a benne részt vevő partnerek a területfejlesztési támogatások megszerzésében, nem pedig saját erőforrásaik egyesítésében lesznek érdekelték. Az együttműködést befolyásoló tényezők feltárása fontos feladat” (Horváth, 1998).

Horváth (1998) véleményével egyetértek, hiszen Jász-Nagykun-Szolnok megye és az Észak-alföldi régió kapcsolatában is megjelenik az erőfölény megszerzésére irányuló törekvés a támogatási források megszerezhetősége érdekében. Véleményem szerint a hosszabb tanulási folyamat és a közös mozgástér előbb-utóbb kikényszeríti a szemléletváltást.

Az Európai Unió támogatási lehetőségei, különösen a vidékfejlesztést érintő pályázati források ezt a folyamatot biztosan fel fogják gyorsítani.

4. Vidékfejlesztés

4.1 Európai vidékpolitika

Az Európai Unióban a vidék fogalmának nincs közösségi szintű szabályozása. A vidéki térség meghatározása a Vidéki Térségek Európai Kartájából: A „vidéki térség” kifejezés olyan szárazföldet, belső vagy tengerparti területet jelent, amely a kisvárosokat és falvakat is magába foglalja, és a terület nagy részét a következő célokra használják:

- mezőgazdaság, erdészet, akvakultúra és halászat;
- a vidéken élők gazdasági és kulturális tevékenységei (kézművesség, ipar, szolgáltatások, stb.);
- nem városi jellegű üdülési és pihenési (vagy természetvédelmi), továbbá más célokat (pl. lakóterületek) szolgáló funkciók.

- A vidéki térség mezőgazdasági (erdészet, akvakultúra és halászat is) és nem mezőgazdasági részei olyan egységes egészet alkotnak, amely különbözik a városi területektől, ahol –szemben a vidéki térséggel – a lakosság nagyfokú koncentrációja, valamint a vertikális és horizontális struktúrák a jellemzők.

A vidéki területek meghatározását és lehatárolását általában minden ország saját társadalmi, gazdasági kritériumaira alapozva végzi el. Ilyenek pl. a népsűrűség, ágazati foglalkoztatottság, népesség nagysága, települések típusai, stb. A leggyakrabban használt kritérium az EU-ban a népsűrűségi mutató.

A „Vidéki Európa” (Rural Europe) a CAP 2000 dokumentumban általános értelmezésben a régió átfogó tájként jelenik meg, ahol a gazdasági – társadalmi sokszínűség a jellemző.

Az OECD a helyi szinteken (NUTS 5) vidéki területekként azokat a közösségeket jellemzi, ahol a népsűrűség 150 fő/km² alatt van. A nagyobb, területi (regionális) szinten (NUTS 3) a vidékiség fokát az adott terület vidéken élő népességének az alábbiak szerint értelmezi (Fehér A., 1997)

- alapvetően vidéki terület (a népesség több mint 50 %-a vidéki településeken él),
- jellemzően vidéki terület (a népesség 15-50 %-a vidéki településeken él),
- alapvetően városi területek (a népesség kevesebb, mint 15 %-a vidéki településeken él).

Az OECD módszerével számolva az Európai Unió népességének mintegy 10 %-a az alapvetően vidéki területeken él, amely az összes terület 47 %-át jelenti. A városi területeken (16 %) a lakosság 60 %-a koncentrálódik.

4.1.1 A rurális térségek jövőjét befolyásoló tényezők

A befolyásoló tényezők sorában kitüntetett jelentősége van az Európai Unió közös agrárpolitikájának. Az agrártermelés támogatására ma a közösségi költségvetés közel 50 %-át fordítják, 2006-ban ennek aránya 44 % alá kerül. Várható tehát, hogy az agrárreform érzékelhető hatással lesz a rurális területek fejlődésére, a gazdasági szerkezet diverzifikálódásával és a lassú elnéptelenedés folytatódásával kell számolni.

Horváth Gy. (1998) szerint a rurális területek fejlesztésében több versenyelőnyt is érdemes alaposan figyelembe venni. Ezek lehetőséget teremthetnek a gazdasági szerkezet diverzifikálására, bizonyos tevékenység telepítéséhez kedvező feltételeket jelenthetnek.

Versenyelőnyök a rurális fejlesztésben

Fejlesztési cél	A versenyelőny jellege	Mintarégió
Iparfejlesztés	Jó minőségű munkaerő és gazdasági infrastruktúra, lakossági és üzleti szolgáltatások, kedvező lakásfeltételek, jó életminőség, fejlett oktatási rendszerek	Bretagne, Bajorország
Turizmus	Kedvező környezet, attraktív táj, hagyományos mezőgazdaság, történelmi emlékhelyek, kulturális lehetőségek, fejlett vendéglátó-hálózat, üdülési, pihenési lehetőségek	Skót-felföld, Auvergne, Bajorország, Kréta
Pihenés	Nagyvárosi térségek közelsége, jó megközelíthetősége, harmonikus környezet, kulturális létesítmények, szállodák, sportolási lehetőségek	Ardennek, nemzeti parkok az Egyesült Királyságban
Ingázók lakóhelyei	Gazdasági centrumok jó megközelíthetősége, kedvező lakáshelyzet, olcsó telekárak, jó személyi szolgáltatások	Nagyvárosok közeli rurális térségek
Nyugdíjasok lakóhelyei	Kellemes környezet, olcsó lakásfenntartás, lakossági és szociális szolgáltatások, fejlett egészségügy, biztonságos életfeltételek	Délnyugat Anglia

Forrás: Europe 2000+, 1994. p. 120., Horváth Gy. 1998.

4.1.2 A vidékfejlesztés a közösségi gazdaságpolitika önálló eleme

A Cork-i Deklaráció a Vidéki Térségek Európai kartája, valamint az Agenda 2000 a vidékfejlesztést, mint a közös gazdaság és agrárpolitika egyik meghatározó elemét kezel.

A Cork-i konferencia résztvevői által megfogalmazott állásfoglalás az alábbi segítséget várja az európai politikusoktól:

- A közvélemény figyelmét irányítsák rá a vidékfejlesztés új alapokra helyezésének szükségességére.
- Tegyék vonzóbbá a vidéki területeket, hogy az emberek szívesebben éljenek és dolgozzanak ott, és megfelelő lehetőségeket biztosítsanak minden korosztálynak.
- Támogassák a deklarációban megfogalmazott tízpontos programot és partnerként működjenek együtt az egyes célok megvalósításában.
- Nemzetközi szinten is vállaljanak aktív szerepet a fenntartható vidékfejlesztés támogatásában.

A fenntartható vidékfejlesztés az EU programjai között az első helyen és meghatározó alapelvvé kell, hogy váljon minden vidéket érintő politikában mind a közeljövőben, mind a kibővülés után. Céljai: az elvándorlás megelőzése, a szegénység elleni küzdelem, a munkahelyteremtés serkentése, az esélyegyenlőség kialakítása, valamint az egészség, a biztonság, a személyiség fejlődése, a pihenés és a vidéki jólét területeken megfelelés növekvő minőségi igényének. A vidéki környezetminőség megóvásának és javításának szükségességét a Közösség minden vidékfejlesztést célzó politikájában szem előtt kell tartani. Az állami kiadások igazságosabb elosztására van szükség a vidék és a városok között az infrastrukturális beruházások, az oktatás, az egészségügy és a távközlési szolgáltatások területén. A rendelkezésre álló források növekvő hányadát kell a vidékfejlesztés és a környezeti célok megvalósítására felhasználni (A Cork-i Deklaráció, 1. pont)

4.2 A magyar vidékpolitika - vidékfejlesztés

Az OECD ugyan mennyiségi mutatókra tesz ajánlást, de ezt is csak a különböző országok összehasonlíthatósága érdekében teszi. Dorgai (1999) tekintettel a nemzetközi ajánlásokra a hazai viszonyokra a következő lehatárolást javasolta:

- *„azt a települést tekintjük vidékinek, amely városi státusszal nem rendelkezik, vagy rendelkezik ugyan városi státusszal, de lakónépessége 10 ezer főnél kevesebb;*
- *vidéki jellegűnek pedig az olyan térséget (kistérséget), ahol a vidéki településeken élő lakónépesség aránya több mint 15 %;*
- *vidékfejlesztés alatt pedig olyan komplex tevékenységet értsünk, amelynek a végső célja, hogy a vidéki térségek – elsősorban társadalmi érdekből – a társadalomban betöltött funkciók ellátására tartósan képesek.*

A vidék fenti meghatározásából következik, hogy a vidékfejlesztés tág térbeli kiterjedésű (az ország területének közel 85 %-ára vonatkozik), magába foglalja a tanyák, falvak és kisvárosok fejlesztését, beleértve a vidéki térségekben folytatott gazdasági tevékenységeket, a foglalkoztatási és kereseti viszonyok javítását, a települési (lakossági) és termelő infrastruktúrát, az élő és épített környezet értékeinek megóvását és a vidéki közösségek fejlesztését is.”

„A megelőző korszakokra való mintegy ellenreakcióként, a posztindusztriális társadalomban ismét felértékelődtek az Európában rurálisnak mondott, a hazai szóhasználatban inkább falusiként emlegetett térségek, amelyekhez olyan, reneszánszukat élő értékek kötődnek, mint amilyen a természet és a kulturális gyökerek megőrzése; az emberléptékű, egészséges, a fizikai biztonság mellett a közösséghez tartozás élményét is megadó környezet; az ellenőrizhető körülmények között előállított, ízletes, egyedi, egészséges étel, stb.”

A fejlett, rendkívül magas urbanizációs színvonallal rendelkező országok egyre erőteljesebben mutatják ki a sajátos vidéki értékek iránti szükségleteiket (Kovács K. 1999).

Számos magyar szerző vázolta fel a magyar vidékpolitika lehetséges irányát, és a vidékfejlesztés feladatát. Azokat a megállapításokat gyűjtöttem össze, amelyek igazolják a falusi turizmus vidékfejlesztésben betölthető szerepét.

„A magyar vidékpolitika víziója sem lehet más, mint a vidék megőrzése a vidéknek, a szó jó értelmében. Természetesen a szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztése alapvetően szükséges, de ennek során sem olyan megoldásokat kell választani, amelyek a modern városi életmód hátrányos elemeinek megjelenéséhez, térhódításához vezetnek. A vidékpolitika vidéket megtartó célkitűzése nem jelenti az infrastrukturális hátrányok konzerválását.” Komoly fejlesztéseket kell végrehajtani elsősorban az úthálózat modernizálására és a környezetvédelemre koncentrálni. Mindemellett ki kell alakítani azokat a kulturális, a közösségek erősítését szolgáló, az épített örökség védelmét, a táj védelmét célzó intézkedéseket is, amelyek éppen a vidék értékeinek fennmaradását szolgálják.” (Kovács K., 1999)

„A magyar vidékfejlesztés a falun élők gazdasági felemelkedését és a szociális különbségek feloldását kell, hogy szolgálja. Ennek érdekében a vidékfejlesztést a gazdasági és infrastrukturális fejlesztés, illetve a humán erőforrások fejlesztése irányba célszerű kiépíteni.” (Kovács T., 1999.)

A vidékfejlesztés:

- kistérségi irányultságú,
- komplex társadalmi, gazdasági, kulturális programokban valósul meg és
- nem nélkülözheti az ott élő emberek aktív részvételét. (Kulcsár, 1999.)

„A vidékfejlesztés feladata módszert adni az ökológiai alapú tájgazdálkodás, *falusi és ökoturizmus*, egészségügyi és egyéb - a tájkultúra bázisán kialakuló - tevékenységek következetes összerendezéséhez, tájanként más-más jellegzetességre, kulturahagyományra építve, és megteremteni az induláshoz szükséges lehetőségeket.” (Font E., 1999)

Véleményem szerint az eddig mérsékelt sikerességet mutató falusi turizmus a vidékfejlesztésbe ágyazódva új lehetőséget kaphat, a vidékfejlődés integráló részét képezheti a mezőgazdasági termelés mellett.

4.3 Magyar falvak az átmenetben

A vidéki Magyarország problémáinak megítélésében számos szerző (Kovács T. 1997, Andorka, 1999) látja úgy, hogy a falvak döntő többsége a rendszerváltás vesztese.

„Szinte közhelynek számít a magyar társadalomtudományi irodalomban, hogy a falvak a városoknál sokkal hátrányosabb helyzetben voltak, alacsonyabbak voltak a jövedelmek, rosszabbak voltak a lakásviszonyok, elmaradottabb volt az infrastruktúra. Arra lehetett számítani, hogy a települések közötti különbségek a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan mérséklődnek. Az 1990. évi rendszerváltás óta azonban ennek ellenkezőjét kell tapasztalnunk.

A rendszerváltással járó összes megpróbáltatás, nemcsak a jövedelemcsökkenés és a munkanélküliség, hanem az elégedetlen lelkiállapot sokféle problémája, az anómia és az elidegenedés is nagyobb mértékben sújtotta a falusi lakosságot, mint a városit, és a városok között legkevésbé a fővárosit.” (Andorka, 1999.)

Ugyanakkor egyes kutatások (Enyedi 1996, Kovács K.1998) a rendszerváltás kedvező aspektusaira is rávilágítottak, amelyek a kedvező gazdasági és fizikai környezettel bíró térségek falvaiban kedvező változásokat indíthatnak el. Kedvező tényező lehet a falusi települések önállóságának megerősödése.

4.3.1 A falusi települések önállóságának megerősödése

Enyedi (1996) a magyar faluhálózatot vizsgálva megállapította, hogy a faluhálózatban a rendszerváltozás politikai hatásai kedvezőek voltak. „A megnőtt önállóság fellendítette a vállalkozó kedvet, és számtalan szunnyadó helyi erőforrást mobilizált. A gazdasági nehézségek ellenére sok helyi fejlesztés indult meg, számos kistelepülésen évtizedekig nem látott aktivitás tapasztalható. A nagyobb önállóság mellett láthatóbban kiütköztek az egyes települések adottságainak különbsége is. A faluállományon belül növekedtek az egyenlőtlenségek, a falusi életkörülmények földrajzi differenciáltsága erősödik. Ez elsősorban a falusi gazdaság mélyreható változásaival magyarázható.

A helyi önkormányzatok nagy függetlenséget élveznek, nincs felettes szervük, nincs különbség falusi és városi önkormányzat között. A helyi önkormányzatok nyújtják az alapvető közszolgáltatásokat, ezek fejlesztése, megszervezése is helyi döntési kompetencia. Az 1990. évi önkormányzati törvény több mint 700 falunak adta vissza igazgatási önállóságát a társközségek önállósításával.

A falusi társadalmak önszerveződése is újraindult. A civil társadalmi szervezetek száma ma országosan kb. ugyanannyi, mint az 1930-as évek végén volt. A helyi szervezetek nagyobb része kulturális célú, de a településfejlesztésben is sok szervezet vesz részt.”

4.3.2 Erősödő különbségek a faluállományon belül

Enyedi (1996) rávilágít arra, hogy az elmúlt évtizedekben a magyar faluhálózatban jelentős különbségek mutatkoztak. „A statisztikailag kimutatható különbségek főleg az infrastruktúra színvonalában és a közszolgáltatások elérhetőségében jelentkeztek. A területfejlesztési politika is ezeket az életkörülményekben jelentkező egyenlőtlenségeket próbálta mérsékelni.

Jelenleg az egyenlőtlenség fő mérhető formája a foglalkoztatás és a jövedelmek különbségei. Ez a korábbi falusi lakosság összeroppanásának következménye.

Jelentős magánvállalkozás, tőkebefektetés csak kevés számú falusi településen jött létre. A piacgazdaság terjedése további két szelektáló tényezőt vezetett be a falvak differenciálódásába: a helyi társadalom szerkezetét és a földrajzi fekvést.

A helyi társadalom szabad szerveződése és a helyi gazdaság többé-kevésbé autonóm volta növelte e társadalom olyan minőségi elemeinek jelentőségét, mint a korösszetétel, az iskolázottság, az etnikai összetétel, a hagyományos életminták jellege. A földrajzi fekvés a nagyvárosi vagy más nagy (például idegenforgalmi) piacokhoz való közelség a dinamikus térségekhez kapcsolódás szempontjából fontos.

A helyi társadalom állapota és a földrajzi fekvés függvényében alakul a piacgazdasághoz és a gazdasági-szerkezeti válsághoz való alkalmazkodás képessége. Ma a magyar faluhálózatot alapjában ez az alkalmazkodási képessége differenciálja, az életkörülményekben meglévő különbségek ennek következményei.”

Jász-Nagykun-Szolnok megyében kedvező földrajzi helyzetéből adódóan csak néhány falu tudott kapcsolódni a közel fekvő város vérkeringéséhez. A műszaki és infrastrukturális elmaradottság következtében falun alig van külföldi tőkebefektetés, pedig a kisméretű, rugalmas termelésre berendezkedett és betanított munkaerőt igénylő telephelyeket Nyugat-Európában általában rurális térségben helyezkednek el. A rossz kommunikáció nemcsak az üzleti kapcsolattartást nehezíti, hanem az információk terjedését is. A pénzügyi-üzleti szolgáltatások falun szinte teljességgel hiányoznak. A falvak többsége nehezen megközelíthető, így fenn áll a veszélye, hogy nemcsak a tőke, hanem a turisták is elkerülik.

4. A FALUSI TURIZMUS HELYZETE ÉS MŰKÖDÉSE

1. A falusi turizmus jelentése

1.1 A falusi turizmus értelmezése

A rural (falusi), agro, agri, farmturizmus kifejezéseket sokszor szinonim fogalomként használják a szakértők, fejlesztők. Ez azzal is magyarázható, hogy szélesebb értelemben azt a sokszínű tevékenységet értik ez alatt, amely a vidéken megjelenő, az agrárgazdasághoz erőbben-lazábban kapcsolódó vendégfogadás, és amely, mint turisztikai termék áll a szállásadásból, vendéglátásból, szolgáltatásokból és szabadidős lehetőségekből.

Az eltérő jelentéstartalom a nemzetközi szakirodalomban is megfigyelhető, amely az országoként is változó agrárstruktúráktól, a kulturális, történelmi hagyományoktól függ.

A fejlett piacgazdasággal rendelkező országokban a gazdasági fejlődés hatásaként a városok, ipari körzetek túlszűfoltta váltak, ugyanakkor a vidéki térségek létét veszélyeztette az erőteljesen fogyó népesség, a jóléti társadalmakat a vidék leszakadása fenyegette. Egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy „a vidéki társadalom hanyatlása az egész társadalmat szegényíti”. Ezt felismerve az Európai Közösségekben mozgalmak indultak a vidék megmentésére és megfogalmazódott a „társadalmi-gazdasági kohézió” elve –az EU egyik fő politikai prioritása-, amely a vidéki térségek, a leszakadó régiók hanyatlását kívánja megállítani, felzárkózását elősegíteni.

„Az 1980-as évektől az Európa Tanács foglalkozik a „rural turizmussal”, amely az egyre erősödő tömegturizmust a telített tengerparti, ill. hegyvidéki üdülőhelyekről a „vidék” felé tolja. Ez a folyamat nemcsak az említett desztinációk turistatömegeit csökkentheti, hanem a vidék felzárkózásának esélyeit növelheti. A „rural” turizmus jövőbeli lehetőségeit tovább növeli, hogy a mezőgazdasági termelés közvetlen támogatása háttérbe szorul, és erősödik a vidékfejlesztési programok támogatása, így a „rural” turizmus alapjainak megteremtése is. Az Európa Tanács meghatározása a tekintetben fontos, hogy egyrészt kiemeli a helyi szereplők, a vendéglátók fontosságát, összefogásuk szükségességét, másrészt rávilágít a jelenség sokszínűségére, nem szabvány jellegére. A helyi körülményekre való hivatkozás ellenére e dokumentum a vidéki turizmus eszményített, megszépített, romanticizált elemeit, a farm, a falu romantikus képeit vetíti az olvasó elé.” (Kovács D., 2000.)

Az OECD (Tourism Strategies and Rural Development, 1994) tanulmány nem fogalmaz meg egy mindenütt alkalmazható definíciót, hanem a ruralitás sokszínű, országoként eltérő értelmezése és definíciói bemutatása után és az „urban rural-continuum” fogalomból kiindulva azt fogalmazza meg, hogy milyen minőségi jegyekkel kell rendelkeznie a „rural” turizmusnak:

- „vidéki területen kell elhelyezkednie;
- funkcionálisan rurális, a vidéki terület sajátos megjelenésén alapuló, kisméretű vállalkozás, nyitott tér, kapcsolat a természettel és a természeti környezettel, a helyi hagyományokkal, hagyományos társadalom, hagyományos gyakorlattal;
- méretében, az épületeket és településeket tekintve is vidékinek számítson, így többnyire kis méretű;
- jellegében tradicionális, lassan, organikusan növekvő, és a helyi családokhoz kapcsolódik;
- gyakran és nagyrészt helyiek által irányított és a terület hosszabb távra szóló fejlődési érdekeit szolgálja;
- fenntartható – abban az értelemben, hogy fejlesztésének meg kell tartania a terület speciális vidéki jellegét, abban az értelemben is, hogy az erőforrás felhasználásnak is fenntarthatónak kell lennie. A rural turizmust a konzerválás és fenntarthatóság lehetséges eszközének kell tekinteni, semmint egy urbanizációs és fejlesztő eszköznek;
- rural turizmushoz tartozik továbbá minden olyan különböző tevékenység, amely képviseli a vidéki környezet, gazdaság és történelem komplex példáját.” (Kovács D., 2000.)

Az európai felfogás és értelmezés rendkívül sokszínű, nincs egységes definíció és gyakorlat a rurális, agri, agroturizmussal kapcsolatban. Az egyes országokban függ a vidék-kategória nemzeti értelmezésétől, és a helyi kreativitástól és kezdeményezőkézségtől. A „rurális” turizmus tágabb összefüggésben az egyes országok agrár-, vidékfejlesztési céljait és prioritásait szolgálja, országonként eltérő intézményrendszerrel.

A „falusi turizmus”, „agroturizmus” és „ökoturizmus” kifejezések magyarázatot érdemelnek, hiszen az irodalmakban eltérően használják ezeket és néhány kivételtől eltekintve két nagy csoportot különböztethetünk meg:

- „Az első esetben a megkülönböztetés alapját a bevételeknek a vidéki közösségen belüli eloszlása képezi. Ennek alapján beszélhetünk vidéken történő turizmusról, falusi turizmusról, agroturizmusról (mindegyik kategória az előzőből származtatható). A bevételek megoszlásának megfelelően a hasznot a vidéki lakosság teljes egésze, az agroturizmus esetén elsősorban a farmer élvezi.
- Második esetben a megkülönböztetés alapjául a kínálati oldal különböző alkotói szolgálnak. Azt az idegenforgalmi formát hívják falusi turizmusnak, amelyben a felkínált termék fő komponense a falusi kultúra. Az alapvető tevékenységi körtől függően a következő kifejezések használatosak: agriturizmus, zöldszturizmus, gasztronómiai-, lovas-, tengeri-, vadász-, történelmi/kulturális turizmus, stb.”(Kovács D., 2000)

„A falusi turizmus sajátossága az, hogy a „térsg” turizmusa, a helyi emberek törekvésére és ellenőrzésére alapul. Öt helyi szint jellemzi: a helyi kezdeményezés, a helyi menedzsment, a térségi hagyományos termék, a tájban gyökerezés és a helyi kultúra.” (Holló, 2000)

A magyar értelmezés is hasonló sokszínűséget mutat. Számos szerző definiálta a falusi turizmust, egy-egy aspektusból vizsgálva. A különböző megközelítések is mutatják a falusi turizmus heterogén jellegét.

„A klasszikus értelemben vett falusi turizmus azt jelenti, hogy a faluban élők fő foglalkozásuk mellett (mezőgazdaság, ipar) jövedelemkiegészítő tevékenységként saját házaikon belül kihasználatlan szálláshelyeiket az üdülés szolgálataiba állítják, miközben a falu környezetével és hangulatával megmarad eredeti állapotában. Arra továbbra is mezőgazdasági termelés, állattartás és ezekhez kapcsolódó ipari tevékenység lesz a jövedelmező.” (Csizmadia, 1992)

Egyszerűsíti a fogalmi meghatározást Kenéz Gyné (1995). Szerinte a falusi turizmus fogalmán a nem városi, nem kiemelt üdülőkörzeti térségekben szerveződött idegenforgalmi kínálat értendő, a falusi, természeti környezethez kötődő idegenforgalom.

A falusi turizmust Nanszákne (1996) a rekreálódást biztosító vidéki üdülésként definiálja. „Klasszikus értelemben a falusi turizmus üdülés vidéken, olyan természeti-épített környezetben, amely optimális rekreálódási feltételeket biztosít az urbanizáció ártalmaitól menekülő városlakóknak, hitelesen őrzi, ápolja és közvetíti a település tradícióit.”

A turisztikai termékként definiálja Antal K. (1996), ez a megközelítés a kínálat-szervezés, a piacra vitel és a marketing fontosságát hangsúlyozza. Antal K. szerint a falusi turizmus, mint az ország turisztikai kínálatának egyik eleme, mint „turisztikai termék” komplexen jeleníti meg mindazt a vidéki kínálatot, amely egy település (településcsoport) az adott területen a fogadóképesség és a vonzerő különféle elemeit sajátos, egyedi termékké szervezve nyújtani tud

„A falusi turizmus a városon kívül, helyi és regionális vonzerőkkel rendelkező, gondozott falusi, vidéki környezetben a belföldi és külföldi vendégek szabadidő-eltöltési szükségleteinek széles körű, kereskedelmi alapokon való kielégítése és ezt szervező helyi intézmények és szolgáltatók együttműködése” (Csizmadia, 2000).

A falusi turizmus fogalomrendszerét gazdagítja Kovács K. (1999), aki szerint: „A falusi turizmus nem más, mint termékek, szolgáltatások és tapasztalatok, élmények előállítás és fogyasztása, amely elsősorban a vidéki/ falusi közösségek természeti és kulturális erőforrásain alapul, azok fenntarthatóságának határait nem lépve át.

A falusi turizmus olyan gazdasági tevékenység, amely a helyi erőforrásokra alapozódik, ezeket fölhasználva képes lassan kiteljesedő szerves fejlődést indukálni a vidéki térségekben. Ideális esetben a falusi turizmus az egyéni-, kis- és középvállalkozások valamint kistérségeken belüli együttműködésük gerjesztője és integrálója, hathatósan hozzájárul a vállalkozói ismeretek bővítéséhez, kikényszeríti a marketing-szemléletmód térhódítását.”

Az adótörvények 1989. óta egyértelműen fogalmazznak: a nem kiemelt gyógy- és üdülőhelyen, állandó helyben lakás keretében folytatott tevékenységet tekintik falusi turizmusnak, amely a mezőgazdasági kistermelés részének minősül, 10 ágyig 1989 és 1997 között 300 ezer forintos, 1998-tól 400 ezer forintos bevételig adómentes.

A falusi turizmus szálláshelyei minősítési rendszerének kialakításához megfogalmazásra került a falusi szállásadás (falusi turizmus) fogalom.

A falusi turizmus szálláshelyei közé tartozik minden magánszemély állandó vagy ideiglenes használatában lévő és a falusias-tanyás térségekben, tehát nem a város belterületén és nem országos gyógy- és üdülőhelyeken vendégfogadást szolgáló vendégszoba, üdülő/lakrész, üdülőház (nyaraló, hétvégi ház) tanya, sátorozóhely (Falusi Turizmus Országos Szövetsége, 1997). Ezek alapján mindazok, akik ezen szálláshelyeken szolgáltatásokat vesznek igénybe, azok a falusi turizmus keretében üdülnek, pihennek.

A 110/1997. (VI.15.) sz. Kormányrendelet a magánszálláshelyek idegenforgalmi célú hasznosítását szabályozza. A rendeletben nem esik szó a falusi turizmusról, csak fizetővendéglátásról és a falusi szállásadásról

A Falusi Turizmus Országos Szövetsége 2000 áprilisában megtartott vitafórumán átértelmezte, és újszerű módon meghatározta a falusi turizmus fogalmát. A falusi turizmus fogalma ma sokkal szélesebben értelmezendő, és a vidékfejlesztés egyik legfontosabb elemének tekintendő. A szállásadás mellett hangsúlyozottan jelenik meg a programkínálat, mint a szabadidő aktív eltöltésének biztosítója.

Kovács D. (1998) a falusi turizmus fogalmakat szintetizálva megállapította, hogy „a falusi turizmus egy gyűjtőfogalom, átfogó kategória, melyben sokféle tevékenység, szereplő, vállalkozási cél és tartalom keveredik. A szakmai szóhasználatban sincs egyetértés a kategória tartalmában. Az egyik felfogás a falusi turizmust a vidéki családok többnyire már meglévő lehetőségekre alapozott jövedelem-kiegészítési formájaként fogja fel. A jelenlegi magyar (adó)jogszabályokban ez a felfogás tükröződik. A másik felfogás a falusi turizmust a vidéken folyó turisztikai tevékenységgel azonosítja, melybe beleférnek a hagyományos idegenforgalmi vállalkozások, panziók, éttermek, a vidéki térségben folyó valamennyi vendéglátási és szabadidős kapcsolódási forma. A harmadik felfogás az előbbi kettő között főként a mezőgazdasági és vidéki környezetben folyó, többnyire mezőgazdasági foglalkozáshoz, a természethez kapcsolódó vendéglátási, szállás- és programszolgáltatásokat érti. E három felfogást nálunk nem egyesíti magában olyan vidékfejlesztési program, melyben a vidék turisztikai vonzerőinek és az egyéni, családi kínálatnak a fejlesztése összekapcsolódhatna.”

A turizmusról szóló Miniszterelnöki konferencia és parlamenti nyílt napra (1999) készülve az előzetes szakmai egyeztetések alapján a következőképpen határozták meg a falusi turizmust:

„A falusi turizmus gyűjtőfogalma többek között ma már tanyasi, bio- és lovas turizmust, mezőgazdasági, helyi termékek eladására felkészült agroturizmust, kerékpározással, vízi túrázással, sporttal, ökotúrákkal kiegészített falusi üdülést, borutakat, borturizmust, helyi hagyományokat, kézművességet bemutató kulturális rendezvényeket, táborokat is magában foglal.”

A ruralis (falusi) turizmus átfogó tartalma szükségessé teszi hangsúlyozni, hogy az adott turisztikai forma mely jellemző jegyét emeljük ki, így kiemelhető a természeti környezet (zöld turizmus), közvetlen kapcsolódás a mezőgazdasági környezethez, mezőgazdasági termékekhez vagy szállásokhoz (agriturizmus), közvetlen kapcsolat a farmhoz (farmturizmus). A falusi vendéglátás¹ fogalom a vendégfogadó, ill. a falusi vendégfogadó portára helyezi a hangsúlyt.

A fenti definíciók több szempontú megközelítését hangsúlyozva fontosnak tartom a Falusi Turizmus Országos Szövetsége ajánlását, amely a *falusi turizmus ismérveit* a következőképpen határozta meg:

- fenntartható
- nem tömegturizmus
- helyi, kistérségi vonzerőre alapuló
- családi, emberbarát szemléletű
- munkahelyteremtő
- lakosságot helyben-tartó
- (pótlólagos) jövedelmet szerző
- a megszerzett jövedelmet rendszerint helyben visszaforgató tevékenység. (Falusi Turizmus Tájékoztató, 2000.)

Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi turizmusát tanulmányozva azt tapasztaltam, hogy a falusi turizmusban a szabadidős programlehetőségek felértékelődtek.

Ugyancsak a megye példája mutatja, hogy a falusi turizmus nem önmagában jelenik meg, hanem más turisztikai termékekkel összekapcsolódva.

Ezen jellemző jegyeket a falusi turizmust egy újabb oldaláról mutatom be a következő definícióban.

A falusi turizmus a turisztikai termékek összekapcsolódását is jelenti. Azokkal a turisztikai termékekkel (turizmusfajtákkal) kapcsolódik össze, amelyek a szabadidős lehetőséget jelentik a falusi környezetben.

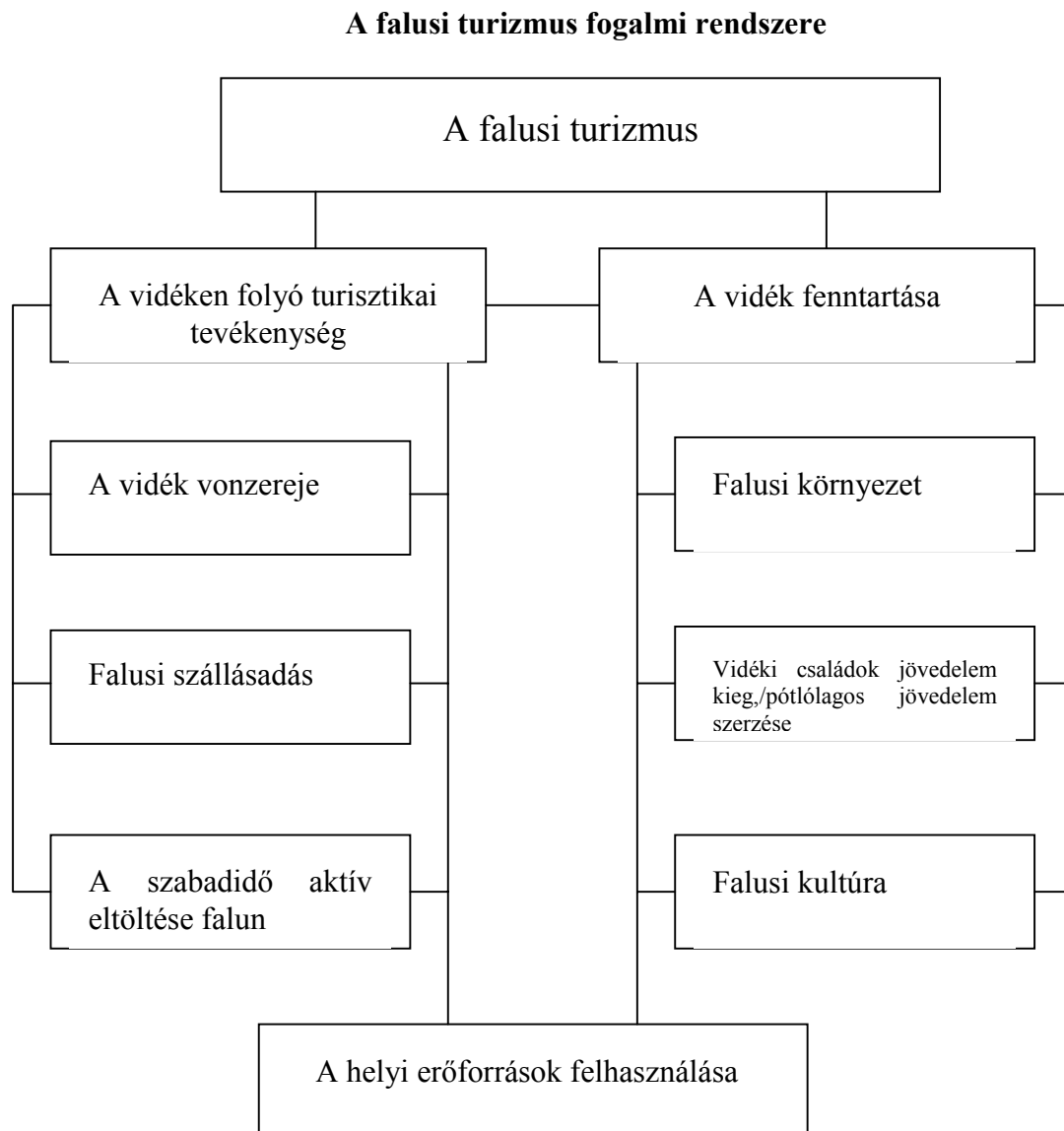
A falusi turizmus szabadidős programlehetőségeit meghatározza a desztináció természeti, gazdasági és társadalmi környezete. A szabadidős programlehetőségek, a szabadidőtöltés lehet pl.: a különleges természethez kapcsolódó tevékenység, mint a természetjárás, a lovaglás, a sport, a hobbi tevékenységek, a művészet, a kulturális örökség, stb. megismerése.

¹ A falusi turizmus alanyi alrendszer központi eleme a házigazda/vendéglátó/vendégfogadó, aki a falusi (vidéki) környezetben nyújt szállást, ellátást, szolgáltatást, szabadidős programlehetőséget

Így a falusi turizmus – a döntő motivációs és környezeti tényezők alapján-, olyan üdülturizmus, amely jól kombinálható a kulturális és az aktív turizmus (lovaglás, természetjárás) elemeivel.

A fenti falusi turizmus fogalmakat szintetizálva - véleményem szerint - a következő összefüggésekkel ábrázolható a falusi turizmus.

1. ábra

A falusi turizmus olyan gazdasági tevékenység és térhasználati mód, amely a helyi erőforrásokat használja fel a turisztikai termék kialakításához: a vidék vonzerejére alapozva kínálja a falusi környezet jellegzetes aktív szabadidős tevékenység, a szállás és étkezés lehetőségét.

Így a turizmus segíti az adott területi-, gazdasági-, társadalmi tér fennmaradását, megújulását.

Tehát a falusi turizmus hozzájárul a vidék fenntartásához:

- a falusi környezet (természeti és épített) megerősítéséhez, a falufejlesztéshez,
- a vidéken élő családoknak pótlólagos jövedelmet biztosít,
- hozzájárul a falusi kultúra megőrzéséhez, újjáélesztéséhez.

1.2 Kapcsolódó turizmusfajták

A turizmus fajtákat (turisztikai termékeket) csoportosíthatjuk a falusi turizmussal való kapcsolata alapján, így lehet:

- rokon (zöld, vidéki)
- kiegészítő vagy kapcsolódó (kulturális, kerékpáros, vízi)
- semleges (vallási)
- ellentétes (városi).

A falusi turizmushoz kapcsolódó turizmusfajták, amelyek a szabadidő eltöltését, az üdülés alatti aktív tevékenységet nyújtja:

- Sétálóturizmus: a kisgyermekesek, a nagycsaládosak és az idősebb korosztályban különösen kedvelt. Egy átlagos városi család legfeljebb 5-6 km távolságú útra vállalkozik. Mivel nincs túrafelszerelésük, csak a kiépített utakon tudnak sétálni, gyalogolni. A gyalogutak, pihenőhelyek kialakítása, rendben tartása nélkülözhetetlen feltétele a sétálóturizmusnak.
- Hobbiturizmus: az üdülők szabadságukat összekötik hobbijukkal, a kedvelt szabadidős tevékenységgel. Egyre többen sportolnak, kerékpároznak, túráznak szabadidejükben, amely egyben a kedvelt időtöltés, a hobbi is. A hobbi-turista az üdülés alatt új ismeretekre tesz szert, új élményekkel gazdagodik és kedvelt időtöltésének, hobbijának is hódol. Ez szakosodásra készíteti a vendégfogadót, hogy biztosítani tudja a vendég számára a hobbijához szükséges feltételeket. Ilyen hobbi lehet a horgászat, kerékpározás is.
- Lovas turizmus: jellemzője, hogy a turisták hosszabb időt, kb. két hetet töltenek a fogadóhelyen, szeretik az állatokat és a természetet. A lovaglás egyre népszerűbbé válik hazánkban is, amelyet történelmi gyökere, a hagyományok erősödése is magyaráz. A lovas turizmus népszerűsége, támogatottsága várhatóan tovább növekszik, feltételrendszere javul.
- Különleges érdeklődést kiszolgáló turizmus: a turisták sajátos érdeklődésére épül. Alapja lehet természeti, kulturális, történelmi vagy más, a helyi környezet által sugallt téma pl.: madarászás, a helyi kézművesség, a néphagyományok, a zene, tánc tanulmányozása, történelmi építészeti stílusok megismerése, stb. A jó szervezés és a részletes információk feltétlenül szükségesek a sikerhez.

- Természet közeli turizmus: jellemzője a természet iránti érdeklődés, a természeti környezetben végzett fizikai aktivitás, ami kötődhet vízi adottságokhoz (vízi turizmus), ill. egyéb természeti vonzerőhöz, természeti tájhoz pl.: a kerékpáros turizmus. A turistákra jellemző a környezettudatos gondolkodás, viselkedés.
- Borturizmus lényege, hogy egy meghatározott útvonalon több-kevesebb időt töltenek el a turisták. Ezalatt megismerkednek a szőlő- és borkultúrával, speciális tájjellegű ételekkel és borokkal, és közben megtekintik a vidék kulturális és természeti nevezetességeit. A borturizmus fontos feltétele az infrastruktúra: a színvonalas szálláshelyek, éttermek, borozók, járható utak, és a szőlő- és borszakmában jártas idegenvezető.

1.3 A falusi turizmus motivációja

A turizmus indítékai és a turizmussal szemben támasztott elvárások alig határolhatók el egymástól és egymást kölcsönösen befolyásolják. Az utazási motívumok (indítékok) alapján határozhatjuk meg a turizmus fajtáit. A turizmus célja kapcsolódhat a szabadidő eltöltéséhez, amelynek fajtái:

- üdülő, nyaraló turizmus
- kulturális (képzési célú, ismeretszerző, kulturális rendezvény turizmus)
- egészségügyi (gyógy – termál) turizmus
- társadalmi (rokonlátogató, klub) turizmus
- aktív, passzív (sport) turizmus
- vallási (zarándok) turizmus

A falusi turizmus a fent említett turizmusfajták és az ezekhez kapcsolódó tevékenység (üdülés, egészségmegőrzés, tanulás, szabadidős tevékenység) szinte mindegyikét magába foglalja, integrálja. A falusi turizmus szorosan összekapcsolódhat a kerékpáros-, a lovas-, a vízi-turizmussal, a természet-közeli (zöld) turizmussal.

A falusi turizmus terjedő üdülési forma, hiszen az urbanizáció hatására egyre többen menekülnek vissza legalább szabadságuk idejére a természetes környezethez.

Utazási indítékok (motívumok) a falusi turizmusban:

- pihenés a természetben
- különleges szabadidős tevékenységek
- kapcsolatteremtés a falusi lakossággal.

1.4 A falusi turizmus kialakulása Magyarországon

A falusi üdülés már évszázados múltra tekint vissza, régi-új jelenség Magyarországon.

Az 1900-as évek első évtizedeiben a pihenési, üdülési szokások, a falu, a vidék iránti igények kialakításával párhuzamosan létrejött egy vendéglátói hálózat, mely speciális igényeket igyekezett kielégíteni. Ezek a szolgáltatások az igényekhez igazodva a hagyományokon alapulnak. A hagyomány által megőrzött szokások, gazdasági tevékenységek, vagyis az élő múlt az, amit a falu kínálni tudott egykor, s kínál ma is a városi embereknek.

Az 1930-as években megindulnak a szervezett túrák, nyaralások vidéken. Egy-egy település papja, tanára vagy polgármestere elhatározta, hogy városi családokat fogad. Ők rendszeresen visszajártak, hiszen családtagjaik testileg-lelkileg megerősödve tértek vissza városi otthonaikba. A vasúthálózat fejlesztésével a falusi vakációztatás egyre elterjedtebb, szervezettebbé vált.

Magyarország 1910-1936 között a városi, szegény sorsú gyerekek üdültetésében jelentős szerepet vállaltak a megerősödő munkásmozgalmi szervezetek, karitatív egyesületek. Ugyanebben az időszakban alakult ki a tehetős polgári tisztségviselői réteg vidéki turizmusa; divattá válik a nyaralás falusi vendégfogadókban, vidéki rokonoknál.

A két világháború között, a harmincas években elterjedt szokás volt a városi emberek, a vidéki középosztály körében, hogy a családok közösen egy-két hetet minden nyáron vidéken töltöttek. A II. világháború előtt Magyarországon jelentős vendégfogadás alakult ki. A turizmust – településenként – községfejlesztő bizottságok koordinálták. Az Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség (OMVESZ) katalógusa alapján megállapítható, hogy több mint 250 település kapcsolódott be a falusi turizmusba (Phare Partnerség Program, 1998).

A falusi üdültetés szervezett formában a két világháború között bontakozott ki hazánkban. 1935-ben ez a hálózat 137, 1939-ben pedig már 252 falut tartottak nyilván. 1932-1940 között Magyarországon már egy európai szemléletmódnak megfelelő, széleskörű és színvonalas vendégfogadás volt (Csáky, 1993).

A falusi turizmus a háború utáni időszakban szinte teljesen felszámolódott, s a falusi turizmus jórészt a rokonlátogatásokra korlátozódott. A '80-as évek végén, '90-es évek elején a falusi turizmus új lendületet kapott, bár fejlődésre ekkor még leginkább a spontaneitás volt jellemző. Ebben a szakaszban a falusi vendéglátást az esetlegesség, az elkülönült, egyéni kezdeményezések jellemezték: a vendégfogadás alapja leginkább a „véletlen” volt. A falusi turizmus főként szállásszolgáltatást jelentett, programszervezésre példát csak elvétve találunk. Stratégia, fejlesztési politika és eszközrendszer sem vállalkozói, sem helyi, regionális vagy országos szinten nem volt.

A magyar falusi turizmus mára részben túljutott a spontánnak nevezett szakaszon. A helyi vendégvárók segítségével az utóbbi években több tucat civil szerveződés jött létre, beindultak a különböző marketing és idegenforgalmi vállalkozások, megindult a beutaztatás megszervezése, több térségben vendéglátásra felkészítő oktatást is szerveznek (Kiss, 2001).

Az állami irányító szervek a turizmus szabályozási rendszeréhez igazítva, ill. azt kiegészítve a falusi turizmusra vonatkozó szabályokat megalkották. A szabályozás a falusi szállásadásra, a minősítési követelményekre és a képzésre vonatkozik. (A vonatkozó rendeleteket összegyűjtöttem és a 2.sz mellékletben helyeztem el.)

A falusi szállásadás elsősorban a magánszálláshely idegenforgalmi célú, üzletszerű hasznosítása tekintetében tesz különbséget a fizetővendéglátás és a falusi szállásadás között, amelynek jelentősége az adózás tekintetében van. A falusi turizmus ösztönzését jelenti, hogy évi 400 ezer forint alatti bevétel adómentes.

1997-ben A Falusi Turizmus Országos Szövetsége kidolgozta a nyugat-európai minták alapján a minőségi vendégfogadás feltételeinek szempontrendszerét a falusi turizmusra. 1998-tól a kereskedelmi szálláshelyek osztályba-sorolása és a falusi szálláshelyek minősítéséről IKIM rendelet szól.

A falusi vendégfogadó tevékenység nincs képesítéshez kötve, de az Országos Képzési Jegyzéken szerepel a falusi vendéglátó szakképesítés. A falusi vendégfogadás fejlesztését támogató pályázatoknál a falusi vendégfogadásra való alkalmasságot (szükség esetén képzést) feltételként előírták.

1.5 A falusi turizmus jelentősége

A falusi turizmus leginkább szocio-ökonómiai és környezeti (természeti és épített) szerepében értékelhető. Ugyanakkor a falusi turizmus a vendégfogadónál keletkező előnyöket és a vidéki/helyi közösség számára jelentkező hasznosságokat egyaránt magába foglalja. A fentiek alapján a szerepkör és a hasznosság ismérvek szempontjából egy négy mezős mátrixba rendeztem a falusi turizmusnak azokat a jellemzőit, amelyek a falusi turizmus jelentőségét adják. A mátrixba rendezés a hasznosságot elkülönítette, amely elsősorban a fejlesztés számára válik fontossá, de az egyéni hasznosság - főként ha sok vendégfogadó van a faluban – a közösség számára is fontos kell, hogy legyen.

A falusi turizmus jelentőségének mátrixa

	S Z E R E P K Ö R	
	Szocio-ökonómiai szerep	Természeti-épített környezeti szerep
H A S Z N O S S Á G	Vendégfogadói hasznosság - Új munkahelyeket teremt, falusi családok bekapcsolódhatnak a vendégfogadásba, a falusi gazdaságok újjászerveződését eredményezheti és megalapozhatja a vidéki kisvállalkozásokat, a helyi lakosság életszínvonalát javítja. - A vidéki alacsony keresetek kiegészítő jövedelemforrása lehet. - A sikeres falusi turizmus megköveteli a falvak tradicionális tevékenységéhez szorosan kapcsolódó agrártevékenységet. A helyi mezőgazdasági termékek egy részének piacot nyújthat, hiszen a vendégek szívesen fogyasztják a helyben termelt élelmiszereket.	Vendégfogadói hasznosság Az épített környezet javítása, az épületek felújítása, karbantartása, hogy vonzó legyen a turisták számára.
	Helyi közösségi hasznosság - Az új turisztikai munkahelyek és vállalkozások által eredményezett bevétel növekedés pedig hozzájárul a helyi lakosság életkörülményeinek javításához, a turizmus által keletkezett adóbevételek hozzájárulnak a helyi infrastruktúra (csatornázás, utak) szolgáltatások (személyi szolgáltatások, kiskereskedelem) fejlesztéséhez. - A családok bekapcsolódása a vendégfogadásba pedig mérsékelheti a vidéken amúgy is nagy arányú munkanélküliek számát, a társadalmi feszültséget, a deviáns magatartásformákat megelőzheti. - Más gazdasági tevékenységek (mezőgazdaság, halászat, feldolgozó- és kézműipar) fejlesztését is segítheti. A mezőgazdasági és kézműipari termékek helyi piacot találnak, a helyi gazdaság, a helyi piac erősödik, amely megállítja az elnéptelenedés folyamatát. - Igényli, sőt bizonyos területeken nélkülözhetetlenné teszi a hagyományos termelési módszerek és életmód fenntartását. - A falusi turizmus alapkövetelménye a sokoldalúan fejlett szolgáltatás infrastruktúra, ugyanakkor a vidéki vendégfogadás önmaga is indukálja az anyagi és a humán infrastruktúra fejlődését. - A vidéki társadalom integrációja és a helyi patriotizmus fejlesztése.	Helyi közösségi hasznosság - A falusi turizmus jellegéből következően környezetbarát, elősegítheti egy adott térség környezetvédelmi állapotának javítását, hiszen a turisták nagyobb kedvvel látogatnak vonzó, tiszta, nem szennyezett helyeket. - Segíthet a helyi természetvédelmi területek, kulturális hagyományok finanszírozásában, mivel képes ezeket hasznosítani. - Annak az igénynek a felismerése, hogy a természetes tájat megőrizték a turisták és mások számára. - A vendégfogadók és turisták közötti személyes kapcsolat fejleszti a személyiséget, és kialakulásával a visszatérő vendégkör lehetősége is megteremtődhet.

2. A falusi turizmus intézményrendszere

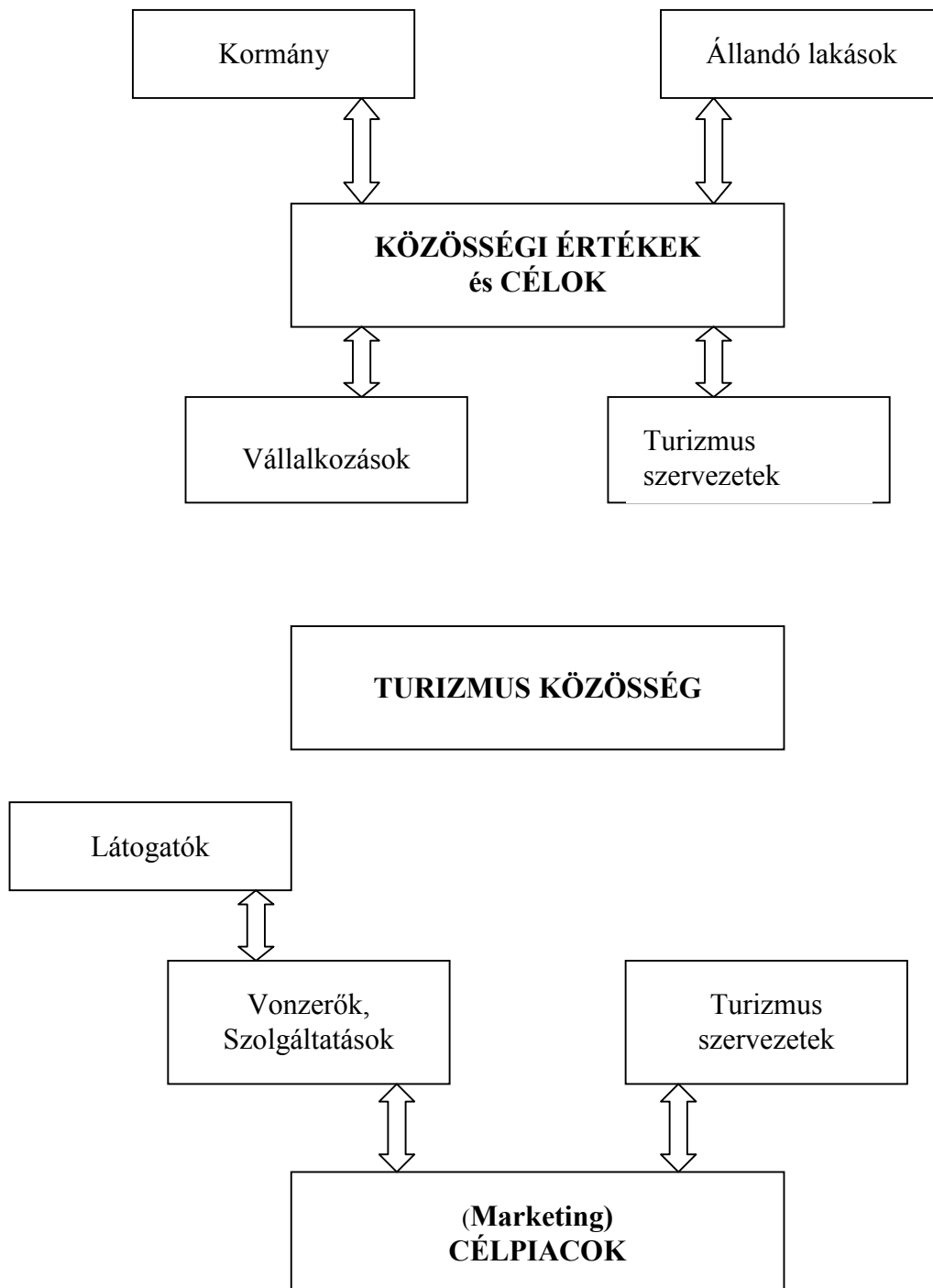
A falusi turizmusnak „sok - szereplős” intézményrendszere van, általában: a szállásadók, turisztikai vállalkozók, önkormányzatok, a helyi lakosság, kormányzati szervek, non-profit szervezetek. A siker a partnerek együttműködésétől is függ.

A falusi turizmusban a falusi közösség kiemelt szerepet kap, így a falusi turizmus „közösségi-turizmus”-ként is definiálható.

2.1 Közösségi turizmus modell

2. ábra

Közösségi turizmus modell (Gustafson,2000)

Értékek: a közösség értékrendjének jelentősége alkotja a turizmus program hatékonyságát.

Vonzóerő: a tevékenységek és fejlesztések azonosítása erősíti a látogató vonzódását a közösséghez.

Szolgáltatások: a közösségi szolgáltatások segítik a látogatókat, hogy élvezni tudják és értékeljék az adott közösséget.

Marketing: a célcsoport és a marketing módszerek kiválasztása segíti a velük való érintkezést.

Szervezet: számos módja van annak, hogy a helyi csoportok hogyan tudják fejleszteni és koordinálni a közösség munkáját, felismerni a helyi erőforrásokat és felkutatni a turizmusfejlesztés alapjait.

A modell bemutatja az alapvető kapcsolatot a turizmusipar és a közösség között. Azt is szemlélteti, hogy milyen módon tudja a résztvevő lakosság és a kormány irányítani a turizmus fejlesztését.

„A magyarországi falusi turizmusnak ma három jelentős szereplője van. Az elsőt a vendégváró családok alkotják, a tényleges kínálat és a szolgáltatások megteremtői. A másodikat azok a marketing vállalkozók jelentik, akik hálózatot szerveznek és piacra viszik a vendégváró házakat. A harmadik pedig a témában fantáziát látó önkormányzatokból, elsősorban polgármesterekből áll.” (Kovács D., 1998.)

A fent említett szereplők mellett a falusi turizmus fejlesztését és működését segíthetik a kistérségek, településszövetségek, regionális szervezetek és csoportok is.

2.2 Az önkormányzatok szerepe

A turizmus szervezésének, lebonyolításának sok olyan eleme van, amelyet csak a település, illetve annak önkormányzata tud felvállalni. Az önkormányzatnak „be kell vonulnia” a turizmusba. Elsősorban a marketing, a termékfejlesztés és beruházás-ösztönzés terén kell koordinatív szerepet felvállalni a település turisztikai szereplői között, ill. az együttműködések létrehozásában különös tekintettel a potenciális partnerek között regionális szinten.

A települési önkormányzatoknak közvetlen és közvetett módon bevételei származnak a turizmusból. Az önkormányzat két fő csatornán keresztül részesedik a vendégforgalomból. Az egyik a településen eltöltött vendégéjszakák után kivetett idegenforgalmi adó minden egyes forintjára jutó 2 Ft normatív támogatásként járó költségvetési juttatás (3. számú melléklet az 1997. évi CXLVI. törvényhez), a másik az idegenforgalomra épülő helyi vállalkozások iparüzési adója. A helyi adó kivetése nem jelent megoldást a falusi önkormányzatoknak, mert Magyarországon a vidéki területek nagy része elmaradott, vállalkozáshiányos, gazdasági és társadalmi problémákkal küzd.

A normatíva értéke az 1999. évi költségvetésben 4.148,2 millió forint volt. Ezen forrás fölött teljes egészében az adott települési önkormányzat diszponál. A felhasználás gyakorlatában egyaránt találunk a turizmus szempontjából „pozitív és negatív példát” is. Van, ahol zömében az idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztésére, a településkép és kulturális programkínálat javítására, illetve településmarketing lépéseinek finanszírozására fordítják az összeg egészét vagy jelentős részét, másutt ezen „nem pántlikázott” forrásból fedezik az önkormányzati költségvetés hiányait.

Ma még nem gyakorlat a településen képződő idegenforgalmi adóbevételek után járó állami hozzájárulás egy részéből térségi, regionális fejlesztési alap önkéntes képzése. Tekintve a jelenleg is érvényesülő költségvetési megszorításokat nem is várható, hogy a települési önkormányzatok effajta hosszú távú előrelátásról tesznek tanúbizonyságot. (Kraftné Somogyi G., 2000.)

Az önkormányzati feladatmegosztás során a turizmussal kapcsolatos feladatok a megyei önkormányzatokhoz kerültek, de forrásokat nem biztosítanak rá, és e forráshiányt a megyék helyi idegenforgalmi adók kivetésével sem tudják ellensúlyozni. Így a megyei szintű idegenforgalmi feladatok gyakran ellátatlanul maradnak. A kistérségi, ill. a kistérségek esetében még reménytelenebb a helyzet.

„Annak ellenére, hogy számos politikai, ágazati koncepció, program tűzte zászlajára a falusi turizmus előmozdítását, hiányoznak a hosszú távú fejlesztés körvonalai, a támogatás ötlepszerű, a forrásként megjelenő állami pénzalapok közötti koordináció nem működik. A falusi turizmus fejlesztésének eddig mérsékelt sikerességében erősen közrejátszott, hogy nem tisztázott a különböző szereplők, magánszemélyek, vállalkozók, társadalmi szerveződések, érdekvédelmi szervezetek és önkormányzatok feladata és felelőssége, szervezeti kapcsolódásuk lehetősége és módja.” (Kovács K., 1999)

A falusi turizmus működéséhez a helyi önkormányzat feladata a turisztikai vonzás, a település imázsának megteremtése. A turisztikai vonzás több tényező együttes megléte:

- a település megközelíthetősége
- a település elérhetősége (információs infrastruktúra)
- a környezeti, kulturális és közösségi értékek megóvása
- a vonzó falukép
- az egészséges életfeltételek (tiszt ivóvíz, szennyvíz-, hulladékkezelés)
- korszerű életkörülmények (utak, járdák, energia, telefon, egészségügyi ellátás)
- közbiztonság.

1990 óta az önkormányzati törvénnyel elértük, hogy a hazai települési önkormányzatok közel azonos feladatokat látnak el, mint több más fejlett ország helyi önkormányzata.

A problémát az jelenti, hogy az önkormányzatok költségvetésében az állami költségvetés által biztosított normatív támogatás csökkenő tendenciát mutat.

A jelenlegi gazdasági feltételek között az önkormányzatok egyre nehezebben tudnak a törvényben előírt feladataiknak megfelelni.

Mégis a sikeres települések példái azt mutatják, hogy elsősorban az önkormányzat az az erő, amely a belső/helyi erőforrások feltárásával, az egymásra találás megteremtésével lehetőséget talált a helyi gazdaság fejlesztéséhez.

Több település esetében az önkormányzat a helyi lakossággal együtt képes volt felismerni a helyi adottságokat, a település szellemi és innovációs képességét, amely elindította a fejlődést.

Az önkormányzat a fejlesztés első fázisában a fejlődés lehetőségét megteremtő fogadóképiséget hozta létre, majd második lépésként következtek az innovációs fejlesztések.

A fejlődési lehetőséget talált települések példája azt mutatja, hogy a polgármester személyének megkülönböztetett szerepe van, aki rátermettségével, képességeivel képes a falu közösségét felrázni, a kilátástalanság állapotából kimozdítani, gazdaságfejlesztést generálni.

Több polgármester (Nagykörű, Cserkeszőlő, Berekfürdő polgármesterei) a helyi gazdaságfejlesztés lehetőségei között ismerte fel a falusi turizmust, mint alternatív jövedelemszerző tevékenységet, amely közvetlenül a falusi vendégfogadók, a szolgáltatók jövedelmét, közvetve pedig a helyi piacot serkenti, a település fejlesztési forrásait teremti meg, ill. növeli.

Az önkormányzat a turisztikai vonzás megteremtésével megalapozza a falusi turizmus fejlődését, de ettől még nem válik turisztikai termékké.

A falusi turizmust a szolgáltatások, a szabadidőtöltés lehetőségei, kulturális események teszik vonzóvá, egyedi termékké. A szolgáltatások nagy részét a falusi vendégfogadó nyújtja saját vendégfogadó portáján pl.: bográcsolási lehetőség, tájjelegű étkezés, saját készítésű élelmiszerek, hajdani technológiák bemutatása, stb., tehát a falusi vendégfogadó szerepe, felkészültsége (piaci ismeretei, kommunikációs készsége, kreativitása, stb.) meghatározó a sikeres termékben.

A szolgáltatások másik csoportjára és a falusi turizmusba illeszthető szabadidős lehetőségekre jellemző, hogy egyedül egy vendégfogadó sem képes azok kialakítására, működtetésére.

A szolgáltatásokat, a szabadidős lehetőségeket jellemzőjüktől függően más és más szereplőnek kell kialakítani, működtetni. Jellemzőjük alapján csoportosíthatjuk a szolgáltatásokat és a szabadidős lehetőségeket:

1. kialakítása, ill. működtetése jelentős tőkebevonást igényel
2. elsősorban szervezést, koordinációt igényel.

A fejlett piaci viszonyok esetén ez azt jelenti, hogy az első (tőkebevonást igénylő) csoportba tartozó szolgáltatások és szabadidős lehetőségek vállalkozásként működtethetők.

A második csoportba tartozó (szervezést, koordinációt igénylő) szolgáltatások, szabadidős lehetőségek kialakítására, ill. működtetésére egy koordináló szervezetet célszerű létrehozni.

Magyarországon a vidék jelenlegi gazdasági és társadalmi helyzete miatt a koordináló szervezet feladatait ki kell egészíteni olyan feladatokkal is, ami a falusi települések fejlődését több területen is segíti (információ elérés, közösségfejlesztés, stb). Így a koordinálása mellett a fejlesztés és menedzselés még hosszú ideig meghatározója lesz a szervezetnek.

2.2.1 A koordináló szervezet

A koordináló szervezet feladatai:

- a turisztikai vonzerők menedzselése: a turisztikai vonzerők feltárása, a hasznosítás formáinak keresése, a megvalósítók keresése, együttműködések, szerveződések indukálása, a piacra jutás segítése
- a turisztikai fejlesztések kezdeményezése: koncepció és stratégiai program biztosítása, partnerkeresés, forráskeresés, fejlesztési programok indukálása, cselekvési program koordinálása
- tanácsadás: turisztikai szolgáltatások bevezetéséhez, termékfejlesztéshez, marketingtevékenységhez
- rendezvényszervezés: kulturális, sport, művészeti, tájjellegű rendezvények, falunap, stb
- információmenedzselés: turisztikai adatbank kialakítása, turistatájékoztatás, kommunikációs és PR tevékenység, folyamatos információs kapcsolat a szakmai, civil szervezetekkel, önkormányzattal
- közösség menedzselés: kezdeményezések az élénk társadalmi élet kialakítására, érdekképviselés a kistérségi-, megyei-, regionális szinteken, a település kapcsolatrendszerének bővítése, erősítése, iskolarendszeren kívül képzési formák telepítése, közösségfejlesztő programok szervezése.

A koordináló szervezet konkrét feladatait a település jellemzői alapján lehet meghatározni. Ha a település információs rendszere a Teleház keretében jól működik, akkor a koordináló szervezetnek az információmenedzselésből csupán a turizmussal kapcsolatos információ szolgáltatást kell biztosítani.

A közösségmenedzselés feladatok függenek a közösségtudat erősségétől.

Ha a település jellemzői alapján kialakításra került a koordináló szervezet feladatlistája, akkor a feladathoz szükséges erőforrásokat kell biztosítani:

- A feladatlistától függően ez a részmunkaidős dolgozótól a 2-3 főig terjedhet, ill. ezek kombinációjában változhat.
- A technikai háttérként internetes számítógépes munkahely a település központi helyén elhelyezett irodában. Jó megoldás lehet a Teleház, az Önkormányzattal vagy más civil szervezettel egy helyen közös erőforrás hasznosításban.

Ha turisztikai iroda működik a településen, akkor csak azokkal a feladatokkal kell kiegészíteni a turisztikai iroda működését, amely a közösség-, információmenedzseléssel kapcsolatosak.

A koordináló szervezet működhet profit vagy non-profit formában. A hazai falusi turizmus gyakorlatában a non-profit forma lehet a gyakoribb a vendégszám és az árszínvonal miatt. A feladatok jellegétől függően a falusi vendégfogadók, szolgáltatók egyes tevékenységet finanszíroznak pl. piacra-jutás, tanácsadás, stb. Tisztán profit orientált formában prosperáló üdülőfalu, rekreációs park esetén működtethető.

A jelenlegi gazdasági és társadalmi környezetben a koordináló szervezetet létrehozhatják, ill. működtethetik a falusi vendégfogadók. Ez feltételezi, hogy a településen több vendégfogadó működik, akik készek az együttműködésre, piaci ismeretekkel rendelkeznek és készek anyagi áldozatot is vállalni, hogy vonzó, egyedi termékkel lépjenek a piacra.

A koordináló szervezet létrehozásának szükségességét a falusi turizmus szakmai szervezet is kezdeményezheti. A kistérség szintű szakmai szervezet lehet a hatékony, mert a turisztikai termékelemek variálásával képes komplex termék piacra vitelére. A Falusi Turizmus Országos Szövetsége a koordináló szervezet kialakítását forrásszerzéssel támogathatja.

A koordináló szervezet létrehozását a helyi önkormányzat is kezdeményezheti, főleg akkor, ha a település olyan különleges turisztikai vonzerővel rendelkezik, amely a turisztikai termék központi eleme. Ebben az esetben a szűken értelmezett falusi turizmus más turizmus fajtával együtt pl. öko-turizmus alkot sajátos terméket.

A koordináló szervezet - a falusi turizmus komplex jellegénél fogva - több civil szervezettel is együttműködik. Ezek a civil szervezetek saját céljaik, tevékenységük során a falusi turizmus fogadóképességét is fejleszthetik, ill. a termék kialakítását, fejlesztését segíthetik pl. falu építők köre, honismereti kör, gazdakör, stb. Az együttes érdekek mentén a koordináló szervezet kialakítása közösen is történhet az erőforrások hatékony felhasználásával.

Több önkormányzat támogatja a civil szervezetek létrejöttét, sőt ha teheti éves költségvetéséből számukra is juttat, hiszen számos olyan feladat létezik, amelyek megoldását egy közintézménynél rugalmasabb szervezet könnyebben elvégezhet.

A falusi turizmus jellegénél fogva sokszereplős, tehát a sikeres falusi turizmus feltételezi az együttműködést. Meghatározó szerepe van a falu önkormányzatának, amely elsősorban a település turisztikai vonzását alakítja ki, ill. közvetett módon segíti a turisztikai termék kialakítását, piacra vitelét. Ha a helyi önkormányzat nem vállalja ezt a szerepet, akkor azon a településen csak egy-két vendégfogadó lesz, de a település nem tud megjelenni a falusi turizmus kínálatában.

2.2.2 Az önkormányzatok szerepvállalása a térségben

Régiókban, ill. megyénkben az önkormányzatok több-kevesebb sikerrel támogatják a falusi turizmust. A fejlesztés szándékát az „Észak-alföldi régió Turisztikai Koncepciója és Stratégiai Programja” c. tanulmány felméréséből is megismerhetjük

A felmérés az Észak-alföldi régió Turisztikai Koncepciója és Fejlesztési Programjához készült.

A felmérés megmutatja, hogy a megyei települések önkormányzatai 80 %-ban a turizmust jelentéktelennek ítélik meg településük életében.

A régió önkormányzatai által leginkább preferált turisztikai termékek a fejlesztések során az alábbiak voltak:

- termál- és gyógyfürdők
- *falusi nyaralás*
- ökoturizmus
- vadászat
- lovas turizmus
- horgászat.

Kistérségi együttműködésben a válaszadók 55 %-a vesz részt. Az együttműködésre való hajlandóság a három megyében a visszaküldött válaszok alapján körülbelül azonos mértékű. A kistérségi együttműködésekben való részvétel viszonylag magas aránya öröndetes, mert az alulról való építkezés, a helyi és kistérségi összefogás szükségességének felismerését sugallja. Ez azokon a területeken, amelyek jelentős hatósugarú vonzerővel nem rendelkeznek, igen fontos, mert az együttes piaci fellépés, termékfejlesztés révén megteremthető a nagyobb hatósugarú vonzerő, amely így a sikeres piaci szereplés alapját képezi.

A „Milyen fejlesztéseket tartanak a legfontosabbnak a turizmus színvonalának javítására?” kérdésre adott válaszokban a *falusi turizmus feltételeinek megteremtését* 7 önkormányzat említette meg, a helyi, ill. kistérségi szinten egyaránt. Regionális szinten az infrastruktúra fejlesztését (6 említés) tartják a legfontosabbnak, de a *falusi turizmus* feltételeinek megteremtését is megemlítették (2 említés).

2.2.3 A siker feltételei

A falusi turizmus sikerességében vagy sikertelenségében meghatározó szerepe van a helyi társadalomnak. A sikeres társadalom feltételeit (Bódi F.-Böhm A., 2000.) a következő pontokban összegezte:

- Egy személy – aki lehet a polgármester, egy helyi vállalkozó, esetleg az „ügy” megszállottja -, aki magára vállalja a település érdekeinek képviselését. Akinek van elképzelése, tudja mit akar, s azzal is tisztában van, hogy az adott településen mit lehet tenni, s miben hajlandók együttműködni a helyi lakosok, a „lakópolgárok”.

- Egyetlen ember, egy személy természetesen önmagában kevés a település boldogulásához, ezért szükség van egy olyan helyi véleményformáló és mintaadó rétegre, amely elfogadja és ezzel legitimálja X vagy Y kezdeményezését.
- A sikerhez természetesen szükség van egy felismerésre is, pontosabban annak felismerésére, hogy az adott településen miben egyedi, milyen sajátosságai vannak, mi az, ami ebből profitábilissá tehető.
- A fentiekén túl nélkülözhetetlen feltétel a lakosság együttműködése a település gondjainak megoldásában. Széthúzó, megosztott, kooperációra képtelen lakosság ugyanis megakadályozhatja a nagyobb kezdeményezéseket is. Közös célok elérése érdekében együttműködve, felelős tevékenységet vállalva viszont garantált az eredmény.
- Meghatározó szerepet játszik a település sikeres működtetésében a helyi vezetés, az önkormányzat. Szerepe nem lehet diktatórikus, nem feltétlenül neki kell megtalálni minden helyzetben a megoldást, szerencsésebb, ha döntéseinek előkészítésébe bevonja a lakosságot, ha a helyi társadalom minden érdekcsoportjával konszenzust alakít ki, ha hagyja tevékenykedni az állampolgárokat. Elegendő, ha „csak” a menedzselést vállalja magára.

Magyarországon néhány település sikeressé tudott azáltal válni, hogy a falusi turizmusba bekapcsolódott. Pusztamérgecs, Mesztegnyő példája ezt jól mutatja, Jász-Nagykun-Szolnok megyében Berekfürdő példázza ezt. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy számos társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település - más fejlesztési eszközben kitörési lehetőséget nem látván - egyedüli üdvöztető megoldásként túlzott jelentőséget tulajdonít a falusi turizmusnak. A túlzott elvárások sok esetben csalódást okoznak, hiszen a falusi turizmus nem oldja meg az agrártúltermelés gondjait, a vidék problémáit.

Véleményem szerint a sikeres falusi turizmushoz nem elég a deklarált vidékfejlesztési szerep, a koncepciókban megjelenő fejlesztési szándék. A természeti és épített környezet, megfelelő gazdasági potenciál és társadalmi aktivitás szükséges ahhoz, hogy a település vonzó turisztikai desztináció legyen, azáltal, hogy egyedi, természetközeli, nyugodt légkört kínál.

Ezekkel az adottságokkal rendelkező települések emelkednek ki térségükben és élvezik a jól működő falusi turizmus előnyeit.

2.3 Magyar Falusi – Tanyai Vendégfogadók Szövetsége

A szövetség 1989 júniusában Törökbálinton alakult meg, mint az Országos Magyar Vendégforgalmi Szövetség és a Magyar Falusi Nyaralóhelyek Központi irodája jogelődök örököse.

A kezdeményezés széles körű visszhangra talált a falusi tanyai – vidéki lakosság és a hazai, külföldi pihenni vágyók körében. A szövetség a meglévő falusi –tanyai – vidéki épületek üres kapacitásainak piacra vitelét, vendégfogadásra alkalmassá tételét, a vendégfogadók tájékoztatását és képzését tűzte ki célul.

A szövetség két európai szervezet létrejöttének kezdeményezője és alapító tagja. 1990-ben alakult meg a „Falusi – Tanyai Vendégfogadók Európai Szövetsége”, 1992-ben pedig a „Közép-Kelet Európai Szövetség a Falusi Vendégfogadás Kiépítéséért” alakult meg magyarországi székhellyel.

1990-ben – az európai turizmus évében – a Magyar Falusi - Tanyai Vendégfogadók Szövetsége volt a házigazdája a „Európai Falu - Falusi Turizmus 2000” című nemzetközi konferenciának, melyen 14 európai ország és Kanada, valamint az Európa Tanács, az EK, az ECOVAST, az EUROTER és az EUROGITE képviselői vettek részt. A Szövetség volt a házigazdája 1992-ben „A Falusi turizmus kiépítése Kelet-közép Európában a nemzeti hagyományok és a nyugat-európai tapasztalatok alapján” című konferenciának is.

1990 óta kiadásra került az „Üdülés a magyar falun – tanyán” című katalógus. A katalógusba való felvételről a Szövetség „Szakértő – minőségellenőrző” bizottsága dönt a helyszín meglátogatása alapján. A katalógus a nyugat-európai gyakorlatnak megfelelően az építőkocka elve szerint épül fel: a vendégfogadók településenként, kistérségként, megyénként kerülnek bemutatásra. A katalógus külföldi és hazai kiállításokon mutatkozott be, a falusi turizmust népszerűsítve.

Programjukban fontos elvként megfogalmazták, „hogy a „falusi – tanyai – vidéki – zöld üdülést jó minőségben, a nyugat-európai normákhoz igazítva, az épített, a természeti és a kulturális környezet károsítása nélkül építsük ki”. A marketing feladat mellett munkájukat a falusi – tanyai – vidéki – zöld turizmus elfogadtatására, a támogató feltételrendszer kialakítására irányították.

A szövetség kezdeményezésére 1990-től a falusi vendégfogadást fejlesztő támogatások, állami pénzalapok segítik. (Csáky, 1993)

2.4 A Falusi Turizmus Országos Szövetségének szerepe

Falusi Turizmus Országos Szövetségének megalakulását 1993-ban sürgető egyesületek, polgármesterek, tudományos kutatók, egyetemi tanszékek képviselői ismerték fel azt, hogy az egyéni vendéglátók egymagukban nem tudják előmozdítani, a megérdemelt rangjára eljuttatni a hazai falusi turizmust. Ehhez a szövetség, mint érdekképviselői szerv, mint a fejlesztési célkitűzések meghatározója, a szakképzés, a piacra vitel előfeltételeinek kidolgozója nélkülözhetetlen. Legfontosabb szerepe azonban az, hogy a politikai, gazdasági és társadalmi köztudatba bevezesse, szakemberekkel megértesse a falusi turizmus vidéki térségek felzárkózásában nélkülözhetetlen szerepét és támogatásának szükségességét, fejlesztésének módját.

A falusi turizmus a szövetség és tagszervezetei aktív felvilágosító és szervező munkájának betudhatóan került be a turisztikai fejlesztés kiemelt ágazatai közé, és az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium szakértői ezzel tették létjogosulttá, indokolttá a falusi turizmus támogatási rendszerének kialakítását, szükségességének felismerését. Ennek eredményét tükrözi az 1998-ra kiírt FM pályázatok támogatási rendszere is.

A Falusi Turizmus Országos Szövetsége megalakulását követő ösztönző szerepvállalásával volt elérhető a falusi turizmus egyesületvezetők, menedzserek és vendéglátók folyamatos képzése, majd a falusi turizmus szakképzés bevezetése a szakközép- és felsőfokú oktatás rendszerébe, a postgraduális képzésbe, távoktatásba, az iskolán kívüli képzési rendszerekbe.

A falusi turizmus kínálat piacra vitelének előfeltétele volt a szálláshelyek és azok környezete nemzetközi igényeknek megfelelő kialakítása. Ennek érdekében határozta meg a szövetség a szálláshelyek minőségével szembeni követelményeket, dolgozta ki az ezt érvényesítő szabályzatot, szervezte a minősítők képzését, majd a vendégházak osztályba-sorolását. A szövetség által közreadott „Minősítési szabályzat és útmutató a falusi turizmus magánszálláshelyek komfortfokozat szerinti besorolásához és minősítéséhez” a 110/1997 sz. kormányrendelet szerint irányt adó a falusi szálláshelyek minősítésénél; ennek eredményeként ma már nemzetközi és a hazai piaci követelmények megfelelő, osztályba-sorolt szálláshelyeket kínál a szövetség 1998. évi szálláshely katalógusa és a vendéglátók kínálatát ismertető egyéb helyi, térségi és megyei katalógusok.

Ilyen tekintetben fordulópont 1998. a falusi turizmus fejlesztésében és piacra viteli lehetőségeinek bővülésében, nemzetközi felzárkózásában. A Phare Partnerségi program keretében folytatódott az egyesületi továbbképzés és külföldi tapasztalatsere, kapcsolatteremtés. Az 1998. évi külföldi tanulmányutakat követően nemzetközi szeminárium keretében vitatták meg és összegezték a szövetség és az egyesületek képviselői a külföldön szerzett tapasztalatokat, és határozták meg a hazai turizmus továbbfejlesztésének lehetőségeit, gyakorlati megvalósítási módszereit (Falusi turizmus fejlesztési modellek, 1998).

3. A falusi turizmus támogatási rendszere

A falusi turizmus fejlesztésében – a turizmus ágazatközi jellege miatt –szinte minden szakterület érdekelt és kulcsszerepük van az önkormányzatoknak.

A turizmus irányításáért felelős szakminisztérium pályázati rendszerben, a szakmapolitikai döntéseknek megfelelően ösztönzi a turisztikai termékfejlesztést, így a falusi turizmus fejlesztését is pályázataival forrásokkal támogatták.

3.1 A falusi turizmus újjahonosítására kiírt OIH pályázat

Az Országos Idegenforgalmi Hivatal 1991 decemberében pályázatot írt ki a falusi vendégfogadás fogadókészségének javítására (Sándor J.1992).

A pályázat célja az volt, hogy:

- Lehetőséget nyújtson az idegenforgalmi fejlesztések keretén belül a hátrányos helyzetű, illetve gazdaságilag elmaradott települések fejlesztésére. Ennek érdekében segítse azok bekapcsolódását az idegenforgalomba, akik a falusi-tanyai – döntően mezőgazdasági jövedelemszerzési lehetőségek mellett vállalják idegenforgalmi szolgáltatások nyújtását;

- megyénként kialakításra kerüljön legalább egy olyan bázis, amely a falusi turizmusba bekapcsolódni kívánó települések számára mintaértékű lehet,
- a falusi turizmus újrachonosítása a jelenlegi nemzetközi gyakorlathoz igazodó feltételeknek megfelelően történjék meg, megkönnyítve ezzel későbbi nemzetközi piac megjelenését.

A kiírás szempontjai között szerepelt az is, hogy olyan magánszemélyek kaphattak támogatás, akik elkülönült telken álló ingatlanukban, állandó helyben lakás mellett vállallják a vendégfogadást, s megfelelnek a pályázati feltételeknek.

A támogatás elnyerésének feltételeit, az elbírálás szempontjait az alábbiak szerint határozták meg:

- nem gyógy- és üdülőhelyen laknak, és szükség esetén a szállásszolgáltatás mellett étkezési szolgáltatás nyújtását is vállalni tudják,
- minimum az Idegenforgalmi Alapból nyújtott támogatás összegével megegyező összeg saját erőből történő befektetését vállallják, 5 éven keresztül legalább évi egy alkalommal a piaci megjelenést biztosító hirdetést, katalógusban, programfüzetben, szórólapon stb. való megjelenést finanszírozzák.

A pályázaton új férőhely kialakítása, illetve már meglévő férőhely korszerűsítése (színvonalemelítés) céljából lehetett részt venni.

A támogatás egyszeri, vissza nem térítendő juttatás, összege férőhelyenként (ágyanként) 25 ezer forint volt. Egy pályázó maximum 100 ezer forint összegű támogatásban részesülhetett.

Rendkívül nagy érdeklődés kísérte a pályázatot, az ország minden részéből 3280-an igényeltek támogatást. A legtöbben 534-en Veszprém megyéből pályáztak, Somogyból 460, Zalaiból 276, Jász-Nagykun-Szolnok megyéből 222, Bács-Kiskunból pedig 215 pályázat érkezett be.

„Az elbírálható „jó” pályázatok minden várakozást felülmúló nagy számából is látható, hogy míg az elmúlt években lényegében csak megszállott emberek hobbiája, kiegészítő tevékenysége volt a falusi turizmus, ma már – kibontakozó agrárválság, a munkanélküliség fenyegetése és más tényezők miatt – szinte tömegesen kezdik fontos megélhetési formának tekinteni” (Csordás L. 1992).

Azoknál a pályázatoknál, amelyek olyan településről érkeztek, ahol:

- a bolti és vendéglátó ellátás biztosított;
- a faluban – házban – van telefonálási lehetőség;
- az önkormányzat is aktív hozzáállásról adott tanúbizonyságot;
- a szabadidő eltöltésének színes és változatos lehetősége adott;
- a potenciális vendégfogadó bizonyos szakmai nyelvtudási ismereteiről is beszámolt;
- a „töltést” biztosító személyes kapcsolatok is kialakíthatók, ott nagy biztonsággal megjósolhatjuk a falusi turizmus újrachonosításának üzleti-emberi biztonságát.

„A jövőre nézve levonhatjuk azt a tanulságot, hogy a mai gazdasági viszonyok mellett csak egy feszebb – földrajzi, gazdasági kistérségek, szakmai, anyagi – pályázat kiírása lehetséges és célravezető. Továbbá azt is, hogy ösztönözni kell a vállalkozókat az összefogásra, mert önállóan – akár egy falura vonatkoztatva is – csekély esély van a piacra kerülésre. E vonatkozásban az önkormányzatokra (települési és megyei egyaránt) is jelentős szerep hárul. Kistérségi egyéb közös kínálat kialakításával (pl. strand, sportolási és szórakozási lehetőségek) jótékonyan elősegíthetik a szállást adó vendégfogadók piacképességét, de szerepet vállalhatnak a közös propaganda kialakításában és az információnyújtás területén is. Az idegenforgalmi szakoktatási hálózatnak pedig meg kell szerveznie a falusi turizmus tanfolyamokon való oktatást úgy, mint például Ausztriában. Az érintett tárcáknak össze kell hangolniuk a különböző alapok területfejlesztési, munkahely-teremtési stb. felhasználását, hogy azok időben és térben egyaránt erősítsék egymást.” (Csordás L. 1992)

Az értékelhető és a támogatott pályázatok arányából látható, hogy a pályázat viszonylag kedvezően érintette az Alföld térségét. Az értékelhető pályázatok (2089) 27,77 %-a az Alföldről (24,12 % az alföldi 6 megyéből) érkezett. A támogatott pályázatok (259) 50,9 %-a található az Alföldön (40,9 % az alföldi 6 megyében).

3. táblázat

Az OIH támogatásra pályázatot benyújtott, ill. támogatást nyert vendégfogadók az Alföldön (* A megye Alföldhöz tartozó területén)

Megye	Benyújtott pályázat	Támogatást nyert
Bács-Kiskun	140	3
Békés	36	4
Borsod-Abaúj-Zemplén*	10	4
Csongrád	40	24
Hajdú-Bihar	48	11
Heves*	30	21
Pest*	36	1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	124	36
Jász-Nagykun-Szolnok	116	28
Összesen	580	132

Forrás: Alföld kutatási program

„Az érintett települések legtöbbször nem szigetszerűen állnak, hanem csoportosulva, övezetekbe vagy bolyokba rendeződve helyezkednek el. A legtöbb „magányos” településen csak egyetlen pályázó volt, míg a 2-4 vagy 5-10 közötti pályázatot beküldők csak igen ritkán egyedüliek. A 10 feletti pályázóval rendelkezők mindegyike érintkezik további aktivizált falvakkal. Ezek a jellemzők azt mutatják, hogy a falusi turizmus, - amely a vidék számára egy újfajta gazdasági tevékenység, vállalkozási lehetőség - ismeretei gócpontokból terjednek tovább. Így onnan érkezett a legtöbb pályázat, ahol a legjobban ismerik ezt a tevékenységet, míg a kevés információval, személyes tapasztalatokkal bíró területekről csak egy-két elszánt ember próbálkozott. Ez a pillanatfelvétel a falusi turizmusnak mint innovatív elemnek a terjedését, annak jellemvonásait ábrázolja.

A pályázatokból kirajzolódó szövet jóval sűrűbb, akár az 1981-es várakozásokhoz, akár az 1992-es ismert vendéglátáshoz viszonyítjuk. Ez persze korántsem jelenti a falusi-tanyai turizmus robbanásszerű elterjedését. A pályázatok csak a lehetőségét mutatják be a jövőbeni fejlesztéseknek. Ott, ahol az adottságok alkalmasságot feltételeznek, a tevékenység csirái már megjelentek és széleskörű érdeklődés nyilvánul meg a vendégfogadás iránt. Ilyen körzetekben támogatásokkal fejleszthető a falusi turizmus.” (Csordás L. 1992)

A támogatás felvétele után 2 évvel az OIH munkatársai egy egyoldalas kérdőíven arra keresték a választ, hogy a támogatottak milyen fejlesztéseket, bővítéseket végeztek a falusi turizmus fogadási körülményeinek javítása érdekében, hogyan vitték piacra ezt a turisztikai terméket, és az 1991-1993-as években mennyi vendégük volt

A pályázati pénzt a falusi turizmus fogadási körülményeinek javítására, elsősorban új vagy korszerűsített vizesblokk/lakószoba kialakítására, felújítására, férőhelybővítésre, reklámozásra használták fel.

3. 2 97/1992. sz. Kormányrendelet

A Kormány 97/1992.(VI.16.) sz. – az elmaradott területek fejlesztését és a munkahelyteremtést szolgáló területfejlesztési támogatásról szóló – rendelete a támogatandó célok 13.pontja „A falusi idegenforgalom (állandó jellegű szálláshelyek esetén maximum 10 ágy)” fejlesztési költségeinek 30 %-át központi forrásból biztosítja mind az elmaradottsággal, mind a munkanélküliséggel küzdő, mind a kiemelten fejlesztendő területek településein pályázatot nyerők számára. A rendelet megszületésekor nem állt rendelkezésre az 1992. évre a falusi turizmus támogatására keret ebből a forrásból.

A mezőgazdasági tevékenység mellett végzett falusi vendégfogadás az un. agroturizmus fejlesztésére az utóbbi években közös pályázati rendszert működtet a két érintett minisztérium.

3. 3 109/1997. (XII.30.) FM rendelet

A Földművelésügyi Minisztérium az agrárgazdasági célok 1998. évi költségvetési támogatásáról szóló 109/1997. (XII.30.) FM rendelet V fejezet 2. „Az agroturizmus fejlesztésének támogatása” c. pontja, valamint az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium (IKIM) – az Országos Idegenforgalmi Bizottság döntése alapján - tette közzé pályázati felhívását.

A támogatás általános célja a mezőgazdasági termelésre kedvezőtlen adottságú térségek (17 AK alatti területeken) jelentős foglalkoztatási gondokkal küzdő településein élő és agrárgazdasági tevékenységet folytató lakosság helyben tartásához szükséges életfeltételek javítása az agroturizmus, a falusi vendégfogadás fejlesztésével. Ennek eredményeként elérhető a hátrányos helyzetű térségek turisztikai fogadóképességének javítása, a lakosság turisztikai és vendégfogadói szakmai felkészültségének fokozása, valamint környezetének és turizmus-barát szemléletének kialakítása.

Támogatás igényelhető a szálláshely és környezetének fejlesztéséhez, valamint a szakmai képesítés megszerzéséhez szervezett tanfolyam részvételi költségéhez és a piacra jutást elősegítő agroturisztikai, illetve falusi fogadói kiadványok költségeihez. A vissza nem térítendő, maximum 2 millió forintos támogatás elnyeréséhez a pályázónak 20 % saját erővel kell rendelkeznie.

3.4 8/1999. (I.20.) FVM rendelet

A rendelet a kedvezőtlen adottságú térségek támogatásáról szól. A 307-312. paragrafusok az agroturizmus fejlesztésével foglalkoznak és agroturisztikai szolgáltatások kialakítására és fejlesztésére vonatkoznak. A támogatás épület kialakítására, bővítésére, komfortosítására, tanfolyami és turisztikai kiadványok költségeinek fedezésére vehető igénybe.

Az igénybevétel feltételei:

- 3000 lakosság szám alatti település, ahol a szántó minősége 17 AK/ha alatti;
- tulajdonjog;
- vendégnek saját előállítású mezőgazdasági termékek értékesítése;
- legalább 4, maximum 30 ágyas szálláshely.

A támogatás mértéke az ÁFA nélküli beruházási költség 40 %-a, képzés és kiadvány esetén a költség 50 %-a, de maximum 2 millió forint. A támogatást pályázat útján lehet igénybe venni.

Az elfogadott pályázatok többsége új szálláshely létesítésére irányult. A tervezett vendégágyak száma összesen 788, ebből 614 új. A pályázatok kis hányada tartalmazott csak fürdőszoba-, WC kialakítást, és udvar, kert létesítését, a többség a két fejlesztési célt összekötötte.

3.5 Turisztikai Célelőirányzat

A Magyar Turizmus Rt. turisztikai termékfejlesztési feladatát pályázati rendben nyújtott támogatásokkal látja el. A pályázatok az OIB döntésének megfelelően, a Turisztikai Célelőirányzat általános felhasználási jogcímei és támogatási céljai szerint kerülnek kiírásra.

3.6 PHARE támogatások

1995. évtől a hazai támogatási források kiegészülnek az Európai Unió fejlesztési forrásokkal. Az 1995 decemberében a magyar kormány és a brüsszeli Európai Bizottság által aláírt középtávú programban a turizmus fejlesztésére 4 millió ECU került jóváhagyásra. A Phare-támogatás felhasználásának a pénzügyi dokumentumban rögzített általános céljai a következők:

- az Európai Unióhoz való csatlakozás előkészítése,
- a turisztikai kínálat hatékony piacra vitele, promóciója,
- a régiókkal való együttműködés erősítése és a
- kis- és középvállalkozások fejlesztése.

A turizmusfejlesztési Phare-program közvetlen célja ennek megfelelően

- a turizmus marketingstratégiájának továbbfejlesztése,
- a turisztikai irányító szervezet korszerűsítése,
- a turisztikai promóciós akciók végrehajtása.

A megvalósítás első szakaszában a program keretében három project megvalósítására került sor:

- a regionális turisztikai szervezeti rendszer korszerűsítése,
- a nemzeti turisztikai információs rendszer fejlesztése,
- a lovas turizmus fejlesztési programjának elkészítése (Bozzay A.1997).

1996-ban a Falusi Turizmus Országos Szövetsége *Phare Partnerség Programot* dolgozott ki a LRDP-LEDA Partneriat szervezet londoni irodájával és a RÖM Management Kft. közvetítő-közreműködő segítségével, a falusi turizmus térségi fejlesztésének tanulmányozására. FTOSZ velencei tréningjén a jelentkező tagszervezetekből választották ki azt a hat kistérségi tagszervezetet, amelyek képviselői külföldi továbbképzésen vehettek részt és ennek keretében módjuk nyílt:

- az EU támogatási politikájának és regionális tervezési és projectfinanszírozási gyakorlatának megismerésére,
- hat európai ország hátrányos helyzetű régióiban folyó falusi turizmusfejlesztési programoknak, és
- állami, önkormányzati, vállalkozói és civil szektor partnerségét szolgáló helyi fejlesztéseinek tanulmányozására (Falusi Turizmus Országos Szövetsége,1998).

A Velencei tréningre Jász-Nagykun-Szolnok megyéből két kistérségi falusi turizmus egyesület is benevezett, nevezetesen: a Jászsági Falusi Turizmus Egyesület és a Kunhegyesi Falusi Turizmusért Egyesület. A kiválasztott hat közé azonban nem kerültek be, akik számára az Európai Unió tapasztalat elérhetővé vált. A résztvevők számát és tevékenységét is figyelembe véve a megye markánsan képviselte magát a tréningen.

4. A falusi vendégfogadás elemei

A falusi vendégfogadás elemei:

- az elszállásolás
- az ellátás
- a szolgáltatás
- a szabadidő-töltési lehetőségek, szabadidős programok.

4.1 Az elszállásolás

A falusi turizmus szálláshelyei közé tartozik minden magánszemély állandó vagy ideiglenes használatában lévő, és a falusias-tanyai térségekben, tehát nem város belterületén és nem országos jelentőségű gyógy- és üdülőhelyeken vendégfogadást szolgáló vendégszoba, üdülőlakás / lakrész, üdülőház (nyaraló, hétvégi-ház), tanya, sátorozóhely (Útmutató a falusi turizmus szálláshelyeinek komfortfokozat szerinti besorolásához és minősítéséhez, 1996).

A falusi turizmus szálláshelyei lehetnek:

- A. **Vendégszobák** (a vendéglátó lakásában, házában vagy ahhoz tartozó épületben üdülés céljára hasznosított lakószoba, egészségügyi helyiségek, étkező-főzőhely használatával).
- B. **Üdülőlakások/lakrészek** más lakásokkal egyazon épületben lévő vagy a vendéglátó lakásában elkülönített, külön-bejáratú és szobából, fürdőszobából vagy zuhanyzóból, WC-ből és konyhából álló, kizárólag a vendég által használt, önellátásra alkalmas lakóegységek.
- C. **Üdülőházak, nyaralók, hétvégi házak, tanyaházak** különálló épületben lévő és szobából, vagy háló-nappali szobából, fürdőszobából, vagy zuhanyzóból, WC-ből álló, önellátásra alkalmas és kizárólag a vendég által használt lakóegységek.
- D. **Sátorozóhely** a lakóház, üdülőház, tanya kertjében, udvarán, gyümölcsösében kialakított, legfeljebb öt sátor vagy két lakókocsi elhelyezésére és a vendég gépkocsijának tárolására alkalmas terület.

A falusi turizmus szálláshelyeinek komfortfokozatai:

- összkomfortos szálláshely (négy napraforgós)
- komfortos szálláshely (három napraforgós)
- félkomfortos (két napraforgós)
- komfort nélküli szálláshely (egy napraforgós).

„A falusi turizmus keretében üdülni kívánó vendég a szép tájon, romantikus falusi környezetben és a természet közelségén kívül otthon megszokott környezetéhez hasonlóan kényelmes szállást keres, ahol gondtalanul pihenni tud. A falusi turizmus szálláshelyeinek ezt kell számára biztosítani: legyen hangulatos, otthonos, jól berendezett, hiánytalanul felszerelt, csendes, zaj-szag- és szennyezésmentes, biztonságos.”

A falusi turizmus szálláshelyek fogadókapacitást a vidéki térségekben egyéb kereskedelmi szálláshelyek is bővítik, amelyek a tájra jellemző, sajátos hangulatúak is lehetnek, pl.: fogadók, panziók, kulcsosházak, tanyaházak, kempingek. Az elszállásolás különbözősége magában rejt bizonyos program/szolgáltatás választékot is.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy - eltekintve az új házaktól, amelyek komfortjával, praktikus kialakításával alkalmasak a vendégfogadásra - a falusi turizmusba bekapcsolódó falusi házak esetén beruházásokra, átalakításokra van szükség.

Ez leggyakrabban lehet:

- épületek felújítása és egészségessé tétele elsősorban a nedvesség miatt
- nagy és kihasználatlan terek átalakítása
- kihasználatlan padlásteretek helyrehozatala és a födémek kijavítása
- szobák berendezésének felújítása
- higiéniai szolgáltatás biztosítása, folyóvíz a vendégszobában, zuhanyzó kialakítása, csatornázás
- nélkülözhetetlen háztartási gépek beszerzése a háziasszony munkájának megkönnyítésére.

Ha a ház építészeti szempontból értékes, akkor az átalakítás során a jellegét meg kell őrizni.

A vendéglakrész kialakítható a családi házon kívüli régi épületekben is. Ezek főleg akkor lesznek vonzóak, ha különleges formájukkal, kialakításukkal felkeltik a vendég érdeklődését és komfortossá tehetőek. Pl.: csűrök, kunyhók, malmok, mező- és erdőgazdasági épületek, stb.

A szálláshely közvetlen környezetében is legyen alkalmas a falusi üdülésre, legyen rendezett, biztonságos, nyugodt.

A falusi házak általában rendelkeznek (fedett) terrasszal, verandával, tornáccal, amely nemcsak hangulatnövelő, de funkcionálisan is kellemesebbé teszi az üdülést, hiszen lehetőséget ad társas és szabadidős tevékenységekre. Itt üldögélhet, pihenhet, teázhat, olvashat, beszélgethet, sakkozhat, kártyázhat a vendég.

A szabadban kialakított játszóterület vagy a játszószoba, társalgó ugyancsak fontos tere a játéknak, szabadidős tevékenységeknek. A külön gyermekek részére kialakított játszószoba, játszó sarok „játszótér”(homokozó, hinta, futkározó, pancsoló) lehetősége elsősorban a családos, kisgyermekes vendégek részére lesz vonzó.

A vendégfogadóház színvonalát növeli, ha a vendég gépkocsi(k) részére garázst vagy kocsi-beállási lehetőséget biztosítanak. A gépkocsi tárolására a nem használt fészter, szerszámos is alkalmas lehet. Ha nagy alapterületű melléképületről van szó, akkor hobbiszobát, „dühöngőt” is ki lehet alakítani, amely asztalitenisz, labdázás és egyéb mozgást igénylő játéknak helyet biztosít.

A falusi porta melléképületeivel pl.: a nyári konyha nemcsak hagyományos funkciójában használható, de teret biztosíthat gasztronómiai, ill. egyéb programoknak is.

A gazdasági udvar, az állattartó épületek (ólak, istállók) a falusi vendégfogadóház egyik vonzereje.

A falusi porta része lehet a műhely is, amely nemcsak a gazdaságban szükséges javítás munkáihoz, hanem a programokhoz is lehetőséget ad. A kézműves mesterségek gyakorlásának is színtere lehet pl.: korongozás, kosárfonás, szövés, stb.

A virágoskert, a szépen díszített, rendezett pihenőkert ugyancsak fontos része a falusi vendégfogadásnak. Így volt ez régen is! „A virágtól mosolygó házak, udvarok és kertek a falu dicséretére válnak. Különben a magyar asszonyt, a magyar leányt nem kell nagyon tanítgatni a virág szeretetére. Hisz falvainkban az orgona, a leánder, rozmarin, muskátli, árvácska, viola, tulipán, rózsza, liliom, verbéna, rezedá egész erdeje virul. Csak a hideg szívű asszony házatáját veri fel a gyom.” (Sági, 1934.)

Sportolásra, játékokra alkalmas füves területet is érdemes kialakítani.

A konyhakert, gyümölcsös a vendégfogadóház fontos kínálati eleme. Az itt megtermelt zöldség, gyümölcs nemcsak saját fogyasztásra, de a vendégek panziós ellátására is felhasználható.

A falusi portához illeszthető egyéb szabadidős tevékenységek számára is szükséges helyet biztosítani.

A falusi porta nagyságában, elhelyezkedésében, jellegében meghatározó a kínálható programok és a szabadidős tevékenységek szempontjából.

4.2 Az ellátás

Az ellátás formáit tekintve többféle megoldással találkozunk:

- Önellátás, amikor a vendég saját maga gondoskodik ellátásáról, pl.: kulcsosházak, üdülőházak, tanyaházak, stb esetén.
- A vendégfogadó reggelit biztosít, amelynek árát a szobaár tartalmazza.
- A vendégfogadó vendégigény esetén panziós ellátást biztosít, amely lehet félpanzió (reggeli és vacsora vagy ebéd), vagy teljes panzió (reggeli, ebéd, vacsora).
- A vendégfogadó esetenkénti étkezést is kínálhat egy-egy közös étkezés formájában pl.: közös szalonnasütés, grill-parti, vacsora, stb.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a szállást igénybe vevő vendégek nagy része a szálláshelyén reggelizik.

A kényszerből történő önellátástól eltekintve (amikor a vendég egyedül lakja a házat), a falusi turizmusban szükséges a legalább „ágy és reggeli” típusú ellátást nyújtani.

A falvak jelenlegi ellátottsága nem teszi lehetővé, hogy a vendég a faluban kulturált módon reggelizzen, mert nincs tejivó, büfé, sőt sokszor az élelmiszerboltokban sem lehet naponta friss pékárut, tejterméket, felvágottat venni.

Egy intelem a múltból, amely ma is igaz! „A magyar gazda feleségét nem igen kell főzésre tanítani. Mégsem árt, ha az asszonyok népszerűen megírt, jó szakácskönyvet olvasgatnak. Maradjunk meg a jó, egyszerű konyhánál. Ne iparkodjunk városi-módra főzni, ha nem ismerjük a városi konyhát. Készítsünk gondosan, szeretettel és kiválasztott jó anyagból jól el azt, amit szoktunk, amit már kipróbáltunk, amit megfőzni igazán tudunk.” (Sági, 1934)

Az ellátás biztosítása a vendég és a vendégfogadó számára is előnyös lehet:

- A vendégnek igénye van rá, mert szívesen együtt étkezik a vendégfogadó családdal, érdeklődik a helyi ételkülönlegességek iránt, kényelmes számára a kiszolgálás.
- Nincs a településen más étkezési lehetőség pl.: „jókonyhájú” kisvendéglő.
- A kertben megterem hozzá a szükséges nyersanyag (zöldség, gyümölcs), a gazdaságban tenyésztett állatok húsa rendelkezésre áll, saját készítésű termékeket is előállítanak (sajt, tészta).
- Az egészséges táplálkozás a bio-élelmiszerekből biztosítható.
- A háziasszony amúgy is nagy háztartást vezet, mindennap főz.

Az ellátáshoz szükséges feltételek:

- Jól felszerelt konyha, megfelelő mennyiségű és minőségű eszközök az ételkészítéshez, tálaláshoz, terítéshez
- Jártasság az ételkészítésben: élelmi anyag- és ételkészítési ismeret, higiéné, munkaszervezési ismeret és gyakorlat.
- Nyersanyagok könnyű beszerezhetősége pl.: jól ellátott húsbolt.
- Az előkészítéshez, főzéshez, mosogatáshoz szükséges idő: olyan életforma, amikor a háziasszony otthon van, vagy csak félállásban dolgozik.

A konyha, főzőfülke kialakításának, berendezésének feltételeit a minősítésben meghatározták. A vendégfogadónak ugyancsak ismernie kell „A konyha higiéné elemi tudnivalói”-t is. A tevékenységhez az ÁNTSZ engedélye is szükséges.

A konyhához a legtöbbször kapcsolódik az étkezőhelyiség, amely praktikus, kellemes berendezésével nemcsak az étkezések helye, hanem az étkezések közötti időszakban társas, szabadidős tevékenységek helyszíne is lehet.

Ha a vendég saját maga főz, akkor a vendégfogadó lehetővé teszi a konyha használatát. Ilyenkor célszerű elkülöníteni néhány edényt, tálalóeszközt, tányérokat, evőeszközöket, poharakat, konyharuhát, asztalterítőt. A konyhahasználat idejét egyeztetik, így a zsúfolt konyha, a konfliktusok elkerülhetők.

Az ellátás, étkezés különleges formái vonzerő a falusi turizmusban.

4.3 Szolgáltatások

A vendégeknek nyújtott szolgáltatásokkal a vendégfogadás színvonala növelhető, a vendég kényelme, elégedettsége fokozható, és hatékony eszköze lehet a vendégért folytatott versenynek. A falusi turizmusban a vendégfogadónak jól megtervezett szolgáltatás kínálata versenyelőny lehet.

A szolgáltatás jellemzői:

- A szolgáltatás különböző, sokszor egymástól eltérő jellegű, össze nem függő részelemekből tevődik össze.
- A szolgáltatás többnyire nem fizikailag valós termék, így megismerésére csak igénybe vételén keresztül van mód.
- A szolgáltatás nem tárolható, nem szállítható, igénybe vételére csak az üdülési helyzetben lehetséges.
- A szolgáltatás biztosítása és igénybe vétele elválaszthatatlan az adott térben (vendégfogadónak, falu, kistérség) és időben (üdülési szezon) egymástól.

A falusi turizmusban a vendégfogadó által nyújtott szolgáltatások többféleképpen csoportosíthatóak.

A szolgáltatás jellege szerint lehet:

- kényelmi típusú pl.: telefon, tv, rádió a szobában
- a szabadidő-töltéséhez lehetőséget adó pl.: bográcsolási lehetőség.

Csoportosítható a szálláshely típusa szerint:

- A vendég számára kényelmet jelentő szolgáltatások, ide tartozik a kereskedelmi szálláshelyekre jellemző szolgáltatások egy része, mint pl.: garázs, zárt parkoló, tolókocsival való közlekedés lehetősége, rádió, telefon a szobában, gyermekfelügyelet, kutya, macska bevihető, vegetáriánus konyha, fitness-helyiség, kerékpár kölcsönzés, stb. A szolgáltatás, a választék panziók, kis szállodákhoz hasonló.
- Speciálisan a falusi vendégfogadókra jellemző szolgáltatások, mint pl.: mezőgazdasági termékek fogyaszthatóak, állatok a ház körül, simogatható állatok, bio termékek, boros pince, saját mustkimérés, részvétel a mezőgazdasági munkában, stb.

A csoportosítás történhet az ár kialakítás szerint:

- Nincs kalkulált ára a szolgáltatásnak, mert anyagfelhasználással nem, vagy alig jár. A „szíveslátás-vendéglátás” típusú szolgáltatások tartoznak ide pl.: parkolás az udvaron, biztonságos fekvés, sokgyermekes vendéglátó család, gyermekfelügyelet, homokozó, (a kisgyermekes családok értékelik) tollaslabdázás az udvaron, könyvek, játékok, mosási lehetőség, stb.
- A szolgáltatásnak ára van, amelyről a vendég tájékozódhat az árjegyzék vagy szolgáltatás-lista alapján. Ezeknek a szolgáltatásoknak jelentős a beruházási vagy fenntartási költsége, ill. anyagfelhasználással jár pl.: szauna, lovaglási lehetőség a vendégfogadókban, kocsikázás, lovas/kutya szánkózás, vegetáriánus étkezés, stb.

A szolgáltatások kínálhatók a listáról, ill. a vendégfogadóház jellegének megfelelő szolgáltatás halmazból összerendezett szolgáltatás csomagként. Pl.: kisgyermekes családokra specializálódás esetén a csomag része lehet: a kiságy, etetőszék, gyermekmenü, játszószoza, gyermekfelügyelet, hinta, homokozó, pancsoló medence, simogatható állatok, stb.

4.4 A szabadidő-töltési lehetőség

A falusi turizmusban szabadidő-töltési lehetőséget nyújthat:

- a falu
- a vendégfogadóház.

Mindkét „helyszín” a saját jellegzetességeit kínálja, de együtt ad igazán vonzó üdülési élményt.

A vendégfogadó szempontjából a falu nyújtotta lehetőségek nem, vagy alig befolyásolhatók. A vendégfogadóház lehetőségeit a vendégfogadó alakítja, fejleszti a vendégigények alapján.

A szabadidő-töltési lehetőség több szempont szerint csoportosítható:

- a fizikai aktivitás szerint: aktív vagy passzív
- a tevékenység jellege szerint lehet: sport, kultúra, szórakozás, egyéb.

A turizmus főbb tendenciái alapján megállapítható, hogy az aktív szabadidős tevékenységekkel kell számolni, vagyis a vendégfogadónak vendégei számára az aktív szabadidő-töltési lehetőségeket kell kialakítania, fejlesztenie.

A tevékenység jellege szerint célszerű viszonylag széles lehetőséget biztosítani, hiszen a vendégigény igen különböző. Természetesen a szakosodás elve alapján a vendégfogadóház/ a falu/ a kistérség egy-egy szabadidő-töltési lehetőségre alakíthatja kínálatát, de ez már egy tudatos marketingtevékenység eredménye, ill. az együttműködés csak magas szintjén jellemző.

A szabadidő-töltési lehetőség és a szabadidős programok közötti különbség az animátor² személyében, tevékenységében mutatkozik meg, vagyis szabadidő-töltési lehetőség + animáció = szabadidős program.

4.4.1 Az animáció

A céltudatos üdülés fontossá vált: a turista ma már többet kíván az üdüléstől, mint a tétlen pihenés. Ugyanakkor számos vendégnél hiányzik az a képesség és kezdeményezőkészség, hogy az üdülés alatti kikapcsolódást, szórakozást megszervezze magának. A vágy, hogy elmeneküljenek a hétköznapiaktól, az alapvető indítéka azoknak, akik üdülésük alatt a szokásos napi események ellentétét keresik. Ezek azok az emberek, akik - korlátozott ideig - egy boldogsággal teli, „új világot” akarnak megismerni, azonban sokan közülük nem képesek ilyen változást elérni üdülésük alatt, mert:

- utazási tapasztalataik korlátozottak
- nyelvi nehézséggel küszködnek
- bizonytalanok az idegen környezetben
- hiányzik belőlük a kezdeményezőképesség
- nehezen tudnak kapcsolatot teremteni.

Ezek a nehézségek az üdülés alatt tovább erősödhetnek, ezért szükségük lehet segítségre, hogy legyőzzék az üdülési élményeket korlátozó esetleges akadályokat.

Az animációs tevékenység lehet:

- Hobbi, amely az üdülés alatt egy pontos „csináld magad” utasítás követése helyett, inkább egy kreativitást fejlesztő tevékenység a „kényszer nélküli” vidámság dominál. Pl.: szövés, fafaragás, agyagozás, stb.
- Szórakoztató program: amely multság, társasági összejövétel, a vendéget részvételre, bekapcsolódásra serkenti. Pl.: jelmezbál, folklór program, szüreti multság.
- Élmény: az átlagos turista számára az élmény nem a „kaland-veszélyt” jelenti, amiért minden erejét latba veti, inkább a „kis élmények” azok, amelyek megmaradnak az emlékezetben az üdülésről. Pl.: egy szabad ég alatt eltöltött éjszaka, tűzrakás, hegyi túra, a helyi konyha kipróbálása.

² Animátor az a személy, aki segítséget nyújt a vendégnek, hogy üdülésük alatt „ne unatkozzon”, aktív pihenést, kikapcsolódást, szórakozást, sporttevékenységet, kulturális élményeket, egyéb rendezvényeken való részvételt biztosít a vendég számára.

- Kirándulás: gyalogtúrák vagy szervezett utak. A fő elv nem az, hogy a turista minden „látnivalót” lásson (múzeumok, templomok, művészeti galériák látogatása mellett), hanem a „passzív fogyasztás”, a falu aktuális eseményeinek, a turisták és a helyi lakosság kapcsolatának előtérbe állítása. Pl.: egy vezetett botanikai kirándulás a parkban, egy működő mezőgazdasági üzem meglátogatása a mezőgazdasági múzeum helyett.
- Rendezvény: amely kapcsolódhat az évszakhoz, pl.: szüreti felvonulás, a néphagyományhoz, a sporthoz, stb. Ezek a rendezvények a falu életének részét képezik, de turisztikai vonzerő is lehet, vagyis a turisták megnézik, szívesen megtapasztalják (Könyves E. 1994).

4.4.2 Az animáció formái

Ha a turizmus szerepe jelentős az adott falu/ tájegység életében, akkor érdemes az animációs tevékenységet „központilag” megvalósítani. Ekkor az egész területre (tájegységre, kistérségre, falura) fejt ki hatását. Ez a fajta megvalósítás önkormányzati és egyéb erők (civil, turisztikai, marketing szervezet) összefogását feltételezi. Ezt már csak ki kell egészíteni a vendégfogadók felkészültségével.

Ha ilyen „központi animátor” nincs a területen, akkor nagyobb szerep hárul az egyes vendégfogadókra. Azonban a vendégfogadók felkészültsége különböző, az animációs tevékenységet nem tudja/ nem képes minden vendégfogadó ellátni.

Az animációs tevékenység nem csak a programszervezést jelenti, hanem a program „kitalálását”, felépítését, előkészítését is. A helyi és szakmai ismeretek (marketing, sport- és játékszabályok, hobbitechnikák) mellett szükség van a kreativitásra, a személyes vonzerőre is.

4.5 A vendégfogadóház szabadidős programkínálata

Mivel a falu adottságaira épülő programkínálat és a vendégfogadóház által kínált programlehetőség egymást kiegészítik, így célszerű a vendégfogadóház programkínálatát a falu adottságaira, programlehetőségeire alapozva és azzal összhangban kialakítani.

A vendégfogadóház programkínálata különösen akkor válik fontossá, ha:

- a falu (tájegység, kistérség) turisztikai vonzása, adottsága gyenge
- a falu adottságaira épített programok választéka szegényes vagy nem elég vonzó
- egyéni, vonzó programokkal akarja növelni a vendégfogadó vendégei megelégedettségét.

Szezontól függő programkínálat

Minden évszaknak meg kell tervezni a sajátos programkínálatát.

- *Nyár:* cél a 2-3 hetes üdülési időtartam kitöltése. Ekkor lehet a leginkább kedvező természeti adottságokra épített programokat kínálni pl.: fürdés. Célszerű a gyermekprogramok választékát bővíteni és a családos üdülés formáihoz igazodó programokat kínálni.

- *Ősz*: rövidebb időtartamú, kb. egyhetes ajánlatok kialakítása indokolt. Ebben az időszakban nagyobb hangsúlyt kaphatnak az őszi mezőgazdasági betakarítási munkák megismerése, a népszokások felelevenítése, a természetjáró túramozgalmak.
Ha az adott terület vadállománya jelentős, a vadászok is bevonhatóak a turisztikai programokba. Utószezoni árkedvezményekkel és speciális programokkal növelhető az érdeklődés ebben az időszakban.
- *Tél*: több zárthelyi programot kell erre az időszakra kialakítani. Főleg nyugdíjas korosztály (megcélzott vendégkör) igényeire építve, figyelembe véve az életkori sajátosságokat és az időjárási viszonyokat.
Szervezhető pl.: főzőtanfolyam, ahol az adott jellegzetes tájételek elkészítése a feladat. A tél a disznóvágások ideje, erre is kialakítható program. Ha a hóviszonyok megfelelőek, a téli sportra alapozva kínálhatunk programot. Az élő népszokások (regölés, betlehemezés) is képezhetik az erre az időszakra szervezett üdülések programkínálatát.
A régi foglalatosságok megtekintése, vagy az abban való közreműködés is kiváló lehet program kialakítására pl.: rönkhúzás, tollfosztás.
- *Tavas*: erre az időszakra a legnehezebb programot nyújtani. A természet ébredése nem kínál elég vonzerőt, ezért a tavaszi üdülések „eladása” kíván a legnagyobb erőfeszítést.

A hobbi programok általában évszaktól függetlenül is biztosítják az aktív üdülés lehetőségét, ezért érdemes a kevésbé keresett időszak programlehetőségei közé hobbi programokat, tanfolyamokat szervezni.

4.6 Szabadidős programok a faluban

A falusi turizmusban a szabadidős programok köre igen széles.

A tágabb környezet: a falu, a tájegység, kistérség vonzó szabadidős program kínálata a sikeres falusi turizmus egyik feltétele.

Magyarországon a falvak nagy része külön-külön alig rendelkezik számottevő turisztikai vonzerővel, és abból a kevésből, amely rendelkezésre áll és fejleszthető, a tájegység, kistérség falvai együtt sokkal nagyobb hatékonysággal valósíthatják meg térségfejlesztő, turizmus- és környezetbarát elképzeléseiket. Tehát a település-együttes összehangolt, teljes kínálata nyújthat csak elég vonzó szabadidős programot a turisták számára.

A szabadidős programok kialakítását a falu adottságaira, értékeire kell alapozni. A program rendszerint közösségi jellegű, hiszen létrehozásában magánszemélyek, vállalkozások, költségvetési intézmények, civil szervezetek is részt vesznek, mint pl.: a falusi vendégfogadó, a lovarda tulajdonosa, az iskola színjátszó köre, az asszonykórus, a népi iparművész, a pék, stb. Az így kialakított programok, mint a népi-, nemzetiségi hagyományokra épülő, szabadidős-, sport-, kulturális programok többnyire csak közös erőfeszítéssel tehetők piacképesé.

A szabadidős programok egy része függ az évszaktól. Gondoskodni kell, hogy minden évszak kínáljon szabadidős programokat. A tapasztalat azt mutatja, hogy az elő- utószezon vagy szezonon kívüli időszakban nagyobb erőfeszítésre van szükség ahhoz, hogy legyen elegendő programkínálat abban az időszakban is.

A falu adottságaira épített szabadidős programokhoz legkézenfekvőbb, a természeti adottságok felhasználása.

4.6.1 Természeti adottságok felhasználása

Ekkor vonzerő lehet:

- a táj (hegyvidék, erdős terület, tavak, folyók, egyéb természeti képződmények)
- a környék élővilága
- a természet érintetlensége
- a még nem ismert táj újdonsága, varázsa.

A programokhoz ki kell dolgozni a *táj- és természetvédelemmel* összefüggően a tájrendezést a turizmus céljaival összhangban. Pl.: a túraösvények, kerékpárutak, sétáló utak kialakításának lehetősége, erdei, mezei utak fejújítása.

Tavak felhasználása: fürdés, csónakázás, horgászás, úszás, napozás, korcsolyázás – pihenés a parton.

Az *erdők* nyújtotta lehetőségek: séták, túrák, kerékpározás, vadászat, lovaglás.

Egyéb lehetőségek:

Állattenyésztés bővítése: pl.: lótenyésztés és erre alapozva lovas túrák, sétalovaglás, sétakocsizás, póni-lovaglás, téli lovas-szán túra, lovas és fogathajtó tanfolyamok, stb. az állatvilág bemutatása vagy megfigyelésének lehetővé tétele, vadaskert létrehozása.

A terület *hagyományos növényeinek* termesztése: pl.: hajdina, köles. Erre főzőprogram is kialakítható. Ha a természeti adottságok kedvezőek, akkor célszerű jellegzetes növénykultúra kialakítása.

A tájjellegnek megfelelően fából, bőrből, szalmából játékok, emléktárgyak, apróbb használati eszközök, szerszámok készítése.

4.6.2 Népi építészeti emlékek, sajátos települési mód felhasználása

Meg kell őrizni a meglévő szépséget, a falu jellegzetes épületeit, a jellegzetes faluképet, település-maradványokat. Az örökség védelmében a vendégfogadás feltételeinek kialakításánál figyelembe kell venni a falu terhelhetőségét (a férőhelyek száma ne haladja meg a helyi lakosság lélekszámának 10-20 %-át). Kiállítások rendezésével, tájház, faluház, nemzetiségi ház, népművészeti alkotóház, helytörténeti gyűjtemény kialakításával parasztház, kastély felújításával hasznos szabadidő-töltési lehetőségek, szabadidős programok alakíthatóak ki.

Az épített vonzerő gyakran jelenik meg „háttérként” a hagyományokból, közösségi szokásokból kialakított programoknál és együtt formálódnak turisztikai élménnyé.

4.6.3 Kulturális programok

A turisták jelentős része érdeklődik a meglátogatott terület kultúrája iránt, szívesen megismeri, megtapasztalja a tájegység kultúrájának egy-egy elemét.

A falusi turizmusban elsősorban a néphagyomány, a közösségi szokások, a népművészet, népzene és néptánc, az étkezés, amely a tájegység jellegzetességét mutató, vonzó kulturális program lehet.

4.6.4 Népi hagyományok, közösségi szokások felhasználása

Tollfosztás, disznótor, farsangjárás, stb. Ezek a népi hagyományok, közösségi szokások a turisták számára is vonzó események, ezért célszerű néprajzi napokat, vásárokat, búcsúkat, bálakat rendezni, ahol ezeket az értékeket a turisták is megismerhetik.

Az élő nyelv, a tájegységre jellemző kultúra (népzene, néptánc) szintén a turistát is vonzó érték, amelyet meg kell mutatni. Érdekes tánccsoport, énekkar, citerazenekar programot szervezni. A népi játékok pedagógusok, néprajzosok segítségével feleleveníthetők, programba állíthatók.

Az iskola, a művelődési ház, a művészeti körök, azok a műhelyek, ahol ezek az értékek fellelhetők, további gyűjtőhely lehet még a helytörténeti kutatás, honismereti szakkör, múzeum, könyvtár.

A turisztikai piac lehetőségeit figyelembe véve a hagyományok, népszokások csoportosíthatóak (Horváth A. 1994):

- Történelmi, néprajzi, népi, nemzetiségi sajátosságok és a turizmus számára felhasználható nevezetességek, hagyományok, szokások.
- Az esztendő ünnepeihez, a gazdálkodáshoz kapcsolódó események, ünnepek.
- Az emberi élet sorsforduló ünnepei.
- Új hagyományok, szokások.

Ezek a hagyományok, népszokások (programok) rámutatnak a vidéki élet mindennapjainak valós és pontos értékeire, mindarra, ami az itteni kultúrához hozzátartozik.

4.6.5 A tárgyi alkotó népművészet

„A tárgyi alkotó népművészet a népi kultúra szerves része; azaz a folklór egyik megjelenési formája. Az a tevékenységforma, amely tárgyakat állít elő, s főként a falusi mesteremberek által készített, apáról fiúra áthagyományozódott, általunk formált tárgyak sokasága, amely az ún. „nép”-nek az alkotóképességét, a viselkedését, szokását, s tárgyi környezetét mutatja be, időben változó módon.

A népművészeti tárgyak mindennapi felhasználásával egyúttal a falvak világáról, a falusi emberekről közölhet fontos információkat. Ebben a helyzetben ez a másodlagosnak tetsző motívum (tárgyi környezet) végeredményben túlmutat önmagán, így nyeri el igazi szerepét, mert a vendéget feltehetően a látványon túl a tárgyak keletkezési körülményei és funkciói is érdekelni fogják. Ezért mindenképpen igényelni fogja az ún. kiegészítő programokat, műhelylátogatásokat, vásárlási alkalmakat és gyakorlási lehetőségeket. Így benne felidéződnek azok az idők, amikor egy-egy cseréptálnak, butykosnak, kantának, csörgős cserépkorsónak, bögrének, butellának, mázas bödönöknek, kulacsnak, mozsárnak, laskaszedőnek külön személyhez kötődő történetük volt.” (Darabánt A.,1994)

„A kimondottan népművészeti kézművesség fennmaradása hozzájárul egy tájegység arculatának megőrzéséhez, épp úgy, mint az ott jellemző ételek, italok, szokások. A határozott karakterű tájegységek turisztikai vonzerőt jelentenek és egyben hozzájárulhatnak az országról kialakuló vélemények formálásához. A kézművesség által előállított termékeknek természetes anyagaik, praktikus formáik miatt jó használati értékük lehet és ellensúlyozhatják az ipari tömeggyártás egyhangú hatását.” (Szabó T.,1994)

A népművészeti tárgyak alkotására és a hagyományok ápolására különböző intézmények és szervezetek rendszere alakult ki: népművészeti alkotótelepek, művelődési házak, szakkörök, háziipari és népművészeti szövetkezetek, falumúzeumok, skanzenek, egyéni alkotóműhelyek.

A népművészeti, kézműves hagyományok leggyakoribb formái: a fazekasság, a szövés, a hímzés, a fafaragás, az egyéb népi kismesterségek között pedig a kovács, a kékfestő, a mézeskalács készítő, a kosárfonó.

A tájegység népművészete, kézműves ipara, a népi kismesterségek a műhelyekben, szakkörökben megismerhetők, gyakorolhatóak (megtanulhatóak), ill. a tárgyak megvásárolhatók. Ilyen foglalkozások, programok lehetnek: a fazekas-, kézimunka foglalkozás, a fafaragó-, szövő-, csipkeverő-, tojásfestő-, gyékényfonó program.

Ahhoz, hogy a turisták megismerjék a népművészeti és kézműves hagyományokat általában szükség van a vendégfogadó közreműködésére is. A vendégfogadó felhívhatja vendége figyelmét ezekre a lehetőségekre, azáltal, hogy

- vendégfogadóházát ezekkel a díszítő tárgyakkal díszíti, ill. használati tárgyként használja, ami érdeklődést kelt e tevékenység iránt.
- A vendégfogadóházban írásbeli és szóbeli „ajánlatok” hívhatják fel a vendégek figyelmét a kézműves foglalkozásokra, műhelylátogatásokra. A prospektusok ismertetik a kézműves-program fontosabb adatait, mint a helyszín, a foglalkozás időpontja, a részvételi díj. Az együttműködés bizonyos szintje már kialakult, amely mind a falusi vendégfogadó, mind a kézműves számára kedvező, hiszen a vendég szabadidős programot kap, amely elégedettségét növelheti.

- Az együttműködés még hatékonyabb is lehet, ha a kézműves program beépül a vendégfogadóház kínálatába, annak profilját meghatározza. A vendégfogadóház reklám tevékenysége a népművészt, kisiparost is reklámozza. A közös marketing-tevékenység pedig az együttműködő számára előnyös.

A falusi vendégfogadás és a kézműipari tevékenység egymástól függetlenül is működhet, de így a falusi turizmus kínálata szegényebb, a kézműiparos pedig nehezebben talál piacot a termékeinek.

5. A falusi turizmus marketingje

A marketing szükségességét ma már minden vállalkozó elismeri függetlenül a vállalkozás jellegétől. A turizmusban, így a falusi turizmusban is bebizonyosodott, hogy a sikeres vendégfogadáshoz szükség van marketing ismeretekre, ill. a marketing gyakorlati alkalmazására.

A falusi turizmusban a marketing azért különleges, mert benne az emberi tényező, a résztvevők szerepe fokozottan érvényesül. A turista a faluhoz, a közösséghez, a természethez kapcsolódó élményt keres és kap, amely legnagyobb részt szolgáltatásból tevődik össze.

A szolgáltatás a falusi turizmusban sokszor egymástól eltérő jellegű, és különböző részelemekből áll. Ezekből az elemekből rakható össze a vendégigények sokszínűsége alapján a szolgáltatáscsomag, amely turista-élménnyé válik.

A szolgáltatás nyújtása és igénybevétele elválaszthatatlan az adott térben (régió, kistérség, falu, szálláshely) és időben (üdülési szezon) egymástól. A turista aktívan részt vesz a szolgáltatás folyamatában.

A turista szubjektíven ítéli meg a kapott szolgáltatásokat, ami nagy kockázatot jelent a vendégfogadó sikeres működésében. A turista a magával hozott előzetes elképzelései, információi, tapasztalatai, személyes beállítottsága befolyásolják a szolgáltatás igénybevételenek élményszerűségét. A vendégfogadó és a turista kölcsönös együttműködése nagyban befolyásolja az új élmények, tapasztalatok értékelését, a kedvező turista-vélemény kialakulását.

A marketingtevékenységnek is jellemző logikai sorrendje:

1. a megismerés
2. az elemzés
3. a döntés
4. és a cselekvés.

5.1 Marketing-koncepció

A marketingtevékenységet célszerű a marketing-koncepció készítésével kezdeni.

A marketing-koncepció lépései (Reiner-Taurer, 1999):

1. Tény-helyzet (Hol tartunk/hol tart üzemünk?)
2. Tendenciák (Mi a fejlődés iránya?)
3. Célok/eszménykép (Mit akarunk elérni?)
4. Marketing-eszközök (Mi a teendő?)

5.1 Helyzetelemzés

A helyzetelemzés során a tárgyi-, személyi feltételeket kell felmérni, vagyis a szűkebb és tágabb környezet jellemzőit. A szűkebb (mikro) környezet alatt a vendégfogadó család/ház jellemzőit, tágabb (makro) környezetben pedig a kistérség, a falu és egyéb turisztikai szolgáltatók jellemző jegyeit kell vizsgálni. A vizsgálat alapján megállapíthatók az erős és a gyenge pontok. Látni kell a tágabb környezetből jelentkező veszélyeket és a lehetőségeket.

A vizsgálatot az eddigi eredmények/kudarok alapján kell végezni: pl. vendégforgalom nagysága, a vendégfogadó ház kihasználtsága, a vállalkozás jövedelmezősége, a reklámra fordított költség, stb. A vizsgálat során célszerű megállapítani, hogy a vendégfogadóház berendezésében, a kínált szolgáltatásokban versenytársainkhoz képest milyen előnyökkel, ill. hátrányokkal rendelkezik a vendégfogadó. Az erősségek képezik a kínálat javítását szolgáló további munka alapját, és megalapozzák a speciális kínálat kialakítását.

A változások, a tendenciák figyelemmel kísérése és a gyors reagálás szükséges a falusi vendégfogadók esetében is. A vendégfogadói tapasztalatok mellett szükség van az információk megszerzésére, értékelésére.

A legkézenfekvőbb információforrás maga a vendég. A vendégek nagy része szívesen elmondja véleményét, megosztja tapasztalatát a vendégfogadóval. A vendéggel folytatott „spontán” beszélgetések erre kiváló alkalmat adnak. A beszélgetés során, a vendég-elégedettségre célszerű összpontosítani (pl.: milyen a vendégfogadó ház légköre, berendezése, milyen az étkezés, mennyire elégedett a kínált szolgáltatásokkal, mit hiányolt, stb.), ill. választ keresni, hogy miért a mi vendégfogadó házunkat választotta.

A válaszok feldolgozásával következtetéseket lehet levonni. Lesznek olyan vendégvélemények, amelyek arra figyelmeztetnek, hogy változtatni kell az eddigi gyakorlaton, a vendégfogadás feltételein, mert minden vendég igényét így lehet jobban kielégíteni, pl.: kényelmetlen ágy kicserélése, fűszeres ételek helyett könnyű ételek készítése, stb. Lesznek olyan igények, amelyek specifikusak, csak egy-egy célcsoporthoz (vendégkörhöz) kapcsolhatók, pl.: gyermekjáték lehetőségek bővítése, kerékpár kölcsönzés, stb (Könyves E.,1994).

További hasznos információra is szüksége van a vendégfogadónak, amelyek megszerzése a falusi térségekben napjainkban meglehetősen nehéz a korszerű információ-technológia hiánya miatt. (A jövőben a vidékfejlesztés az információ elérhetőségét is könnyebbé teszi.) A jelenlegi nehézségek mellett sem lehet lemondani arról, hogy a turisztikai piac új tendenciáit, a fejlesztési forrásokat, a vendégigény változásokat figyelemmel kövesse a vendégfogadó, ill. ezekből az új ismeretekből levonja a saját vendégfogadó házára vonatkozó következtetéseket, amelyeket a kínálat fejlesztésénél, az értékesítésnél, a reklámnál felhasználhat.

Az információ megszerezhető hagyományos nyomtatott formában, Internet segítségével, szóbeli tájékozódás, beszélgetés formájában is.

Az információk másik részét a turisztikai piacról kell megszerezni, megismerni.

5.3 A célcsoportok jellemzése

A vendégeket több szempontból jellemezhetjük, a demográfiai jellemzők fontos ismérvek: az életkor, a nem, a családtípus, a nemzetiség.

A demográfiai jellemzőket célszerű kiegészíteni a vendég indítékai és a magatartása alapján nyert információkkal. A vendégek utazási indítékának, magatartásának vizsgálata újabb információkkal bővítheti ismereteinket, amelyeket a vendégek megismerése, igényeik kielégítése céljából gyűjthet a vendégfogadó.

A nyolcvanas évek második felétől a szabadidős tevékenységek jellemzője, hogy aktív, mobil és társas. Az életöröm keresése, a vidámság, a szórakozás és az élmények utáni vágy határozza meg a szabadidő eltöltését. Ugyanakkor a szabadidőben egyre nő az igény a fizikai tevékenységek, a testmozgás iránt.

A falusi turizmusban a szabadidős tevékenységek a hasznos időtöltést, a kikapcsolódást, az élményt jelentik. Ezek a tevékenységek kisebb aktivitással, kezdő szinten jelennek meg, amely persze később meghatározhatja a turista szabadidő eltöltésének más irányát, módját, az üdülési motivációit. Pl.: a falusi turizmusban az üdülés alatti lovagoltatás a tevékenység megszerettetésével lovas turizmussá alakulhat, amikor is a turista felkészül a tevékenységre, gyakorlottá válik benne, más élményeket keres, a kötődése megerősödik, és a lovas turizmusban találja meg a lovaglás különböző fajtájának a feltételrendszerét. Így a falusi turizmusban a szabadidős tevékenységek nagy része olyan tevékenység, amely a turizmus irodalmában a turizmusfajta fogalomhoz tartozik.

5.4 Célok

Mit akar a vendégfogadó elérni: milyen típusú vendégeket akar fogadni, milyen ellátást, szolgáltatást, programokat kíván nyújtani, milyen szakosodást tervez, milyen egyéni jellegűre akarja vendégfogadóját felkészíteni, milyen eredményességgel kívánja működtetni vállalkozását, stb.?

A jövőképet kell megfogalmazni, azt a fő gondolatot, amelyre felépíthető a vendégfogadás. A jövőkép alapján célokat fogalmaz meg a vendégfogadó. A célokat a helyzetelemzés alapján (ismerve az erős és gyenge pontokat) a tendenciák, piaci esélyek ismeretében kell kijelölni. A cél legyen konkrét, megvalósítható, ellenőrizhető, értékelhető. A célok rendszerint összefüggnek, célrendszert alkotnak. Így lehetnek mennyiségi és minőségi célok. Pl.: minőségi cél lehet a környezettudatos vendégház kialakítása bio-kertészettel, mennyiségi cél lehet a vendégfogadó ház kapacitás kihasználtságának növelése 20%-kal). A célokat meghatározhatjuk a keresletre vagy a kínálatra vonatkozóan is.

A célok alapján kell kiválasztani, kialakítani a marketing eszközzrendszert, amelyet a kiválasztott célcsoport(ok)nak (vendégkör) megfelelően kell tervezni. A megvalósításban minden tevékenységünket a célcsoport(ok) igényeinek való megfelelés irányít.

5.5 Marketing-eszközök

Az alkalmazott marketing-eszközeinket különböző elemekből állítjuk (mixeljük) össze, ezért „marketing-mix”-nek is nevezzük. A marketing-mix alapelemei a termék és/vagy szolgáltatás (product), az ár (price), az értékesítési csatornák (place) és az eladás ösztönzés (promotion) vagy marketing-kommunikáció, amelynek legfontosabb eleme a reklám. Az alapelemek, amit a klasszikus 4P-nek is neveznek, további elemekkel bővíthető a turizmussal, ill. a falusi turizmussal kapcsolatban. A személyes közreműködésnek jelentős szerepe van a turizmusban, így fontos elemmé válik (people). A biztonság (police), a termékek/szolgáltatások csomag jellege (package) további elemek lehetnek a marketingtevékenység megvalósításában.

5.5.1 A termék

A marketing-eszközök központi eleme a termék és/vagy szolgáltatás, amely komplex módon a kínálatban jelenik meg. A falusi turizmusban megjelenő kínálat jellegzetessége alkalmazkodik a vendégigényekhez, elvárásokhoz, ahhoz az élményhez, amelyet a vendégek keresnek és a falusi turizmusban találnak meg.

A kínálat összetételében, mennyiségében, az időpontban, a szolgáltatás helyszíne és az ár tekintetében igazodjon a kereslethez, a célcsoport igényeihez.

A falusi üdülés jellegzetességei:

- kapcsolat a természeti környezet
- a gazdaságban végzett munka élménye
- saját készítésű (gyakran bio) élelmiszerek
- közvetlen kapcsolat a falusi emberekkel
- családias légkör
- kapcsolat a paraszti kultúrával, munkával
- állatok a gazdaságban, a falusi portán (simogatható állatok)
- sajátos falusi szálláshely és környezet (nádtető, kerek kút, stb.)

Ezek a sajátosságok további elemekkel bővíthetők azért, hogy a vendégfogadó házak egymástól megkülönböztethetők legyenek. A hasonló falusi vendégfogadó házaktól történő megkülönböztethetőség érdekében minden falusi vendégfogadónak ki kell alakítania saját profilját. A sajátos profil kialakításában a vendégfogadó ház erősségeit kell figyelembe venni, de a tendenciák, a célcsoport igénye és főleg a saját ötletesség is sokat számít. A már jelenlévő kínálathoz is igazodni kell, hogy a település vagy kistérségi marketing az együttes piacra-jutást tegye lehetővé. A saját marketingtevékenységben, az értékesítésben ezt a sajátos profilt hangsúlyozni kell a vendégek, a piac felé.

A kínálat kialakításában, a vendégfogadóház profiljának megformálásához célszerű jól működő megoldásokat tanulmányozni, így az osztrák, a francia, a dán, az ír példák adaptálhatóságát érdemes megvizsgálni.

Osztrák példák a profil kialakításához Reiner-Taurer alapján (1999):

- üdülés bébi-fogadóban
- családi üdülés a falusi portán
- egészség-megőrző üdülés a gazdaságban
- lovas üdülés
- üdülés bio-gazdaságban
- üdülés szőlősgazdánál.

A kínálat kialakításában a minőségre való törekvés, a vendég-központúság alapvető elvárás. A minősítésre a szakmai szervezetek irányelveket dolgoztak ki, amelyeket a szakma jóváhagyott, és a vendégek meglepedéssel üdvözöltek. A minősített vendégfogadókat a minősítő bizottság megkülönböztető jellel látta el (a napraforgó a Falusi Turizmus Országos Szövetsége minősítő jele), amelyet a vendégfogadó a katalógusokban, prospektusokban megjelenít, a potenciális vendég számára megismerhetővé teszi. A minősítő jel (védjegy) garanciát jelent az elvárható színvonalra, a berendezésre, az árakra. A napraforgók száma a minőségi szinteket jelenti, amelyben a legmagasabb fokozatot a három napraforgó jelenti. A besorolásnak megfelelő színvonal megtartása, a szövetség által megteremtett márka képének folyamatos védelme érdeke a vendégfogadóknak.

5.5.2 Az ár

A piaci ár a kereslet-kínálat egyensúlyán alapszik és a termék/szolgáltatás színvonalával összhangban van. Az ár a termék/szolgáltatás költsége és a tisztességes nyereség alapján kalkulálható. A vendégfogadók az árak kialakításakor figyelembe veszik a versenytársak által alkalmazott árakat is. Az alacsony ár az alacsony színvonalat jelenti. A falusi turizmusban az ár nem versenyelőny, sokkal inkább a szolgáltatások jellegében tehet szert versenyelőnyre a vendégfogadó. Az árnak hosszú távon biztosítania kell a tevékenység rentabilitását.

Az árakat jól érthetően, jól láthatóan kell elhelyezni, hiszen a vendégnek fontos tájékozódási pont. Az árakat főre vagy szobára és vendégéjszakára kalkulálják.

A falusi turizmusban is jellemző az árkedvezmény. Gyakori a szezonra kalkulált ár, amelyben a szezon előtti, ill. a szezon utáni árak kedvezményesek, a főszezoni árakhoz képest lényegesen alacsonyabbak.

A gyermekek után adott árkedvezmény vonzó a gyermekes családok részére.

A vendégfogadó a hosszabb tartózkodási időt árkedvezménnyel honorálja.

Több szolgáltatás igénybe vételére ösztönöz a csomagár, amelyben a szolgáltatáselemeknek külön nincs meghatározott ára. A csomagárnak főleg akkor van jelentősége, ha több napos pl.: hosszú hétvége programot, szolgáltatást állítanak össze, amelynek része a szobaár, az étkezés, a szolgáltatások, a programok megszervezése és ezt speciális ajánlatként hirdetik meg. Pl.: A falusi turizmusra jellemző, hogy a vendégfogadás szívéllyessége azáltal is kifejezésre jut, hogy bizonyos termékekért, szolgáltatásokért a vendégfogadó nem kér pénzt a vendégtől, hanem a „szíveslátás-vendéglátás” formájában ingyen, jó szívvel kínálja.

Például: a vendég érkezésekor a kertben/gazdaságban termett gyümölcsből gyümölcstálat készít, vagy a gyerekek a kertben szedett pár szem gyümölcsöt megehetnek, érkezéskor a vendég elé az állomásra kimegy megkönnyítve a tájékozódást, ill. a csomagok szállítását, hiszen más közlekedési jármű (busz, taxi) igénybe vételére nincs lehetőség.

Olyan termékekről van szó, amelyek a falusi gazdaságban megteremnek, és olyan mennyiségről, amelynek értéke nem jelentős. Azokra a szolgáltatásokra kell gondolni, amelyek anyagfelhasználással nem vagy alig járnak, ill. az időráfordítás belefér a házigazda tevékenységébe.

5.5.3 Az értékesítési csatornák

A falusi turizmusban az értékesítés történhet közvetlen és közvetett formában is.

A közvetlen értékesítés során a vendég közvetlen a vendégfogadót keresi meg, hogy szállását, üdülését lefoglalja a kommunikációs eszközök (levél, telefon, fax, e-mail) segítségével. Ez a törzsvendégek esetében szinte mindig így történik. Jelentős marketing tevékenységet kell a vendégfogadónak ahhoz folytatnia, hogy a reklámüzenetek célba találjanak, és új vendégek keressék meg a vendégfogadót. Ha a törzsvendég-kör nagysága a fogadókapacitását nem tölti be, célszerű olyan partnereket keresni, akik közvetítik a vendégfogadó kínálatát a potenciális vendégek felé. Utazási irodák, turisztikai irodák, egyesületek, szövetségek lehetnek ebben partnerek.

5.5.4 Marketing-kommunikáció

A marketing-kommunikáció leggyakrabban alkalmazott eleme a reklám.

A jövőkép megfogalmazásához, ill. a sajátos profil kialakításakor, a célcsoport kiválasztásakor a vendégfogadó meghatározta a célokat. Ehhez kell visszatérni és ennek alapján kell a reklámüzenetet, a legfontosabb érveket megfogalmazni. Fontos eldönteni, hogy hol, mikor és hogyan reklámozunk, hogy az a leghatékonyabb legyen. Célszerű éves szinten megtervezni (reklám-terv) a célokat, a reklámüzenetet, a reklámeszközöket, a megvalósításhoz szükséges időt és a rendelkezésre álló pénz mennyiségét. Az éves tervezés a megvalósítást, ill. az ellenőrzést is segíti.

A reklámtevékenység és az értékesítés szorosan összekapcsolódik, egymás hatását fokozhatják.

A falusi turizmusban is igen széles az alkalmazható reklámeszközök köre. A leggyakrabban alkalmazott eszközök: prospektus, katalógus, képeslap, hirdetések, plakát, videofilm, diakép, felhívó levél, reklám levél, matrica, névjegy, saját „újság”, levélpapír, útmutató tábla, fényképalbum, apró ajándék, stb.

A reklámüzenet megfogalmazása mellett nagyon fontos a vendégfogadónak megjelenése: a forma, a szín, ill. ezek együttes hatása fejezze ki a vendégfogadó ház jellegét, legyen összhangban a reklámüzenettel.

A nyilvánossággal való kapcsolat (PR) szintén fontos marketingkommunikációs eszköz. A vendégfogadás/vendégfogadó ház jó híre része a sikernek. A vendégfogadó környezetét (a faluban, a kistérségben) aktívan befolyásolhatja, ha részt vesz a közösséget érintő problémák megoldásában. Az így kialakult pozitív kép (image) kedvezően befolyásolja a vállalkozást is.

5.6 Közösségi marketing

Mivel a falusi turizmusra jellemző, hogy komplex terméket kínál, amelyet a vendégfogadó és más turisztikai szolgáltató együtt alakít ki, így érdemes a piaci megjelenésben is az összefogás, az együttes piacra lépés.

A falusi turizmusban a vonzerőnek része a falu természeti, kulturális, közösségi értéke, így az összefogás nem állhat meg a vendégfogadó és a turisztikai szolgáltatók, vállalkozók együttműködésében, hanem az önkormányzat és a civil szerveződések is sokat tehetnek a falu „eladásában”.

A sikeres példák azt mutatják, hogy a kistérségi szerveződés és a közösségi marketingmunka legalább olyan fontos, mint a vendégfogadó egyéni piaci munkája. A kettő együtt lehet eredményes.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei tapasztalatok azt mutatják, hogy a sikeres vendégfogadó településeken a közösségi marketing csírája már kialakult, az érdekek egymásra találtak, ill. találtnak, amely hamarosan elvezet a közösségi marketing szükségességéhez.

6. A falusi turizmus jelenlegi helyzete

6.1 Elért eredmények

Az elmúlt mintegy tíz esztendőben a falusi turizmus potenciális lehetőségből, kiemelt turisztikai terméké, a területfejlesztésnek és vidékfejlesztésnek széles körben, sikerrel alkalmazott eszközévé fejlődött. Erre az időszakra inkább az érdekelt helybeliek, és támogatóik által végigvitt spontán fejlődés, semmint a tervezett és a kormányzat által is támogatott fejlesztés volt a jellemző.

Napjainkra a falusi turizmus nem pusztán a falusi életmódot, mint vonzerőt jelenti, hanem számos szakterületre kiterjedő pozitív hatásai miatt elfogadott vidékfejlesztési módszerré, és egyben gyakorlattá nőtte ki magát. A falusi turizmus eredményeit így összegezte a turizmus szakmai bizottsága.

- „A ’80-as évek végi egyedi, elszórt helyi kezdeményezések mára kistérségi, regionális együttműködéseké formálódva, egymást is segítve fejlődnek.
- Az elmúlt időszakban nehezen meghatározható termékből specializált, egyedi jellemvonásokkal bíró idegenforgalmi kínálatok változatos köre, a kínálatok változatos sokasága átfogja az egész országot.
- Élő és igen hasznos kapcsolatok szövődtek az agráriummal. A tájjellegű helyi élelmiszerek előállítása és forgalmazása, a gasztronómia és a turizmus összekapcsolása a falusi gazdaságoknál jó reklám a turizmusban, hírnévkeltő, fogyasztás ösztönző a mezőgazdasági termékek piacán.
- A falusi turizmus fejlődésének egyik legmarkánsabb jelzője a minőségi megerősödés. Az országos szövetség által kidolgozott, európai normákon nyugvó (EUROGITES) szálláshely minősítési rendszer, a kínálat kvalitatív standardizálását teremtette meg. A kormányrendelettel is támogatott minősítés a FTOSZ tagszervezetei tagságából eddig 858 szálláshelyet érintett.

Ezek a helyeken már minőségi falusi turizmus kínálattal találkozhat a falusi üdülés örömeivel és gyarapodó vendégköre.

- A turizmus a település és regionális marketing kezdeményezőjének, hatékony eszközének tekinthető. A falusi turizmus is igen sok példaértékű települési, kistérségi kezdeményezés hírnév „hordozójának” szerepét vállalta fel. Hatékonysága révén a település- és területfejlesztési célok megvalósításában, elismertetésében is igen fontos szerepe van.” (Miniszterelnöki konferencia és parlamenti nyílt nap a turizmusról, 1999).

6.2 A falusi turizmus eredménye a gazdaságban

A turizmus szektor GDP-hez való hozzájárulásának becsült értéke ma Magyarországon 10 % körüli. Az egyes turizmusfajták közvetlen és közvetett hozzájárulása nem mutatható ki. A falusi turizmus esetében is csak a közvetlen hozzájárulása mutatható ki, vagyis azok a turisztikai bevételek, amelyek a turisztikai vállalkozóknál keletkeznek termékeik, szolgáltatásaik értékesítése útján.

A turizmus a folyó fizetési mérleg pozitív egyenlegéhez jelentősen hozzájárul, amelyben a falusi turizmus is megjelenik.

A nyugat-európai tapasztalatok a vidéki turizmus eredményességét mutatják. Franciaország, Írország, Olaszország vidéki turizmusa igen jelentős eredményeket ér el.

Olaszországban a vidéki turizmus – leginkább az agroturizmus és a zöld turizmus - szintén jelentős szerepet képvisel az ország turizmusában. A turizmus mérlege szüfficitet mutat, melynek összege: 22600 milliárd líra. Az utazásból származó teljes állami bevétel 234400 milliárd líra, ami a GDP 12,1 %-át teszi ki. A turizmusban jelentős tényezőként szerepel a növekvő méretű „zöld turizmus”:

- 15000 magánvállalkozással,
- 12 millió vendéggel,
- 8500 agroturisztikai hellyel
- 2500 „zöld vállalkozással”
- a teljes állami bevétel, mely a „zöld turizmusból” származik 1500 milliárd lírát tesz ki. (V. Colombo, 2000)

6.3 A falusi turizmus kereslet – kínálat bemutatása

A falusi turizmus 1989-es újraindítása óta a Hógyészi Országos Konferencia (1993) tekinthető mérföldkönek, ahol áttekintést adtak az addig elért eredményekről és megfogalmazásra, ill. elfogadásra kerültek a következő időszak feladatai.

6.3.1 A falusi turizmus fogadási feltételei

1993-ban a falusi turizmus fogadási feltételek főbb jellemzőit minden megyében felmérték. Az országos összesítésből meg tudható, hogy:

- 901 faluban érdeklődtek a falusi turizmussal való foglalkozás iránt,
- 397 településen fogadtak már vendéget,

- a falusi turizmus fogadására való alkalmasság:
627 település alkalmas az infrastruktúra tekintetében
759 település alkalmas vonzerő tekintetében
575 település alkalmas a szervezettség tekintetében
313 településen mindhárom tényező együtt van,
- a legfontosabb megoldandó feladatok a falusi turizmus beindításához, amelyhez központi segítséget igényeltek:
483 településen az infrastruktúrához
684 településen az oktatáshoz
677 településen a marketinghez (piacra vitel),
- a falusi turizmussal (is) foglalkozó szervezetek működnek:
31 szervezet érdekképviselői jelleggel
72 szervezet piaca jutási jelleggel
32 szervezet (települési önkormányzatok nélkül) hivatalos feladatként,
- a kistérségi céltámogatást (infrastruktúrához, marketinghez), mint központi támogatási formát tartanak célszerűbbnek a legtöbben. (Antal, 1993.)

6.3.2 A falusi turizmus iránti kereslet

A falusi turizmus iránti belföldi kereslet jellemzői: (OIH felmérése alapján, 1993.)

- Az érdeklődés leginkább a hegyvidék, a vízpart felé fordul.
- A legvonzóbb tájegységek Magyarországon a Mátra-Bükk vidéke, a Dunakanyar, Balaton felvidék, Zselic és Őrség vidéke és Sopron-Kőszeg-Hegyalja.
- A legvonzóbb szabadidős tevékenység: a pihenés, üdülés, strandolás (78,8 %), kulturális történelmi emlékek megismerése (75,6%), a természetjárás (62,8%), a fázekasság megismerése (29,7%), vízi sportok (28,5%), a kerti munkában való részvétel (21,2%), kerékpározás (21%), az állatok körüli munkában való részvétel (18,2%), szövés gyakorlása (17,7%), hímzés gyakorlása (10,6%), részvétel a határban végzett munkában (7,4%), horgászás (1,7 %), lovaglás (1,4%).
- A legtöbben a nyári szabadságot tölténék falun, de az őszi és a tavaszi üdülés iránt is jelentős az érdeklődés.
- A legtöbben a 4-8 napos falusi üdülést preferálják, de hétvégi programként is számottevő az érdeklődés.
- A legtöbben családdal utaznának, leginkább saját gépkocsival.
- A válaszadók 40%-a félpanziós ellátást igényel, de 20%-uk önellátó lenne.
- A vendégek leginkább a lakást (nyaraló, présház) keresik, és hasonló arányban a közös épületben lévő elkülönített szobát vagy lakrészt. A komfortfokozat megítélésében a válaszadók három (arányát tekintve közel azonos) csoportba sorolhatók: alacsony komforttal is kivenné (41,5%), teljes komforttal (33,6%), mindegy (29,3%).

- A falusi üdülésre szánt összeg igen alacsonynak mondható, szociális kedvezményt kb. 40%-uk venne hozzá igénybe.
- A válaszadók legszívesebben katalógusból tájékozódnak (56,3%), a hirdetés, sajtó útján (24,1%), hirdetés, tv útján (22,4%), a helyszíni tájékozódás (16,9%), a turisztikai információs irodában (16,8%), utazási irodában pedig (12,5%).
- A válaszadók több, mint 60%-a elküldené gyermekét falusi nyaralásra, leginkább 10 éves kortól egy-két hétre, szervezett formában. (Kérdőíves felmérés a belföldi kereslet jellemzőiről, 1994.)

Napjainkban a falusi szállásadás egyre jobban elismert és elterjedt üdülési formává vált. Ezt az országos kapacitás és vendégforgalmi adatok is jól mutatják.

5. táblázat

A falusi turizmus kapacitás és vendégforgalmi adatai Magyarországon

	1998	1999	Változás (%) 1998=100
Szállásadók (db)	4893	5533	113
Férőhelyek (db)	26340	29768	113
Összes vendég (fő)	81081	104015	128
ebből külföldi	36977	42862	116
ebből belföldi	44104	61153	139
Összes vendégéjszaka	431272	530485	123
ebből külföldi	220669	255944	116
Ebből belföldi	210603	274541	130

Német piackutatási eredmények alapján a következő célcsoportok (vendégkör) érdeklődnek a falusi turizmus iránt:

- diákok;
- alacsony jövedelmű és/vagy fiatal egy-két gyermekes családok;
- idősebb, már nyugdíjas személyek vagy házaspárok közül azok, akiknek egészségi állapota ezt megengedi és életviteli szokásaikkal nem ütközik;
- különböző szakemberek, akik tapasztalatokat akarnak szerezni, vagy akiket érdekel a kapcsolatok szociológiája, illetve pszichológiája;
- aktív pihenést keresők, menedzserek, magasabb jövedelemmel rendelkezők;
- különböző korcsoportba, társadalmi osztályba tartozó személyek vagy családok, akiket a tapasztalat újdonsága vonz, vagy akik szabadságukat a szokásostól eltérő módon kívánják eltölteni.

6.4 Javaslatok a falusi turizmus fejlesztésére

A turisztikai szakemberek, a szakmai szervezetek 1999-ben a következő fejlesztési javaslatokat fogalmazták meg a Kormány számára:

- A Kormány tekintse át a vidékfejlesztéssel kapcsolatos teendőit, és készítsen integrált vidékfejlesztési programot, amelynek külön fejezetét kell, hogy képezze a falusi turizmus fejlesztésével összefüggő programsomag. Ezt tárgyalja meg az Országgyűlés Idegenforgalmi Bizottsága és nyújtson folyamatos támogatást a végrehajtáshoz szükséges intézkedések meghozatala érdekében.
- Kerüljenek elhatárolásra és megfogalmazásra a falusi turizmus fejlesztésével összefüggő tárcafeladatok, amelyek végrehajtását a Miniszterelnöki Hivatal erre kijelölt szervezete koordinálja.
- A Miniszterelnöki Hivatal mérje fel a Civil Szervezetek Főosztályán keresztül mindazokat az országos hatáskörű civil szervezeteket, amelyek a falusi turizmus szervezését, fejlesztését és feltételei kialakítását érdemben, esetlegesen az állam- és közigazgatási feladatellátását kiváltva közszolgálati tevékenységként végzik: gondoskodják ezek működési feltételei folyamatos biztosításáról és működjük közre – szükség szerint – tevékenységük koordinációjában.
- A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium tekintse át a komplex vidékfejlesztési program részeként mindazokat a szakterületeket, amelyek a falusi turizmus fejlődéséhez/fejlesztéséhez is szükségesek, ugyanakkor a mezőgazdasági tevékenységhez szorosan kapcsolódva növelik annak hatékonyságát, jövedelemszerző képességét. (pl. kismesterségek felélesztése, házilagos élelmiszer-feldolgozás, értékesítés stb.). Az agrár szakoktatásban általánosan jelenjenek meg a falusi vendégfogadás alapismeretei. A területfejlesztési tervekben a turisztikai fejlesztési terv részeként, de külön fejezetben – lehetőség szerint kistérségi bontásban – jelenjenek meg a falusi turizmussal kapcsolatos fejlesztési elképzelések is.
- A Területfejlesztési Tanácsokban kapjanak helyet a falusi turizmus képviselői és a tanácsok pályázati lehetőségeiben rendszeresen és ne csupán esetleges jelleggel jelenjenek meg a falusi turizmushoz kapcsolódó támogatási célok.
- A fiatal családok, a nagycsaládosok, a gyermek- és ifjúsági korosztály, a nyugdíjasok, a fogyatékosok stb. támogatása során vegyék tekintetbe a falusi turizmusnak az e rétegek számára is elengedhetetlen rekreációban betölthető szerepét. Az ezirányú támogatások elvi kialakításánál építsen a falusi turizmus lehetőségeire, versenyképes kínálatára. A Nemzeti Üdülési Szolgálat fektessen nagyobb hangsúlyt a falusi turizmus kínálatának értékesítésére.
- Készüljön külön program a vidék kulturális, népművészeti hagyományai újraélesztésére, bekapcsolására a mindennapi életbe. Készüljön feladatterv a falu még meglévő művelődést szolgáló intézményrendszerének hasznosítására, a falut és kistérségét bemutató tájházak kialakítása támogatására, stb.
- Fel kell gyorsítani a vidék infrastruktúrájának fejlesztését. Ennek során vegyék figyelembe a falusi turizmus szempontjait: a fejlesztések célrendszere és ütemezése meghatározásánál prioritásként kezelje ezeket. Biztosítsák – ahol lehet – a vizek turisztikai célú hasznosításának feltételeit (horgászat, csónakázás, fürdőzés, vitorlázás, stb.), segítsék elő a kerékpár-, és vízi utak hálózatának folyamatos bővítését.

- A Környezetvédelmi Minisztérium a turizmust lehetetlenné tevő környezeti szennyeződések elhárítása mellett fordítson gondot a megelőzést szolgáló feladatokra, az ökológiai egyensúly megőrzésére és folyamatos karbantartására. A turisztikai fejlesztéseknél – mindenek előtt koordinációval és az engedélyezési eljárások során – a megfelelően kialakított, rendezett környezet hosszú távú biztosításával nyújtson segítséget.
- Az Oktatási Minisztérium kezdeményezze a vidéki vendégfogadás megalapozó háztartástan ismételt felvételét a kötelező tantárgyak közé, és fordítson gondot a turizmusbarát nevelés megalapozására az iskolarendszerű oktatásban. Támogatási rendszerén keresztül ösztönözze az ifjúsági turizmust a tantervhez kapcsolódó tematikus országjáró túrák szervezését, a vidéki Magyarország értékeinek megismerését és megbecsülését.
- A turizmusfejlesztési stratégia részeként a vidéki turizmus fejlesztésének regionális és kistérségi szintű terveit is ki kell dolgozni, szoros együttműködésben az önkormányzatokkal, a vállalkozásokkal és az érintett civil szervezetekkel. A Regionális Idegenforgalmi Bizottságok tevékenységében kapjon kiemelt hangsúlyt a falusi turizmussal összefüggő teendők áttekintése, és készüljön feladatterv ezek végrehajtására.
- Meg kell vizsgálni, hogy milyen további lehetőségek vannak a falusi turizmusban jellemző mikro (családi) vállalkozások támogatására az adórendszeren, stb. keresztül. Ennek érdekében célszerű lenne a falusi turizmus bevételi adókedvezménye összehatárának felemelése a jelenlegi 400 ezer forint éves bevételről legalább – az inflációnak megfelelő mértékben – 600 ezer forintra.
- A tárcaközi feladatok körében teremtsék meg a vidéki turizmus fejlesztéséhez szükséges nemzeti szintű feladatellátás területén a széleskörű, folyamatos egyeztetés rendszerét. Ennek keretében kerüljenek kiírásra az egyes tárcák által kezelt, fejlesztési támogatásokat szolgáló pénzalapokból közös pályázatok, amelyek a falusi térségekben működő szolgáltatók speciális igényeit is figyelembe veszik.
Ezek, valamint a tárcák által kiírt egyéb pályázati lehetőségek épüljenek egymásra, s így legalább középtávon biztosítsák a tervszerű, integrált fejlesztések megvalósítását. (Miniszterelnöki konferencia és parlamenti nyílt nap a turizmusról, 1999.)

A fenti javaslatok felhívják a figyelmet arra, hogy a falusi turizmus további fejlesztése feltétel-rendszeréhez erőteljes kormányzati támogatást várnak a szakemberek. A „feladatlista” széles egyeztetésen, több szakmai fórumon formálódott, így megfogalmazta azokat a feladatokat, amelyek a falusi turizmus fejlesztését szolgálják.

5. A FALUSI TURIZMUS JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYÉBEN

1. Jász-Nagykun-Szolnok megye értékelése

1.1 A megye helyzetének értékelése

A gazdasági potenciál

- A megye területét (5582 km²) és a lakosság számát (410.694 fő) tekintve a megyék rangsorában a középmezőnyben helyezkedik el.
- A megye a vállalkozások számát, a tőkeellátottságot és az innovációs potenciált tekintve országos viszonylatban, a megyék rangsorában az utolsó harmadban helyezkedik el.
- A vállalkozások döntő többsége a viszonylag szerény tőkebefektetést igénylő, gyors megtérülést kínáló területen létesült (kereskedelem, javítás, szállítás, vendéglátás, szolgáltatás). 96 %-uk mikro-vállalkozás.
- Az ipari vállalkozások pénzügyi helyzete tartósan rosszabb az országos átlagnál, ezért a gazdasági fellendülés, az innováció forrásai igen szűkösek. Az utóbbi években a beruházások 2-3 %-a irányult a megyébe.
- A megyei vállalkozások jövedelmezősége közepes, a foglalkoztatottak létszáma stagnál.
- A megye gazdaságában a mezőgazdaság súlya meghatározó, amelyet alátámaszt a mezőgazdasági terület közel 93 %-os aránya. A termőterület kb. 80 %-a szántó.
- Az állattenyésztés ágazatra évek óta a stagnálás jellemző. Az állatállomány az elmúlt 7-8 évben minden állatfajnál 30-40 %-kal csökkent elsősorban a piaci lehetőségek hiánya miatt.

Infrastrukturális jellemzők

A vezetékes gázellátás a megye szinte minden településén kiépült 1998-ig. A gázellátásban részesülő lakások aránya 60 %-os.

A megye a szennyvíztisztítás- és csatornázás terén igen kismértékben ellátott területek közé tartozik.

A telefonhálózatba bekötött települések aránya 100 %-os, a hálózatba bekötött lakások megyei átlaga 60 %-os.

Demográfiai jellemzők

- A lakónépesség csökkenő tendenciájú. A Szolnoki kistérség kivételével az elvándorlás a jellemző. A 15-34 évesek aránya kb. 30 %, a falusi lakosság aránya 34 %.
- Az országos átlagot meghaladó mértékű a 8 általánost végzettek aránya, ugyanakkor a többi szinten elmaradás tapasztalható.
- A tercier szektorban foglalkoztatottak aránya 53 %.

A megye erőforrásainak értékeléséből, a társadalmi-gazdasági folyamatok elemzéséből, a településrendszer jellegzetességeiből és a megye országon belüli helyzetéből megállapítható, hogy:

- a megye eddigi népesedési folyamataiban lényeges változás nem várható,

- a népességsökkenésben egyre inkább meghatározó mértékű lesz a természetes fogyás,
- a települések népességszámának jelentősebb változása nem várható, egyes dinamikusabban fejlődő települések lélekszáma azonban kismértékben növekedhet,
- az időskorúak aránya 21-22 %-ra növekszik, míg a fiataloké 17-18 %-ra csökken, az idősebb és fiatalabb korstruktúrájú térségek megyén belüli elhelyezkedésében változások nem lesznek,
- a romák aránya és száma tovább növekszik, további településeken kerülhetnek túlsúlyba,
- a megye közepesen fejlett ipari-agrár jellegű, infrastrukturálisan fejlődő, közepesen urbanizálódott, ahol egyes társadalmi-gazdasági gondok az országosnál súlyosabban és előbb jelentkeztek a politikai-gazdasági rendszerváltás után,
- a megye fennállása óta nem részesült jelentősebb központi támogatásban, az infrastruktúra és a közintézmények fejlesztésében mindig meghatározó volt az itt élők áldozatvállalása,
- a Tisza folyó mentén a megye egyértelműen eltérő jellegű és jövőbeni fejlődési lehetőségű részekre szakad,
- a megye gazdasága a '90-es évek első felében ellentmondásosan alakult, megjelentek a területi gazdasági válság jelei, ugyanakkor számos, a jövőbeni kibontakozást szolgáló elem is kialakult,
- a megye műszaki infrastruktúrája jelentősen fejlődött az elmúlt 5-6 évben, a humánszolgáltatások szintje nem romlott,
- a megyében a szociális problémák, különösen a cigány etnikum körében fokozódó mértékben jelentkeznek, ezek érdemi kezelésére jelenleg még nincs lehetőség,
- a környezet egyes elemei problémásnak tekinthetők,
- a társadalmi-gazdasági nyilvánosság, a civil szféra és a gazdasági önkormányzatok fokozatosan bontakoznak ki, legkialakultabbnak a települési önkormányzati szféra mondható, amely azonban egyre súlyosbodó pénzügyi gondokkal küzd.

A megye természeti adottságaiból és körülményeiből megállapítható, hogy

- a természeti erőforrások egyértelmű következménye, hogy a megyében meghatározó a mező- és erdőgazdaság szerepe,
- a megyében csak az ökológiai és az ökonómiai elvek helyes arányának biztosítása segíti elő a fejlődést,
- a Tisza-völgy vízgazdálkodásának komplex egységként való kezelése meghatározó szerepű a megye életében,
- a megyét központi fekvése az országban determinálja a sokirányú regionális együttműködés természetes kezelésére (Jász-Nagykun-Szolnok megye agrárstruktúra és vidékfejlesztési stratégiai program, 1999).

1.2 Jász-Nagykun-Szolnok megye térségi kapcsolatai

A megyét a Tisza kettéosztja, meghatározóak a kelet-nyugati tranzitvonalak, nyugati felében erőteljesen érvényesül a főváros vonzása, a tiszántúli részeken jelentős perifériák alakultak ki. A megye kistérségileg tagolt és minden irányba nyitott.

A társadalmi-gazdasági jellemzők alapján a megye sajátos térszerkezeti törésvonalon fekszik. A meghatározó kelet-nyugati fejlettségi különbségek a megye egészét tekintve és a megyén belül (a Tisza folyóhoz kötődően) is érvényesülnek.

A megyét, kistérségeit és településeit a központi fekvés determinálja a sokirányú együttműködések természetes kezelésére. A megye valamilyen formájú regionális együttműködésre minden szomszédos megyével képes, a társadalmi-gazdasági élet különböző területein.

A szomszéd megyékkel kialakult és fejlesztendő kapcsolatok tekintetében

1. Pest megye (leginkább a jászsági és a szolnoki kistérségben élők körében)
2. Heves (főként a jászsági és a szolnoki kistérségben élők körében)
3. Hajdú-Bihar (a legerősebb támogatása a szolnoki kistérségben élők körében van)
4. Bács-Kiskun (leginkább a tiszazugi és a jászsági kistérségben élők preferálják)
5. Csongrád (leginkább a tiszazugi megkérdezettek szeretnék)
6. Békés (támogatottsága leginkább a karcagi kistérség körében jellemző)
7. Borsod (támogatottsága minimális)

A regionális kapcsolatok és a megyén belüli vonzásviszonyok alapján Jász-Nagykun-Szolnok megye abban érdekelt, hogy:

- Markánsan jelenítse meg az észak-alföldi régióban a geopolitikai helyzetéből adódó előnyöket, így a térségi marketingben, a befektetés-ösztönzésben, az információáramlásban és az „össz-alföldiként” is kezelhető környezetvédelmi, vízügyi és idegenforgalmi feladatok területén töltsön be integratív regionális funkciókat,
- Az ország keleti felében a regionális infrastruktúrák és intézmények fejlesztésével központi szerepe erősödjön. Ezt segíti elő a szolnoki logisztikai központ, az M4-es autópálya és a javasolt közlekedésfejlesztési elképzelések megvalósítása,
- A megyei és régió belüli munkamegosztásban megteremtse azt a területfejlesztési és humán intézményrendszert, mely a megye alföldi integratív szerepét hivatott érvényesíteni. (MTA RKK ATI Szolnoki Társadalomkutató Csoport: Jász-Nagykun-Szolnok megyei prominencia vizsgálat alapján, 2000.)

Az észak-alföldi régióban kialakított munkamegosztás keretében szolnoki székhellyel jött létre az Észak-alföldi Regionális Idegenforgalmi Bizottság és annak munkaszervezete, és 2002. december 31-ig az Észak-alföldi Regionális Tanács elnöke a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Területfejlesztési Tanács elnöke. További megyében működő regionális intézmény a Tisza-füred székhellyel működő Tisza-tavi Regionális Idegenforgalmi Bizottság és annak munkaszervezete.

A területfejlesztési törvényi szabályozás által előírt régióalkotás mellett a megye „intézményesítette” a szomszéd megyékkel az egyéb térségi kapcsolatait. A dél-alföldi megyékkel (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád) aláírt együttműködési megállapodás keretében létrejött a Tiszazug Térsége Programtanács. A Heves megyével kialakult együttműködés keretében szerveződik a Tisza tavi Térségi Fejlesztési Tanács. Előkészítési stádiumban van a Pest megyével kötendő megyehatár menti együttműködési megállapodás. Az említett megállapodásokat minden esetben a megyei területfejlesztési tanácsok, a megyei önkormányzatok és az érintett kistérségi társulások jegyzik.

1.3 Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusának értékelése

1.3.1 A megye kialakulása, földrajzi helyzete

Jász-Nagykun-Szolnok megye az Alföld közepén 7 megyével határosan helyezkedik el, a Tisza, a Hármas-Körös és a Zagyva folyók mellett. Területe 5.582 km², az ország területének 6 %-a, a megye népessége 411 ezer fő, csökkenő tendenciájú. A lakosság 2/3-a a 16 városban, 1/3-a pedig a 61 községben él.

A mai Jász-Nagykun-Szolnok megye 1876-ban a polgári közigazgatás bevezetésekor jött létre. A megye székhelye a központi fekvésű tiszai átkelőhely Szolnok, megyei jogú város.

A megye felszíne tökéletes síkság, éghajlata szélsőséges. Kevés és egyenetlen eloszlású a csapadék, gyakori a szárazság és az aszály, az utóbbi években a Tisza áradása és a belvíz is gondokat okozott. A megye természeti értékei közül kiemelkedő a jó minőségű termőföld, a termálvíz és a napsütéses órák magas száma. A megyéhez tartozik a Tisza-tó délkeleti része, valamint a Hortobágyi Nemzeti Park nyugati fele.

A megye közlekedés-földrajzi helyzete kedvező, fontos kelet-nyugati tranzit, vasúti és közúti fővonalak haladnak át területén. A megyében 5 repülőtér van.

A megye településhálózatát alföldi típusú, nagyhatárú, egymástól jelentős távolságra lévő népes települések alkotják. A 77 település hat jellegzetes kistérségbe szerveződött. A megye nyugati részén helyezkedik el a Jászság és Szolnok és térsége, a Tiszántúlon a Tiszazug, a Nagykunság, a Közép-Tiszavidék és Törökszentmiklós térsége.

Jász-Nagykun-Szolnok megye területének adottságai között nem találhatók klasszikusan látványos turisztikai vonzerők. A keresleti tendenciák a turizmus fejlődését jelentik, amely a természeti és a kulturális értékekre alapozható:

- *A Tisza, a Körös, a Zagyva folyók vízfelülete*, a természetes állapotú folyóvölgyek európai viszonylatban kiemelkedően fontos „zöld folyosót” képeznek;
- *A Tisza-tó és környéke* változatos igényeket képes kiszolgálni: korlátozottan látogatható vízterek, ökoturizmus övezete és tömegturizmus területei kínálják a vonzó turisztikai termékeket;
- *A Hortobágy* a világörökség részét képező kultúrtáj;
- *A holtágak és a védett területek* érintetlensége vonzza a városlakókat.

- *A kedvező éghajlati viszonyok*, elsősorban a hosszú, forró nyár ideális a vízi sportok számára;
- *A termál- és gyógyvízkincs* tekintetében elsősorban az emberközeli, családi légkörű szolgáltatások kielégítésére van lehetőség;
- *A tranzitforgalom és javuló fogadási készség* segíti az átutazó turizmus kiszolgálását;
- *Az alföldi táj és falusias településkép* hozzájárul a hangulatos időtöltésekhez, a falusias, csendes környezet igazi vendégmarasztaló;
- *A kulturális értékek, programok* mozgalmas környezetet nyújtanak a helyiek és látogatók érdeklődésének megfelelően;
- *Az alpinfrastruktúrák kiépítése* után a turizmus igényeit is figyelembe vevő infrastruktúra fejlesztések javítják a turizmus komfortosságát.

A megye turizmusát kedvezőtlenül befolyásoló események:

- 2000. február 3-tól kezdődően egy romániai aranybánya ülepítőjéből a Szamos folyón keresztül a Tiszába került 100 ezer m³ ciánvegyület. A mérgezés következtében tömegesen kipusztultak a halak és egyéb élőlények. A ciánszennyezés ökológiai károkat okozott a megyének;
- 2000. március 31-én újabb vízminőség veszélyeztetés történt. A Felső-Tiszába a romániai Visó folyón keresztül nehézfém iszap került;
- 2000. április 8-tól a Tiszán minden eddigi rekordot megdöntő árvíz alakult ki: Szolnoknál 1041cm-rel az évezred legnagyobb vízállását mérték, a megye 9 településéről 22 ezer embert kellett ideiglenesen kitelepíteni.

1.3.2 A megyei kistérségek turisztikai értékelése

Jász-Nagykun-Szolnok megye területét turisztikai szempontból a földrajzi-gazdasági kistérségekhez közel azonos területegységekre tagolhatjuk.

Öt jellegzetes turisztikai kistérséget különböztetünk meg a megye területén a hasonló turisztikai jellemzők és az összefogott programok szempontjából: Jászság, Nagykunság, Közép-Tiszavidék (Tisza-tó megyéhez tartozó része), Szolnok és térsége, valamint a Tiszazug.

Jász-Nagykun-Szolnok megye hat statisztikai kistérségre tagolódik.

A **Jászberényi Kistérség** teljes egészében azonos a Jászság turisztikai kistérséggel, amely a megye észak-nyugati részén található közös történelmi múlttal és kultúrával büszkélkedő 18 települést fogja össze.

A Jászság földrajzi helyzete, a Mátra hegység és a főváros gyors elérhetősége felértékeli a kistérség kihasználatlan turisztikai adottságait.

Az turizmus számára a ligeterdők, a Zagyva és a Tarna, a folyóvölgyek és a holtágak fokozatosan felfedezett táji értékeket nyújtanak. A Jászság szinte valamennyi településén gazdag történelmi, néprajzi, népművészeti és művészeti hagyományok találhatók. A térség szervezőközpontja Jászberény, műemlékek és parkok gazdag városa. Itt található a megye egyetlen állatkertje és műjégpályája. Jászberény ipari és oktatási központ.

A kiterjedt hétvégi-házasszőlőskertek és a termálfürdők elsősorban a helyi lakosság igényeit szolgálják. Termálfürdők működnek Jászapáti, Jászárokszállás, Jászboldogháza, Jászszentandrás településeken is. Valamennyi fürdő rekonstrukciót igényel. A Jászság egészére, de különösen Jászberény város fogadóbázisára érvényes, hogy a szállásférőhelyek száma és színvonala kevés a dinamikusan fejlődő iparhoz viszonyítva. A Jászságban Jászberény és Jászapáti városokban működik TOURINFORM Iroda. A Jászsági Falusi Turizmusért Egyesület fogja össze a térség falusi szállásadóit.

A **Karcagi kistérség** a nagykunsági turisztikai területtel megegyező, a megye keleti részén a Hortobágy, Berettyó, Körös folyókkal átszelt síkság. A Nagykovács keleti peremén található a Hortobágyi Nemzeti Park 1/3-ad része. A kistérség különleges látványosságai a kunhalmok, a puszták, az ősi állat- és növényvilág, a sajátos történelmi eredet, a múzeumok, a tájházak. A kistérség igen gazdag népművészeti, iparművészeti hagyatékban. A népi fazekasság két központja Karcag és Mezőtúr, melyekről világhírű fazekas termékek származnak. A Karcagi Kistérség turisztikai potenciálját jelentik a termál- és gyógyvizes fürdők. A kistérség valamennyi településén termálfürdő strand van. Legismertebb turisztikai helysége Berekfürdő. A települési termálfürdő területek és környezetük a turizmus célterületei és fejlesztési programok helyszínei. Mindegyik fürdő fejlesztést igényel. A fürdők szomszédságában kempingek vannak, amelyek szintén fejlesztésre várnak, illetve a komplex turizmusfejlesztési programok elemeit képezik. A Karcagi Kistérségben falusi szálláshelyek, vadászat, horgászat, kerékpározás, lovaglás jelentik a turisztikai kínálatot. Mindezek ma még foltszerűen helyezkednek el, de fokozatosan hálózati rendszerekbe tömörülnek. A kistérségben Kisújszállás, Karcag, Berekfürdő településeken működik TOURINFORM Iroda.

A **Kunszentmártoni Kistérség** a megye déli részén található, a Tisza és a Körösök kanyargós vizei mentén, holtágakkal szabdalts terület. A folyópartokon kialakított szabadvízi strandok, a termál-, gyógyfürdők, gondozott növényparkok a kistérség vonzerő tényezői. Kunszentmárton térségközpont rendezvényei a Tiszazugi Napok, a Szent Márton Napok rendezvénysorozat jó lehetőséget kínálnak a turisztikai fejlődéshez. Kunszentmárton város kapcsolódik a Körös-Maros Nemzeti Parkhoz, mely a vízi turizmus, kirándulás, kerékpározás kedvelt térsége. Az 1848-49-es szabadságharc emlékét őrszi a Tisza nyomvonalát követő természetjáró történelmi emléktúra.

A kistérség turisztikai centruma Cserkeszőlő, a gyógy- és termálfürdő. Pihenőterületté fejlődik Tiszasas és Tiszakürt település a falusi turizmus népszerűsödésével.

A **Szolnoki Kistérség** kultúrtörténeti értékekben gazdag terület, kedvező turisztikai adottságokkal. Itt található Szolnok megyei jogú város, megyeszékhely, amely az ország 11. legnagyobb városa, közutak, vasutak vízi-utak csomópontja. A Tisza és Zagyva folyó meghatározó természeti eleme a térség turizmusának. A Tisza és holtágai mentén, a termálfürdők közelében üdülőhelyek találhatóak. Szolnok és térsége jelentős adottságokkal rendelkezik a vízi-turizmus lehetőségei szempontjából. Kiemelkedő a szolnoki Tiszaliget és a Hotel Tisza gyógyfürdő turisztikai szerepe. A még hiányzó létesítmények kiépítésével turisztikai központtá fejleszthető Szolnok.

A térség Tisza-menti kis települései a falusi kultúra hagyományaival vonzzák a látogatókat. Nagykörű kiemelkedik híres cseresznyés kertjeivel, cseresznyekultúrája a falusi turizmusát teszi különlegessé.

A **Tiszafüredi Kistérség** a megyét 137 km hosszan átszelő Tisza folyó északkeleti partvidékén helyezkedik el. Ebben a kistérségben található a Tisza-tó, amely a folyóból mesterségesen kialakított vízfelületével egyben az Alföld legnagyobb tava. A tó környékének védett természeti értéke a Tiszafüredi Madárrezervátum és a Tiszaigari Alborétum. A Hortobágy, a világörökség részét képező kultúrtáj, kitüntetett szerepet kap az ökoturizmus fenntartható fejlesztésében. A térség nevezetes növény- és állatvilága kuriózumot jelentenek.

Északkelet-Magyarország legdinamikusabban fejlődő tájegysége a Tisza-tavi kiemelt üdülőkörzet. A Tisza-tó délkeleti partján Tiszafüred és Abádszalók turisztikai központtá fejlődnek. A megyében található szálláshelyek döntő többsége a Tisza-tó térségében található. Elsősorban a nyári üdülési szezonban erős a vendégforgalom. Tiszafüreden és Abádszalókon is működik TOURINFORM Iroda. Tiszafüred székhelyet ad a Tisza-tavi Regionális Idegenforgalmi Bizottságnak. A kistérség vendégforgalmának többségét Abádszalók, Tiszafüred és Tiszaörs települések bonyolítják.

A külföldiek nagyszámú falusi házvásárlásai átformálták Tiszafüred és Abádszalók kereskedelmi szálláshely igénybevételét. A német vendég egyre inkább üdültulajdonossá vált.

A kistérség jelentős termál- és gyógyvízkincsét Tiszafüred és Tiszaörs hasznosítja.

A **Törökszentmiklósi Kistérség** a 4-es számú főúttal kelet-nyugat irányban kettéosztott terület a megye közepén. A kistérség turisztikai szempontból kedvező adottságokkal rendelkezik, de jelenleg még nem formálódott meg, mint turisztikai desztináció. A Tiszaparti lehetőségekkel jól gazdálkodva fokozatosan kialakult Tiszapüspöki üdülőtérülete. Törökszentmiklós-Szenttamás a lovaglás és a komplex ökoturisztikai szolgáltatások helyszíne lehet. A kétpói kastély a vadászturizmus színvonalas célterületévé fejlődhet. A falusi turizmus megjelent Szajol településen.

A kistérség elsősorban a tranzitforgalom minőségi kiszolgálásával javíthat turisztikai pozícióján (Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusfejlesztési koncepciója és középtávú stratégiai programja, 2000).

1.3.3 A turisztikai kereslet

A turisztikai kereslet elemzésére a kereskedelmi szálláshelyek statisztikai adatai adnak lehetőséget. Turisztikai kereslet reprezentatív felmérése Jász-Nagykun-Szolnok megyében nem történt. A statisztikai adatok alapján készült elemzéseket kérdőíves felméréssel, ill. annak eredményével lehet kiegészíteni (1996-ban és 2000-ben készültek ilyen felmérések).

A megye turizmusát az 1990-es években folyamatosan csökkenő forgalmi adatok jellemzik. A mélypont 1996-ban volt, a vendégforgalom az utóbbi években lassú növekedést mutat. A külföldiek számának csökkenése érzékelhető ugyan, de az általuk igénybe vett szolgáltatások kevésbé mérséklődtek, mint a hazai vendégké.

1999-ben a megye szálláshelyein 10.353 férőhelyen 87.500 vendég szállt meg és 348 ezer éjszakát töltött itt, a külföldiek aránya 28, illetve 45 százalékot tett ki. A vendégek száma az országosnak 1,6, a vendégéjszakáknak 2,0 százalékát képezi.

A külföldiek elsősorban a szállodákat, a belföldiek az egyéb szálláshelyeket (panzió, turista- és ifjúsági szálló, üdülőház, kemping) vették igénybe. Az egy évvel korábbihoz képest a szállodákban mind a külföldi, mind a belföldi vendégek száma növekedett, ugyanakkor a külföldiek kevesebb, a belföldiek több ideig maradtak. Az egyéb szálláshelyeken a vendégek és a vendégéjszakák száma – külföldieké, belföldieké egyaránt – erőteljesen visszaesett. Összességében a vendégek száma 8, a vendégéjszakáké 11 százalékkal lett kevesebb. Országosan – mindkét vonatkozásban – kismértékű bővülés volt jellemző.

A szállodákban a külföldről és a belföldről érkezők egyaránt 2,4 éjszakát töltöttek, az előbbieket 1998-hoz képest 11 százalékkal csökkentették, az utóbbiak ugyanilyen ütemben növelték átlagos tartózkodási idejüket. Feltűnő, hogy az egyéb szálláshelyeken a megyében az országhatáron túlról érkezők lényegesen többet időztek (9,5 éjszaka) mint a magyarok (3,2 éjszaka), és az egy évvel korábbihoz képest még növelték is (egyötödével) az időtartamot.

1999-ben a magánszállásadásban (fizető-vendéglátás és falusi szállásadás) 12500 vendéget helyeztek el és 63 ezer éjszakát töltöttek itt. Külföldiek az előbbiből 11, az utóbbiból 15 százalékkal részesedtek.

A vendégforgalmat a hat frekvenciált településen vizsgálva, az alábbi kép vázolható fel. A külföldiek közül legtöbben Szolnokot, Tiszafüredet és Berekfürdőt keresték fel 1999-ben, ugyanakkor a legtovább Jászszentandráson és Cserkeszőlőn maradtak. A belföldiek körében a megyeszékhely és Tiszafüred után Abádszalók és Berekfürdő kereskedelmi szálláshelyei voltak legkedveltebbek, viszont leghosszabb ideig Jászszentandráson maradtak. Következésképpen az összes vendégforgalomból a megyeközpont egyharmaddal, Tiszafüred 16, Abádszalók és Berekfürdő egyaránt 12 százalékkal részesült. Az átlagos tartózkodási idő szempontjából Jászszentandrás, Csekeszőlő és Berekfürdő kihasználtsága volt a legkedvezőbb.

A májustól októberig terjedő hat hónapos (elő-, fő- és utó-) szezonra koncentrálódott a megyei vendégforgalom nyolctizede, ekkor regisztrálták a vendégéjszakák 87 százalékát. A megye turizmusa nagyon szezon-érzékeny és ez különösen a belföldiek részvételére jellemző.

Külföldről a legtöbb vendég a megyébe Németországból látogatott, ők tették ki az összes vendég több, mint negyztizedét és töltötték itt a vendégéjszakák 58 százalékát. Őket a lengyelek, a hollandok és az osztrákok követték, közel azonos – 7-9 százalékos – arányban. Az átlagos tartózkodási idő 6,4 éjszaka, ezt jelentősebben a németek, a lengyelek és a hollandok múlták felül az 1999-es évben.

1999-ben a legtöbb országból kevesebben látogattak a megyébe, mint egy évvel korábban. Ezzel ellentétes tendencia a bolgárok, a horvátok és a jugoszlávok részéről volt tapasztalható, akik száma 30-80 százalék közötti ütemben növekedett. Az angolok 13 százalékkal érkeztek többen. A másik végletet az oroszok, a románok, a szlovákok és a franciák képviselték, akik közül lényegesen kevesebben jöttek, mint az előző évben (KSH Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Igazgatósága, 2000).

Kérdőíves felmérés a turisztikai kereslethez

1996 nyarán kérdőíves megkérdezés történt Jász-Nagykun-Szolnok megye 15 településén a megyébe látogatók főbb jellemzőinek felmérésére. 500 magyar, angol és német nyelvű kérdőív került kihelyezésre a megye nagyobb városaiba: Tourinform irodákba, egyéb utazási irodákba, ill. a települések önkormányzataihoz. A kérdőív kitöltése önkéntes volt, a minta nem volt reprezentatív.

A kérdőíves felmérést³ a TISZAINFORM a Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola közreműködésével készítette.

432 kérdőív került feldolgozásra. Az önkitöltős kérdőívek kiértékelése során elsősorban a látogatók elégedettségére vonatkozó válaszok adtak a turizmusfejlesztéséhez hasznos gondolatokat. A látogatók motivációjának felmérése is megtörtént, amely az elégedettség vizsgálat értékelését segítette.

A leggyakoribb motiváció a pihenés, kikapcsolódás. A külföldi vendégek elsősorban a kulturális programok, rendezvények iránt érdeklődnek. Jelentős az érdeklődés a lovas program, a sport, a gasztronómia, de a kerékpározás, természetjárás/horgászat és a falusi turizmus iránt is. A falusi turizmus iránti érdeklődés a magyar vendégek körében a várakozásnál alacsonyabb volt.

Az elégedettség vizsgálatának tapasztalatai:

- Az igénybe vett szálláshellyel kb. 80 %-ban elégedettek (a magyar vendégek 83 %-ban elégedettek, a külföldi vendégek elégedettsége 78 %-os).

A válaszok alapján az igénybe vett szállástípust vizsgálva megállapítható, hogy elsősorban a fizetővendéglátást/magánszállást a külföldi vendégek vették igénybe (amely összefügg a barátok, rokonok meglátogatásának motivációjával), valamint kikapcsolódás, pihenés céljából a camping szálláshely igénybevétele jelentős.

A magyar vendégek elsősorban a falusi házat, szobát keresik kikapcsolódás céljából, ill. a fizetővendéglátás/magánszállást a barát, rokon, ismerős látogatásakor.

Valószínű, hogy ez a jó eredmény annak tudható be, hogy a barátok, ismerősök információi alapján történik a szálláshely megválasztása, ill. a megkérdezettek már többször jártak Magyarországon, így vannak ismereteik, tapasztalataik a szálláshelyekről.

³ A TISZAINFORM iroda állította össze a kérdőívet, a lekérdezést koordinálta, az adatokat összesítette. A Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola (Könyves Erika) készítette el az elemzést, értékelést.

- A megkérdezettek a tisztasággal, a környezet rendezettségével kevésbé elégedettek. Ismerve a megye környezeti állapotát, ez nem meglepő eredmény, talán még jobb is, mint vártuk.
- A magyar vendégszeretet fontosságát felmérésünk eredménye is alátámasztotta. A legmagasabb elégedettséget ebben a kategóriában rögzítettük. A magyar vendégek 4,4 és a külföldi vendégek elégedettsége 4,6 volt (a felmérés során 5-ös skálát használtunk, 5=maximum).
- A kulturális eseményekkel, rendezvényekkel való elégedettség közepes (3,1 és 3,5), amely a nem megfelelő programkínálatból ered, tehát a kulturális rendezvények számának növelése és megfelelő színvonala az elégedettséget kedvező irányba befolyásolhatja.
- A szabadidős lehetőségekkel való elégedettség közepes, ill. annál kicsit jobb eredményt mutat.
- A közbiztonsággal való elégedettség (3,2), a külföldi vendégek esetében kicsit jobb (3,5).
- Az infrastruktúrával való elégedettséget az utak rossz minősége befolyásolta, ugyanis a felmérés a jelentős megyei infrastrukturális beruházások (gáz, telefon) után készült. (A megkérdezettek 80 %-a gépkocsival, ill. autóbusszal érkezett.)
- A turistatájékoztatással a külföldi vendégek elégedettebbek (4,1), mint a magyar vendégek (3,5). Talán jobban tudják, hogy hol kaphatják meg a szükséges információkat. A két látogatócsoport közötti különbség (0,6) figyelemre méltó.
- Az idegen nyelvű prospektusokkal való elégedettségre a külföldi vendégek majdnem „négyes” osztályzatot adtak (Könyves E.1998).

1.3.4 A turisztikai kínálat

A turisztikai kínálat elemzése a kereskedelmi szálláshelyek statisztikai adatai alapján történik.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében kereskedelmi szálláshely 21 településen, a települések 27 százalékában, 10 városban, illetve 11 községben található. Számuk 110 (az országos 4 százaléka), 15 százalékuk szálloda, csaknem egyharmaduk panzió, 27 százalékuk üdülőtábor, több mint egyötödük kemping, 6 egység pedig turista-, illetve ifjúsági szálló.

A megye minden kistérsége rendelkezik kereskedelmi szálláshellyel, az eloszlás eléggé differenciált.

Az összes férőhely-kapacitás 10293 (az országos 0,4 százaléka), melynek egytizede szállodában, 9 százaléka panzióban, 11 százaléka üdülőtáborban, csaknem kétharmada kempingben, a maradék 5 százaléka pedig turista- és ifjúsági szállóban biztosított.

A kapacitásadatok alapján a megye fogadóképességének zöme néhány településre összpontosul. A Tisza-tó térségéhez tartozó Tiszafüred és Abádszalók rendelkezik az összes férőhely negytedével, ezen belül a kempingekének csaknem felével.

A megyeszékhelyen található a férőhelyek 16 százaléka, ennek részeként a szállodai kapacitás több mint fele (53 százaléka). Berekfürdő a megyei szállásférőhelyek 14, az összes szállodáé 13 százalékával rendelkezik.

Cserkeszőlőn 735, Jászszenandrason 577 vendégnek tudnak egyidőben helyet biztosítani. Az előbbi részesedése a megye egészéből 7, az utóbbié 6 százalék. A többi település hányada 5 százalék alatti, közülük csak Törökszentmiklósé számottevő (473) férőhely. A felsorolt településeken van az összes megyei férőhely 82, ezen belül a szállodának 81, a panzióknak 61, az üdülőházaknak 79, a kempingeknek 85 százaléka, a turista- és ifjúsági szállóknak pedig közel kilenctizede.

A turisták fogadását a kereskedelmi szálláshelyeken kívül a fizetővendéglátás és a falusi szállásadás is segíti. 1999-ben a megye 29 településén 526 vendéglátónál 2935 férőhely állt rendelkezésre. (KSH Jász-Nagykun-Szolnok megyei Igazgatósága, 2000.)

1.3.5 SWOT analízis

(Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusfejlesztési koncepciója és középtávú (2000-2006) stratégiai programja, 2000)

Erősségek:

- Alföldi centrális földrajzi fekvés
- A főváros közelsége
- Viszonylag megőrzött természetes környezeti állapotok
- Vízi adottságok, folyóvizek, holtágak, termál- és gyógyvíz
- Kedvező klíma és éghajlat
- Rangos kulturális események
- Erősödő üzleti szféra

Gyengeségek:

- Gyorsforgalmi közúti elérhetőség hiánya
- Síkvidéki jelleg
- A magas színvonalú szálláshelyek kis száma
- Reklám és marketing tevékenység hagyomány nélküli
- Tájékoztató, eligazító táblák elégtelensége

Lehetőségek:

- A turizmus lételemeit jelentő műszaki infrastruktúra fejleszthető
- Adottak a környezetkímélő turizmus fejlesztési lehetőségei
- Kibontakozó együttműködési érdekelttség a civil szférában
- Erősödő a regionális, térségi és önkormányzati turisztikai szervezetek együttműködése
- A testvérvárosi kapcsolatok tovább mélyülnek, hasznosulnak
- A pályázati lehetőségek száma növekszik

Veszélyek:

- Nem várt események és környezeti katasztrófák hatása
- Lobbizás alacsony hatásfoka a turisztika területén
- Lakossági érdektelenség kialakulhat
- Tranzitturizmus túlsúlya
- Jól képzett szakemberek elvándorlása

2. A fejlesztés és intézményrendszere

2.1 Fejlesztési koncepciók, stratégiák és programok

Települések és kistérségek maguk alakítják ki – erőforrásaik, adottságaik, szükségletek és kapacitásaik alapján - azokat az átfogó és hosszú távú perspektívákat, amelyek meghatározzák erőfeszítéseik főbb keretét. Mivel hosszú időre szóló elkötelezettségek megfogalmazásáról van szó, a célkitűzések és a részcélok olyan összefüggő rendszerét kell kialakítaniuk, amibe jól illeszkednek a konkrét beruházások, felújítások és a fejlesztések. Az ilyen koncepciók létrehozása bonyolult és hosszadalmas érdekegyeztetéseket, kompromisszumok kialakítását feltételezi. A fejlesztési pénzalapokért folytatott versenyben a települések egymás konkurensaiként érzékelhetik egymást és önmagukat. A stratégiák és a koncepciók megvalósulását szolgáló konkrét és elkülönült fejlesztések és beruházások a legkülönbözőbb részcélokra irányulhatnak. (Madarász, 1999.)

A magyar turizmusban 1997 óta szerepelnek ún. kiemelt termékek az országos éves marketingtervekben. 1997/98-ban fejlesztésre javasolt és a Turisztikai célleírányzatból támogatott turisztikai termékek a következők voltak: kulturális turizmus, kongresszusi és incentive turizmus, gyógyturizmus, *falusi turizmus*, gasztronómiai és borturizmus, lovas turizmus, kerékpáros turizmus. 1999-re e termékcsoporthoz kibővült a szintén kiemelten kezelendő vízi turizmussal (Miniszterelnöki konferencia és parlamenti nyílt nap a turizmusról, 1999).

A turizmus tervezését jelenleg nem szabályozzák normatívák. A szektor sajátosságai – különösen összetett, ágazatközi jellege, valamint a természeti és a kulturális vonzerőktől és az általános infrastruktúra színvonalától való erős függése – azt a követelményt támasztják, hogy a turizmus fejlesztését a környezetébe integráljuk. Ezt leginkább a területi tervezés keretében lehet megalapozni.

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. sz. törvény megszületése jelentette a területi tervezés szempontjából Magyarországon a korszakhatárt. Az Országos Területfejlesztési Koncepció 1998. évi kidolgozását követően fellendült a regionális szintű tervezés.

2.1.1 Területfejlesztési stratégiák

„A *regionális szintű fejlesztési stratégiák* nem egyszerűen a megyei, vagy éppen a kistérségi fejlesztések összessége, azonos elemeinek egységesítése. A regionális szint tartalmi elemeinek meghatározására kell a stratégiákban törekedni, amelynek része a megyei stratégiák szintetizálása, de ebből ki kell emelni a regionális sajátosságokat (pl. formálódó ipari körzet, a határ mentség előnyei, a turizmus), a hálózati jellegű fejlesztéseket (pl. közlekedési rendszer regionális összefüggései, intézmények összekapcsolása, ökológiai folyosók), valamint a térségben új lehetőségeket nyújtó ágazati, szervezeti együttműködések (pl. oktatási, egészségügyi kapcsolatok).” (Rechnitzer, 1998)

„A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a regionalizáció időigényes folyamat, főleg olyan országokban, ahol a központosításnak nagy hagyományai vannak. Így minél előbb meg kell kezdeni a regionális stratégiák kidolgozását, hiszen már azok révén is bizonyos szereplői körök „kényszer” együttműködése megindulhat, elkezdődhetnek a kommunikációk, amik aztán új érdekek és értékek felismeréséhez vezetnek.” (Rechnitzer, 1998)

1998-ban elkészült a *megye területfejlesztési koncepciója*, erre alapozva dolgozták ki a *megye területfejlesztési stratégiai programját* 2000-2006 közötti évekre.

„A koncepció nagyon általános elveket fogalmaz meg a fejlesztés céljaként, így az életkörülmények javítása, a gazdasági-társadalmi felzárkózás, a piacgazdaság és az Európai Unió integráció feltételeinek alakítását, amiket az alábbi célkitűzésekben határol el:

1. Átfogó humánfejlesztés (17 program)
2. A termelést és környezetvédelmet segítő infrastruktúra fejlesztése (17 program)
3. Gazdaságfejlesztés (30 program)
4. Egyes térségek fejlesztése (hét térségtípusra, változó számú program).”

A területfejlesztési koncepció és a stratégiai program komplex módon figyelembe vette a gazdaságfejlesztési célok között a turizmusfejlesztés szempontjait.

A fejlesztési prioritások átfogták a megye turisztikai adottságainak teljes körét. A megyei területfejlesztési stratégia kiemelten kezeli a *termál-, gyógy- és tájturizmus fejlesztése, az új turisztikai termékek létrehozása és a vízi turizmus fejlesztése* alprogramokat, amelyek a gazdaság differenciált fejlesztése (Az idegenforgalom lehetőségeinek kihasználása) programban jelennek meg. A megyei stratégia egyéb programjai közvetve tartalmazznak turizmusfejlesztéshez kapcsolódó alprogramokat:

- A kulturális örökség megőrzése, a közműveltség megőrzése és emelése;
- A speciális kereskedelem- és szolgáltatásfejlesztés;
- A térszerkezet átformálását és a települések összeköttetését segítő közlekedésfejlesztés;
- A kerékpár-úthálózat fejlesztése;
- A Tisza ökológiai veszélyeztetettségének csökkentéséhez kapcsolódó területfejlesztési feladatok;
- A Tisza-tó és térségének fejlesztése;
- A Tiszazug átfogó fejlesztése;
- A Kunmadaras és Térsége Vállalkozási Övezet továbbfejlesztése;
- A megyei marketingstratégia megfogalmazása és megvalósítása.

„Nincs a megye kitalálva, nincs egy meghatározott jövőképe, nem tudjuk, mit akarnak a döntéshozók a megyével, annak adottságaival kezdeni, s lehet, hogy az ötletek hiányát fedezte a hivatali szemlélet és egyben gondolkodásmód megjelenítése. A területfejlesztési koncepció jóval többet jelent.” (Rechnitzer, 1998)

A területfejlesztési stratégiákban a turizmus fontos szerepet kap, tekintettel természeti, társadalmi és gazdasági környezetére gyakorolt fontos hatásaira a turizmus ma már elismert területfejlesztési tényező és a regionális tervekben rendszerint a kiemelt ágazatok között szerepel.

2.1.2 Turizmusfejlesztési stratégiák

A turizmusfejlesztési tervek a területfejlesztési tervek módszertanát és tartalmi felépítését követik, hiszen azokba kell beépülniük. A 18/1998. (VI.25.) KTM rendelet két tervezési alapkategóriát használ:

- A *fejlesztési koncepció* meghatározza a hosszútávú célokat és prioritásokat, amelyek alapján kidolgozhatóak a konkrét programok. A turizmusfejlesztési koncepció az átfogó fejlesztési célok meghatározása mellett megadja a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges szakmai irányelveket és információkat nyújt a kapcsolódó területi, ágazati, műszaki és egyéb tervezés szereplői számára.
- A *fejlesztési program* a koncepcióban foglalt célok alapján kidolgozott középtávú cselekvési terv, amely stratégiai és operatív részekre épül. A stratégiai program a koncepció céljainak megvalósítását szolgáló fejlesztési javaslatok célpiramis alapján felépített, komplex programokba rendezése. Az operatív program részletezi a programokat, meghatározva a fejlesztési teendőket, a forrásokat, a felelősöket, a határidőket, az ellenőrzést és az értékelést.

Turizmusfejlesztési koncepciók ez idáig jobbra megyei szinten, ill. kiemelt üdülőkörzetekre készültek. Általános jellegük, elfogadási rendjük tisztázatlansága, valamint a források és felelősök mellérendelésének hiánya miatt a koncepciók nagytöbbsége nem került megvalósításra. A turizmus tervezésének és fejlesztésének a területfejlesztés rendjébe való beillesztése, valamint a tervezési-statisztikai régiókhoz illeszkedő turisztikai régiók és intézményeik megalakítása.

A turizmusfejlesztési programokat a regionális területfejlesztési programokba kell integrálni ahhoz, hogy a Nemzeti Fejlesztési Tervbe (NFT) bekerülhessenek. A NFT-t nyújtja majd be a kormány az EU –Bizottságához, és ez képezi az alapját a közösségi támogatási kerettel (Community Support Framework) kapcsolatos tárgyalásoknak, amelyek eredményétől függ az EU-tagság megszerzését követően hazánk által felhasználható támogatások mértéke. A strukturális alapokra csak olyan projektekké lehet majd pályázni, amelyek az NFT-ben szereplő és az EU által is elfogadott programokon alapulnak (Az Észak-alföldi régió turisztikai koncepciója és fejlesztési programja, 2000).

A regionális turisztikai koncepciók és programok a turizmus ágazati tervezésének rendjébe ma a Széchenyi terv keretében illeszkednek be, ahol a turizmus a kiemelt ágazatok között szerepel.

A Széchenyi terv turizmusfejlesztési programja hat fejlesztési alprogramokra épül, melyek a következők: gyógy- és termálturizmus, konferenciaturizmus, tematikus parkok, kastély- és várturizmus, turisztikai információs rendszerek és egyéb minőségi turisztikai termékek (lovas-, kulturális-, kerékpáros-, bor- és gasztronómia-, vízi- és ifjúsági turizmus).

Az Észak-alföldi régió Turisztikai Konceptiója és Stratégiai Programja

Az Észak-alföldi régió Turisztikai Konceptiója és Fejlesztési Programja a Gazdasági Minisztérium döntése alapján, a Magyar Turizmus Rt megbízásából készült 2000. szeptemberében.

A regionális turisztikai koncepció alaptételként kezelte az Észak-kelet Magyarországi régió Területfejlesztési Konceptió közép és hosszú távú célokban megfogalmazottakat, miszerint a „hangsúlyt nem a válságkezelésre, hanem a gazdaság fejlődési pályára állítására kell helyezni”. A gazdaság fejlődési pályára állításában tehát a turizmus szerepe felértékelődik, de fontos, hogy fejlesztése az általános gazdasági háttérrel összhangban történjék.

A turizmus környezete fejezetben a régió megközelíthetőségének javítása, az infrastrukturális hiányosságokat a koncepció a legfőbb gondként jelölte meg. A turizmus fejlesztését fékező külső tényezők közül a felmérések alapján a koncepció a következőket emelte ki:

- a környezetkultúra alacsony szintje,
- a rossz közbiztonság,
- a szolgáltatások alacsony színvonala,
- a szervezetek közötti gyenge együttműködés,
- a lakosság életszínvonalának alacsony szintje,
- az idegen nyelvek ismeretének hiánya,
- a kommunális hulladék, illetve a szennyvíz és esővíz elvezetés megoldatlansága,
- a határállomások időszakonkénti zsúfoltsága és az átkelés lassúsága,
- a tőkehiány, valamint a források és a pályázati lehetőségek szűk volta,
- a vállalkozásokat fékező magas általános adózási szint és a magas hitelkamatok.

A koncepció távlati célja: Észak-alföld turizmusának fenntartható fejlesztése és versenyképessé tétele.

Középtávú stratégiai célok:

1. A fenntartható turizmus feltételrendszerének kialakítása
2. A versenyképesség elérése
3. A regionális társadalmi-gazdasági kohézió erősítése

A stratégiai célok elérését szolgáló programok:

1. A turizmus hatékony működési rendszerének kialakítása
2. A szűk keresztmetszetek felszámolása
3. Új komplex turisztikai termékek létrehozása

A „új komplex turisztikai termékek létrehozása” alprogram 15 részprogramból épül fel. A 15 részprogram egyike a falusi turizmus, a falvak és a tanyák turizmusának fellendítése.

„Az új turisztikai termékek kiválasztásánál a mai és holnapi keresleti irányzatok követése mellett igyekeztünk a régió egésze számára legelőnyösebb lehetőségeket figyelembe venni, és ahol lehetett az olyan formákat és megoldásokat részesíteni előnyben, amelyeknél közvetlenül is érvényesül a regionális jelleg (ilyen pl. a mindhárom megyén átfolyó Tisza turisztikai kihasználása vagy a *falusi*- és lovasturizmus fejlesztése.”

A koncepció a falusi turizmus részprogramot a II. prioritásba sorolta, vagyis középtávon szakaszosan megvalósítandó, amelynek jelentősége: „jelentős gazdasági szerep, sajátos termék, szezonáltság mérséklése, versenyképesség javítása”.

A koncepció a régió potenciális és fejlesztésre javasolt vonzerői közül hat csoportot emelt ki, amelyek egyike a falusi turizmus. „Törekedni kell a családias jellegre, arra, hogy a szállás kialakítása hagyományos, régi parasztházban történjen. Fontos a családias jelleg, a panziós, félpanziós ellátás, az élő háziállatok tartása és bemutatása, a tájegységre jellemző népi iparművesség megismertetése. A vendég szórakoztatására népi játékok bemutatását, a népi hagyományokhoz kötődő bálók, búcsúk, stb. szervezését kell szorgalmazni.”

A tervezési szinteknek egymásra kell épülniük ahhoz, hogy rendszerében átgondolt, komplex fejlesztések valósulhassanak meg. A regionális turisztikai fejlesztési koncepciókba és stratégiai programokba kellene illeszkednie a megyei, ill. kistérségi, települési fejlesztési programoknak. A koncepciók és fejlesztési programok készítésének időbeli eltérése miatt ezek az illeszkedések véletlenszerűek, így hatásukban egymást nem tudják erősíteni. (Jász-Nagykun-Szolnok megyében 2000. májusában készült el a megye turizmusfejlesztési koncepciója és középtávú stratégiai programja és 2000. szeptember végére az Észak-alföldi régió turisztikai koncepciója és fejlesztési programja.)

Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusfejlesztési koncepciója

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzat a rendszerváltást követően az országban elsőként fogalmazta meg a megye egészére vonatkozó idegenforgalmi koncepciót, amelyet a 97/1992.(XI.27.) számú határozattal jóváhagyott a Megyei Közgyűlés.

Az 1992. évben megalkotott koncepció, az abban megfogalmazott irányelvek és fejlesztési célok jó alapot nyújtottak az átmeneti időszak új kezdeményezései befogadására. A megye területén különböző turisztikai szervezetek jöttek létre a koncepció hatására.

A legfontosabb feladat volt a megyei önkormányzat turisztikai vállalkozásainak és kötelező nonprofit tevékenységeinek szétválasztása. A turisztikai vagyongazdálkodás és az intézményi szakmai feladatok elkülönültek.

A nonprofit szervezeti rendszer létrehozása jó elgondolás volt, hozzájárult a Jász-Nagykun-Szolnok megyei turizmus fejlesztéséhez.

1996. évben került sor Jász-Nagy-Szolnok megye turizmusfejlesztési koncepciójának az 1996-2000. közötti újrafogalmazására. Az 59/1996.(VI.21.) sz. Közgyűlési Határozat jóváhagyta a turizmusfejlesztés megyei célkitűzéseit, amelyek a fenntartható fejlesztés figyelembe vételével a turizmus valamennyi ágára vonatkoztak:

- A fogadóterületeken a lakosság életminőségének javítása;
- A turisták számára színvonalas ismeretszerzés biztosítása;
- A környezet minőségének megőrzése, javítása;
- A profit hosszú távú garanciája;
- A térbeli és időbeli terhelések kiegyenlítése.

Kiemelt turisztikai célterület volt a Közép-Tiszavidék, a Tisza-tó, a környezetbarát vízi- és kerékpáros turizmus.

A fejlesztési prioritások átfogták a megye turisztikai adottságainak teljes körét. A megyei koncepció javasolta a koordináció erősítését, a kistérségi és helyi feladatok segítségét, a megyei marketing átalakítását, komplex turisztikai termékek létrehozását, a rendezvényturizmus és a belföldi turizmus fejlesztését.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés 103/1999. (XII.10.) sz. Határozatával megyei, új turizmusfejlesztési koncepció és a 2000-2006-ig tartó időszakra szóló stratégiai program készítéséről döntött.

A megyei turizmusfejlesztési koncepció jóváhagyása a területfejlesztési, területrendezési törvény figyelembe vételével és a hatásköri törvény előírásának megfelelően történik. A megyei turisztikai koncepció szerves részét képezte a térség- és gazdaságfejlesztési koncepciónak, emellett szakmai háttérrel nyújtott a területfejlesztési és rendezési tervekhez.

Az elkészült turizmusfejlesztési koncepciót és stratégiai programot a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés az 58/2000.(VI.23.) sz. Határozattal elfogadta.

A megyei turizmusfejlesztési koncepció iránymutatást ad a kistérségi és települési koncepciók készítői részére (Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusfejlesztési koncepciója és középtávú (2000-2006.) stratégiai programja).

Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusfejlesztési koncepciója és középtávú stratégiai programja, a programmal kapcsolatos speciális elvárások:

- Marketing szemlélet kialakítása;
- A megye turisztikai adottságainak jobb hasznosítása;
- Együttműködések ösztönzése;
- A kistérségi sokszínűség megőrzése.

A stratégia meghatározta a távlati célkitűzéseket:

- A megye alföldi centrális helyzetét és természeti adottságait hasznosítsa jobban a turizmus fejlesztésében, különösen a gyógy- és termálturizmus terén;
- Növekedjen a megye turisztikai versenyképessége;
- Folytatódjon a megye turisztikai szervezőközponttá válása.

Középtávú célkitűzések:

- Turisztikai intézményrendszer megtartása és fejlesztése;
- Erőteljes ágazati lobby tevékenység kialakítása;
- Fejlesztési források megteremtése a turizmus dinamikus fejlődésének megalapozásához.

A célkitűzések alapján meghatározták a célcsoportok és célok prioritásrendszerét, amely a stratégia alprogramjaként kerülnek megvalósításra.

3. ábra

Célcsoportok és célok prioritásrendszere			
I. marketing munka fejlesztése	II. Fogadóképesség javítása	III. Természeti értékek ökológiai hasznosítása	IV. Sokszínűség megőrzése
I/1. Marketing feladatok ellátása	II/1. Szálláshelyek fejlesztése	III/1. Falusi turizmus fejlesztése	IV/. 1. Hagyományőrző programok
	II/2. A termál- és gyógyturizmus fejlesztése	III/2. Vízitourizmus fejlesztése	
	II/3. A Tisza-tó kiemelt üdülőkörzette fejlesztése	III/3. Ökoturizmus fejlesztése	
	II/4. Konferenciaturizmus feltételeinek javítása	III/4. Kerékpáros turizmus fejlesztése	

A falusi turizmus fejlesztését is programba állították, a III/1. alprogramban jelenik meg.

1999-ben a megyei kistérségek elkészítették agrár- és vidékfejlesztési stratégiai programjaikat. Ezen programok mindegyike a turizmus helyzetelemzését tartalmazza. Az alprogramok a turizmust alternatív jövedelemszerzési lehetőségnek tartják és az adottságaikra építve a gyógy-, termál- falusi turizmust, az aktív ökoturizmust a vidékfejlesztés eszközének tervezték.

2.2 Jövőbeni lehetséges irányok Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmus-fejlesztésében

- Jász-Nagykun-Szolnok megyében a turizmus várhatóan nem okoz drasztikus környezetromlást.
- A termál- és gyógyturizmus még inkább előtérbe kerül.
- A belföldi turizmus meghatározó lesz a megye idegenforgalmában.

- A szezonáltság és a tranzitturizmus meghatározó marad, a beruházások módosíthatják e két fő jellegzetességét.
- A megye turisztikai termékei vonzóbbá válnak más térségek értékvesztései miatt.
- Egyes települések turisztikai fejlesztése nagymértékű, másoké csak kis lépésekben történik az adottságok és gazdasági erő függvényében.
- A vendégek vonzása és megtartása az előre meghirdethető termékekkel, programmal, eseménykínálattal biztosítható.
- A megőrzendő tulajdonságok közül kiemelkedik a hagyományos magyar vendéglátás, vendégszeretet.
- Az ökoturizmus fejlesztése a megye egész területén lehetséges.
- A védett természeti területek turisztikai termékként való értékesítése előtérbe kerül a tájérték megőrzése figyelembe vételével. Kialakul a térségek, települések fogadóképességének optimális mértéke az önfelőlő túlterheléssel szemben.
- Önálló turisztikai termékek alakulhatnak ki a megyében a kulturális és üzleti turizmusban.
- A megye nemzetközi együttműködései, a helyi önkormányzatok testvér-települési kapcsolatai, hagyományőrző rendezvényei jelentős turisztikai vendégforgalmat vonzanak.
- A megye egyedi turisztikai termékei és az egész megyei turizmus kis volumenű a nemzetközi és országos piacon. A környező megyékkel közös akciókban, a turisztikai régiókkal együttműködve javulhat a nemzetközi piaci pozíció.
- A kedvező árszínvonal mellett a minőségi szolgáltatások növelik a megye turisztikai forgalmát, gazdasági hatékonyságát.
- A települési önkormányzatok turizmusszervező tevékenysége tervszerűbbé válik.
- Naprakész turisztikai adatbázis működtetése szolgálja a megye turisztikai termékek piacra vitelét. Nonprofit tourinform hálózat fenntartása, fejlesztése szükséges a fő vendégáramlási útvonalakon és térségközpontokban.
- Széleskörűen elterjed az információs társadalomban szokásos kommunikáció a megye turisztikai tevékenységében.
- Javul a szakmai tudás és általánossá válik az idegen nyelv használat.

2.3 Területfejlesztés Jász-Nagykun-Szolnok megyében

2.3.1 A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Tanács tevékenysége

Az 1996. évi XXI. Törvény – amely a területfejlesztésről és a területrendezésről szól – a területfejlesztési feladatok ellátására létrehozta a megyei és regionális fejlesztési tanácsokat. Feladatukat, jogkörüket, felelősségüket a törvény alapvetően meghatározta.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Tanács 1996. július 10-én alakult meg 13 taggal. Tagjai a törvényi szabályozás szerint: a megyei közgyűlés elnöke, Szolnok Megyei Jogú város polgármestere, a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter képviselője, a gazdasági kamarák 1-1 delegáltja, a statisztikai kistérségek delegáltjai, valamint a Munkaügyi Tanács munkavállalói és munkaadói delegáltjai. 1997-ben és 1998-ban a tanács összetételében kisebb változások történtek.

1998-ban a kormánystruktúra-változás eredményezte, hogy a területfejlesztés átkerült a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumhoz.

Az 1999. évi területfejlesztési törvényből adódóan a tanács átalakult. Ennek megfelelően a korábbi 15 fős létszám 8 főre csökkent. A törvénymódosítás a tanács működési mechanizmusát több területen módosította, ill. további feladatokat rótt a szervezetre.

A tanács megválasztotta elnökét, valamint állandó bizottságait. Jelenleg ellenőrzési bizottság, szakmai bizottság, valamint két döntés-előkészítő ad-hoc bizottság működik. Delegálás útján részt vesz az FVM JNSZ Megyei Hivatala döntés-előkészítő bizottsága.

Változott a munkaszervezeti forma is, a tanács és a hat statisztikai kistérség megalapította a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht.-t.

A tanács munkájában három kistérségi delegált vesz részt, ugyanakkor valamennyi kistérség fizeti a tagsági díjat, kvázi a tanács tagja. Minden kistérség továbbra is részt vesz a döntések előkészítésében, a különböző bizottságok munkájában, illetve képviselik a tanácsot más szervezetekben, így a regionális fejlesztési tanácsban is.

A tanács alapvető működését a Szervezeti és Működési Szabályzat szabályozza. A szabályzat tartalmazza a tanács munkaszervezetét, illetve meghatározza feladatait. 1997. május 1-től önállóan működik a munkaszervezet. (Addig az időpontig a megalakulástól a megyei önkormányzat térségfejlesztési irodája látta el a munkaszervezeti feladatokat.)

A tanács tevékenységét féléves munkaterv alapján végzi. Gazdálkodását éves költségvetés szabályozza. A költségvetés állami hozzájárulásból, tagdíjakból, valamint pályázatbírálati díjbevételekből áll.

A megyei területfejlesztési tanács - elsősorban munkaszervezete révén – részt vett a megyét sújtó többszöri természeti katasztrófa elhárításában, és egyre nagyobb jelentőséggel bír a regionális együttműködésből adódó lehetőségek kihasználásában. Képviselik a megyét a Regionális Fejlesztési Tanácsban a támogatási forrásokra vonatkozó döntések előkészítésében, ill. a döntésekben. Szolnok város (ipari park) és Cserkeszőlő (gyógyturizmus) Phare pályázati előkészítése megkezdődött.

2.3.2 Területfejlesztési támogatások

A tanács egész évi feladatát képezi a decentralizált állami alapok pályázati rendszerben való szétosztása. A 1996. évi XXI. Törvény felhatalmazása alapján a Kormány évente rendeletekkel határozza meg a területfejlesztési célleírányzatok, és a területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások felhasználásának részletes szabályait, valamint a megyei fejlesztési tanácsok részére biztosított keretösszegeit.

A támogatás két formája 1998-tól céljellegű decentralizált alappal egészült ki.

Jelenleg 4 pályázati alap működik:

- Területfejlesztési céllelőirányzat
- Területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú keret
- Céljellegű decentralizált keret
- Közös munkahelyteremtő program (Munkaügyi Központtal közösen).

Jász-Nagykun-Szolnok megye támogatottsága

A központi költségvetésből *területfejlesztési céllelőirányzatra* elkülönített összegek megyék közötti felosztásakor irányadó elvként a megyék lakónépességét, a megyei hozzáadott bruttó hazai termék (GDP) egy főre jutó értékét és a kedvezményezett térségek lakónépességét tekintették.

6. táblázat

Területfejlesztési céllelőirányzat Jász-Nagykun-Szolnok megyére

Év	Összeg (milliárd forint)	Országos keret=100 (%)
1996	4,7	6,5
1997	5,2	6,7
1998	5,5	6,8
Összesen	15,4	-

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Tájékoztató, 1999.

Jász-Nagykun-Szolnok megye e forrásból mindhárom évben lakosságánál (amely ezekben az években az országos lakónépesség 4,1 százalékát tette ki) nagyobb arányban részesült. Egy lakosra számítva ez 1988-ban 893 forintot jelentett, ami a két évvel korábbinál közel egynegyedével több. (Figyelembe véve azonban a beruházások 31 százalékos áremelkedését, ez 6 százalékos reálérték csökkenést tükröz.)

A *területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési támogatás* országos keretének felosztása a megyei bruttó hazai termék egy főre jutó mutatója, és a területfejlesztési szempontból kedvezményezett térségek lakónépessége alapján történt.

A kormányrendelet szerint a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Fejlesztési Tanács három év alatt 1446,6, ezen belül 1998-ban 611,4 millió forinttal gazdálkodhatott, ez utóbbi az 1996. évinek több mint kétszerese, és reálértéken – a beruházások áremelkedésével korrigálva – 56 százalékos gyarapodásnak felel meg. Az egy lakosra jutó összeg 1471 forint, az országos átlag 1,6-szerese.

1998. évtől a területfejlesztési tanácsok központi költségvetésből származó pénzeszköze bővült a *céljellegű decentralizált alappal*, amely nagymértékben segíti az önkormányzatok felújítási feladatainak megoldását. Ez az összeg a megye tekintetében 193 millió forintot jelentett, az országosan felosztható keret 5 százalékát.

Az 1996-1998. évek adatait összegezve a megyébe a három fejlesztési forrás révén összesen 2665,2 millió forint került, azaz itt költötték el a rendelkezésre álló teljes összeg 6,4 százalékát. (Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Tájékoztató, 1999.)

A fejlesztési keretek célja és felhasználása

A területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú keret (TEKI) rendeltetése a területi különbségek mérséklése és az önkormányzatok által megvalósítandó infrastrukturális bővítések, felújítások támogatására nyújtható, továbbá vízelvezető rendszerek kiépítéséhez, ipari területek előkészítéséhez, a turizmushoz, a természetvédelemhez és a szociális célú foglalkoztatás feltételeinek megteremtéséhez vehető igénybe.

Az alap egyik alapvető célja, a hátrányos helyzetű térségek, települések felzárkóztatásának elősegítése. Ezért a megfelelő kistérségi arányok biztosítása érdekében súlyozottan vette figyelembe a tanács a több szempontból elmaradott településeket. Az így meghatározott keretekre a kistérségek tettek javaslatokat, amelyekre a tanács döntését alapozta.

Ennél a keretnél fő szempont volt a lakossági életkörülmények javítását szolgáló fejlesztések, a címzett- és céltámogatással megvalósuló beruházások támogatása. A célrendszerben kiemelt helyen szerepelt a gyakori ár- és belvízzel összefüggő, azok elhárítását elősegítő önkormányzati beruházások támogatása. Jelentős részarányt képviselt a települések közötti összekötő utak fejlesztése is.

A területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatásra beérkezett pályázatok közül a megyei területfejlesztési tanács három év alatt 171-et ítélt szerződéskötésre alkalmasnak, melyeknél a juttatás összértéke 1687,7 millió forint. A megyében a támogatások révén megvalósuló beruházások és rekonstrukciók összes költsége terv szerint 6,3 milliárdot tett ki.

A preferált célok 1996 és 1998 között módosultak. Az időszak elején a területfejlesztési tanács a vízhálózat és szennyvíztisztítás fejlesztése mellett a gázhálózat bővítésére juttatta a legtöbb pénzt (együttesen az összes forrás több mint háromnegyedét), a következő évben előtérbe kerültek az útépitések, korszerűsítések és a környezetvédelmi beruházások, 1998-ban pedig a *turizmus fellendülését szolgáló fejlesztések* és egyéb, a lakosság életkörülményeit javító investíciók kaptak nagyobb súlyt.

A *céljellelű decentralizált keret* (CÉDA) felosztásánál azt az alapelvet követték, hogy a területi kiegyenlítő alapból nem támogatható önkormányzati felújítási munkákat, megkezdett fejlesztéseket preferálják.

1998-ban 193 millió forint volt a felosztható keret. Az igények mintegy 10-szeresen meghaladták a tanács támogatási lehetőségeit. Ezért itt is alapvetően a kistérségi javaslatokra, támogatottságokra támaszkodott a tanács. Külön szempont volt a nem hátrányos települések támogatása is. Első helyen a kötelező önkormányzati feladat ellátását elősegítő beruházások szerepeltek, míg ezt követték a szintén kötelező önkormányzati feladatot ellátó felújítások. Ebből a körből elsősorban iskolák, óvodák, szociális intézmények korszerűsítését, a feltételek javítását támogatta a tanács.

A területfejlesztési céllelőirányzat rendeltetése a társadalmi és gazdasági jelentős esélyegyenlőtlenségek mérséklése, az átfogó szerkezetátalakítási és a térségi integráción alapuló gazdaságfejlesztési programok kialakításának és végrehajtásának segítése, a nemzetközi pénzügyi források, illetve a vállalkozói és befektetői tőke területfejlesztési programokba való bevonásának elősegítése. Az alap egyik alapvető célja, a hátrányos helyzetű térségek, települések felzárkóztatásának elősegítése.

Első helyen a munkahelyteremtéssel járó beruházások támogatása volt a megye munkaerőpiaci helyzetének tükrében. A tanács valamennyi befogadott, ilyen célú pályázatot támogatta szinte 100 %-os igény-kielégítéssel. Fontos terület volt a gazdaságfejlesztést megalapozó, elősegítő termelő infrastrukturális jellegű pályázatok támogatása. Itt elsősorban a céltámogatással megvalósuló beruházásokat támogatta a tanács. Támogatási forráshoz jutott több olyan megvalósíthatósági tanulmány, is, amelyek elkészítése a jövő évi központi támogatások megszerzése érdekében kötelező jelleggel bírt az önkormányzatok számára. A közös munkahely teremtető forrásból kizárólag a mikro-, kis- és középvállalkozásokat támogatták.

A jogszabályi feltételeket figyelembe véve a megyei fejlesztési tanács 1996-ban 38, 1997-ben 51 és 1998-ban 75 pályázatot fogadott el, melyek szerződés szerinti értéke az előző sorrendben 330,5, 387,0 és 414,5 millió forint. Az első két évben ezek a megvalósuló fejlesztések tervezett összes költségének 23, 1998-ban 13 százalékát biztosították, a támogatások intenzitása tehát erősen mérséklődött.

Ezzel párhuzamosan csökkent a juttatások koncentrációja is, amit jelez, hogy egy pályázatot 1996-ban 8,7, két évvel később 5,5 millió forinttal támogattak.

A területfejlesztési céllelőirányzatok felhasználásának tendenciái megegyeznek az országgal. (Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Tájékoztató, 1999.)

7. táblázat

Területfejlesztési támogatási keret Jász-Nagykun-Szolnok megyében, 2000-2003.

Adatok ezer forintban

Keret	2000.	2001.	2002-2003.	Összesen
TEKI	567.719	179.769	70.684	818.172
CÉDA	179.115	71.415	30.842	281.372
TFC*	291.653	146.480		448.133
Összesen	1.038.487	397.664	101.526	1.537.677

* A TFC tartalmazza a közös munkahelyteremtő programot, valamint a 2001. évi keret összegében benne van a 2002 évi keret is

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht.

A támogatások kistérségek szerint

1997 közepén módosult a települések kistérségi besorolása, az új kistérségi beosztás következtében szükségessé vált a területfejlesztési szempontból kedvezményezett térségek és települések körének ismételt besorolása. Ezek alapján 1998-tól a megye hat kistérsége közül öt – a Szolnoki kistérség kivételével – kedvezményezett területfejlesztési szempontból, és a 78 településből 43 tartozik e körbe.

8. táblázat

A területfejlesztési támogatások megoszlása kistérségenként, 1996-1998 (Százalék)

Kistérség	Lakó- népesség 1998.01.01	TFC	TEKI	CÉDA (1998)	Összes támogatás
Jászberényi	21,1	11,4	27,2	12,9	20,1
Karcagi	18,5	14,9	25	7,6	20,0
Kunszentmártoni	9,8	19,3	17,6	13,3	19,9
Szolnoki	29,2	35,9	10,1	34,8	21,7
Tiszafüredi	10,1	5,5	13,3	14,8	10,4
Törökszentmiklósi	11,3	13,0	6,9	16,6	9,9
Összesen	100	100	100	100	100

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Tájékoztató

Az említett támogatási formák három évre összegzett adatait kistérségi bontásban vizsgálva, és a lakónépesség arányához viszonyítva, a területfejlesztési preferenciák bizonyos fokú érvényesülése érzékelhető.

A *Területfejlesztési céltámogatásból* a három év alatt legnagyobb arányban, 36 százalékban, a szolnoki térség részesedett, ezt követte a kunszentmártoni körzet 19 százalékkal, legkisebb arány (6 százalék) a tiszafüredi területet jellemezte, míg a többi 10-15 százaléknak megfelelő összeghez jutott. Az egy pályázatra adott átlagos támogatás 10 millió forintnál magasabb csak a szolnoki és a törökszentmiklósi körzetben volt, 5 és 10 millió jutott általában a jászberényi, a karcagi és a kunszentmártoni térségben, míg a tiszafürediben ez a szám mindössze 3 és fél millió.

A fejlesztési eszközök viszonylagos aránytalansága összefügg azzal, hogy az elmaradott térségekben a vállalkozási készség lényegesen kisebb, mint a megye központi részén. A megyeszékhelyet is magába foglaló nem kedvezményezett körzetben előirányzott fejlesztések azonban a többi kistérség előrelépését is szolgálják.

A megyébe kerülő *területi kiegyenlítést szolgáló támogatások* ugyanezen időszak alatt legnagyobb arányban (27 és 25 százalékban) a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott jászberényi és a tartós munkanélküliséggel is sújtott karcagi körzet fejlesztéseit segítették elő. Ennél szerényebb, de a lakosság hányadánál több részesedés (18 és 13 százalék) jutott a kunszentmártoni és a tiszafüredi térségbe, ugyanakkor relatíve keveset kapott a törökszentmiklósi körzet annak ellenére, hogy viszonylagos elmaradottsága mellett, tartós munkanélküliséggel sújtott, továbbá a mezőgazdasági vidékfejlesztés szempontjából kedvezményezettnek számít.

A szolnoki térség önkormányzatai a megyei keret egytizedét kapták, amelynek nagy része a terület társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott, és/vagy magas munkanélküliséggel küzdő 6 település közül négynek (Csataszög, Nagykörű, Rákócziújfalu és Tisasüly) a felzárkóztatásához nyújtott segítséget.

A megye 78 települése közül a három év során 64 önkormányzat nyert kisebb-nagyobb felzárkózást segítő támogatást. A juttatások települések szerinti koncentrációjára utal, hogy héttizedük – szám szerint 44 – 30 millió forintnál kisebb összeget kapott, a fejlesztési terveik kivitelezéséhez pedig 70 millió forintnál többhöz 7 város önkormányzata jutott. Nem kapott segítséget 14 helység, ezek közül 3 relatíve elmaradott, 4 magas munkanélküliséggel sújtott, 2 településre mindkét kritérium jellemző. (Az említett 14 település közül 8 volt olyan, amely egyik támogatási formából sem részesedett a három közül.)

A *céljellegű decentralizált alapból* legnagyobb számban (19) a tiszafüredi térség önkormányzatai részesedtek, de az egy pályázatra jutó támogatás alig haladta meg a másfél milliót. A megyei keret egyharmada került a szolnoki térségbe, a fajlagos mutató itt volt a legmagasabb, több mint 9 millió forint jutott egy pályázatra.

A központi költségvetésből származó területfejlesztési források hatásai a térségek fejlődésére összefoglalóan és rövid távon nehezen minősíthetők. A segítségükkel megvalósuló infrastrukturális és egyéb beruházások remélhetőleg újabb vállalkozói fejlesztéseket, külföldi befektetéseket indukálnak a megyében, és ezzel kedvező folyamatokat indíthatnak el. Várható szerepüket érzékeltetheti az összberuházásokon belüli arányuk. (A támogatott fejlesztések tervezett teljes összege teszi ki az összes beruházás heted részét, a támogatások pedig 3 százalékát. (Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Tájékoztató, 1999.)

Támogatások a turizmushoz

A turizmus multiszektorális jellege miatt a területfejlesztési forrásokból a kistérségekbe, településekre jutott pénzeszközök nagy része közvetve elősegíti a turizmus fejlesztését is. Elsősorban az infrastrukturális fejlesztések megeremthetik, ill. könnyebbé teszik a desztináció megközelíthetőségét is, mint az úthálózat fejlesztése, de az ivóvíz minőségét javító, ill. a környezetkímélő szennyvízkezelés megoldásának kérdése, a korszerű fűtés, világítás, amelyek azon kívül, hogy a helyi lakosság életkörülményeit jobbá teszi, a turizmus számára a nélkülözhetetlen infrastruktúrát biztosítják.

Ugyancsak közvetett eredményként értékelhető a turizmus szempontjából az utcaképet szépítő épület-felújítások, függetlenül az épület funkciójától.

A területfejlesztési források a turizmus szempontjából csoportosítva:

- a turizmusra nincs, vagy alig van hatása pl. óvoda felújítás
- az általános infrastruktúra részeként a turizmus igényli pl. útépítés
- turisztikai infrastruktúra pl. Művelődési ház felújítása
- turisztikai termék pl. termálfürdő rekonstrukciója

Az általános infrastrukturális fejlesztés a támogatások jelentős részét teszi ki, amely természetesen a turizmus számára is nagyon fontos.

A következő táblába gyűjtöttem ki a turisztikai infrastruktúrának tekinthető támogatásokat, amelyek a turizmust közvetve fejlesztik, ill. azokat a támogatásokat, amelyeknek közvetlen hatása van.

A turizmus szempontjából külön elemzést kíván a turizmus számára közvetlen fejlesztési forrásként megjelenő területfejlesztési támogatás. Az elemzés során a vidéki turizmusra kiterjesztve (rurális térségekben megjelenő turizmusfajta) célszerű figyelembe venni a fejlesztési támogatásokat. A területfejlesztési támogatásokból a turisztikai infrastruktúra és a turisztikai termékfejlesztés támogatási forrásait gyűjtöttem ki és együtt vizsgáltam, hogy mely kistérség turisztikai potenciálját erősíti. (A kistérségi besorolás alapjának azt a települést tekintem, ahol a felújítás vagy létrehozás megvalósul.)

9. táblázat

Turizmusfejlesztő területfejlesztési támogatások kistérségek szerint, 1998-2000.

ezer Ft-ban

Kistérség	TEKI	CÉDA	TFC	Összesen	Vm(%)
Karcagi	129612	13136		142748	47,0
Kunszentmártoni	42233	6200		48433	16,0
Jászberényi	24816	4588		29404	9,7
Tiszafüredi	64000	500		64500	21,3
Szolnoki	2800	13283	2082	18165	6,0
Összesen	263461	37707	2082	303250	100

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht. adataiból összeállítva

Ha kistérségi szinten vizsgáljuk a turizmust érintő fejlesztési támogatásokat, akkor látható, hogy a Karcagi kistérség támogatottsága a legnagyobb, a támogatási forrásoknak közel felét megkapta. A Törökszentmiklósi kistérség nem kapott támogatást. A hat kistérség négy csoportba sorolható a támogatás nagyságát tekintve:

1. Jelentős támogatást kapott (Karcagi kistérség)
2. Arányos támogatást kapott (Tiszafüredi és a Kunszentmártoni kistérség)
3. Csekély támogatást kapott (Jászberényi és a Szolnoki kistérség)
4. Nem kapott támogatást (Törökszentmiklósi kistérség).

Ha a támogatást a kistérség turisztikai adottsága szerint tekintjük, akkor a megállapíthatjuk, hogy a támogatás „jó helyre” került, ugyanis a Karcagi kistérség egyik legfontosabb vonzerejét a gyógy- és termálfürdők jelentik.

Ha a turizmusfejlesztést segítő támogatásokat abból a szempontból vizsgáljuk, hogy közvetve vagy közvetlenül hatnak, akkor azt látjuk, hogy a turisztikai infrastruktúrát fejlesztő támogatások aránya 12,2 % (37,147 millió forint). (Ide soroltam a Művelődési Központok felújítását, a nyilvános illemhely kialakítását.)

Közvetlen hatásként a turisztikai termékfejlesztést segítő támogatások csoportosítása
10. táblázat

**Közvetlen turizmusfejlesztő támogatások pályázati cél szerint csoportosítva,
1998-2000.**

Támogatási cél	Összeg (ezer forint)	Vm (%)
Termál-, strandfürdő felújítás	150471	56,6
Múzeum felújítás	47127	17,7
Touring hotelek felújítása	57623	21,7
Takács tanya felújítása	6000	2,2
Idegenforgalmi központ kialakítás	2800	1,0
Tanulmány készítés	2082	0,8
Összesen	266103	100

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht. adataiból összeállítva

A turisztikai célú fejlesztési támogatásokban elsődleges szerepet a gyógy- és termálfürdők felújítása, új medencék, élménymedence építése kapott. Ez a prioritás a megye turizmusfejlesztési koncepciójában, a kistérségi programokban is megjelenik, ugyanakkor azt is látni kell, hogy a vendégforgalmi adatok tekintetében egyértelműen meghatározó szerepe a van a megyében a termál- és gyógyturizmusnak. A falusi szállásadók azokban a kistérségekben, településeken a sikeresek, ahol a termál- és gyógyfürdő jelenti a vonzerőt.

Az önkormányzati tulajdonban lévő Touring Hotelek felújítása a megbízható minőségű, olcsó szállodai kapacitás minőségének javítását jelenti, amelynek hatása a vendégforgalmi adatokkal minősíthető. A berekfürdői Touring Hotel felújítása azért jelentős, mert rurális területen a gyógyturizmus egyik meghatározó településén történt.

A Múzeumok felújítása elsősorban önkormányzati tulajdonú épület-felújítást jelent, és nem a múzeum szakmai munkájának erősítését, de egy szép külső, egy szép épület a turistát is jobban vonza és a szakmai munkához is kedvező feltételt teremt.

A Takács tanyának különleges szerepe van, hiszen népművészeknek ad bemutatkozási lehetőséget, ill. az alkotás színhelye. A falusi turizmus egyik egyedi vonzereje a kistérségben.

A nagykorú idegenforgalmi központ kialakítása a falusi turizmus szempontjából nagyon öröndetes, hiszen Nagykorú egyre jobban „ki van találva”, cseresznyéskertjeiről ismert, erre épülő egyedi vonzerővel rendelkező falu. Az idegenforgalmi központ a piacra jutást, az értékesítést segíti, a marketing munkának egyik meghatározó területe.

Az idegenforgalmi tanulmány a megye turizmusának marketingjét, ill. a kerékpáros turizmus infrastrukturális feltételeit dolgozta ki. A tanulmány segíti a kerékpáros turizmus kialakítását, amely a falusi turizmussal együtt a vidéki turizmust fejleszti.

2.3.3 A Jász-Nagykun-Szolnok megyei kistérségek vizsgálata a megye vidékfejlesztési programjához

1999-ben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Önkormányzat megbízásából elkészült a megyei Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Stratégiai Program, amely az Európai Unió csatlakozására való felkészülés, a SAPARD programba való bekapcsolódás első lépése.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Stratégiai Programhoz (10. sz. melléklet) megvizsgáltam a megyei kistérségek lehetőségeit.

A falusi turizmus szabályozásának és főbb támogatásának hazai rendszerét áttekintve megállapítható, hogy az eseti és ágazati támogatási rendszert, a fejlődést biztosító integrált támogatási rendszerre kell átalakítani, hogy a jövőben a ráfordítások hatékonysága növekedjen. A szabályozási és a támogatási rendszer a minőségi fejlesztésre ösztönözzön, amelyhez elsősorban az általános és a turisztikai infrastruktúra fejlesztésére van szükség.

A vidékfejlesztés területi vonatkozásai Jász-Nagykun-Szolnok megyében

A hazai sajátosságok és a nemzetközi ajánlások alapján azt a települést tekintjük *vidékinek*, amely városi státusszal nem rendelkezik, vagy rendelkezik ugyan városi státusszal, de lakónépessége 10 ezer főnél kevesebb. (Agrárprogram Szakmai füzetek, 1997.)

A fentiek figyelembe vételével Jász-Nagykun-Szolnok megye 78 településéből 69 település (88,5%) tekinthető vidéki településnek. (3.sz. melléklet)

Vidéki jellegűnek pedig az olyan térséget (kistérséget), ahol a vidéki településeken élő lakónépesség aránya több mint 50%.

Jász-Nagykun-Szolnok megye 6 statisztikai kistérsége közül csak a Karcagi térség (57,1%) nem tekinthető vidéki jellegűnek.

A vidékfejlesztés területi vonatkozásai megjelennek a régiók (térségek), kistérségek és a települések (falvak, tanyák), sőt a birtokok területi szintjein. Különösen kiemelt figyelmet kell fordítani a kistérségi szintre, mert a kistérség -mint vonzáskörzet- a “funkcionálisan összetartozó települések” területeként jól meghatározható.

Jász-Nagykun-Szolnok megye vidéki jellegű kistérségei: a Jászberényi, Kunszentmártoni, Szolnoki, Tiszafüredi és Törökszentmiklósi térségek.

A 4. és az 5. Program a falusi turizmusért

- A megye településeinek több mint 70%-a (71,8%) 5000 lakosszám alatti település, így a 4. Program - idegenforgalom, falusi turizmus infrastruktúrája, a program kínálat és a marketing fejlesztése - hatása jelentős lehet.

- A 78 településből 37 település (47,3%) tartozik a 2000 lakosszám alatti településhez Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Ezek a települések az 5. Program támogatottjai.
- A megye településeinek közel fele, mindkét programban támogatható, így ezekben a falvakban a falusi turizmus életre hívható, ill. fejleszthető a 4. és az 5. Program keretében.

11. táblázat

Kistérségi rangsor 1997.					
5000 lakosszám alatti települések aránya alapján (4. Program)			2000 lakosszám alatti települések aránya alapján (5. program)		
1	Kunszentmártoni térség	85,7	1	Kunszentmártoni térség	64,3
2	Tiszafüredi térség	83,3	2	Szolnoki térség	58,8
3	Törökszentmiklósi térség	80	3	Tiszafüredi térség	50
4	Szolnoki térség	76,5	4	Törökszentmiklósi térség	40
5	Jászberényi térség	66,6	5	Jászberényi térség	38,8
6	Karcagi térség	14,3	6	Karcagi térség	14,3

Forrás: számítás a KSH adatok alapján

Ha kistérségi szinten vizsgáljuk a falusi turizmus lehetőségét a 4. és 5. Programokhoz kapcsolva a megye kistérségi rangsora alapján megállapítható, hogy

- a Kunszentmártoni kistérség a 4. Program és az 5. Program elsőszámú haszonélvezője lehet,
- a Jászberényi és a Karcagi kistérség a mezőny utolsó helyezettjei, így a 4. és 5. Programból való támogatottságra kisebb az esélyük,
- a mezőny középső részében elhelyezkedő kistérségek (Tiszafüredi, Törökszentmiklósi, Szolnoki kistérség) közötti sorrend változó, attól függően, hogy a 2000 vagy 5000 lakosszám alatti települések rangsorát vizsgáljuk.

A 4. és 5. Program által célszerű fejleszteni a falusi turizmus feltétel-rendszerét a Kunszentmártoni kistérségben. A természetvédelmi értékeket tekintve az egyik leggazdagabb kistérség a Kunszentmártoni kistérség. Tehát a természeti értékekre alapozott falusi turizmus, a meglévő és tovább fejlesztendő termál/gyógyturizmussal a kistérség megújításának esélyét hordozza.

A falusi turizmus komplexitása miatt a stratégiában megjelölt programok közvetlen és közvetett (humán erőforrás-, környezetvédelem-, infrastruktúra-fejlesztés) módon hatnak a falusi turizmusra, segítik a kistérségek fejlesztését.

2.4 A kistérségi szerveződések, civil szervezetek aktivitása

A 80-as években az önkormányzatok településközi együttműködései mellett, a társadalom általános demokratizálódási folyamata részeként, a civil közösségek száma és tevékenységi köre is páratlanul kiszélesedett. A szűkebb vagy tágabb lakóhely a régió fejlesztésének céljával is az alulról építkező szerveződések során jött létre.

- A szerveződések típusait, jellemző sajátosságait tekintve három típus különböztethető meg.
- A. a helyi önkormányzatok igazgatási rendszerbe integrálódott településközi együttműködéseinek formái
 - B. a civil társadalom közösségi szerveződései
 - C. a helyi gazdasági szereplők, kimondottan térségfejlesztő célú tömörülései.

Az 19 90-es évek elejére mind a területi folyamatokat, mind a társadalom szerveződéseit tekintve megérett a helyzet a magyarországi kistérségek szerveződésére. A központi kormányzat és az önkormányzatok szempontjából az önkormányzati együttműködési formák kialakulása vált kívánatossá.

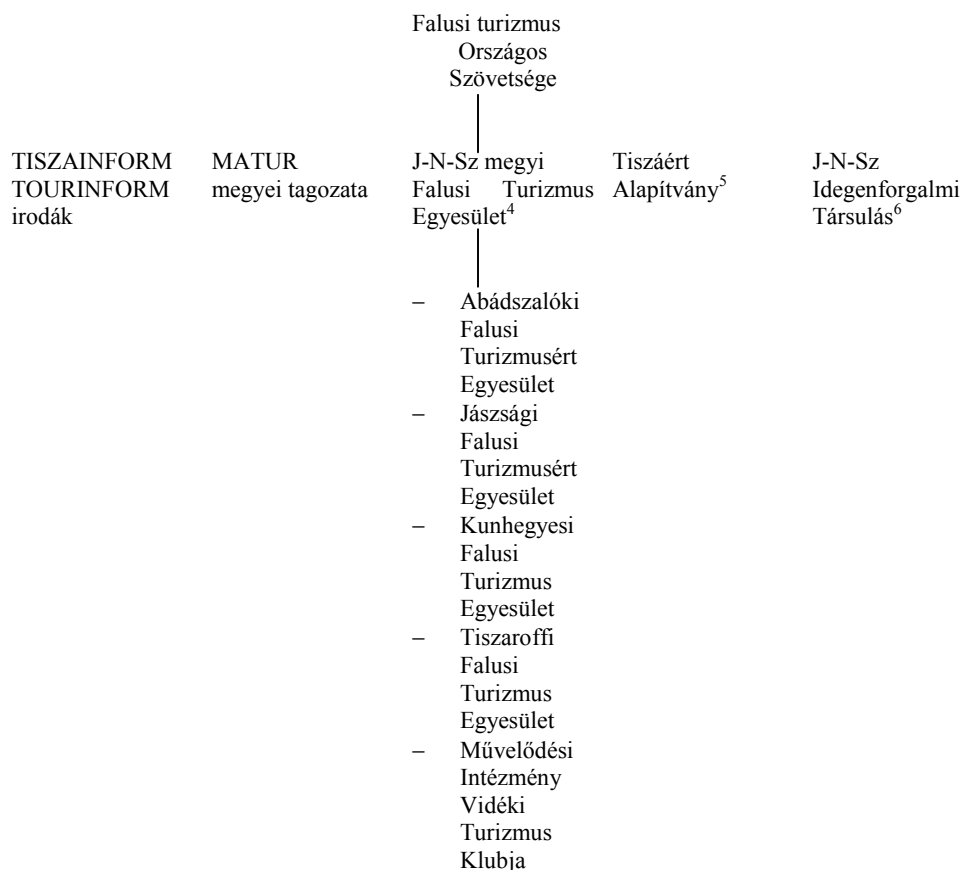
A kilencvenes évek végére a kistérségi kezdeményezések kezdeti sokszínűségükből sokat veszítettek, az önkormányzatok területfejlesztő társulásai váltak meghatározóvá (G. Fekete É.1998).

Jász-Nagykun-Szolnok megyében - országosan is - elsők között jöttek létre az önkormányzatok térségi jellegű szövetkezései a teljes megyét lefedően. Jelenleg 5 településszövetség és 4 térségi társulás működik a megyében. A megyei önkormányzat által szervezett megyei szintű szakmai társuláshoz pedig 62 helyi önkormányzat csatlakozott (Jász-Nagykun-Szolnok megyei térség- és gazdaságfejlesztési koncepciója, 1995).

Az elkészült koncepcióban, programokban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása, ill. a létrejött szervezetek eddigi tapasztalatai és szervezett jövőbeni tevékenységei összességében megfelelő kiindulást adnak a megye és kistérségei társadalmi-gazdasági fejlődésének előmozdításához.

**A falusi turizmust segítő szakmai, civil szervezetek
Jász-Nagykun-Szolnok megyében 1998.**

4. ábra

Forrás: saját adatgyűjtés a Jász-Nagykun-Szolnok megyei térség és gazdaságfejlesztési koncepció és a TISZAINFORM kiadványaiból

2.4.1 A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Falusi Turizmus Egyesület

Az Egyesület 1994 februárjában alakult meg azzal a céllal, hogy meghonosítsa a megyében a kulturált vendégfogadást, annak fejlődését elősegítse.

Jelenleg több mint 50 magánszemély, 13 tagdíjat fizető jogi személyiségű társaság, önkormányzatok, kistérségi falusi turizmus egyesületek tartoznak a tagsági körbe.

⁴ Kulturált falusi turizmus fejlesztése (Megyei Önkormányzat, 8 helyi önkormányzat, 2 intézmény, 1 vadásztársaság és 47 magánszemély)

⁵ Tisza megyei szakaszához kapcsolódó idegenforgalom tájkonform fejlesztése (Megyei Önkormányzat 17 helyi önkormányzat, 5 gazdálkodó)

⁶ A megye és a települések idegenforgalmi non-profit tevékenységek koordinálása (Megyei Önkormányzat és 17 helyi önkormányzat)

Az egyesület katalógus megjelenését, frissítését tekinti a piaci munka legfontosabb eszközének. Turisztikai vásárokon, kiállításokon részt vesz: bemutatja a megyei kínálatot, study-tour-t szervezett a bemutatkozásra.

A szakmai képzést, továbbképzést szervez 1995-ben az Etikai Kódexet megalkotta, amelyet a velemi országos konferencián bemutatott. A megyei minősítőbizottságot szervezte, a minősítést koordinálta.

Az Egyesület tevékenységének sikere abban is lemérhető, hogy, a Gazdasági Minisztériumtól (Turisztikai Célelőirányzat keretből) pályázati úton támogatást nyert, amelyből prospektusok megjelentetését, rendezvényeket, képzést tudott finanszírozni. Minőségi változást jelentett a Phare programba való bekapcsolódás. Az 1997-es Területfejlesztési Phare program Vidékfejlesztési alprogramjában sikeresen pályázott, egy 63,4 millió forintos project indult el, amelynek célja: „A falusi turizmus feltételeinek javítása Jász-Nagykun-Szolnok megyében”. A projectben szálláshelyek kialakítása, ill. meglévők komfortfokozatának javítása, irányító táblák készítése, elhelyezése, a vendégfogadók oktatása a feladat. A projectben a konzorciumi partnerek összetétele vegyes, vagyis a project megvalósítói: turisztikai vállalkozók, szálláshely kiadók, önkormányzatok (Kunhegyes, Abádszalók, Nagykőrű) és egy civil szervezet (Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Falusi Turizmus Egyesület).

2.4.2 Jászsági Falusi Turizmusért Egyesület

A Jászsági Falusi Turizmusért Egyesület 1995 novemberében alakult 24 alapító taggal, hat településről (Jászapáti, Jászkísér, Jászdózsa, Jászfákóhalma, Jászszentandrás, Jászberény).

Megszervezője a Jászapátiban létrehozott vállalkozásfejlesztési iroda volt. Az egyesületnek a jelenlegi tagságát 49 magánszemély, 3 települési önkormányzat és több civil szervezet alkotja.

Az egyesület célkitűzései:

- a falusi turizmus várható pozitív hatásainak megismertetése a lakossággal,
- a térségben a turizmus fejlődésében érdekeltek összefogása (szállásadók, civil szervezetek, önkormányzatok, vállalkozók), közöttük az információáramlás megszervezése
- koncepció és programok kimunkálása a fejlesztésre
- a térség ismertségének növelése
- a szálláshelyek közvetítése, helyi programok, rendezvények szervezése, összehangolása
- képzések, tapasztalatcserék szervezése a falusi vendéglátás minőségének fejlesztéséhez.

Az egyesület eredményei:

- kiadványok, szóróanyagok megjelentetése: ismertető szállításokról, programokról; színes egyesületi katalógus; közreműködés a Jászkun Túrakalauz kiadásában (kerékpárosoknak); Jászkisérrel és Jászapátiról ismertető kiadvány; Jászkun Világ Eseménynaptár
- tanulmányok, elemzések készítése (ökoturizmus, a kerékpáros turizmus lehetőségei)
- pályázatokon, versenyeken részvétel (Virágos Magyarország, 3. szombat a Településért, parkosítási program, stb.)
- turisztikai kiállításon részvétel (Utazás; Idegenforgalmi Napok; Jászsági Mezőgazdasági Kiállítás)
- képzés szervezése (szállásadóknak, informatika alapfokon)
- hagyományörző rendezvények (Jászapáti Aratónap, Jászsági Lakodalmas, Kukoricafosztó, Pendzsom Alkotótábor, Jászok Találkozója)

2.4.3 Kunhegyesi Falusi Turizmusért Egyesület

A Kunhegyesi Falusi Turizmus Egyesület 1994 márciusában alakult 20 taggal (vendéglátók, vendéglősök, idegenvezető, túravezető, kerékpárszerelő, pártoló tagok) 4 vendégházzal.

Az egyesület alapító tagja a Falusi Turizmus Országos Szövetségének és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Falusi Turizmus Egyesületnek.

Az egyesület együttműködő partnerei:

- Tiszainform
- Jászsági Falusi Turizmusért Egyesület
- kunhegyesi és kenderesi gazdaasszony-képző iskola
- Karcagi önkormányzat
- Berekfürdői önkormányzat
- tiszaroffi, abádszalóki és kenderesi vendéglátók
- Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Természetjáró Túrakerékpárosok Egyesülete
- Tájak, Korok, Múzeumok Egyesület.

Az egyesület eredményei:

- Jászkun Túrák kerékpárosoknak túrakalauz
- tanulmány
- a vendégfogadók képzése
- Jászkunsági Ökoparadicsom túralehetőségek kialakítása.

3. A falusi turizmus helyzete Jász-Nagykun-Szolnok megyében

3.1 Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusának összefoglaló adatai

A megyében 16 szálloda, 34 panzió, 30 üdülőház, 24 camping, 4 turistaszálló és 1 ifjúsági szálló található.

A megyében lévő szálláshelyek döntő többsége termálfürdők szomszédságában lévő kempingekben található. Továbbra is kevés a színvonalas szálloda a megyében.

Kiemelkedő fogadó települések: Szolnok, Tiszafüred, Abádszalók, Berekfürdő, Cserkeszőlő, Jászberény, Mezőtúr, Túrkeve, Jászapáti, Jászszentandrás, Karcag, Kunhegyes, Tiszaderzs. Egyre több szálláshelyet biztosítanak a vadászházak, falusi vendégházak.

A turisták fogadását a kereskedelmi szálláshelyeken kívül a fizetővendéglátás és a falusi szállásadás is segíti. 1999-ben a megye 29 településén 526 vendéglátónál 2.935 férőhely állt rendelkezésre.

A megye országos viszonylatban általában olcsó szálláshelyeket kínál a vendégeknek. Ennek ellenére a szállásdíj-bevételek átlagosan 11 %-kal emelkedtek. A megyében a kereskedelmi szálláshelyek bevétele 1999. évben összesen 493 millió forint volt.

A vendégek tartózkodási ideje 1999. évben meghaladta a 4 vendégéjszakát. A külföldiek átlagos tartózkodási ideje speciális helyzetet mutat: a szállodákban rövid tartózkodási időt, ezzel szemben az egyéb szálláshelyeken 10 napos átlagos tartózkodási időt regisztrál az összesítés.

A megyébe érkező vendégek 70 %-a belföldi, a külföldről érkezők 97 %-a európai országból érkezett. A küldő országok között a német nyelvterületről érkezők dominálnak, növekszik a Hollandiából és Ausztriából érkezők száma. A lengyelek és románok egyre jobban érdeklődnek a megye iránt.

1999. évben a turisták 347.567 vendégéjszakát töltöttek a megye kereskedelmi szálláshelyein.

A megyébe irányuló turizmusra jellemző a májustól októberig tartó szezonális és a tranzitforgalom.

3.2 A falusi turizmus eredményei

3.2.1 Kereslet - kínálat elemzés

A falusi szállásadás kapacitása és vendégforgalma

A magánszálláshelyek vendégforgalmát 1998 óta rögzíti a KSH, 1998 előtti évekről csak becsült adatok állnak a rendelkezésre (a vendég összesen ill. a vendégéjszaka összesen adatokból az üdülő jellegű települések és a nagyobb városok adatait levonva azt az eredményt kapjuk, hogy 1996-ban kb. 10 ezer turista jelent meg a megye rurális területein).

A KSH 1998. évtől gyűjti a magánszálláshelyek kapacitás és vendégforgalmi az adatait. A magánszálláshely kategóriába tartozik a fizetővendéglátás és a falusi szállásadás.

A falusi szállásadás a falusi turizmus termékkategória központi eleme, a turisták költségstruktúráját tekintve, annak legnagyobb részét teszi ki. A desztinációban keletkező turisztikai bevétel nagysága leginkább a falusi szállásadással mérhető.

12. táblázat

A falusi szállásadás vendégforgalma Jász-Nagykun-Szolnok megyében

	1998.	1999.	1999/1998 (%)
Vendégek száma	5677	*6690	118
Ebből: külföldi	467	671	144
Vendégéjszakák száma	24768	**28735	116
Ebből: külföldi	3127	4852	155
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	4,4	4,3	98
Ezen belül: külföldiek	6,7	7,2	107

Forrás: KSH adatokból (Jász-Nagykun-Szolnok megye statisztikai évkönyve, 1998, 1999.)

*Az Idegenforgalmi Statisztikai Évkönyv (KSH, 2000.) adata szerint: 6721

**Az Idegenforgalmi Statisztikai Évkönyv (KSH, 2000.) adata szerint: 28966.

Az 1998. és az 1999. évet vizsgálva megállapítható, hogy a falusi szálláshelyek vendégforgalma kedvezően változott: a vendégek száma és a vendégéjszakák száma növekedett. Bár az átlagos tartózkodási idő kis mértékű csökkenése felhívja a figyelmet a turizmus ágazat általános problémájára, amely – a látogatók számának növekedése meghaladja a vendégéjszakák számának növekedését – az ágazat hatékonyságának csökkenését jelzi. Csak akkor beszélhetünk kedvező folyamatokról, ha a látogatók tartózkodási ideje és költsége nagyobb mértékben növekszik, mint a vendégszám. Leginkább a vonzó programokkal, a jó minőségű szálláshelyekkel és egyéb szolgáltatással lehet elérni, hogy a vendég tartózkodási ideje hosszabb legyen.

A falusi turizmusban a természeti környezet kitüntetett szerepet kap, ezért fokozott érzékenységgel kell számolni, vagyis a vendégszám növekedésének határt szabhat a desztináció teherbíró-képessége. Jász-Nagykun-Szolnok megyében a falusi turizmus által okozott környezeti terhelés nem számottevő, az egy lakosra jutó vendégszám nagyon alacsony.

A belföldi és a külföldi turisták arányát tekintve látható, hogy a nemzetközi tendenciáknak megfelel az arány: vagyis a belföldi - külföldi turisták aránya 9 : 1.

13. táblázat

A turisták nemzetiség szerinti (belföldi-külföldi) megoszlása

	1998		1999	
	Vendégek		Vendégek	
	száma (fő)	megoszlása (%)	száma (fő)	megoszlása (%)
Belföldi	5210	92	6019	90
Külföldi	467	8	671	10
Összesen	5677	100	6690	100

Forrás: KSH adatokból (Jász-Nagykun-Szolnok megye statisztikai évkönyve, 1998, 1999.) számolva

A falusi szállásadók vendégforgalmi adatai alapján a megye kistérségeinek szerepét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a kistérségek között lényeges különbség van a vendégforgalom tekintetében. Két kistérség adja a vendégforgalom döntő hányadát: a Tiszafüredi kistérség a vendégek 51,5 %-át, a vendégéjszakák 40,2 %-át, a Karcagi kistérség pedig a vendégek 34,4 %-át, a vendégéjszakák 45,2 %-át. (A falusi szállásadók vendégforgalmi adatai kistérségek szerint, 1999. 5.sz. melléklet)

A Tiszafüredi kistérségben Abádszalókat kell kiemelni, amely az összes vendégnek 50 %-át, a vendégéjszakáknak 40 %-át adja. Abádszalók a Tisza-tó megyei területének leglátogatottabb desztinációja, a klasszikus vízparti üdülés, vízi sportok kedvelt helyszíne. A látogatottság növekedésével egyre inkább az üdülőfalu jelleget mutatja és kevésbé a hagyományos falusi környezetet.

A Karcagi kistérségben Berekfürdő dominanciája figyelhető meg, a vendégek 34 %-át fogadja, ami a megyei falusi szállásadás vendégéjszakáinak a 45 %-át jelenti. Berekfürdő turisztikai vonzereje a termálfürdőkre épül, amely a kempingekkel, Touring Hotellel és a falusi szálláshelyekkel várja a turistákat falusi környezetben.

A többi négy kistérség szerepe nem számottevő, ugyanis a vendégek, ill. a vendégéjszakákból való részesedése 6 %, ill. az alatti.

15. táblázat

A falusi szállásadás kapacitása Jász-Nagykun-Szolnok megyében

	1998.	1999.	1999/1998 (%)
Szállásadók száma	265	333	126
Szobák száma	593	771	130
Ágyak száma	1454	1888	130
Férőhelyek száma	1468	1922	131

Forrás: KSH adatokból (Jász-Nagykun-Szolnok megye statisztikai évkönyve, 1998, 1999.) számolva

A falusi szállásadás kapacitás változása azt mutatja, hogy igen jelentős fejlesztések történtek, hiszen egy 30 %-os kapacitásnövekedés jellemzi a vizsgált időszakot. Ha ezt a jelentős növekedést a vendégszám és a vendégéjszaka változásában tekintjük, akkor féltő, hogy kihasználatlan kapacitás is megjelenik. (Az egy vendégfogadóra jutó vendég szám csökkenése is bizonyítja 1998-ban 21,42, 1999-ben 20,1). A falusi szállásadók kérdőíves felmérésének eredménye is azt mutatja, hogy a falusi szállásadók között lényeges különbség van a kapacitáskihasználtságban. A falusi szállásadók kis része (kb. 10 %) rendkívül hatékonyan működteti vendégfogadását, nagyobb része viszont igen csekély eredményekről tudott beszámolni. Ha ez a kapacitásbővülés az igen eredményes falusi vendégfogadónál következett be, akkor mindenképpen kedvező változásról beszélhetünk.

A falusi szállásadás kapacitás adatait kistérségi szinten vizsgálva látható, hogy a kapacitás a vendégforgalom koncentrációjával megegyezik, ugyanazok a kistérségek szerepe a meghatározó, vagyis a Tiszafüredi és a Karcagi kistérségek, Abádszalók és Berekfürdő kitüntetett szerepével. (A falusi szállásadók kapacitás adata kistérségenként. 6.sz. melléklet)

A falusi turizmus eredményei a megye turizmusában

A falusi turizmus szerepét a megye turizmusában is értékelni kell.

15. táblázat

A falusi szállásadás Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusában

Megnevezés	Kereskedelmi szálláshely		Fizetővendéglátás		Falusi szállásadás				Összes szálláshely	
					Száma		Összes szálláshely %-ában			
	1998.	1999.	1998.	1999.	1998.	1999.	1998.	1999.	1998.	1999.
Szoba	1194	1309	407	405	593	771	27,0	31,0	2194	2485
Férőhely	9429	10353	904	883	1468	1922	12,4	14,6	11801	13158
Vendég	95445	87506	6271	5805	5677	6690	5,3	6,7	107393	100001
Ebből külföldi	28372	24485	929	720	467	671	1,6	2,6	29768	25876
Vendégéjszaka	391513	347567	47010	33951	24768	28735	5,3	7,0	463291	410253
Ebből külföldi	172732	156957	3180	4314	3127	4852	1,7	2,9	179039	166123
Tartózkodási i.	4,1	4,0	7,5	5,8	4,4	4,3				
Ebből külföldi	6,1	6,1	3,4	6,0	6,7	7,2				

Forrás: KSH adatokból (Jász-Nagykun-Szolnok megye statisztikai évkönyve, 1998, 1999.) számolva

A kapacitás és vendégforgalmi adatok vonatkozásában vizsgálva a falusi turizmus szerepét, megállapítható, hogy a megye összes szálláshely-kapacitása jelentős (kb. 30 %-os) részét képviseli a falusi szállásadás kapacitás.

A vendégforgalmi adatokat vizsgálva látható, hogy szerényebb részesedéssel (5-7 %) jelenik meg a falusi szállásadás a megye összes szálláshely viszonylatában. Ez az összefüggés is megerősíti azt a feltevést, hogy a falusi turizmusban jelentős a ki nem használt kapacitás.

A fenti adatsor azt is megmutatja, hogy - mind a vendég, mind a vendégéjszaka vonatkozásában – a külföldi vendégek részaránya csekély (1-3 %) a belföldi vendégekhez képest a falusi szálláshelyeken. A megyében a falusi turizmus iránt elsősorban a belföldi turisták érdeklődnek.

Az 1998. és 1999. évi falusi szállásadás vizsgált adatai alapján látható, (minden vizsgált kategóriában: szoba, férőhely, vendég, vendégéjszaka) hogy kedvező változások történtek: a falusi turizmus szerepe növekedett a megyében.

A megye falusi turizmusának eredményei az észak-alföldi régióban

Az Észak-alföldi régió falusi turizmusának 1998. és 1999. évi adatait vizsgálva (A falusi szállásadás vendégforgalmi és kapacitás adatai az Észak-alföldi régióban) a 7.sz. mellékletben látható a vendégek és vendégéjszakák számának dinamikus növekedése (112 %). Ez a növekedés úgy következett be, hogy a külföldi vendégek száma erőteljesen visszaesett és a belföldi vendégek száma nagyobb mértékben növekedett.

Mind a szállásadók, mind a férőhelyek számában hasonló növekedés (kb. 20 %-os) tapasztalható.

Ha az észak-alföldi régió három megyéjének (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) adatait vizsgáljuk az említett időszakban, akkor azt látjuk, hogy Hajdú-Bihar megye pozíciója gyengült.

Kedvező változás, hogy a belföldi vendégek száma (146,8 %), ill. a belföldi vendégéjszakák száma (110,4 %) növekedett, de ez a növekedés sem tudta ellensúlyozni az összes vendégszám (96,8 %), ill. vendégéjszaka (68,4 %) számának visszaesését, amelyben közrejátszott a külföldi vendégszám (57,1 %), ill. a külföldi vendégéjszaka (35,3 %) számának drasztikus csökkenése.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye erősítette pozícióját a régióban. Rendkívüli növekedési ütemet mutat a külföldi vendégek (1066, 7 %) és a külföldi vendégéjszakák (609,5 %) számában, és nagyon kedvező az összes vendégéjszakák száma (172,9 %). Mindezt úgy, érte el, hogy a szállásadók száma, ill. férőhelyek száma alig növekedett (110 %).

Az észak-alföldi régióban, a falusi turizmusban kedvező változások zajlottak le, amely elsősorban Jász-Nagykun-Szolnok megye és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye falusi turizmusára jellemző. Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék falusi turizmusában elért eredményeket összehasonlítva, látni kell, hogy lényeges különbség van, ugyanis: Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi szállásadó kapacitása 5-szöröse (férőhelyek száma), ill. 6-szorosa (szállásadók száma) a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeinek. A vendégek száma ugyancsak több, mint 5-szöröse (5,3), a vendégéjszakák száma pedig több, mint 4-szerese (4,3) a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeinek.

A falusi turizmus statisztikai adatait vizsgálva megállapítható, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megye - az észak-alföldi régióban betöltött - szerepe erősödött (1998 és 1999. év vonatkozásában), bár a változás nem egyértelműen kedvező, ugyanis a vendégéjszaka tekintetében a részarány csökkent. A külföldi és belföldi vendégarányban látható változás, miszerint a külföldi vendégek részaránya növekedett a belföldi vendégek részaránya csökkent.

A megye falusi turizmusának eredményei országos kitekintésben

Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi szállásadás *kapacitása* az országos 5-6 %-a, (1998-ban szállásadók aránya 5,4 %, a férőhelyek aránya 5,6 %, 1999-ben 6% és 6,4 %), amely igen jelentős, hiszen a megye összes kereskedelmi szálláshely kapacitása az országos kapacitásnak csupán 0,4 %-át adja. (A falusi szállásadás vendégforgalmi és kapacitás adatainak területi összehasonlítása) 8.sz. melléklet

A falusi szállásadást igénybe vevő *vendégek* 7 %-a (1998.), ill. 6,5 %-a (1999.) a megyei falusi szállásadóknál szállt meg, amely igen jelentős, hiszen a megyében a kereskedelmi szálláshelyen megszállt vendégek száma az országosnak csupán 1,6 %-a.

A *vendégéjszakák* számát tekintve ugyancsak kedvező az eredmény: az országosnak 5,7 %-a (1998.), ill. 5,5 %-a (1999.). A megyei kereskedelmi szálláshely vonatkozásában ez az adat 2 % (1999.)

Ha a *változást* vizsgáljuk (1998-ról 1999-re), akkor azt látjuk, hogy bár a szállásadók és férőhelyek aránya növekedett az országos kapacitásban, de a vendégek, ill. a vendégéjszakák tekintetében kedvezőtlen változás tapasztalható: a megyei részarány csökkent.

A falusi turizmus elemzése intenzitási viszonyszámok alapján: A falusi turizmus eredményeit nemcsak az abszolút számadatok tükrében kell vizsgálni, hanem intenzitási viszonyszámok számításával, amely a tevékenység eredményességét, hatékonyságát sokkal jobban megmutatja.

A turizmus eredményességét a következő viszonyszámokkal szokás bemutatni:

- egy férőhelyre jutó vendég,
- egy férőhelyre jutó vendégéjszaka,
- átlagos tartózkodási idő.

16. táblázat

A falusi szállásadás intenzitási viszonyszámai területi összehasonlításban, 1999.

	Jász-Nagykun-Szolnok megye		Észak-alföldi régió	Magyarország
	Kereskedelmi szállás	Falusi szállásadás	Falusi szállásadás	Falusi szállásadás
Egy szállásadóra jutó vendég	-	17,7	22,3	19
Egy férőhelyre jutó vendég	8,5	3,5	3,8	3
Egy férőhelyre jutó vendégéjszaka	33,8	15,1	15,4	18
Átlagos tartózkodási idő	4	4,3	4,1	5,1

Forrás: saját számítás

A falusi szállásadás fajlagos mutatói Jász-Nagykun-Szolnok megyében:

- átlagos tartózkodási idő: 4,3 nap
külföldi: 7,2 nap
belföldi: 4,0 nap
- egy szállásadóra jutó vendég: 19,7 fő
külföldi: 2,0 fő
belföldi: 17,7 fő
- egy szállásadóra jutó vendégéjszaka: 84,9 éj
külföldi: 14,2 éj
belföldi: 70,7 éj

A falusi szállásadás kistérségi szintű vizsgálata szélsőséges értékeket mutat: az átlagos tartózkodási idő Szajolban volt a legmagasabb 16,7 nap (csak belföldi vendég volt), az ilyen szélső értékek esetében (egy szállásadó van, aki 6 belföldi vendéget fogadott 1999-ben) célszerű az okokat is feltárni.

Az egy szállásadóra jutó vendég mutató Tiszapüspöki esetében a legmagasabb: 92,5 (két szállásadó 185 belföldi turistát fogadott). Ugyancsak magas értéket mutat Besenyszög: 62,0 (egy szállásadó 62 belföldi vendéget fogadott) és Tiszasas esetében: 50,0 (egy vendégfogadó 50 belföldi vendéget fogadott)

Az egy szállásadóra jutó vendégéjszaka mutató a már említett Tiszapüspöki esetében a legmagasabb: 312,5. ugyancsak magas értéket mutat

Besenyszög: 278,

Berekfürdő: 174,6

Tiszasas: 166

Cserkeszőlő: 144,4

Tiszaug: 115,5

Szajol: 100,0.

(A falusi szállásadás fajlagos mutatói. 9.sz. melléklet)

3.2.2 A kérdőíves felmérés eredménye

A turisztikai kínálat elemei: a vonzerő vagy attrakció, az infrastruktúra és közlekedési eszközök, a szálláshelyek és étkezési lehetőségek, a szórakozás és egyéb szolgáltatások, a higiéné és a biztonság. A kínálat elemei közül a fogadóképesség, amely statisztikai adatokkal pontosan mérhető.

Az 1997-ben minősítettük Jász-Nagykun-Szolnok megyében a falusi vendégfogadókat az országos minősítési rendszer adatlapjai alapján. Az adatlapokat feldolgoztam⁷, amelyek alapján a következő összefüggéseket tártam fel:

17. táblázat

A falusi turizmus minősített szálláshelyei Jász-Nagykun-Szolnok megyében, 1997.

	1 napraforgós		2 napraforgós		3 napraforgós		4 napraforgós		Összesen	
	szoba	ágy	szoba	ágy	szoba	ágy	szoba	ágy	szoba	ágy
A	1	3	23	67	28	85	3	7	55	162
B	1	4	7	22	11	31	1	3	20	62
C	2	8	10	35	5	15	2	9	19	67
D	-	73 sátor 68lakóhely	-	-	-	-	-	-	-	-
összesen		73 sátor 68lakóhely							94	291

Forrás: saját feldolgozás az adatlapok alapján

⁷ A minősítésben a Falusi Turizmus Országos Szövetsége készítette el a kérdőíveket (alapadatokat). Az adatlapok a megyei minősítő bizottságokhoz kerültek. A vendégfogadóház megtekintése során az adatlapokat a minősítő bizottság tagjai kitöltötték. A kitöltött adatlapok visszakerültek a FTOSZ-hez. A megyei vendégfogadók adatlapjait feldolgoztam.

A minősítés a következő jellemzőkre hívja fel a figyelmet:

- A közel 300 férőhely a (73 sátorhely és 678 lakókocsihely) szálláshelykapacitása Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi turizmusában, melyet minősítettek.
- A megye kistérsége (Jászság és Kunság) jelenik meg markánsan a falusi turizmus szálláshely kialakításában. 15 településen rögzítettük az adatokat.
- A vendégfogadók több, mint harmada nyugdíjas, az átlagos életkor 46 év, a vendégfogadók több, mint fele csak magyarul beszél.
- Megyénkben a legjellemzőbb fogadóhely típus (A): a vendégszoba, amely a vendégfogadó családdal való együttélést jelent.
- A kiadott szobák jellemző komfortfokozata a félkomfort (2 napraforgós). Leginkább az üdülőház/nyaraló/hétvégiház komfortfokozata (3 napraforgós a jellemző) alkalmas a minőségi vendégfogadásra.
- A vendégfogadók 44 %-a 2 szobát ad ki, a kiadott szobák átlagos alapterülete 16-18 m².
- Az árak a komfortfokozatnak megfelelően arányosak, átlaga főszezonban 980 Ft/fő, a pótágy 750 Ft.
- A vendégfogadók 35 %-a biztosít étkezést.
- A legjellemzőbb szolgáltatás a szülők nélküli gyermeküdültetések, de a túravezetés, a gyermekmegőrzés, a vendég szállítása vonattól/busztól is gyakori.
- A legjellemzőbb szabadidő eltöltési lehetőség eszköze a saját medence, a saját stég.
- A háznál tartott állatok közül legjellemzőbb állat: a tehén, a juh, a nyúl, ló, kecske. A vendégek a tehénfejésbe és az állatok etetésébe is bekapcsolódhatnak.
- A kert átlagos mérete: 630 m², a füves udvar mellett a virágoskert és /vagy gyümölcsös is jellemző a vendégfogadó portára.
- A felújításokat is figyelembe véve az épületek több, mint 90 %-a 20 év körüli vagy fiatalabb. Jellemzően egyszintesek (85 %), téglából épültek (60 %) és cseréptetősek.

A következő felmérésre 2000 nyarán került sor.

Felmérés a falusi vendégfogadásról Jász-Nagykun-Szolnok megyében (vendégforgalom)

A már említett felmérésből egyrészt a keresletre, másrészt a kínálatra vonatkozóan tehetünk megállapításokat, természetesen figyelembe véve, hogy a felmérés nem volt teljes körű.

A felmérés alapján a látogatókról a következő információkat kaptam:

- 1999-ben a legtöbb (36 %) külföldi vendég Németországból érkezett, második és harmadik helyen a lengyel és holland vendégek kerültek még megemlítésre.
- 1999-ben a vendégfogadók 3059 magyar vendéget fogadtak. Egy vendégfogadó átlagosan 43,7 fő magyar vendéget fogadott. Igen jelentős eltérés van a vendégfogadók között a közölt vendégszám tekintetében.

A vendégfogadók 35 %-a nem adott választ, valószínűsíthető, hogy nem vagy csekély számú vendéget fogadott. A válaszoló vendégfogadók 10 %-a (7 vendégfogadó) fogadta a magyar vendégek 48 %-át (1482 vendég). Két vendégfogadó 400, ill. közel 400 magyar vendéget látott vendégül.

- A magyar vendégek átlagos tartózkodási ideje 5,2 nap, a külföldi vendégek átlagosan 8,25 napot tartózkodtak a vendégfogadóházaknál 1999-ben.
- A válaszok alapján a legjellemzőbb szegmentum: a család (72 %), az idős vendégek aránya 35 %, a diákoké pedig 20 %.
- A visszatérő vendégek aránya kb. 40 %, mind a magyar, mind a külföldi vendégek tekintetében.

A felmérés eredményét a statisztikai adatokkal összevetve megállapítható, hogy a felmérésbe elsősorban azok a vendégfogadók kerültek be, akiknek tevékenysége sikeresnek minősíthető. (Az átlagos tartózkodási idő, az egy vendégfogadóra jutó vendég adatok a felmérésben résztvevők körében sokkal jobbak.) Ez azt jelenti, hogy a tevékenységük, vendégházuk kialakítása, felszereltsége, a kínált programok tekintetében a sikeres vendégfogadás, ill. feltételei fellelhetők.

A fentiek alapján a felmérés eredményéből a keresletre vonatkozóan elfogadható az az állítás, miszerint a megyében a falusi turizmusban a legjellemzőbb szegmentum a család, valamint az, hogy a visszatérő vendégek aránya magas.

Felmérés a falusi vendégfogadásról Jász-Nagykun-Szolnok megyében

A megye településeinek 36 %-a bekapcsolódott a falusi vendégfogadásba, a kistérségek eltérő intenzitással vesznek részt a falusi vendégfogadásban: a Karcagi kistérség és a Tiszafüredi kistérség aránya kiemelkedő.

18. táblázat

A falusi vendégfogadásban résztvevő települések a megyében

Kistérségek	Települések száma		Települések aránya %	
	az alapsokaságban	a mintában	az alapsokaságban	a mintában
Jászberényi	18	4	23	14
Karcagi	7	7	9	25
Kunszentmártoni	14	4	18	14
Tiszafüredi	12	6	15	22
Szolnoki	17	4	22	14
Törökszentmiklósi	10	3	13	11
Összesen	78	28	100	100

Forrás: saját számítás

A felmérésben szereplő települések között Berekfürdő, Cserkeszölő és Abádszalók kiemelkedő szerepet játszik a vendégfogadók számának tekintetében, e három településről érkezett a kitöltött kérdőívek 52 %-a. Berekfürdőn és Cserkeszölőn a gyógyfürdőre épülő turizmus a meghatározó, Abádszalók pedig a Tisza-tó üdülő-települése.

19. táblázat

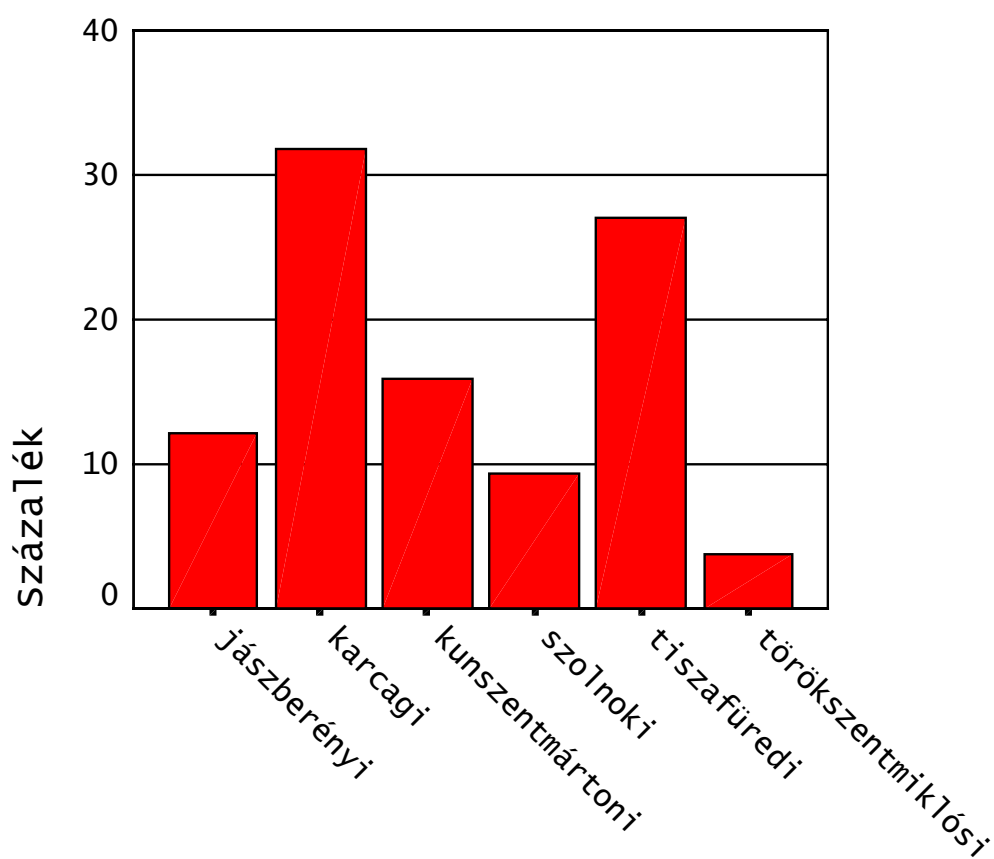
A felmérésben szereplő falusi vendégfogadók a megyében

Kistérségek	Kérdőívek (db)	Kérdőívek (%)
Jászberényi	13	12
Karcagi Berekfürdő 25 db = 67%	37	35
Kunszentmártoni Cserkeszőlő 12 db = 70%	17	16
Tiszafüredi Abádszalók 19 db = 65%	29	27
Szolnoki	7	6
Törökszentmiklósi	4	4
Összesen	107	100

Forrás: saját számítás

Melyik kistérségbe tartozik a település?

5. ábra

A vendégfogadók közel 60 %-a összkomfortos szálláshelyet ad ki, az összkomfortos és a komfortos szálláshelyek képezik a kiadó szálláshelyek több, mint 90 %-át.

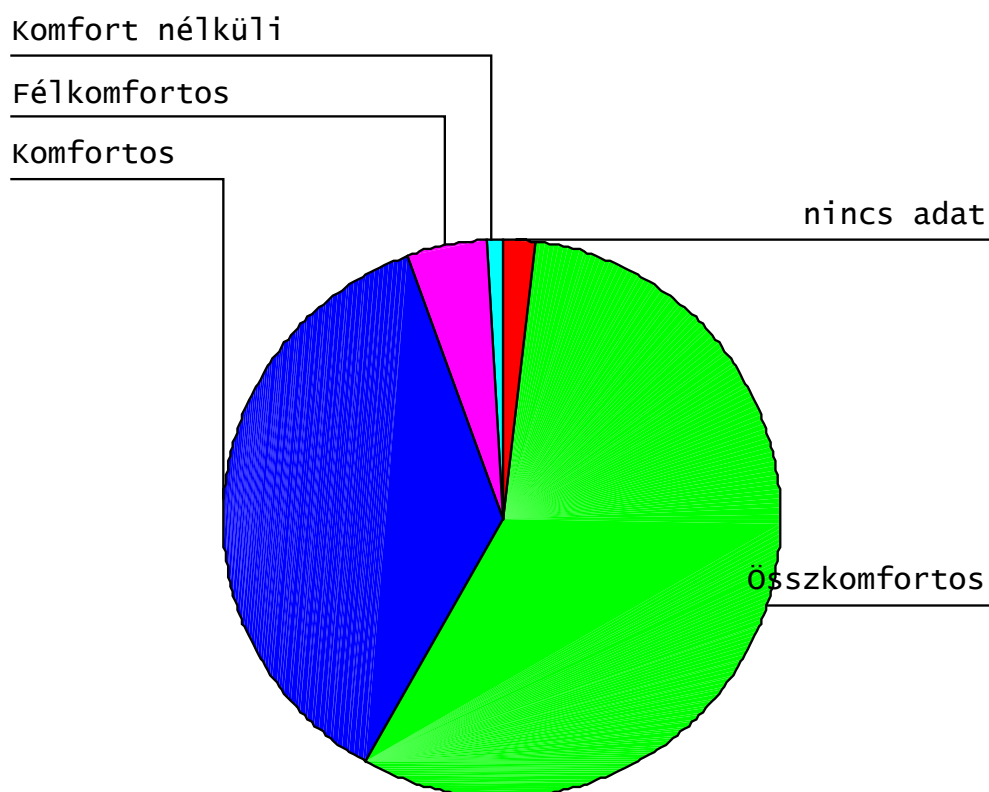
21. táblázat

A szálláshelyek komfortfokozata⁸

	Válaszok száma	%-os arány
Összkomfortos	60	56
Komfortos	39	36
Félkomfortos	5	5
Komfort nélküli	1	1
Nem válaszolt	2	2
Összesen	107	100

Milyen komfortfokozatú szálláshelyet ad ki?

6. ábra

A legtöbb kiadó szálláshely (64 %) a „külön bejáratú és/vagy önállóan kialakított lakrész” kategóriába tartozik.

⁸ A falusi turizmus szálláshelyeinek komfortfokozatai:

- Összkomfortos szálláshely (négy napraforgós)
- Komfortos szálláshely (három napraforgós)
- Félkomfortos szálláshely (két napraforgós)
- Komfort nélküli szálláshely (egy napraforgós)

21. táblázat

A szálláshelyek kategória szerint

	Válaszok száma	%-os arány
Külön bejáratú és/vagy önállóan kialakított lakrész	68	64
Közös térből nyíló vendégszoba	28	26
Lakótérből nyíló, de leválasztott, ill. önállóan kialakított lakrész	7	6
Nem válaszolt	4	4
Összesen	107	100

A vendégfogadók házak 66 %-a minősített ház, a minősített házak jellemzően a 3 napraforgós kategóriába tartoznak.

22. táblázat

A minősített vendégfogadók házak

	Válaszok száma	%-os arány
1 napraforgós	3	5
2 napraforgós	20	31
3 napraforgós	34	52
4 napraforgós	8	12
Összesen	65	100

9 nem válaszolt.

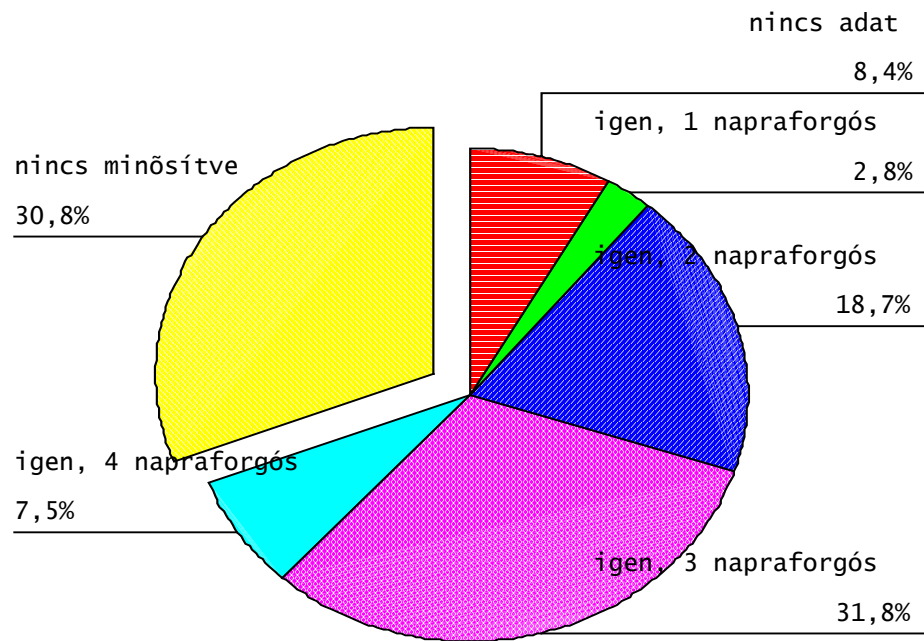
A vendégszobák legnagyobb részben (47 %) két ágyasak, az átlagos alapterület 15 m². A legjellemzőbb, hogy két vendégszobát adnak ki.

A vendégfogadók házak kialakítására jellemző (közel 70 %-ban) a kizárólag a vendégek által használt fürdőszoba és WC. Szintén jellemző (66 %) a kizárólag a vendégek részére kialakított konyha és étkező.

A vendégfogadó lakrész felszereltsége jó, a telefonhasználat 25 %-ban lehetséges, „egyéb szolgáltatásként” a teljes konyhai felszerelés és edényzet használatát említették meg legtöbbször (4 fő).

Milyen a vendégház minősítése?

7. ábra

23. táblázat

A vendégszoba / lakrész felszereltsége	
	Válaszok száma
A vendégszobában van tv, rádió	28
A vendéglakrészben van tv	63
A vendéglakrészben van rádió	53
A vendéglakrészben van hűtőgép	67
A vendéglakrészben van mosógép	39
A vendéglakrészben van vasaló	47

Nem válaszolt 1.

A vendégfogadók 61 %-a semmilyen étkezést nem biztosít, 38 vendégfogadó alkalmanként a vendégek kérésére egy-egy étkezést biztosít.

24. táblázat

Milyen étkezést biztosít?

	Válaszok száma
Reggeli	8
Félpanzió	3
Teljes panzió	3
Alkalmanként a vendégek kérésére egy-egy étkezést	38
Közös étkezés a vendégekkel	3
Semmilyent	63

Nem válaszolt 4.

25. táblázat

A vendégszoba/lakrész ára 1999-ben

	Ft/fő	Ft/szoba
Legalacsonyabb ár	380	1100
Legmagasabb ár	2000	6000
Átlagár	1000	3000

A vendégfogadók 86 %-a nem fogad el üdülési csekket fizető eszközként.

A vendégfogadók 90 %-a pihenésre, kikapcsolódásra alkalmas zöld felületet biztosít, 41 vendégfogadó pihenőkertet alakított ki a vendégei számára. Egyéb kikapcsolódási lehetőségeként az asztaltenisz került megemlítésre (4 %).

26. táblázat

Telken belül nyújtott kikapcsolódási lehetőség

	Válaszok száma
Pihenőkert	41
Teniszpálya	1
Úszómedence	1
Pihenésre alkalmas zöld felület	94
Gyerekek számára kialakított játszódudvar	29
Játszószoba	1
Egyéb	8

Nem válaszolt 4.

A vendégfogadóház program lehetőségei közül legjellemzőbb a szabadtéri sütés-főzés lehetősége (85 %), az állatok ápolása 14 %-ban, a szabadtéri játékok között a foci és a tollas került megemlítésre.

27. táblázat

Milyen programlehetőséget nyújt?

	Válaszok száma
Szabadtéri sütés-főzés	91
Állatok ápolása	15
Sportolási lehetőség	17
Szabadtéri játékok	7
Egyéb	2

Nem válaszolt 12.

A települések program lehetősége meglehetősen gazdag. Megemlítésre került a kocsikázási lehetőség (62 %), kirándulási lehetőség (70 %), a népi mesterségek megtekintése (42 %), a lovaglás lehetősége (69 %). Egyéb program lehetőségként a gyógy és-strandfürdőt (16 %), kulturális és sport rendezvényeket (8 %), a horgászat (6 %) lehetőségét említették a vendégfogadók.

28. táblázat

A település programlehetőségei a vendégfogadók említései alapján

	Válaszok száma
Kocsikázás	66
Kirándulás	75
Népi mesterségek megtekintése	45
Lovaglás	74
Egyéb	45

Nem válaszolt 10.

3.2.3 A falusi szállásadás sikerességének vizsgálata

A falusi vendégfogadás sikeressége nagymértékben függ a vendégfogadó felkészültségétől. A kérdőíves felmérésből a következő jellemzőket ismerhettük meg.

A vendégfogadók jellemzői

A vendégfogadók 62 %-a ismer olyan szervezetet, amely vendégfogadó tevékenységét, a falusi turizmust segíti.

A vendégfogadók fele tagja valamelyik országos vagy helyi idegenforgalmi vagy falusi turizmussal foglalkozó szakmai, társadalmi szervezetnek.

A vendégfogadók 83 %-a nem áll üzleti kapcsolatban hazai vagy külföldi turisztikai irodával.

A vendégfogadók legjellemzőbb információs forrása a falusi turizmus egyesület, a vendégfogadók fele az egyesülettől szerez információt. A szakmai újságok, kiadványok (26 %), az Internet (10 %). Egyéb információs forrásként, ill. információs kapcsolatként megemlítették a médiát (4 %), a Tourinform irodát és a Polgármesteri hivatalt is.

A fenti adatok alapján megállapítható, hogy a falusi turizmus egyesület fontos szerepet tölt be a tagsági viszonytal rendelkező falusi vendégfogadók tevékenységében.

29. táblázat

A vendégfogadók információs kapcsolata

	Válaszok száma
Szakmai újságok, kiadványok	28
Internet	11
Falusi turizmus egyesület	53
Egyéb	15

Nem válaszolt 19.

Az információs lehetőségekkel a vendégfogadók közel fele (46 %) elégedett (35 % nem elégedett, 19 % nem válaszolt a kérdésre).

A „Miért foglalkozik vendégfogadással ?” kérdésre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a vendégfogadók nagy többsége a falusi vendégfogadással egészíti ki családja jövedelmét. A tevékenység céljából az adottságok kihasználását másodlagos motívumként említették meg. A jövedelemkiegészítés és az adottságok kihasználása válaszkategóriák együttes megemlítése is előfordult. Három fő azért foglalkozik vendégfogadással, mert jövedelmező tevékenységnek tartja.

30. táblázat

A vendégfogadás motívuma

Válaszkategóriák	Középérték ⁹ :
Adottak hozzá a lehetőségei	1,6262
Jövedelmező tevékenységnek tartja	1,9346
Kiegészíti a családi jövedelmet	1,1028

Nem válaszolt 2.

A vendégfogadó tevékenység fejlesztését a vendégfogadók nagy többsége (73 %) tervezi.

A vendégfogadó tevékenység fejlesztése elsősorban a reklám és propaganda tevékenység erősítésére irányul (36 %). A vendégfogadók második helyen jelölték meg a vendégfogadó lakrész bővítését, átalakítását, harmadik helyen a telekingatlan rendbetételét említették meg. A komfortfokozat emelését és a továbbképzésben való részvételt 19-19 fő (18 %) tervezi.

Több szolgáltatás bevezetését 17 vendégfogadó (16 %) tervezi, 12 fő (11 %) pedig újabb vendégszoba/vendéglakrész kialakítását. Egyéb fejlesztést a vendégfogadók több, mint 10 %-a tervez.

⁹ 1 = igen, 2 = nem

31. táblázat

A vendégfogadás fejlesztése

	Válaszok száma	Középérték
A telekingatlan rendbetétele	26	1,7009
Komfortfokozat emelése	19	1,7664
Újabb vendégszoba/lakrész kialakítása	12	1,8313
Vendégfogadó lakrész átalakítása/bővítése	27	1,6916
Reklám és propaganda	39	1,5794
Továbbképzés	19	1,7664
Több szolgáltatás bevezetése	17	1,7850
Egyéb	12	1,8318

Nem válaszolt 3.

A vendégfogadók nagy többsége (79 %) nem vár segítséget/támogatást vendégfogadó tevékenységéhez.

A segítséget várók elsősorban a reklámtevékenységhez (48 %) várnak segítséget, második helyen az információszerzéshez szükséges segítséget (42 %) jelölték meg. A programszervezéshez a segítséget várók aránya 21 %. A vállalkozás fejlesztéséhez: üzleti tervekészítéshez, a ház átalakításának tervezéséhez, ill. a pénzügyi tanácsadás, mint segítség megemlítése 10 % alatti.

32. táblázat

Segítség a vendégfogadáshoz

	Válaszok száma	Középérték
Programszervezéshez	22	1,7009
Információszerzéshez	45	1,4860
Propaganda- reklám tevékenységhez	51	1,4299
Üzleti terv készítéshez	9	1,8224
A ház átalakításának megtervezéséhez	5	1,8598
Pénzügyi tanácsadáshoz	9	1,8224
A vállalkozásfejlesztési tanácsadáshoz	19	1,7290
Egyéb	13	1,7850

Nem válaszolt 5.

A vendégfogadók segítséget/támogatást elsősorban (57 %) a turisztikai irodáktól várják, amelyektől a vendégek érkezését remélik. Másodsorban a segítséget az önkormányzattól a turizmus fejlesztéséhez (46 %) várják, harmadik helyen említették az országos, helyi szervezeteket (13 %).

A falusi turizmus fejlesztésében a vendégfogadók 66 %-a részt venne: elsősorban együttműködést vállalna hasonló tevékenységet végző vállalkozóval (33 %), ill. egyesületi tagságot vállalna (30 %). A szervező szerep, ill. anyagi hozzájárulás vállalásának megjelölése 10 %, ill. az alatti.

A vendégfogadók fele (47 %) sikeresnek ítéli meg saját vendégfogadó tevékenységét.

33. táblázat

A sikeresség megítélése		
	Válaszok száma	%-os arány
Sikeres	50	47
Nem sikeres	39	36
Nem válaszolt	18	17
Összesen	107	100

A vendégfogadói tevékenység „családi vállalkozás”, hiszen a vendégfogadók 74 %-a úgy nyilatkozott, hogy családtag is segít a vendégfogadásban, kettő vagy annál több családtag részvételéről 30 %-uk számolt be.

A vendégfogadó és családja jövedelemszerző tevékenységét vizsgálva a válaszokból megállapítható, hogy a vendégfogadók 57 %-a nem folytat más jövedelemszerző tevékenységet.

34. táblázat

A vendégfogadó folytat-e más jövedelemszerző tevékenységet?		
	Válaszok száma	%-os arány
Nem folytat	61	57
Folytat	36	34
Nem válaszolt	10	9
Összesen	107	100

Más jövedelemszerző tevékenységként a mezőgazdasági tevékenységet (13 %), a szolgáltatást (11 %), az ipari tevékenységet (2 %), egyéb tevékenységet (13 %) említettek a vendégfogadók.

A vendégfogadó családja jövedelemszerző tevékenységére jellemző, hogy a vendégfogadó család kb. fele (44 %) más jövedelemszerző tevékenységet is folytat, legjellemzőbb szektor a mezőgazdaság (16 %) és a szolgáltató tevékenység (15 %).

A falusi vendégfogadók, ill. családjuk más jövedelemszerző tevékenysége jellemzően nem köthető egyik nemzetgazdasági ágazathoz sem.

A vendégfogadók átlagéletkora: 48 év, a legjellemzőbb legmagasabb iskola végzettség az érettségi (44 %), középiskolai végzettséggel 66 %-uk rendelkezik, a diplomások aránya 13 %.

A vendégfogadók felkészültsége

A vendégfogadók 65 %-a csak magyarul beszél, a nyelvet beszélők körében a német a vezető nyelv.

A külföldi vendéggel való kommunikációt segíti a családtag (30 %), ill. „valahogy megoldja” pl.: szótárral 30 %-uk. (A vendégfogadók 26 %-nak nincs külföldi vendége.)

A vendégfogadói ismeret szükségességéről alkotott vélemények alapján megállapítható, hogy a vendégfogadók nagy többsége szerint a falusi vendégfogadáshoz nem szükséges a képzettség. Ez magyarázható azzal, hogy a vendégfogadók végzettsége magasabb, mint az átlag. Jellemző az említések számát tekintve, hogy a vendégfogadást az iskolai végzettsége alapján a folytatják vendégfogadók (22 %). A mintára jellemző iskolai végzettséget „háziasszonyi ismeretekkel” bővítve elegendőnek tartja a többség. A speciális képzésben résztvevők aránya 16 %.

35. táblázat

Vendégfogadói ismeret

	Válaszok száma	Középérték
Iskolai végzettsége alapján folytatja	24	1,3458
Speciális képzésen vett részt	17	1,4112
Ehhez a tevékenységhez nincs szükség képzettségre	46	1,1402

Nem válaszolt 23.

A siker tényezői

A siker tényezőit a kérdőíves felmérés alapján készített kereszttáblák mutatják meg, ahol az egyik kérdést „Sikeresnek ítéli-e saját vendégfogadó tevékenységét?” (14. táblázat „A sikeresség megítélése”) együtt vizsgáltam olyan kérdésekkel, amelyekből a vendégfogadás, ill. a vendégfogadó főbb jellemzőit ismerhettük meg. Megpróbáltam feltárni a két csoport (a sikeres és a sikertelen vendégfogadók) közötti különbségeket, elsősorban az eltérésekre koncentrálni, amelyek alapján a sikeres vendégfogadás feltételei is megmutatkoznak.

Kistérségenként vizsgálva a vendégfogadás sikerességét megállapítható, hogy lényeges különbség nincs a kistérségek között abban a tekintetben, hogy domináns lenne a sikeres vagy a sikertelen vendégfogadók aránya. A Tiszafüredi kistérségben a legmagasabb arányú a sikeres vendégfogadók száma, de a nem sikeresek mezőnyében is második helyen van.

36. táblázat

A sikeresség kistérségenként

A sikeresek elhelyezkedése				A nem sikeresek elhelyezkedése			
	Kistérségek	Válaszok	(%)		Kistérségek	Válaszok	(%)
3.	Jászberényi	7	14	4.	Jászberényi	5	12
2.	Karcagi	13	26	1.	Karcagi	12	31
4.	Kunszentmártoni	6	12	3.	Kunszentmártoni	8	21
5.	Szolnoki	3	6	5.	Szolnoki	3	8
1.	Tiszafüredi	18	36	2.	Tiszafüredi	10	26
5.	Törökszentmiklósi	3	6	6.	Törökszentmiklósi	1	2
	Összesen	50	100		Összesen	39	100

A szálláshelyek komfortfokozatát, kategóriáját valamint a fürdőszoba, WC, konyha-étkező kialakítását/használatát tekintve, megállapítható, hogy a sikeres vendégfogadók kedvezőbb feltételeket kínálnak vendégeiknek. Az összkomfortos és komfortos szálláshelyek együttes aránya és a külön-bejáratú vagy önállóan kialakított vendégfogadó lakrész (72 %, a nem sikereseknél ez az arány 51 %) aránya magasabb a sikeres vendégfogadók esetében. A sikeres vendégfogadók vendégei számára nagyobb arányban biztosítják az elkülönült ott-tartózkodás feltételeit, és magasabb minőséget nyújtanak azáltal, hogy a vendégek részére külön kialakított mellékhelyiségeket és önálló konyha-étkező használatot biztosítanak (a kizárólag a vendégek részére biztosított konyha-étkező 78 %, a nem sikeresek esetében 54%).

Ellátást (reggeli, félpanzió, teljes panzió) kevés vendégfogadó nyújt, lényeges különbség az étkezési lehetőség két formájában van a sikeres és a nem sikeres vendégfogadók között. Különbség van a két csoport között abban, hogy a sikeres vendégfogadók 46 %-a (a nem sikeres vendégfogadók 31 %-a) biztosít alkalmanként a vendég kérésére egy-egy étkezést. A másik különbség, hogy a nem sikeres vendégfogadók nagyobb arányban (66 %) nem biztosítanak semmilyen étkezést.

A sikeres vendégfogadó által biztosított *vendéglakrész, ill. a vendégszoba felszereltsége* jobb.

37. táblázat

A sikeresség és a felszereltség

A sikeresek jellemzői			A nem sikeresek jellemzői		
Felszereltség	Válaszok		Felszereltség	Válaszok	
	száma	%		Száma	%
Vendégszobában tv, rádió	13	26	Vendégszobában tv, rádió	9	23
Vendéglakrészben tv	35	70	Vendéglakrészben tv	18	46
Vendéglakrészben rádió	27	54	Vendéglakrészben rádió	17	34
Vendéglakrészben hűtő	36	72	Vendéglakrészben hűtő	20	51
Vendéglakrészben mosógép	22	44	Vendéglakrészben mosógép	10	26
Vendéglakrészben vasaló	26	52	Vendéglakrészben vasaló	14	36

A kikapcsolódás feltételei, a programlehetőségek tekintetében a különbség a két csoport között: a sikeres vendégfogadó három (3,08) lehetőséget kínál vendégei számára a kikapcsolódásra, a nem sikeres vendégfogadó pedig két és fél (2,56) lehetőséget.

38. táblázat

A sikeresség és a kikapcsolódás feltételei

A sikeresek jellemzői			A nem sikeresek jellemzői		
Kikapcsolódás feltételei	Válaszok		Kikapcsolódás feltételei	Válaszok	
	szám a	%		száma	%
Pihenőkert	20	40	Pihenőkert	13	33
Teniszpálya	0	0	Teniszpálya	1	2,5
Úszómedence	0	0	Úszómedence	1	2,5
Pihenésre alkalmas zöld terület	46	92	Pihenésre alkalmas zöld terület	33	85
Gyerekeknek játszóudvar	13	26	Gyerekeknek játszóudvar	7	18
Játszószo	0	0	Játszószo	1	2,5
Egyéb kikapcsolódási lehetős.	5	10	Egyéb kikapcsolódási lehetős.	2	5
Szabadtéri sütés-főzés	47	94	Szabadtéri sütés-főzés	30	77
Állatok ápolása	6	12	Állatok ápolása	5	13
Sportolási lehetőség	12	24	Sportolási lehetőség	4	10
Szabadtéri játékok	4	8	Szabadtéri játékok	2	5
Egyéb programlehetőség	1	2	Egyéb programlehetőség	1	2,5
Összesen	154		Összesen	100	
Átlag	3,08		Átlag	2,56	

A vendégfogadót a FTOSZ minősítési eljárásában a sikeres vendégfogadók nagyobb arányban minősítették, a sikeres vendégfogadók vendégfogadásának feltételei kedvezőbbek.

39. táblázat

A sikeresség és a minősítés

A sikeresek jellemzői			A nem sikeresek jellemzői		
Minősítés	Válaszok		Minősítés	Válaszok	
	száma	%		száma	%
1 napraforgós	2	4	1 napraforgós	1	2,5
2 napraforgós	11	22	2 napraforgós	6	15
3 napraforgós	20	40	3 napraforgós	12	31
4 napraforgós	5	10	4 napraforgós	2	5
Nem minősített	12	24	Nem minősített	16	41

1999-ben a sikeres vendégfogadók magasabb áron értékesítették a vendégszobát: 900 ft/férőhely, 3700 ft/szo. (A nem sikeresek: 850 ft/férőhely, 2500 ft/szo. áron értékesítették.)

Mindkét csoport alacsony arányban fogadott el üdülési csekket fizetőeszközként, nem volt különbség a két csoport között.

A vendégek jellemzői

Mindkét csoportnál a külföldi vendégek között a német vendégek aránya a legnagyobb. A két csoport között különbség van az átlagos tartózkodási időt tekintve. A sikeres vendégfogadóknál hosszabb ideig tartózkodtak a vendégek. A sikeres vendégfogadóknál a magyar vendégek átlagosan 4,9 napot, a külföldi vendégek 4,55 napot tartózkodtak. A nem sikereseknél a magyar vendégek: 4,2 napot, a külföldi vendégek pedig 4,05 napot tartózkodtak.

40. táblázat

A sikeresség és a szegmenssek

A sikeresek jellemzői			A nem sikeresek jellemzői		
Szegmenssek	Válaszok		Szegmenssek	Válaszok	
	száma	%		száma	%
Idős vendégek	17	34		14	36
Diákok	12	24		9	23
Egyedülálló felnőttek	9	18		10	26
Családok	43	86		27	69
Egyéb	4	8		0	0

Különbség van a visszatérő vendégek arányában, a sikeres vendégfogadókhoz visszatérő vendégek aránya magasabb. A sikeres vendégfogadóknál 37 %-os a magyar vendégek visszatérési aránya, a külföldi vendégek esetében pedig 22 %. A nem sikeres vendégfogadóknál ez az arány 24 % és 8 %.

A sikeresség és a vendégfogadók információs kapcsolata együttes vizsgálata azt mutatja, hogy lényeges különbség nincs a vendégfogadók között az információs kapcsolat tekintetében. A preferenciák sorrendje azonos. A sikeres vendégfogadók a szakmai újságokból, kiadványokból nagyobb arányban tájékozódnak, mint a nem sikeresek, de a falusi turizmus egyesülettől nagyobb arányban szereznek információt a nem sikeresek, mint a sikeres vendégfogadók. A szakmai újságokból, kiadványokból szerzett információk jobban segítik a sikeres vendégfogadást, mint a falusi turizmus egyesülettől kapott információk.

A sikeres vendégfogadók 76 %-a ismer olyan szervezetet, amely vendégfogadását, a falusi turizmust segíti. (A nem sikereseknél ez az arány 41 %.)

Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a sikeres vendégfogadók 58 %-a tagja valamelyik falusi turizmus vagy más, a vendégfogadását segítő szakmai vagy társadalmi szervezetnek. A nem sikeres vendégfogadók 41 %-a tagja a fent említett szervezetnek.

A sikeres vendégfogadók 62 %-a elégedett az információs lehetőségekkel, a nem sikeresek kevésbé elégedettek: csak 23 %-a elégedett az információs lehetőségekkel.

41. táblázat

A sikeresség és az információk kapcsolat

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	Információs kapcsolat	Válaszok	(%)		Információs kapcsolat	Válaszok	(%)
3.	Turisztikai iroda	5	9	3.	Turisztikai iroda	2	8
2.	Szakmai újságok, k.	19	33	2.	Szakmai újságok, k.	5	20
3.	Internet	5	9	3.	Internet	2	8
1.	Falusi tur. Egyesület	28	49	1.	Falusi tur. Egyesület	16	64
	Összesen	57	100		Összesen	25	100

A sikeresség és a vendégfogadás motivációja közötti kapcsolat alapján megállapíthatjuk, hogy bár a preferenciák sorrendjében nincs különbség a sikeres és a nem sikeres vendégfogadók között, de az arányok különbséget mutatnak a két csoport között. A nem sikeres vendégfogadók nagyobb arányára jellemző motiváció az „adottak a lehetőségei” (35 %) (a sikeresek 22 %-ra jellemző ez a motiváció). A „kiegészítő jövedelemszerzés” motiváció a sikeres vendégfogadók 75 %-ra jellemző. A két fő, aki jövedelmezőnek tartja a falusi vendégfogadást, az sikeresnek tartja magát.

42. táblázat

A sikeresség és a motiváció

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	Motiváció	Válaszok	(%)		Motiváció	Válaszok	(%)
1.	Kiegészítő jövedelem	48	75	1.	Kiegészítő jövedelem	31	65
2.	Lehetőségek adottak	14	22	2.	Lehetőségek adottak	17	35
3.	Jövedelmezőnek tartja	2	3	3.	Jövedelmezőnek tartja	0	0
	Összesen	64	100		Összesen	48	100

A sikeresség és a fejlesztési célok közötti kapcsolatvizsgálat azt mutatja, hogy a sikeres vendégfogadók átlagosan két (1,94) fejlesztési célt is megjelöltek, addig a nem sikeres vendégfogadók egy (1,19) fejlesztési célt jelöltek meg. Mindkét csoport első helyen jelölte meg a reklám tevékenység erősítését, a telekingatlan rendbetételét ugyanolyan arányban jelölték meg fejlesztési célnak. Legnagyobb különbség az egyéb fejlesztési cél és a komfortfokozat emelése preferálása között van: a nem sikeresek 16 %-a, a sikeresek csupán 3 %-a jelölte meg az egyéb fejlesztési célt, a komfortfokozat emelését a sikeres vendégfogadók sokkal inkább preferálják (16 %), mint a nem sikeresek (5 %). A nem sikeresek a vendégfogadó lakrész átalakítását, bővítését (19%) valamint több szolgáltatás bevezetését (14 %) tervezik. A sikeres vendégfogadók a reklám tevékenység fejlesztése mellett jelentős arányban a telekingatlan rendbetételét (16 %) és a komfortfokozat emelését tűzték ki fejlesztési célként.

43. táblázat

A sikeresség és a fejlesztés

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	Fejlesztés	Válaszok	(%)		Fejlesztés	Válaszok	(%)
2.	Telekingatlan rendbe tétele	15	16	3.	Telekingatlan rendbe tétele	7	16
2.	Komfortfokozat emelése	15	16	6.	Komfortfokozat emelése	2	5
5.	Újabb vendégszoba lakrész kialakítása	7	7	7.	Újabb vendégszoba lakrész kialakítása	1	2
3.	Vendégfogadó lakrész átalakítása, bővítése	14	14	2.	Vendégfogadó lakrész átalakítása, bővítése	8	19
1.	Reklám és propaganda	23	24	1.	Reklám és propaganda	9	21
4.	Továbbképzés	13	13	5.	Továbbképzés	3	7
5.	Több szolgáltatás bevezetése	7	7	4.	Több szolgáltatás bevezetése	6	14
6.	Egyéb	3	3	3.	Egyéb	7	16
	Összesen	97	100		Összesen	43	100

A sikeres vendégfogadók kevésbé igényelnek segítséget vendég fogadásához, 84 %-uknak nincs szüksége segítségre, a nem sikeresek 74 %-a nyilatkozott úgy, hogy nincs szüksége segítségre.

A *segítség típusában* lényeges különbség nincs a két csoport között, a reklámtevékenységhez és az információszerzéshez és várnak elsősorban segítséget.

44. táblázat

A sikeresség és a segítség típusa

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	Segítség típusa	Válaszok	(%)		Segítség típusa	Válaszok	(%)
2.	Programszervezéshez	13	26	4.	Programszervezéshez	6	15
1.	Információszerzéshez	23	46	2.	Információszerzéshez	16	41
1.	Reklámtevékenységhez	23	46	1.	Reklámtevékenység	19	49
4.	Üzleti-terv készítéshez	3	6	7.	Üzleti-terv készítéshez	1	2,5
5.	Átalakítás tervezéséhez	1	2	7.	Átalakítás tervezés	1	2,5
4.	Pénzügyi tanácsadás	3	6	6.	Pénzügyi tanácsadás	2	5
3.	Tanácsadást a vállalkozás fejlesztés	10	20	5.	Tanácsadást a vállalkozás fejlesztés	3	8
4.	Egyéb	3	6	3.	Egyéb	7	18
	Összesen	79			Összesen	55	
	Átlag	1,58			Átlag	1,41	

A nem sikeres vendégfogadók elsősorban a turisztikai irodáktól várnak segítséget a vendégszerzéshez, másodsorban a turizmus fejlesztéséhez az önkormányzat segítségét várják. A sikeres vendégfogadók az önkormányzat segítségére számítanak, és hasonló nagyságrendben a turisztikai irodák segítségét várják.

45. táblázat

A sikeresség és a segítség forrása

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	Segítség forrása	Válaszok	(%)		Segítség forrása	Válaszok	(%)
2.	Turisztikai irodától vendégszerzéshez	24	48	1.	Turisztikai irodától vendégszerzéshez	27	69
1.	Önkormányzattól a turizmus fejlesztéséhez	23	46	2.	Önkormányzattól a turizmus fejlesztéséhez	16	41
3.	Országos/helyi szervezettől	6	12	3.	Országos/helyi szervezettől	3	8
4.	Egyéb	2	4		Egyéb	0	0
	Összesen	55			Összesen	46	
	Átlag	1,1			Átlag	1,18	

A sikeres vendégfogadók 72 %-a részt venne a *falusi turizmus fejlesztésében*, a nem sikeresek 62 %-a venne részt.

Különbég van az aktivitás erősségében, a sikeres vendégfogadók a falusi turizmus fejlesztésében nagyobb szerepet vállalnak. A részvétel formájában is van különbség: A nem sikeres vendégfogadók első helyen említették az egyesületi tagság vállalását és hasonló nagyságrendben, második helyen jelölték meg a hasonló tevékenységet folytató vállalkozóval való együttműködést. A sikeres vendégfogadók első helyen jelölték meg az együttműködés vállalását, és második helyen az egyesületi tagság vállalását.

46. táblázat

A sikeresség és a részvétel formája

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	Részvétel formája	Válaszok	(%)		Részvétel formája	Válaszok	(%)
2.	Egyesületi tagságot vállalna	16	32	1.	Egyesületi tagságot vállalna	11	28
3.	Anyagi hozzájárulást vállalna	5	10	5.	Anyagi hozzájárulást vállalna	1	2,5
3.	Szervezői szerepet vállalna	5	10	3.	Szervezői szerepet vállalna	3	8
1.	Együttműködést vállalna vállalkozóval	21	42	2.	Együttműködést vállalna vállalkozóval	10	26
4.	Egyéb	4	8	4.	Egyéb	2	5
	Összesen	47			Összesen	27	
	Átlag	0,94			Átlag	0,69	

A két csoport között különbség van: a sikeres vendégfogadókat családjuk nagyobb arányban segíti, átlagosan 1,42 *családtag vesz részt a vendégfogadásban*, vagyis a sikeres vendégfogadás családi vállalkozásként működik. A nem sikeresek esetében az egy vendégfogadóra jutó segítő családtag: 0,82.

A *vendégfogadó, ill. családja jövedelemszerző tevékenységét* és a sikerességet együtt vizsgálva, megállapítható, hogy nincs különbség a két csoport között, vagyis a sikeres és a nem sikeres vendégfogadók 36 %-a folytat más jövedelemszerző tevékenységet a falusi vendégfogadás mellett. Mindkét csoportnál az egyéb és a mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelem a meghatározó arány.

47. táblázat

A sikeresség és a vendégfogadó jövedelemszerző tevékenysége

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	A vendégfogadó jövedelemszerző tevékenysége	Válaszok	(%)		A vendégfogadó jövedelemszerző tevékenysége	Válaszok	(%)
1.	Mezőgazdasági tevékenységből	7	14	2.	Mezőgazdasági tevékenységből	4	10
	Ipari tevékenységből	0	0	3.	Ipari tevékenységből	2	5
2.	Szolgáltatásból	6	12	1.	Szolgáltatásból	6	15
1.	Egyéb tevékenységből	7	14	1.	Egyéb tevékenységből	6	15

A család más jövedelemszerző tevékenysége a nem sikeres vendégfogadónál magasabb arányban jellemző, vagyis 51 %-uk folytat a vendégfogadás mellett más jövedelemszerző tevékenységet (a sikeresek 46 %-a).

48. táblázat

A sikeresség és a család jövedelemszerző tevékenysége

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	A család jövedelemszerző tevékenysége	Válaszok	(%)		A család jövedelemszerző tevékenysége	Válaszok	(%)
1.	Mezőgazdasági tevékenységből	8	16	1.	Mezőgazdasági tevékenységből	8	21
4.	Ipari tevékenységből	4	8	3.	Ipari tevékenységből	1	2,5
2.	Szolgáltatásból	7	14	1.	Szolgáltatásból	8	21
3.	Egyéb tevékenységből	6	12	2.	Egyéb tevékenységből	5	13

A *legmagasabb iskolai végzettség és a sikeresség* közötti kapcsolat azt mutatja, hogy a középfokú végzettségűek aránya azonos: 64 %. Különbség van a diplomások és a 8 általános iskolát a végzettségűek/kevesebb, mint 8 általános iskolát végzettségűek arányában. A sikeres vendégfogadók csoportjában több a diplomás, arányuk: 16 % és kevesebb az alacsony iskolát végzettségűek aránya: 20 % (a nem sikereseknél 10 %-a diplomás és 23 %-a az alacsony iskolai végzettségűek kategóriába tartozik).

A sikeres vendégfogadók *átlag életkora* alacsonyabb: 49 év, a nem sikeresek átlag életkora: 51 év.

A két csoport között különbség van az *idegen nyelvek ismeretében/használatában*. Bár mindkét csoport esetében alacsony az idegen nyelvet beszélők aránya, de a sikeres vendégfogadókénál kedvezőbb az arány. (A sikeres vendégfogadók 60 %-a csak magyarul beszél, a nem sikeres vendégfogadók 77 %-a beszél csak magyarul. A sikeres vendégfogadók 28 %-ának nincs külföldi vendége, a nem sikeres vendégfogadókénál ez az arány magasabb: 33 %.)

A *vendégfogadásra való felkészültség* tekintetében különbség van: a sikeres vendégfogadók felkészültebbek a vendégfogadásra. Ha a már említett iskolai végzettséget is figyelembe vesszük, akkor még jelentősebb a különbség a két csoport között.

49. táblázat

A sikeresség és a felkészültség a vendégfogadásra

A sikeresek jellemzői				A nem sikeresek jellemzői			
	Felkészültség a vendégfogadásra	Válaszok	(%)		Felkészültség a vendégfogadásra	Válaszok	(%)
2.	Iskolai végzettsége alapján folytatja	14	28	2.	Iskolai végzettsége alapján folytatja	7	18
3.	Részt vett speciális képzésben	8	16	3.	Részt vett speciális képzésben	6	15
1.	Nincs szüksége képzésre	21	42	1.	Nincs szüksége képzésre	21	46

Az átlagos sikeres vendégfogadó portréja

A kérdőíves felmérés és a sikeresség vizsgálat alapján azokat a tulajdonságokat gyűjtöttem ki, amelyek a sikeres vendégfogadók túlnyomó többségére jellemzők, de minimálisan 50 %-os arányt képviselnek.

- Összkomfortos szálláshelyet ad ki, amely külön bejáratú vagy önállóan kialakított lakrész.
- Két szobát ad ki, amelyek két ágyasak, 15 m² alapterületűek.
- Nincs minden vendégszobához fürdőszoba és WC, de a vendégek részére biztosítja a külön fürdőszobát és WC-t és kizárólag a vendégek részére konyha-étkezőt.
- A vendéglakrészben tv, rádió, hűtőgép, vasaló van.
- Teljes panziót, közös étkezést nem biztosít vendégei számára.
- Telken belül biztosít pihenésre alkalmas zöld felületet és a szabadtéri sütés-főzés lehetőségét, de játszószoza nincs.

- Minősített a vendégfogadó háza, három napraforgós minősítésű.
- 1999-ben 900 ft/fő vagy 3700 ft/szoba áron adta ki a vendégszobát, üdülési csekket nem fogadott el.
- A településen kocsikázási, kirándulási lehetőség van, a népi kismesterségek megtekintésére, lovaglásra van lehetőség és egyéb programlehetőségek is vannak.
- 1999-ben a legtöbb külföldi vendég Németországból érkezett, a magyar vendégek átlagosan 4,9 napot, a külföldi vendégek 4,55 napot tartózkodtak vendégfogadó házában. Leginkább családos vendégei voltak, a magyar vendégei 37 %-ban, a külföldi vendégei 24 %-ban tértek vissza.
- Ismer olyan szervezetet, amelyik vendégfogadását, a falusi turizmust segíti, tagja valamelyik országos vagy helyi szakmai, társadalmi szervezetnek, amelyik a turizmus fejlesztését támogatja. Nincs üzleti kapcsolatban hazai vagy külföldi turisztikai irodával.
- Falusi turizmus egyesülettől kap információt vendégfogadásához. Az információs lehetőségekkel elégedett.
- Azért foglalkozik vendégfogadással, mert ezzel kiegészítheti a családi jövedelmet.
- A következő három évben tervezi a vendégfogadó tevékenysége fejlesztését, leginkább a reklám tevékenység erősítését. Nem tervez újabb vendégszoba kialakítását, átalakítását, a telekingatlan rendbetételét, komfortfokozat emelését, sem több szolgáltatás bevezetését, sem a továbbképzésben való részvételt.
- Nem vár segítséget vendégfogadó tevékenységéhez.
- A falusi turizmus fejlesztésében részt venne, egyesületi tagságot, anyagi hozzájárulást, szervezői szerepet nem vállalna.
- A vendégfogadásban segíti családtagja, átlagosan 1,42 fő.
- Más jövedelemszerző tevékenységet nem folytat, legmagasabb iskolai végzettsége: középfok, életkora 49 év, csak magyarul beszél.

Jövedelmezőségi vizsgálat

Módszer

Egy sikeres falusi vendégfogadó könyvelési adatai alapján vizsgáltam a tevékenység jövedelmezőségét.

A vendégfogadóval készült interjú során felmértem a tevékenység jellemzőit. A 2000. év és a 2001. év (részidőszak) adatait elemeztem, amelyből kiszűrtem a specialitásokat, így a tevékenység jövedelmezőségének általános jellemzőit állapítottam meg.

A vizsgált falusi vendégfogadás jellemzői

A vendégfogadó kb. 10 éve foglalkozik a vendégfogadással, más kereső tevékenységet nem folytat. A családban van aktív kereső családtag, és mezőgazdasági tevékenységet is folytatnak.

A vendégfogadó tevékenységét folyamatosan fejleszti. Parasztház típusú vendégháza jól ötvözi a paraszti kultúrát és a mai kor kényelmét. A vendégfogadóházat 2000-ben felújították (festés), amelynek költségét a 2000. év gazdálkodási adatai tartalmazzák. A tulajdonos konferenciákra jár, jó kapcsolata van a szakmai szervezetekkel, egyesületekkel. Ha van vendég, napi 6 órás elfoglaltságot jelent, amelyben a reggeli és az estebéd elkészítése is beletartozik.

A vizsgált tevékenység elemzése

A 11. sz. melléklet tartalmazza a vendégfogadás adatait.

A 2001. év adata részidőszakra vonatkozik (január 01-től augusztus 14-ig). A 2001. év bevétele a szállásdíj bevétel mellett tartalmazza a programszolgáltatás bevételét is. A bevétel fele-fele arányban szállásdíjból (52 %) és a programszolgáltatásból (48 %) áll.

22 %-os kapacitás-kihasználtság mellett 1700 Ft/ágy átlagárral 9 ágyra számolva a falusi szállásadás tevékenység eredménye adólevonás nélkül nullszaldós, e fölött nyereséges.

1 %-os kapacitás-kihasználtság növekedés 33 vendégéjszaka növekedést, 56.100,- Ft-os bevétel-növekedést jelent. A költségnövekedés nagyságát nem lehet a kapacitás-kihasználtság növekedéssel együtt elemezni, mert az függ a vendég tartózkodási idejétől. (Egy vendégjére jutó átlagos költség a példaként bemutatott falusi vendégfogadás adataiból nem számolható.)

A 2001. év gazdálkodása 39 %-os nyereségszintet mutat, amely a jelentős programszolgáltatásnak köszönhető.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a falusi szállásadás jövedelmezővé a programszolgáltatással válhat, ha a szállás- és programszolgáltatás aránya közel azonos.

A megyei települések csoportosítása a falusi turizmusban való részvételük alapján

Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi turizmusa mozaikszerű, a kistérségek, települések között jelentős különbségek vannak, a falusi turizmusban való részvételük különböző.

A táji adottságok, a vonzerő típusok, az általános és turisztikai infrastruktúra alapvetően meghatározza a turizmus feltételét, jelenlétét a település életében. A falusi turizmusra való alkalmasság a kereslet megjelenésével néhány település esetében sikeressé tette a falusi vendégfogadást. A települések többségében a gyenge vonzerő jelentős piaci munkával sem növelhető, a falusi turizmus nem lesz jelentős ezen települések életében. A települések harmadik csoportját jelentik azok a települések, amelyek hordozzák a lehetőségét a sikeres falusi turizmusnak, de jelentős fejlesztések (fejlesztési források) nélkül azonban csak egy-két sikeres vendégfogadó lehet a településen.

A megye településeit (ahol statisztikailag rögzített falusi szállásadók vannak) a falusi turizmusban való részvételük alapján csoportosíthatjuk:

- a falusi turizmus meghatározó a település jelenében,
- falusi vendégfogadás működik a településen,
- a falusi vendégfogadás „fizetővendéglátásként” van jelen.

A megyében a *falusi turizmus meghatározó* szerepéről két kistérség (Tiszafüredi, Karcagi), annak is egy-egy települése (Abádszalók, Berekfürdő) esetében beszélhetünk. Mindkét esetben falusi környezetben megjelenő, a természeti értékre épülő vonzerő dominál. A természeti érték, a vonzerő a Tisza-tó (Abádszalók) és a gyógyvíz (Berekfürdő), így inkább nevezhető olyan vidéki turizmusnak, amelyben a vízparti üdülés és a gyógyulás-pihenés a motiváció.

A jövőben a Tisza-tavi üdülés egyre inkább tömegturizmus jelleget vesz fel a rövid főszezonban, és a falusi környezet üdülő-faluvá alakul át. Mivel a gyógyturizmus szezonja hosszabb, ezért Berekfürdön a tömegturizmus jelleg csak igen magas vendégszám, ill. vendégjtszaka mellett alakulhat ki, amely a közeljövőben nem várható.

Sikeres *falusi vendégfogadó tevékenységet* folytatnak több olyan településen is, amely falusi környezetben - faluban vagy kisvárosban – felújított, komfortosított, stílusosan berendezett parasztházakban a falusi hagyományokat kínálja. A megye kistérségeiben jelenleg csak a kisváros képes nyújtani azt az általános és a turisztikai infrastruktúrát, amely feltétele a turizmusnak, és több olyan vonzó programot, amely kellemes kikapcsolódást jelent a turistának.

Az adott településen a sikeres vendégfogadók példája növelheti a hasonló „parasztház” típusú vendégfogadást kialakító vendégfogadók számát. Ha a település képes egyedi, vonzó programokat kínálni, és a turisztikai vállalkozók egy-egy szolgáltatásra, programra specializálódni, úgy a településen növekedhet a turizmus súlya, a falusi turizmusé, amely az egyediség, a jelleg figyelembevételével a vízi-, a kerékpáros-, lovas turizmussal együtt válhat komplexé.

A vizsgálat során felszínre került a „*fizetővendéglátás*” típusú *falusi szállásadás*, amely a kedvező adózási feltételeket használja ki, vagyis bejelentkezik falusi szállásadónak, de tevékenysége nem több mint szállásadás. Azokon a településeken jelenik meg ez a forma, ahol az idegen munkaerő ideiglenesen megjelenik, és olcsó szálláslehetőséget keres. Ezek a települések városi státusszal nem rendelkeznek, és kereskedelmi szálláshely-kapacitás nincs vagy nem elég vonzó a munkaerő, ill. a munkáltató számára. Bár a statisztika falusi szállásadásnak minősíti, nem sorolható a falusi turizmus vagy falusi vendégfogadás kategóriába.

6. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

1. A széles hazai és nyugat-európai szakirodalomban többféle megközelítésben jelenik meg a falusi, vidéki, rurális turizmus fogalma a turizmus, falusi turizmus komplex jellege miatt.
A szakirodalmat áttekintve a különböző falusi turizmus fogalmakat rendszereztem és ábrázoltam. Az ábra a következő összefüggéseket mutatja:
A falusi turizmus olyan gazdasági tevékenység és térhasználati mód, amely a helyi erőforrásokat használja fel a turisztikai termék kialakításához: a vidék vonzerejére alapozva kínálja a falusi környezet jellegzetes aktív szabadidős tevékenység, a szállás és étkezés lehetőségét.
Így a turizmus segíti az adott területi-, gazdasági-, társadalmi tér fennmaradását, megújulását.
2. Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi turizmusát tanulmányozva a falusi turizmus egy újabb jellemző vonását tártam fel. A feltárt összefüggések alapján a falusi turizmusra újabb definíciót adtam:
A falusi turizmus a turisztikai termékek összekapcsolódását is jelenti. Azokkal a turisztikai termékekkel (turizmusfajtákkal) kapcsolódik össze, amelyek a szabadidős lehetőséget jelentik a falusi környezetben.
A falusi turizmus szabadidős programlehetőségeit meghatározza a desztináció természeti, gazdasági és társadalmi környezete. A szabadidős programlehetőségek, a szabadidőtöltés lehet pl.: a különleges természethez kapcsolódó tevékenység, mint a természetjárás, a lovaglás, a sport, a hobbi tevékenységek, a művészet, a kulturális örökség, stb. megismerése.
Így a falusi turizmus – a döntő motivációs és környezeti tényezők alapján-, olyan üdülturizmus, amely jól kombinálható a kulturális és az aktív turizmus (lovaglás, természetjárás) elemeivel.
3. Bemutattam Jász-Nagykun-Szolnok megye falusi turizmusát, kistérségenként értékeltem a falusi turizmus potenciált. Elemeztem a megye falusi turizmus vendégforgalmi és kapacitás adatait, és összevettem a stratégiai fejlesztési programokkal, amely alapján meghatároztam Jász-Nagykun-Szolnok megye támogatandó kistérségeit. Megállapítottam, hogy a kistérségek eltérő intenzitással vesznek részt a falusi turizmusban: a Karcagi és Törökszentmiklósi kistérség szerepe kiemelkedő, a területfejlesztési támogatásból a Karcagi kistérség támogatottsága a legnagyobb, valamint a Kunszentmártoni kistérség lehet a megye vidékfejlesztési programjának haszonélvezője.

Részletes felmérést végeztem a megyei falusi vendégfogadók körében (kínálati elemek, minőség, felkészültség). Megállapítottam, hogy a falusi szálláshelyek jó – közepes színvonalat képviselnek, a vendégfogadás szolgáltatásai hiányosak.

Összehasonlítottam a megyei falusi turizmus jellemzőit a falusi turizmus általános jellemzőivel, és feltártam a különbségeket. A megye falusi turizmusára jellemző, hogy csak a természeti értékekre alapozódik, a mezőgazdaságnak a turizmushoz szinte semmilyen kapcsolata nincs, a piacra vitelt, értékesítést a vendégfogadók maguk végzik.

4. Keresztelemzések alapján a jövő, a fejlődés szempontjából vizsgáltam a sikeres és a sikertelen falusi vendégfogadók főbb tulajdonságait, amely alapján a következő összefüggéseket tártam fel: a kistérségek között nincs különbség abban a tekintetben, hogy domináns-e a sikeres vagy sikertelen vendégfogadók aránya. A sikeres vendégfogadás feltétele a kényelmes vendég tartózkodás biztosítása, a célpiac-specifikus szolgáltatás és program kínálat, a vendégfogadásra való felkészültség és az erőteljes piaci aktivitás.

A falusi szállásadás jövedelmezővé a programszolgáltatással válhat, ha a szállás- és programszolgáltatás aránya közel azonos.

Felvázoltam a sikeres átlagos vendégfogadó portréját.

7. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNÁLHATÓSÁGA

- Az eredmények felhívják a figyelmet a falusi turizmus integrált fejlesztésének szükségességére. Jász-Nagykun-Szolnok megyében település szinten átgondolt falusi turizmus fejlesztésről egy-két település kivételével még nem lehet beszélni, bár vannak ötletek, amelyek még nem váltak tudatosan létrehozott kínálattá, amelyhez márkanévvel lehetne illeszteni. Ehhez elengedhetetlen a falusi közösségek felkészítése, a fejlesztés hosszú távú feltételrendszer kidolgozása és megvalósítása, amelyet a kutatás eredménye is segíthet.
- A sikeresség vizsgálatában kapott eredmények alátámasztják azt a szükségszerűséget, miszerint a falusi vendégfogadók képzését meg kell újítani, az OKJ-s szakképzést speciális programokkal szükséges kiegészíteni. A speciális programokban a klasszikus ismeretátadás helyett a személyiségfejlesztés kapjon főszerepet, amely segíti a helyi lehetőségek felismerését és kezdeményezője lesz a helyi fejlesztéseknek. Azokban az esetekben fontossá válik a termékfejlesztés és a marketing ismeretek átadása is, ahol a vendégfogadás hatékonyságának, minőségének problémája jelentkezik. A termékfejlesztés irányát a sikeresség vizsgálatok eredménye kijelölheti.
- A falusi turizmus egyesületek szakmai tevékenységéhez a megye falusi turizmusának helyzetelemzése segítséget adhat: a fejlesztési tervek, programok elkészítéséhez, amelyek a hazai és Európai Unió pályázati források megszerzésére irányulnak.
Az adatbázis folyamatos frissítése naprakész állapotával a pályázati potenciált erősíti, amelyet nemcsak az egyéni vendégfogadók, hanem a szakmai egyesületek, kistérségek menedzserei is hasznosíthatnak.
- A döntéshozók választását megalapozhatja: ahol a kistérségek, települések az infrastrukturális fejlesztésekért, a falusi turizmust közvetlenül és közvetve fejlesztő erőforrásokért versenyeznek.
- A felmérés eredménye megmutatta a fogadókapacitás közepes színvonalú fejlettségét is. A minőség javításához, a minőségbiztosítási rendszer kialakításához szakértői támogatás szükséges. A szakértői rendszer meríthet a nyugat-európai példákból és a megismert hazai kezdeményezésekből. Javaslom a szakértői rendszer kialakítását, amely a falusi turizmus megyei, ill. kistérségi egyesületeire épülne.
- Az oktatásban felhasználhatóak az elméleti ismeretek és annak gyakorlati megjelenésével kapcsolatos eredmények. Az ismeretek szintetizálásával, a vizsgálati eredmények és az adaptálható falusi turizmus modell bemutatásával a képzés új elemekkel bővül. A turisztikai szakemberek képzésében a szakmai ismereteknek továbbra is hangsúlyos területnek kell maradnia. Az ismeretek megszerzése mellett az átfogó feladatok megoldása és a szemléletformálás kapjon nagyobb szerepet, így a környezettudatosság fejlesztése is, amely a térség- és településminőség megvalósításában egyre fontosabb elemmé válik.

8. ÖSSZEFOGLALÁS

A szakirodalmi feldolgozás során a magyar és a nyugat-európai fogalmak áttekintésével próbáltam definiálni a legfontosabb falusi turizmus kategóriákat. Ennek során kapcsolatot kerestem a vidékfejlesztés és a falusi turizmus között.

A különböző fejlesztési programokon keresztül értékeltem a rurális turizmus lehetőségeit, ezen belül a falusi turizmust, mint egy alternatívát.

Felmértem és értékeltem hogy milyen szolgáltatások szükségesek egy jól működő falusi turizmushoz.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében 1996 – 2000 között vizsgálatokat végeztem abból a célból, hogy a vidéki lakosság megtartásában a falusi turizmus milyen szerepet játszik.

A főbb megállapítások a helyi önkormányzati döntések meghozatalához segítséget adnak, hasonló adottságok esetében pedig átvehetőek.

Az 90-es években az agrártermelés és a vidék gazdasága és társadalma a politikai és társadalmi változások révén új helyzetbe került. A tulajdoni, szervezeti és integrációs formák és piaci kapcsolatrendszerek átalakulása a termelés valamennyi szereplőjét, a vállalkozásokat és a háztartásokat új jövedelemszerzési és megélhetési stratégiák kialakítására kényszerítette.

Az újabb erőforrás lehetőségek felkutatása, az eddigi gazdasági tevékenységek átértékelése és újak indítása a turizmust a vidék agrárátalakulási folyamatának egyik lehetséges diverzifikációs lehetőségeként kezeli.

A vállalkozói törekvések a kormányzati, önkormányzati támogatással egyes térségekben a falusi vendégfogadást sikeres tevékenységgé fejlesztette. Ám ezek az egyéni sikerek nem tudják pótolni az összefogáson alapuló komplex turisztikai termékként megjelenő falusi turizmust. A falusi turizmus várhatóan az integrált fejlesztési politika és eszközrendszerrel kap támogató feltételrendszert, hasonlóan a nyugat-európai modellekhez.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében kedvező földrajzi helyzetéből adódóan csak néhány falu tudott kapcsolódni a közel fekvő város vérkeringéséhez. A műszaki és infrastrukturális elmaradottság következtében falun alig van külföldi tőkebefektetés. A kisméretű, rugalmas termelésre berendezkedett és betanított munkaerőt igénylő telephelyeket Nyugat-Európában általában rurális térségben helyezkednek el. A rossz kommunikáció nemcsak az üzleti kapcsolattartást nehezíti, hanem az információk terjedését is. A pénzügyi-üzleti szolgáltatások falun szinte teljességgel hiányoznak. A falvak többsége nehezen megközelíthető, így fenn áll a veszélye, hogy nemcsak a tőke, hanem a turisták is elkerülik.

Az 1996. évi XXI. Területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény a területfejlesztési feladatok ellátására létrehozta a megyei és regionális fejlesztési tanácsokat. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Tanács 1996-ban alakult meg, feladatát képezi a decentralizált alapok pályázati rendszerben való szétosztása.

Jelenleg négy pályázati alap működik: területfejlesztési célelőirányzat, területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú keret, céljellegű decentralizált keret (közös munkahelyteremtő program).

Jász-Nagykun-Szolnok megye a forrásokból mindhárom évben (1996-1998) lakosságánál nagyobb arányban részesült.

A területfejlesztési célelőirányzatok felhasználásának tendenciái megegyeznek az országgal: csökkent a juttatások koncentrációja, a támogatások intenzitása erősen mérséklődött.

A központi költségvetésből származó területfejlesztési források hatása a kistérségek fejlődésére rövidtávon nehezen minősíthető, de a segítségükkel megvalósuló beruházások remélhetőleg kedvező folyamatokat indítanak el.

A turizmus multiszektorális jellege miatt a területfejlesztési forrásokból a kistérségekbe, településekre jutott pénzeszközök nagy része (infrastrukturális beruházások) közvetve, kis része (2 %) közvetlenül elősegíti a turizmus fejlesztését.

A kistérségek turisztikai célú támogatottságában lényeges különbség van, de a koncepcionális turizmusfejlesztésnek megfelel. (a támogatásban a Karcagi kistérség gyógyturizmusa jelentős támogatást kapott.)

A turisztikai célú fejlesztési támogatásban elsődleges szerepet a gyógy- termálfürdők kaptak, ill. az önkormányzati tulajdonban lévő Touring Hotelek, de támogatást kapott az egyedi termék értékesítése és a jövőt magalapozó tanulmány.

Vidékfejlesztési programok előkészítését elkezdték, 1999-ben elkészült a megyei Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Stratégiai Program. A megyében a vidékfejlesztés egyik területe a falusi turizmus. A program elsőszámú kedvezményezettje pedig a Kunszentmártoni kistérség lehet. A falusi turizmus komplexitása miatt a stratégiában megjelölt programok közvetlen és közvetett (humán erőforrás-, környezetvédelem-, infrastruktúra-fejlesztés) módon hatnak a falusi turizmusra, segítik a kistérségek fejlesztését.

A falusi turizmus igen jelentős Jász-Nagykun-Szolnok megyében, és a folyamatok változása szintén kedvező irányba mutat. A falusi turizmus férőhely-kapacitása jelentősen növekedett, így most mind az Észak-alföldi régióban, mind országos viszonylatban jelentős. A férőhely-bővülést nem követte ugyanakkora vendégforgalom növekedés, amely a hatékonyság problémáját jelzi. A falusi szállásadás kapacitás-kihasználtsága nem megfelelő, a változás iránya sem kedvező. A falusi szállásadók között lényeges különbség van a kapacitás-kihasználtságban, amely az amúgyis differenciált vendégfogadói kört tovább differenciálja, erősödik a sikeres falusi vendégfogadók köre.

A kistérségek között lényeges különbség van, amelyet a vendégforgalmi, a kapacitás adatok és a fajlagos mutatók is mutatnak. A két sikeres kistérség (Karcagi, Tiszafüredi) a termálfürdőkre épülő falusi turizmusával (Berekfürdő) és Abádszalók a vízparti üdülés, vízi sportok lehetőségét kínáló üdülő-„falu”-ja.

A megyében a falusi turizmus iránt meghatározó arányban a belföldi vendégek érdeklődnek, és a legjelentősebb szegmens a család. A megyében a falusi szálláshelyek jó-közepes színvonalat képviselnek, felszereltségük jó. Pihenésre alkalmas füvesített területen kellemes pihenést nyújtanak, ill. az aktív kikapcsolódásként a szabadtéri sütés-főzés-, és a sportolás lehetőségét kínálják. A vendégfogadás szolgáltatásai hiányosak, étkezést csak kevés vendégfogadó nyújt.

A falusi turizmus által okozott környezet-terhelés nem számottevő.

A falusi vendégfogadók - tevékenységük eredményességét megítélve – két csoportba sorolták magukat: sikeresek és nem sikeresek. A különbség feltárása megmutatta a siker tényezőit.

A kistérségek között nincs különbség abban a tekintetben, hogy domináns-e a sikeres vagy a sikertelen vendégfogadók aránya.

A sikeres vendégfogadás egyik feltétele a kényelmes vendég tartózkodás biztosítása: a vendégek részére külön bejáratú vagy önállóan kialakított lakrész, külön kialakított mellékhelyiségek és önálló konyha-étkező használat, a vendéglakrész/vendégszoba jobb felszereltsége. A sikeres vendégfogadó több lehetőséget kínál vendégei számára a kikapcsolódásra, a kínált program lehetőségek jobban illeszkednek a vendégek igényeihez.

A sikeres vendégfogadás másik feltétele az erőteljes piaci aktivitás, a marketing munka: az információs kapcsolatok irányultsága, a társadalmi/szakmai szervezeti tagság, az együttműködés a falusi turizmus fejlesztésére. A sikeres vendégfogadónak fejlesztési céljai vannak, amelyeket saját erejükből kívánnak megvalósítani. Segítséget a reklámtevékenységhez, a piacra jutáshoz várnak, ill. az önkormányzattól a falusi turizmus fejlesztéséhez.

A falusi vendégfogadás családi vállalkozásként működik, amelyet a kiegészítő jövedelemszerzés motivál.

A sikeres vendégfogadás feltétele a vendégfogadásra való szakmai felkészültség, amelyet az iskolai végzettség és a speciális képzések biztosítanak.

Az átlagos tartózkodási idő és a visszatérő vendégek aránya magasabb a sikeres vendégfogadók esetében, amely igazolja, hogy a sikeresség megítélésének objektív tényezői voltak.

Jász-Nagykún-Szolnok megye falusi turizmusa mozaikszerű, a kistérségek, települések között jelentős különbségek vannak, a falusi turizmusban való részvételük különböző.

A táji adottságok, a vonzerő típusok, az általános és turisztikai infrastruktúra alapvetően meghatározza a turizmus feltételét, jelenlétét a település életében. A falusi turizmusra való alkalmasság a kereslet megjelenésével néhány település esetében sikeressé tette a falusi vendégfogadást. A települések többségében a gyenge vonzerő jelentős piaci munkával sem növelhető, a falusi turizmus nem lesz jelentős ezen települések életében. A települések harmadik csoportját jelentik azok a települések, amelyek hordozzák a lehetőségét a sikeres falusi turizmusnak, de jelentős fejlesztések (fejlesztési források) nélkül azonban csak egy-két sikeres vendégfogadó lehet a településen.

**A Jász-Nagykun-Szolnok megyei falusi vendégfogadás és a falusi turizmus
jellegzetességeinek összehasonlítása**

A falusi turizmus általában:	Vendégfogadás a megyében:
• Összetett fogalom (komplexitás), rendkívül sok tevékenységet rejt magában (pl. étkeztetés, programszervezés)	• Többnyire szállásbiztosítást jelent, kiegészítő szolgáltatást nem nyújtanak, pl. étkezést, programszervezést. A vendégfogadók a település programlehetőségeit kínálják szabadidős programnak.
• A spontán fejlődés szakaszában van	• A vendégforgalmi adatok alapján a megye falusi turizmusában meghatározó szerepet betöltő Karcagi kistérség (Berekfürdő) és a Tiszafüredi kistérség (Abádszalók) túljutott a spontán fejlődés szakaszán, és a tervekre épülő növekedés szakaszában van.
• Nem tömegturizmus jellegű	• Abádszalókra (Tisza-tó) a tömegturizmusra alapozott 6 hetes nyári szezon, Berekfürdőre a tavasztól ősziig tartó fedett medencés gyógyfürdőzés a jellemző alacsonyabb vendégkoncentrációval.
• Nemcsak a helyi természeti értékekre alapozódik, hanem nagymértékben figyelembe veszi a helyi lakosság kultúráját, néprajzát és életmódját is.	• A természeti értékekre (tó, gyógyvíz) való alapozás dominál, a vendégfogadók szerint is szinte kizárólag ez vonzza ide a vendégeket.
• A vendégfogadó saját mezőgazdasági termékeit értékesíti, amely további jövedelemforrást jelent.	• A mezőgazdaságnak és a turizmusnak szinte semmilyen kapcsolata nincs, étkezést csak nagyon kevés vendégfogadó nyújt.
• A piacra vitelt, értékesítést szervezett, turisztikai irodák, marketingvállalkozások végzik.	• A piacra vitelt, értékesítést a vendégfogadók maguk végzik, amelyet a falusi turizmus egyesületek promóciós tevékenységükkel segítik.

A kutatási eredmények megerősítették azt a feltevést, hogy a falusi turizmusnak sokféle megjelenési formája van. Bár a sokrétű értelmezésnek ez megfelel, a vidék gazdaságában, társadalmában betöltött szerepét tekintve lényeges különbségeket mutat.

A jövőben a kutatást ki lehetne terjeszteni ezen különbségek feltárására, értékelésére. A falu, kistérségek turisztikai adottságainak meghatározásával elősegíthetnénk a falura illő, az erőforrásokat optimálisan kihasználó falusi turizmus modell kialakítását.

A kutatásban a minőségi kínálat kialakításának, a minőségi ismérvek meghatározásának kulcsszerepet kell kapnia. A piacra vitelt, a foglалási rendszert az Európai Unió gyakorlatnak megfelelően kellene kialakítani.

A kutatás a térség mezőgazdasági tevékenysége, ill. földhasználata és a falusi turizmus összekapcsolódásának lehetőségét is feltárhatná, amely a falu sajátos termékei, és lehetőségei értékesítését segítené a falusi turizmus piacán.

9. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. ANDORKA R.:1999. Gazdasági, társadalmi változások és problémák a mai magyar falvakban. In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform Kiadóház. Bp. 19-37.p.
2. A FENNTARTHATÓ TURIZMUS FEJLESZTÉSE. 2000. Bp. Geomédia. 13-20p.
3. AGRÁRPROGRAM Szakmai füzetek. 1997. 13. Vidékfejlesztés. Földművelésügyi Minisztérium. Bp. 10.p.
4. ANTAL K.:1993. Rövid áttekintés a jelenlegi helyzetről. Kézirat.
5. ANTAL K.:1996. A falusi turizmus – mint sajátos turisztikai termék – helye és szerepe a magyar idegenforgalomban. In: A falusi turizmus, mint a vidéki térségek megújításának egyik esélye. 1996. május Velem. Szerk. DR. CSAPÓ TAMÁS. Szombathely. 1996. Falusi Turizmus Országos Szövetsége, a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet, Szombathely és Vas megye Regionális Vállalkozói Alapítvány, Vállalkozói Központ, 28-33.p.
6. ANTAL K.:2000. Turizmus és vidékfejlesztés. Turizmus Bulletin IV. évf. 1. sz. 6-9.p.
7. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ TURISZTIKAI KONCEPCIÓJA ÉS FEJLESZTÉSI PROGRAMJA. 2000. 2-3.p.
8. BÓDI F.-BÖHM A.:2000. A sikeres és sikertelen településekről. In: Sikeres helyi társadalmak Magyarországon. Szerk. BÓDI TERENCE-BÖHM ANTAL. Agroinform Kiadóház, Bp. 29-31.p.
9. BOZZAY A.:1997. PHARE-turizmusfejlesztési program. Turizmus Bulletin I. évf. 3. szám. 29-30.p.
10. V. COLOMBO:2000. „The New Foreign Demand”: Strategies and Opportunities. Agritourism and Rural Tourism. A key option for the Rural Integrated and Sustainable Development Strategy. Perugia. 24.p.
11. CSÁKY CS.:1993.a. A falusi-tanyai vendégfogadás újrachonosítása – marketing 2000-ig. Kézirat.
12. CSÁKY CS.:1993.b. Kezdeményezés a magyar falusi-tanyai-vidéki-zöld vendégfogadás kibontakoztatására az állami, önkormányzati előfeltételek biztosítására. Kézirat.
13. CSIZMADIA L.:1992. Falusi turizmus – környezetbarát turizmus oktatási összefüggései. Bp. Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző, 62.p.
14. CSIZMADIA L.:2000. Idegenforgalmi magánszálláshelyek minősítése és működtetése. Bp. Budapesti Gazdasági Főiskola, FVM Agrármarketing Centrum, Falusi Turizmus Országos Szövetsége, 8.p.
15. CSORDÁS L.:1992. Az Alföld turizmusa. In: Alföld kutatási program VIII. kötete. Témavezető: Csordás László Kecskemét. 1992. MTA Regionális Kutatások Központja Alföldi Tudományos Intézet, 128-138.p.
16. DARABÁNT A.:1994. Folklor. Vendégvárók 17-18. MTV-Opál. Bp. 7.p.
17. DORGAI L.:1999. A területfejlesztéstől a vidékfejlesztésig az agrárgazdaság nézőpontjából. In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform Kiadóház. Bp. 89.p.
18. ENYEDI GY.:1972. A társadalom és földrajzi környezete. Földrajzi Közlemények. XX. évf. 4. 293-301.p.
19. ENYEDI GY.:1996. Regionális folyamatok Magyarországon. Budapest, 78-130.p.

20. FALUSI TURIZMUS ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE: 1997. Minősítési szabályzat és útmutató
21. FARAGÓ L.:1987. A területfejlesztés fogalmáról. Tér és Társadalom. 1. 1-15.p.
22. FALUSI TURIZMUS fejlesztési modellek. 1998. FTOSZ-Phare. Bp.
23. FEHÉR A.:1997. Alapozó és szintetizáló tanulmány az Európai Unió vidékfejlesztési politikájáról. Kompolt. 41.p.
24. FONT E.:1999. A vidék gondja globális vagy lokális kérdés? In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform. Bp. 15.p.
25. G. FEKETE É.:1998. Bevezetés az alulról vezérelt (bottom up) vidékfejlesztés elméletébe. KGF. Szolnok. 48-51.p.
26. K. GUSTAFSON:2000. Tourism: New Opportunities for Agriculture. Agritourism and Rural Tourism. A key option for the Rural Integrated and Sustainable Development Strategy. Perugia. 134.p.
27. HOLLÓ M.:2000. A falusi turizmus definíciója és értelmezése az Európai Unión belül. In: Falusi turizmus tájékoztató. 2000. 1-4. sz. 12-13.p.
28. HORVÁTH A.:1994. A helyi hagyományok a falusi turizmusban. Vendégházak 15-16. MTV-Opál. Bp. 31.p.
29. HORVÁTH GY.:1992. A magyar regionális politika súlypontjai. Tér és Társadalom. VI. évf. 1-2. 1-15.p.
30. HORVÁTH GY.:1998. Európai regionális politika, Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 435-458.p.
31. HORVÁTHNÉ RÉVÉSZ Á.: 1996. A szakképzés szerepe a falusi turizmus kialakításában, fejlesztésében. In: A falusi turizmus mint a vidéki térségek megújításának esélye. 1996. május. Velem. Szerk. DR. CSAPÓ TAMÁS. Szombathely. 1996. Falusi Turizmus Országos Szövetsége, a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Nyugat-magyarországi Tudományos Intézete, Szombathely és Vas megye Regionális Vállalkozói Alapítvány, Vállalkozói Központ, 158.p.
32. IDEGENFORGALMI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. 1998. KSH. 1999. Bp.
33. IDEGENFORGALMI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV. 1999. KSH. 2000. Bp.
34. IGNÁC A.-MOLNÁR G.:1999. Egy falu metamorfózisa, avagy a rendszerváltás és a „falusi turizmus” Abádszalókon. In: Falusi turizmus olvasókönyv. Szerk. DR. KOVÁCS DEZSŐ. Szent István Egyetem, Gödöllő, 2001. 170.p.
35. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI AGRÁRSTRUKTÚRA ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI STRATÉGIAI PROGRAM. 1999. Szolnok. 134-141.p.
36. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE ÉS KISTÉRSÉGEI SZEREPE A TURISZTIKÁBAN. 2000. Kézirat. KSH Jász-Nagykun-Szolnok megyei Igazgatósága.
37. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE KÖZÉPTÁVÚ (2000-2006) TERÜLETFEJLESZTÉSI STRATÉGIAI PROGRAMJA. 2000. Szolnok. 6-8.p.
38. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI TÉRSÉG- ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA. 1995. Jász-Nagykun-Szolnok megyei Önkormányzati Hivatal Fejlesztési Iroda. 21.p.
39. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE STATISZTIKAI ÉVKÖNYVE 1998. Szolnok. 1999.

40. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE STATISZTIKAI ÉVKÖNYVE 1999. Szolnok. 2000.
41. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE STATISZTIKAI TÁJÉKOZTATÓ. 1992/2. 61-71.p.
42. JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE TURIZMUSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS KÖZÉPTÁVÚ (2000-2006) STATÉGIAI PROGRAMJA. 2000. Szolnok.
43. KENÉZ GYné:1995. Falusi turizmus fejlesztési megoldások Lengyelországban, Szlovákiában és a keletnémet régióban. A falu 1995. X. évf. 3. sz. 107-113.p.
44. KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS A BELFÖLDI KERESLET JELLEMZŐIRŐL. 1994. Vendégvárók 19-20. MTV-Opál. Bp.
45. KISS K.:2001. A magyar falusi turizmus értékesíthetőségének vizsgálata Finnország piacán. Marketing & Menedzsment XXXV. 2001/1.36.p.
46. KOCSIS É.:1993. A minőségi növekedés, a fenntartható fejlődés és a stacionárius gazdaság. Magyar Tudomány. C. évf. 1. 15-23. p.
47. P. KOTLER:1998. Marketing menedzsment. Műszaki Könyvkiadó. Bp.
48. KOVÁCS D.:1998. Falusi turizmus – rendszerszemléletű közelítésben. Vállalati környezet és alkalmazkodás az élelmiszertermelésben GATE GTK konferencia II. kötet 157-163.p.
49. KOVÁCS D.:2000. „Falusi és vidéki turizmus” értelmezések a nemzetközi irodalomban. A falu 2000. 1. sz. 52-59.p.
50. KOVÁCS D.-MAJOROS E.:1998. A terület- és vidékfejlesztés szabályozása és működtetése az Európai Unióban, Szolnok.29.p.
51. KOVÁCS K.:1999. A vidék kutatása az MTA Regionális Kutatások Központjában. In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform. Bp. 139-165.p.
52. KOVÁCS T.:1999. A vidékfejlesztés problémái és feladatai. In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform Kiadóház. Bp. 175.p.
53. KRAFTNÉ SOMOGYI G.:2000. A turizmus területi irányítása. COMITATUS. 2000. január-február. 124.p.
54. KULCSÁR L.:1999. Falvaink fejlesztési stratégiái az EU csatlakozás tükrében. In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform Kiadóház. Bp. 187.p.
55. LÁNG I.:1993. Environmental management and sustainable development. In: Nath B., Hens L. and Devnyst D. (Eds.): Environmental Management. vol. 1-3. VUB University Press, Brussels, vol. 3. 15-41.p.
56. LENGYEL M.:1992. A turizmus általános elmélete. VIVA, Bp.
57. LENGYEL M.:1999. Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz. Turizmus stratégia. KIT Képzőművészeti kiadó és nyomda. Bp. 82-107.p.
58. MADARÁSZ I.:1999. A vidék- és térségfejlesztés mint szakma és feladatkör. In: Vidékfejlesztés vidékpolitika. Agroinform Kiadóház. Bp. 223.p.
59. MINISZTERELNÖKI KONFERENCIA ÉS PARLAMENTI NYÍLT NAP A TURIZMUSRÓL. 1999. Szakmai előkészítő anyag. 16-37.p.
60. NANSZÁKNÉ:1996. Turisztikai termékfejlesztés. Szolnok, Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola, 52.p.
61. PARTNERSÉG A FALUSI TURIZMUS FEJLESZTÉSÉÉRT. Turizmus Bulletin II. évf. 4. szám. 46.p.
62. PÉCSI M.:1979. A földrajzi környezet új szemléletű értelmezése és értékelése. Földrajzi Közlemények. XXVII. Évf. 1-3. 17-27.p.

63. PISKÓTI L.-DANKÓ L.-SCHUPLER H.-BÚDY L.:1997. Régió és településmarketing. Miskolc. 200-202.p.
64. PRÓBÁLD F.:1994. Európa regionális földrajza. Tankönyvkiadó, Bp.
65. RECHNITZER J.(szerk.) (1994): Fejezetek a regionális gazdaságtan tanulmányozásához. MTA RKK, Győr-Pécs.
66. RECHNITZER J.:1998. A területi stratégiák. Dialóg Campus Kiadó. Bp-Pécs.171-200.p.
67. REINER-TAURER:1999. Marketing a gyakorlatban. A falusi vendéglátók részére. KVIF-AMC FTOSZ. Bp. 13-32.p.
68. SÁGI E.: 1934. A falusi vendéglátás mestersége. A Magyar Királyi Balatoni Intéző Bizottság kiadása. Budapest. 17-27.p.
69. SÁNDOR J.:1992. A falusi turizmusról és az újjahonosításról kiírt pályázat eredményeiről. Kereskedelmi Szemle XXXIII.1992.7.44-47.p.
70. SZABÓ T.:1994. A kézműiparok szerepe a falusi turizmusban. Vendégvárók 17-18. MTV-Opál. Bp. 21.p.
71. TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS A MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI TANÁCS TEVÉKENYSÉGÉRŐL. 1998., 2000. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht. Kézirat.
72. ÚTMUTATÓ A FALUSI TURIZMUS SZÁLLÁSHELYEINEK KOMFORTFOKOZAT SZERINTI BESOROLÁSÁHOZ ÉS MINŐSÍTÉSÉHEZ. 1996. IKIM-MT Rt. Bp. 4.p.

10. PUBLIKÁCIÓK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN

1. Bögréné Könyves Erika: Felkészülés a vendégek fogadására. A vendéglátás feladatai. In Zoltai Márta (szerk.): A falusi turizmus. Távoktatási tankönyv. Budapest, 1994, MTV OPÁL, 7-28.p. /Vendégvárók, 3-4./
2. Bögréné Könyves Erika: Kik a potenciális vendégek? In Zoltai Márta (szerk.): A falusi turizmus. Távoktatási tankönyv. Budapest, 1994, MTV OPÁL, 17-32.p. /Vendégvárók, 1-2./
3. Bögréné Könyves Erika: Szórakoztatási lehetőségek. In Zoltai Márta (szerk.): A falusi turizmus. Távoktatási tankönyv. Budapest, 1994. MTV OPÁL, 5-24.p. /Vendégvárók, 19-20./
4. Bögréné Könyves Erika: A vendégbarátságtól a szakmai etikáig. In Zoltai Márta (szerk.): A falusi turizmus. Távoktatási tankönyv. Budapest, 1994. MTV OPÁL, 21-37.p. /Vendégvárók, 7-8./
5. Könyves Erika: Etika nélkül nem megy... Falusi Turizmus Tájékoztató II. évf. (1995) 3. sz. 8-9.p.
6. Könyves Erika: A falusi turizmus lehetőségei, Tiszavárkony példáján. In Tasnádi József (szerk.): "Magyarország természeti értékeinek óvása, életminőségünk és a turizmus" konferencia. Szolnok, 1995. október 19-20. A konferencia előadásai. Szolnok, 1996, Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola, 53-61.p.
7. Könyves Erika: Etikai kódex a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Falusi Turizmus Egyesület részére. In Csapó Tamás - Szabó Géza (szerk.): A falusi turizmus, mint a vidéki térségek megújításának egyik esélye. Velem, 1996. május. Szombathely, 1996, Falusi Turizmus Országos Szövetsége-MTA Regionális Kutatások Központja, 90-97.p.
8. Könyves Erika: A térségi turizmus lehetséges fajtái. IV. Modul Turisztikai Termékfejlesztés. In: Térségi Turizmus Fejlesztés. Távoktatási tankönyv. Szolnok-Debrecen, 1998. IDEAL TEMPUS JEP, 5-30.p.
9. Könyves Erika: Esettanulmány. A falusi turizmus lehetősége Tiszavárkonyban. IV. Modul Turisztikai Termékfejlesztés. In: Térségi Turizmus Fejlesztés. Távoktatási tankönyv. Szolnok-Debrecen, 1998. IDEAL TEMPUS JEP, 214-226.p.
10. Könyves Erika: A Jász-Nagykun-Szolnok megyei kistérségek vizsgálata a megye vidékfejlesztési programjához. In Fülöp Tamás - Székely Péter (szerk.): A Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola Tudományos Közleményei. Economica I. Szolnok, 1999. Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola, 175-180.p.
11. Erika Könyves: Managing of Rural Tourism. International Seminar. Agritourism and Rural Tourism. A key option for the Rural Integrated and Sustainable Development Strategy. Book-Papers. Perugia, 2000. 74-76.p.
12. Könyves Erika: A falusi vendégfogadás főbb jellemzői Jász-Nagykun-Szolnok megyében. In Lovász Sándor – Székely Péter (szerk.): A Szolnoki Főiskola Tudományos Közleményei. Economica II. Szolnok, 2000. Szolnoki Főiskola, 6.p. (megjelenés alatt)
13. Könyves Erika – Müller Anetta: Szabadidős programok a falusi turizmusban. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó. Budapest, 2001. 3-152.p.

Előadás:

- I. Erika Könyves: Possibility of Rural Tourism in Jasz-Nagykun-Szolnok County „Sustainable Integrated Rural Development and the Role of Rural Tourism” Konferencia „Babes-Bolyai” University Cluj-Napoca (Románia), 1998.
- II. Könyves Erika: A falusi turizmus fogadóképességének fejlesztési szintjei Jász-Nagykun-Szolnok megyében. „A mezőgazdasági vállalkozások és a vidékfejlesztés ökonómiája” c. agrárközgazdasági PhD konferencia. Debrecen, 1999.
- III. Erika Könyves: Experiences of Rural Tourism in Jász-Nagykun-Szolnok County. „Key Action for the Rural Integrated and Sustainable Development Strategy” konferencia. Szeged, 1999.

11. Táblázatok, ábrák jegyzéke

Táblázatok

- Versenyelőnyök a rurális fejlesztésben
- A falusi turizmus jelentőségének mátrixa
- Az OIH támogatásra pályázatot benyújtott, ill. támogatást nyert vendégfogadók az Alföldön
- A falusi turizmus kapacitás és vendégforgalmi adatai Magyarországon
- Területfejlesztési célelőirányzat Jász-Nagykun-Szolnok megyére
- Területfejlesztési támogatási keret Jász-Nagykun-Szolnok megyében, 200-2003.
- A területfejlesztési támogatások megoszlása kistérségeként, 1996-1998
- Turizmusfejlesztő területfejlesztési támogatások kistérségek szerint, 1998-2000.
- Közvetlen turizmusfejlesztő támogatások pályázati cél szerint csoportosítva 1998-2000.
- Kistérségi rangsor 1997.
- A falusi szállásadás vendégforgalma Jász-Nagykun-Szolnok megyében
- A turisták nemzetiség szerinti (belföldi-külföldi) megoszlása
- A falusi szállásadás kapacitása Jász-Nagykun-Szolnok megyében
- A falusi szállásadás Jász-Nagykun-Szolnok megye turizmusában
- A falusi szállásadás intenzitási viszonzyszámait területi összehasonlításban, 1999.
- A falusi turizmus minősített szálláshelyei Jász-Nagykun-Szolnok megyében, 1997.
- A falusi vendégfogadásban résztvevő települések a megyében
- A felmérésben szereplő falusi vendégfogadók a megyében
- A szálláshelyek komfortfokozata
- A szálláshelyek kategória szerint
- A minősített vendégfogadóházak
- A vendégszoba / lakrész felszereltsége
- Milyen étkezést biztosít?
- A vendégszoba / lakrész ára 1999-ben
- Telken belül nyújtott kikapcsolódási lehetőség
- Milyen programlehetőséget nyújt?
- A település programlehetőségei a vendégfogadók említései alapján
- A vendégfogadók információs kapcsolata
- A vendégfogadás motívuma
- A vendégfogadás fejlesztése
- Segítség a vendégfogadáshoz
- A sikeresség megítélése
- A vendégfogadó folytat-e más jövedelemszerző tevékenységet?
- Vendégfogadói ismeret
- A sikeresség kistérségeként
- A sikeresség és a felszereltség
- A sikeresség és a kikapcsolódás feltételei
- A sikeresség és a minősítés
- A sikeresség és a szegmensek
- A sikeresség és az információs kapcsolat
- A sikeresség és a motiváció
- A sikeresség és a fejlesztés
- A sikeresség és a segítség típusa
- A sikeresség és a segítség forrása

- A sikeresség és a részvétel formája
- A sikeresség és a vendégfogadó jövedelemszerző tevékenysége
- A sikeresség és a család jövedelemszerző tevékenysége
- A sikeresség és a felkészültség a vendégfogadásra
- A Jász-Nagykun-Szolnok megyei falusi vendégfogadás és a falusi turizmus jellegzetességeinek összehasonlítása

Ábrák

- A falusi turizmus fogalmi rendszere
- Községi turizmus modell
- Célcsoportok és célok prioritásrendszere
- A falusi turizmust segítő szakmai, civil szervezetek Jász-Nagykun-Szolnok megyében 1998.
- Melyik kistérségbe tartozik a település?
- Milyen komfortfokozatú szálláshelyet ad ki?
- Milyen a vendégház minősítése

12. Mellékletek

1. Jász-Nagykun-Szolnok megye főbb adatai (megye-ország összehasonlításban)
2. A falusi turizmus szabályozása
3. Jász-Nagykun-Szolnok megyei kistérségek csoportosítása lakosság szerint 1997.
4. Turizmusfejlesztő területfejlesztési támogatás
5. A falusi szállásadók vendégforgalmi adatai kistérségenként 1999.
6. A falusi szállásadók kapacitásadatai kistérségenként 1999.
7. Az Észak-alföldi régióban a falusi szállásadás vendégforgalmi és kapacitás adatai 1998., 1999.
8. A falusi szállásadás vendégforgalmi és kapacitás adatainak összehasonlítása 1998., 1999.
9. A falusi szállásadás fajlagos mutatói 1999.
10. Jász-Nagykun-Szolnok megyei Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Stratégiai Program
11. Jövedelmezőségi vizsgálat adatai

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE FŐBB ADATAI**(megye – ország összehasonlításban)**

	Mutatók (1)			Összehasonlítás (2)
	Megyevezetés (1/a)	Megyei (1/b)	Országos (1/c)	Megyei/Országos
1.	Terület (km ²)	5.670,0	93.030,0	6,0 %
2.	Lakónépesség (ezer fő)	416,9	10.135,4	4,1 %
3.	Népsűrűség (fő/ km ²)	74,0	109,0	Alacsony
4.	Természetes szaporodás (3), Fogyás (-) (fő)	-1.741,0	-39.084,0	Elnéptelenedő
5.	Nettó migráció (%)	-0,1		
6.	A GDP szerkezete (%)			
	Primer	12,6	5,8	+6,8 %
	Sekunder	34,3	32,9	+1,4 %
	Tercier	53,1	61,3	-8,2 %
7.	Egy lakosra jutó GDP (eFt/fő)	511,0	841,1	60,8 %
8.	Mg-i GDP (eFt/fő)	64,0	49,0	131 %
9.	Az aktív keresők aránya a mezőgazdaságban (%)	18,6	7,5	248 %
10.	Kedvezőtlen adottságú terület (1000 ha)	204,8		
11.	Kedvezőtlen adottságú terület aránya a teljes területből (%)	36,5		
12.	Regisztrált munkanélküliek száma (fő)	25.025,0	463.962,0	
13.	Munkanélküliségi ráta (%)	14,6	10,4	+4,2 %
14.	Működő vállalkozások száma 1000 lakosra	52,0	72,0	72 %
15.	Vállalkozások szerkezete (%)			
	Primer	7,6	5,2	+2,4 %
	Sekunder	12,5	12,2	+0,3 %
	Tercier	79,9	82,6	-2,7 %
	Társas	28,3	36,7	-8,4 %
	Egyéni	71,7	63,3	+8,4 %
	11 fő alatt	96,6	96,7	-0,1 %
	11-50 fő	2,2	2,5	-0,3 %
	51 fő felett	1,2	0,8	+0,4 %
16.	Mezőgazdasági egyéni vállalkozók száma (1000 fő)	1,1	34,8	+3,2 %
17.	A foglalkoztatás szerkezete (%)			
	Primer	12,3	6,5	+5,8 %
	Sekunder	34,2	34,4	-0,2 %
	Tercier	53,5	59,1	-5,6 %

	Mutatók			Összehasonlítás
	(1)	(2)		
	Megyevezetés (1/a)	Megyei (1/b)	Országos (1/c)	Megyei/Országos
18.	Az iparban foglalkoztatottak 1000 lakosra	76,0	72,0	+4,0 %
19.	Közüzem vízhálózatba bekapcsolt lakások %-a	90,5	90,6	-0,1 %
20.	Szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások %-a	27,4	46,0	-18,6 %
21.	Személygépkocsi száma 1000 lakosra	149,0	227,0	-78 %
22.	Az adózók száma az aktív keresők %-ában	Nincs adat		
23.	Bruttó átlagkeresetek szektoronként (eFt/fő/hó)			
	Mezőgazdaság	39,9	42,2	-2,3 %
	Ipar	52,6	61,2	-8,6 %
	Pénzügyi szolgáltatás	80,7	114,3	-33,6 %
24.	Elvégzett átlagos osztályszám	Nincs adat		
25.	A foglalkoztatottak végzettségének aránya (%)			
	8 általános	42,8	22,3	+20,5 %
	szakmunkás	25,0	31,0	-6,0 %
	középiskola, gimnázium	22,6	31,6	-9,0 %
	felsőfokú	9,6	15,1	-5,5 %
26.	Mezőgazdasági terület aránya az össz területből (%)	75,2	66,6	+8,6 %
27.	A beruházások szerkezete (%)			
	Primer	9,4	3,6	+5,8 %
	Sekunder	48,6	31,9	+16,7 %
	Tercier	42,0	64,5	-22,5 %
28.	Élelmiszeripari termelés aránya (%)	29,7	17,3	+12,4 %
29.	Turisztikai célra rendelkezésre álló férőhely (db/1000 lakos)	21,7	30,5	-8,8 %
30.	Turisták száma (1000 fő)	97,0	5.350	34,4 %
31.	Természetvédelmi területek az összes terület %-ában	4,3	8,6	-4,3 %
32.	Civil szervezetek száma 1000 lakosra	0,4	0,5	-0,1 %

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok megye Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Stratégiai Program

Társas	28,3	23,7	-4,6	22,3	-6,0	19,8	-8,5	36,4	+8,
Egyéni	71,7	76,3	+4,6	77,7	+6,0	80,2	+8,5	63,6	-8,
18. A foglalk. Szerkezete (%)									
Primer	12,3	17,0	+4,7	17,0	+4,7	28,0	+15,7	10,0	-2,
Sekunder	34,2	39,0	+4,8	25,0	-9,2	23,0	-11,2	54,0	-19,
Tercier	53,5	44,0	-9,5	58,0	+4,5	49,0	-4,5	36,0	-17,
19. Az iparban foglalkoztatottak 1000 lakosra	76,0	89,0	-1,5	88,4	-2,1	89,5	-1,0	96,2	+5,
20. Közüzem vízhálózatba bekapcsolt lakások %-a	90,5	89,0	-1,5	88,4	-2,1	89,5	-1,0	96,2	+5,

JELLEMZŐK	ME- GYE	STATISZTIKAI KISTÉRSÉGEK							
		JÁSZBE- RÉNYI		KARCAGI		KUNSZENT- MÁRTONI		SZOLNOKI	
		Jellemző	Össze- hasonlítás	Jellemző	Össze- hasonlítás	Jellemző	Össze- hasonlítás	Jellemző	Össze- hasonlítás
21. Szennyvízcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások %-a	27,4	14,8	-12,6	26,1	-1,3	9,1	-18,3	55,7	+28,
22. Személygépkocsi száma 1000 lakosra	14,0	164,0	+15,0	127,0	-22,0	139,0	-10,0	180,0	+31,
23. Az adózók száma az aktív keresők %-ában	Nincs adat								
24. Bruttó átlagkeresetek a mezőgazdaságban (eFt/fő/hó)	39,9	44,3	+4,4	38,6	-1,3	34,5	-5,4	41,9	+2,
25. Elvégzett átlagos osztályszám	Nincs adat								
26. Erdősültség (%)	5,8		8,0		3,3		7,2		6,

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok megye Agrárkultúra és Vidékfejlesztési Stratégiai Program

A falusi turizmus szabályozása

A falusi turizmust jelenlegi szabályai:

- 110/1997. (VI.25.) Kormányrendelet a magánszálláshelyek turisztikai hasznosításáról
- 45/1998. (VI.24.) IKIM rendelet a kereskedelmi és fizetővendéglátó szálláshelyek osztályba sorolásáról, valamint a falusi szálláshelyek minősítéséről
- 18/1995. (VI.6.) IKIM rendelet az ipari és kereskedelmi szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeiről
- A személyi jövedelemadóról szóló, többször módosított 1995. évi CXVII. törvény
- Az általános forgalmi adóról szóló többször módosított 1992. évi LXXIV. törvény.

Falusi szállásadás

A falusi szállásadást a magánszemélyek idegenforgalmi célú hasznosításáról szóló 110/1997. (IV.25.) Kormányrendelet szabályozza.

Magánszálláshely idegenforgalmi célú, üzletszerű hasznosítása a fizetővendéglátás és a falusi szállásadás (együtt: magánszállásadás).

E rendelet szerint a falusi turizmusban magánszálláshelyet két formában lehet hasznosítani:

- Fizetővendéglátás a fenti kormányrendelet 3. bekezdés szerinti településen, ha a szálláshely kapacitása az öt szobát, illetve tíz ágyat meghaladja.

3. bekezdés: E rendelet alkalmazása szempontjából fizetővendéglátás a városokban, kiemelt gyógyhelyeken, kiemelt üdülőhelyeken, a gyógy- vagy üdülőhelyeken folytatott szállásadói tevékenység. E rendelet alkalmazása szempontjából kiemelt gyógyhelynek, kiemelt üdülőhelynek, a gyógy- és üdülőhelynek minősülő települések jegyzékét a rendelet 1. számú melléklete tartalmazza.

- Falusi magánszállás a 4. bekezdés szerinti településen, ha a szálláshely kapacitása az öt szobát, ill. tíz ágyat nem haladja meg.

4. bekezdés: E rendelet alkalmazásában falusi szállásadásnak minősül a (3) bekezdésben nem említett községben és a már kialakult tanyás térségben folytatott magánszállásadói tevékenység.

Nem minősül a magánszálláshely idegenforgalmi hasznosításának a lakásbérlet, házbérlet, az albérlet és az ágybérlet sem.

E rendelet a magánszálláshely idegenforgalmi célú, üzletszerű hasznosítása tekintetében különbséget tesz a fizetővendéglátás és a falusi szállásadás között, amelynek az a jelentősége, hogy az adózás tekintetében más szabályok vonatkoznak a kétféle hasznosításra.

A falusi turizmus ösztönzését jelenti, hogy a falusi szállásadói tevékenységből származó bevétel adómentes bevételnek minősül, ha a vendégkönyv adatai szerint az évi 400.000 Ft-ot nem éri el, csak az ezt meghaladó bevétel esetén kell személyi jövedelemadót fizetni. E kedvezmény további feltétele, hogy a szállásadó a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvényben előírt alapnyilvántartásokat (pénztárkönyv) vezeti, a magánszemély tevékenységét úgy folytatja, hogy a magánszálláshely hasznosítása megfelel az ismertetett

kormányrendelet előírásainak. Amennyiben a falusi szállásadó árbevétele év közben meghaladja az adómentes bevétel évi 400 ezer forintban maximált összegét – aminek következtében az árbevétel egésze adókötelessé válik – a falusi szállásadó is igénybe veheti a fizető vendéglátó tevékenységre megállapított tételes átalányadózási lehetőséget.

A megjelöltnél (legfeljebb öt szoba vagy 10 ágy) nagyobb kapacitású szálláshelyen idegenforgalmi tevékenység csak az üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről szóló 4/1997. (I.22.) kormányrendelet alapján végezhető.

A szállásadó a szállásadó tevékenységét akkor folytathatja, ha – kérelmére – a szálláshely szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője az államigazgatási eljárás általános szabályai szerint közhitelű hatósági nyilvántartásba vette. A nyilvántartásnak tartalmaznia kell a szállásadó nevét, címét, a hasznosított férőhelyek számát, továbbá a szálláshely osztályba-sorolását, ill. a falusi szálláshelyek minősítését.

A falusi turizmusban szállásadóként és a szállásadói tevékenységet kiegészítendően nyújtott étkezési- és programszolgáltatóként bárki alanyi jogon részt vehet, aki teljesíti a jogszabályokban rögzített feltételeket. Amennyiben valaki falusi szállásadói tevékenységet nem folytat, de a falusi turizmus bármely szolgáltatását nyújtja (pl. étkeztetés, programszervezés, lovagoltatás, stb.) ezt már csak vállalkozóként teheti.

Minősítési követelmények

A falusi szállásadás keretében hasznosított magánszálláshely minősítésére a FTOSZ által készített 1997-es „Minősítési szabályzata” a falusi turizmus magánszálláshelyeinek komfortfokozat szerinti besorolásához és minősítéséhez, és „A kereskedelmi szálláshelyek osztályba-sorolása és a falusi szálláshelyek minősítése”-ről szóló 45/1998. (VI.24.) IKIM rendelet vonatkozik. A rendelet értelmében a falusi szálláshelyeket minősíteni kell. A minősítés önminősítés jellegű, a rendeletben foglalt feltételek szerinti komfortfokozat szerint. A rendelet a Falusi Turizmus Országos Szövetsége által kidolgozott minősítési szabályzatot jelöli meg iránymutatásként, de ez nem jelenti azt, hogy a Szövetség szakképzett minősítőinek kell elvégezni a minősítést. Erre akkor van szükség, ha a szállásadó a Szövetség ún. napraforgós minősítését meg akarja szerezni és azt használni akarja, amely garanciát jelent a vendégnek. A Szövetség által minősített szálláshelyeket a Szövetség ellenőrzi is. A fenti jogszabályokban foglaltak végrehajtásáért és ellenőrzéséért a település jegyzője, ill. az erre feljogosított szervezetek felelősök.

A minősítés általános célkitűzései

- Országos szinten egységes elvek szerint minőségi kategóriába sorolni a Szövetség tagszervezeteihez tartozó falusi turizmus szálláshelyeket.
- Országosan egységes minősítő jellel megjelölni a szálláshelyeket a piac és a vendégek tájékoztatására.
- Megbízható minőségű szolgáltatások nyújtására ösztönözni a falusi vendéglátókat, tájékoztatói és viszonyítási lehetőséget adni a rendszer előírásaival szolgáltatásaik fejlesztéséhez.
- Növelni a szálláshelyek promóciós, értékesítési esélyeit a hazai és nemzetközi piacon.
- Garantált minőségű szálláshelyek adatbázisának létrehozása az információs és marketing tevékenység elősegítésére.

Szálláshelytípusok/komfortfokozat

Szálláshely típusok	A szálláshelyek komfortfokozatai
A – vendégszoba	összkomfortos szálláshely
B – üdülőlakás, -lakrész	komfortos szálláshely
C – üdülőház, (tanya)	félkomfortos szálláshely
D - sátorozóhely	komfort nélküli szálláshely

Alapvető minősítési szempontok

1. Üdülésre és pihenésre alkalmas-e a települési és lakóhelyi környezet.
2. Üdülésre és pihenésre alkalmas-e, balesetet okozó körülményektől és környezeti ártalmaktól mentes-e a szálláshely.
3. A szálláshelynek és a környezetének esztétikai minősége, általános higiéniája, rendje, tisztasága megfelelő-e.
4. A magánszállásadó milyen szakmai felkészültséggel rendelkezik.
5. A hulladék (szemét) gyűjtés és - elszállítás megoldott-e.
6. A szálláshely megfelel-e a komfortfokozatok szerinti technikai alapkövetelményeknek.
7. A szálláshely egészségügyi helyiségeinek, konyhájának berendezettsége és felszereltsége megfelel-e az alapkövetelményeknek.
8. A vendégszobák mérete megfelel-e az ajánlott minimális alapterületnek, berendezésük és felszerelésük a minimális követelményeknek.
9. Az egészségügyi helyiségek használati módja megfelel-e a komfortfokozat szerinti előírásnak.
10. Biztosított-e a konyha- és étkezőhasználat.
11. Rendelkezik-e pihenőkerttel.
12. Biztosított-e a parkolási lehetőség.

A Minősítési Szabályzat ezen kívül még tartalmazza a minősítés területeit:

- A minősítés szervezete
- Tagszervezetek(ek) Minősítő Bizottsága(i) (TMB)
- Minősítési eljárás
- A minősítőjel és használata
- Minőség-ellenőrzés
- A minősített szálláshelyeknek kínált előnyök.

A képzés szabályozása

A falusi vendégfogadó tevékenység nincs képesítéshez kötve.

A szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. sz. törvény végrehajtására a Munkaügyi Miniszter 7/1993.(XII.30.) számon kiadta az egységes rendszerben kidolgozott Országos Képzési Jegyzékét. A jegyzék a háztartási ismeretekre felkészítő oktatási formák közül az alábbi képesítéseket tartalmazza iskolarendszerű formaként:

- mezőgazdasági gazdaasszony (képzési idő: 3 év, 3000 óra, előképzettség: betöltött 16 éves életkor, alapfokú iskolai végzettség)
- képesített mezőgazdasági gazdaasszony (képzési idő: 2 év, 2500 óra, előképzettség: középiskolai végzettség)
- házvezető(nő) (képzési idő: 2 év, 2200 óra, előképzettség: középiskolai végzettség).

Az Országos Képzési Jegyzék módosítása során felvételt nyert a *falusi vendéglátó* szakképesítés (képzési idő: 1 év, 1300 óra) az országos érvényű szakképesítések sorába (Horváthné Révész, 1996). Pályázati feltételként szerepel a szakképesítés megléte.

A szakképesítést nem, csupán szakirányú képzettséget nyújtó „*falusi házigazda*” tanfolyami oktatás tematikája is elkészült, amely 1999. évtől kezdődően a falusi turizmussal kapcsolatos oktatás rendelkezésére áll (Antal K. 2000.)

Jász-Nagykun-Szolnok megyei kistérségek csoportosítása lakosság szerint 1997.

Kistérség		5000 lakosság alatti települések száma	Σ	%	2000 lakosság alatti települések száma	Σ	%	10 e. lakosság fölötti települések száma	Σ	%
1.	<i>Jászberényi</i>	12	18	66,6	7	18	38,8	1	18	5,5
2.	<i>Karcagi</i>	1	7	14,3	1	7	14,3	4	7	57,1
3.	<i>Kunszent- mártoni</i>	12	14	85,7	9	14	64,3	1	14	7,1
4.	<i>Szolnoki</i>	13	17	76,5	10	17	58,8	1	17	5,9
5.	<i>Tiszafüredi</i>	10	12	83,3	6	12	50	1	12	8,3
6.	<i>Törökszent- miklósi</i>	8	10	80	4	10	40	1	10	10
Összesen		56	78	71,8	37	78	47,3	9	78	11,5

Forrás: számítások a KSH adatok alapján

Turizmusfejlesztő területfejlesztési támogatások

Település Önkormányzat	Pályázati cél	Támogatás forrása			Támogatás éve		
		TEKI	CÉD A	TF C	199 8	199 9	200 0
Túrkeve	Strandfürdő fejlesztése	4971			x		
Kunszentmárton	Helytörténeti Múzeum rek.	6720			x	x	
Mezőtúr	Zsinagóga műeml.felújítás	10647			x	x	
JNSZM Önk.	Jászberényi Touring hotel f.	20623			x	x	
Berekfürdő	Termálfürdő rekonstrukció	22402			x	x	
JNSZM Önk.	Túrkevei Finta Múzeum f.	11760			x	x	
Kisújszállás	Köztéri WC rekonstrukció	1050			x		
Kisújszállás	Műv. Központ vizesblokk r	1106			x		
Kisújszállás	Nyilvános illemhely rekon.		2030		x		
Kisújszállás	Műv. És Ifj.Kp. vizesblokk		1106		x		
Mezőtúr	Takácstanya átalakítása		6000		x	x	
Mesterszállás	Kultúrház felújítás		6200		x	x	
Tiszagyenda	Művelődési ház felújítás		500		x		
Rákócziújfalu	Közösségi ház építés		2000		x		
Jászapáti	Strandfürdő pancsoló med.	4193					x
Kisújszállás	Strandfürdő termálmedence	15884				x	
Túrkeve	Termál és strandfürdő fej.	17508					x
Cserkeszőlő	Termálfürdő kiépítése	13650				x	
Cserkeszőlő	Gyógyfürdő élménymedenc	21863					x
Jászivány	Művelődési ház tetőfelúj.		2764			x	
Jásztelek	Művelődési ház felújítás		1824			x	
Kenderes	Horthy Kastély belső felúj.		4000			x	
Kunmadaras	Művelődési Ház előtti tér r.	7284					x
Nagykörű	Idegenforgalmi központ k.	2800				x	
Rákócziújfalu	Műv.ház és könyvtár felúj.		11283				x
JNSZM Önkor	Kiss Pál Múzeum	14000				x	
JNSZM Önkor	Berekfürdői Touring sz. r.	37000				x	
JNSZM Önkor	Abádszalók k. termálmed.	50000					x
JNSZM Önkor	JNSZM marketing tanulm.			208 2			x

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht. adataiból összeállítva

A FALUSI SZÁLLÁSADÓK
VENDÉGFORGALMI ADATAI TÉRSÉGENKÉNT
1999.

	Vendég			Vendégéj			Vendég			Vendég	
	Külföldi	Belföldi	Összesen	Külföldi	Belföldi	Összesen	Külföldi	Belföldi	Összesen	Külföldi	Belföldi
d											
alók	251	3.168	3.419	1.762	9.725	11.487					
rzs	7	25	32	70	77	147					
	258	3.193	3.451	1.832	9.802	11.634	38,4	52,8	51,4	37,8	40,0
tmiklós											
	0	6	6	0	100	100					
spöki	0	185	185	0	625	625					
	0	191	191	0	725	725	0,0	3,1	2,8	0,0	3,0
rdő	324	1.986	2.310	2.285	10.807	13.092					
	324	1.986	2.310	2.285	10.807	13.092	48,3	32,8	34,4	47,1	44,0
zög	0	62	62	0	278	278					
rü	13	91	104	54	439	493					
fálva	3	15	18	6	74	80					
ő	0	13	13	0	111	111					
y	0	16	16	0	86	86					
	16	197	213	60	988	1.048	2,4	3,3	3,2	1,2	4,0
márton											
zölő	57	295	352	560	1.028	1.588					
s	0	50	50	0	166	166					
	0	31	31	0	231	231					
	57	376	433	560	1.425	1.985	8,5	6,2	6,4	11,5	5,0
y											
sa	0	8	8	0	24	24					
atandrás	16	99	115	115	343	458					
	16	107	123	115	367	482	2,4	1,8	1,8	2,4	1,0
:	671	6.050	6.721	4.852	24.114	28.966	100	100	100	100	100

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Hivatal adataiból

**A FALUSI SZÁLLÁSADÓK
KAPACITÁSDATAI KISTÉRSÉGENKÉNT
1999.**

	Vendég- látók	Szobák	Férőhe- lyek	Vendég- látók	Szobák	Férőhe- lyek
	száma			aránya		
Tiszafüred						
Tiszabura	1	4	10			
Abádszalók	220	540	1347			
Tiszaderzs	3	8	19			
Tiszaörs	1	2	4			
Összesen:	225	554	1380	66,0	65,3	66,7
Törökszentmiklós						
Szajol	1	2	6			
Tiszapüspöki	2	4	10			
Összesen:	3	6	16	0,9	0,7	0,8
Karcag						
Berekfürdő	75	192	458			
Összesen:	75	192	458	22,0	22,6	22,1
Szolnok						
Besenyszög	1	5	10			
Nagykörű	11	27	45			
Rákóczi falva	3	3	6			
Tiszajenő	1	2	5			
Vezseny	1	4	9			
Összesen:	17	41	75	5,0	4,8	3,6
Kunszentmárton						
Cserkeszőlő	11	30	68			
Tiszasas	1	3	7			
Tiszaug	2	5	13			
Összesen:	14	38	88	4,1	4,5	4,3
Jászberény						
Jászdózsa	1	3	8			
Jászszentandrás	6	15	43			
Összesen:	7	18	51	2,0	2,1	2,5
Összesen:	341	849	2.068	100	100	100

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Hivatal adataiból számolva

**AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓBAN A FALUSI SZÁLLÁSADÁS
VENDÉGFORGALMI ÉS KAPACITÁS ADATAI
1998., 1999.**

	Hajdú-Bihar megye			J-N-Sz megye			Szabolcs megye			Észak-alföldi régió			Magyarország	
	1998.	1999.	Vd %	1998.	1999.	Vd %	1998.	1999.	Vd %	1998.	1999.	Vd %	1998.	1999.
adók	65	65	100	265	333	125,7	50	55	110	380	453	119,2	4.893	5.500
lyek	384	356	92,7	1.468	1.922	130,9	351	388	110,5	2.203	2.666	121,0	26.340	29.700
öldi	1.206	689	57,1	467	671	143,7	3	32	1066,7	1.676	1.392	83,0	36.977	42.800
öldi	959	1.408	146,8	5.210	6.050	116,1	1.153	1.235	107,1	7.322	8.693	118,7	44.104	61.100
gek (1.+2.)	2.165	2.097	96,8	5.677	6.721	118,4	1.156	1.267	109,6	8.998	10.085	112,1	81.081	104.000
öldi	4.415	1.557	35,3	3.127	4.852	155,2	21	128	609,5	7.563	6.537	86,4	220.669	255.900
öldi	3.482	3.844	110,4	21.641	24.114	111,4	3.831	6.532	170,5	28.954	34.490	119,1	210.603	274.500
gészaka(1.+2.)	7.897	5.401	68,4	24.768	28.966	116,9	3.852	6.660	172,9	36.517	41.027	112,3	431.272	530.400

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Hivatal adataiból számolva

**A FALUSI SZÁLLÁSADÁS
VENDÉGFORGALMI ÉS KAPACITÁS ADATAINAK
ÖSSZEHASONLÍTÁSA
1998., 1999.**

	Jász-Nagykun-Szolnok megye						Észak-alföldi régió				Ma
	1998.			1999.			1998.		1999.		199
	Száma	A régió %-ában	Az országos %-ában	Száma	A régió %-ában	Az országos %-ában	Száma	Az országos %-ában	Száma	Az országos %-ában	
k	265	69,7	5,4	333	73,5	6,0	380	7,8	453	8,2	4
	1.468	66,6	5,6	1.922	72,1	6,4	2.203	8,4	2.666	8,9	26
	467	27,9	1,3	671	48,2	1,6	1.676	4,5	1.392	3,2	36
	5.210	71,1	11,8	6.050	69,6	9,9	7.322	16,6	8.693	14,2	44
1.+2.)	5.677	63,1	7,0	6.721	66,6	6,5	8.998	11,1	10.085	9,7	81
	3.127	41,3	1,4	4.852	74,2	1,9	7.563	3,4	6.537	2,5	220
	21.641	74,7	10,3	24.114	69,9	8,8	28.954	13,7	34.490	12,6	210
aka(1.+2.)	24.768	67,8	5,7	28.966	70,6	5,5	36.517	8,5	41.027	7,7	431

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Hivatal adataiból számolva

A FALUSI SZÁLLÁSADÁS
FAJLAGOS MUTATÓI
1999.

	Átlagos tartózkodási idő			Egy szállásadóra jutó vendég			Egy szállásadóra jutó vendégéj		
	Kül-földi	Bel-földi	Össz.	Kül-földi	Bel-földi	Össz.	Kül-földi	Bel-földi	Össz.
Tiszafüred									
Tiszaaura	7,0	3,1	3,4	1,1	14,4	15,5	8,0	44,2	52,2
Abádszalók	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tiszaderzs	10,0	3,1	4,6	2,3	8,3	10,7	23,3	25,7	49,0
Tiszaörs	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Törökszentmiklós									
Szajol	0,0	16,7	16,7	0,0	6,0	6,0	0,0	100,0	100,0
Tiszapüspöki	0,0	3,4	3,4	0,0	92,5	92,5	0,0	312,5	312,5
Karcag									
Berekfürdő	7,1	5,4	5,7	4,3	26,5	30,8	30,5	144,1	174,6
Szolnok									
Besenyszög	0,0	4,5	4,5	0,0	62,0	62,0	0,0	278,0	278,0
Nagykörű	4,2	4,8	4,7	1,2	8,3	9,5	4,9	39,9	44,8
Rákóczi falva	2,0	4,9	4,4	1,0	5,0	6,0	2,0	24,7	26,7
Tiszajenő	0,0	8,5	8,5	0,0	13,0	13,0	0,0	111,0	111,0
Vezseny	0,0	5,4	5,4	0,0	16,0	16,0	0,0	86,0	86,0
Kunszentmárton									
Cserkeszlő	9,8	3,5	4,5	5,2	26,8	32,0	50,9	93,5	144,4
Tiszasas	0,0	3,3	3,3	0,0	50,0	50,0	0,0	166,0	166,0
Tiszaug	0,0	7,5	7,5	0,0	15,5	15,5	0,0	115,5	115,5
Jászberény									
Jászdózsa	0,0	3,0	3,0	0,0	8,0	8,0	0,0	24,0	24,0
Jászszentandrás	7,2	3,5	4,0	2,7	16,5	19,2	19,2	57,2	76,3
Összesen:									
	7,2	4,0	4,3	2,0	17,7	19,7	14,2	70,7	84,9

Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Statisztikai Hivatal adataiból számolva

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Stratégia Program

A megye EU támogatásának vidékfejlesztési prioritásai:

- I. A mezőgazdaság fenntartható fejlesztése
- II. A vidéki lakosság életminőségének javítása
- III. Humán erőforrás fejlesztése

II. A vidéki lakosság életminőségének javítása prioritás

- a) A gazdasági tevékenység diverzifikációja, az idegenforgalom és a falusi turizmus fejlesztése.
- b) Falu megújítás, falu fejlesztés, az építészeti örökségek megőrzése.
- c) Társadalmi és szakmai közösségek megővése, rehabilitációja.

Programok

- 1. Beruházások mezőgazdasági vállalkozásokba
- 2. Mező-, erdő- és vadgazdasági valamint a halászati termékek feldolgozásának és a piaci értékesítés infrastruktúrájának fejlesztése
- 3. A környezet védelme, különös tekintettel az agrárkörnyezet-gazdálkodást és talajvédelmet, valamint a vidék állapotának megőrzését szolgáló mezőgazdasági termelési módszerek bevezetésére és elterjesztésére
- 4. A gazdasági tevékenységek fejlesztése és diverzifikációja
- 5. Falvak felújítása és fejlesztése, valamint a természeti örökség védelme és megőrzése
- 6. Szakmai képzés, szaktanácsadás javítása
- 7. Vidéki infrastruktúra fejlesztése és korszerűsítése
- 8. Mezőgazdasági vízgazdálkodás fejlesztése
- 9. Szakmai segítségnyújtás, információ szolgáltatás és tájékoztató kampányok a gazdák és lakosság részére.

A fenti programok közül a 4. és az 5. program, amely a falusi turizmus fejlesztését segítheti.

A 4. Program

Az intézkedés alapja: II. prioritás.

A program célja: „A nem mezőgazdasági célú gazdasági tevékenységek – ipar, kézműipar, kereskedelem, turizmus, idegenforgalom, stb. - fejlesztése, a meglévő munkahelyek fenntartása, új munkahelyek létrehozása, a jövedelemszerzés lehetőségeinek, a vidék lakosságeltartó képességének a javítása.”

A programban támogatható:

- kézműipari tevékenységek fejlesztését szolgáló beruházások, kézműves telepek létrehozása betanítás, gyakorlati foglalkozások céljából,
- a mezőgazdasághoz kötődő ipari, kereskedelmi szolgáltatások fejlesztése,
- beszállító, bedolgozó ipari tevékenységek fejlesztési beruházásai,
- idegenforgalom, falusi turizmus infrastruktúrájának, a programkínálat és a marketing fejlesztése.

A program működési területe: az 5000 lakosszám alatti településeken, továbbá minden külterületen állandó jelleggel lakó esetében.

Az 5. Program

Az intézkedés alapja: II. prioritás.

A program célja: „A falusi társadalmi és szakmai közösségek, nem kormányzati szerveződések megőrzése, újjáélesztése, a helyi kötődés, illetve összetartozás érzetének erősítése.”

A programban támogatható: közösségi létesítmények, egyesületi, közösségi házak felújítása, a mezőgazdasághoz kötődő építészeti kulturális örökség parasztházak, csűrök, pajták helyre állítása, kultúrhagyományok, társadalmi közösségek (népművészet, karneválok, kórusok, néptánc-csoportok, stb.) megőrzése, működtetése

A program működési területe: a 2000 lakosszám alatti települések. (Jász-Nagykun-Szolnok megyei Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Program, 1999.)

Jövedelmezőségi vizsgálat adatai

	2000. Alapadatok	2001. Alapadatok
Vizsgált időszak (nap)	365	255
Kapacitás (ágy)	9	9
Ár (Ft)	1400-1800	1400-1800
Vendég (fő)	180	175
Vendégéj	717	512
Bevétel (Ft)	1.210.816	1.651.000 (szállás és szolg.)
Kiadás (Ft)	1.319.000	1.001.270
Eredmény (Ft)	- 108.184	649.730
	2000. Számított adatok	2001. Számított adatok
Átlagos tartózkodási idő (nap)	4	2,9
Kapacitáskihasználtság (%)	22	22
Átlagár (szállásra Ft)	1700	1700
Átlagár (szállás és szolg. Ft)	-	3224
Éves szállásdíj bevétel (Ft)	-	1.238.000
Bevétel szállásdíj (52 %)	-	865.000
Bevétel szolg. (48%)	-	786.000
Egy ágyra jutó bevétel (Ft)	134.535	183.444/96.111
Egy ágyra jutó kiadás (Ft)	146.555	111.252
Egy vendégéjre jutó kiadás (Ft)	1840	1956
Nyereségszint (%)	-	39